

ČASOPIS

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

REDAKTOR :

DR. J. V. ŠIMÁK.

ROČ. IX.

1901.

NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Tiskem Aloise Wiesnera v Praze,
knihtiskaře České akademie císaře Františka Josefa
pro vědy, slovesnost a umění.

OBSAH.

Články.

	Strana
Adámek K. V., JUDr.: O hlineckých horách	35, 90
Antl Th.: Zápisý kláštera sv. Anny jinak sv. Vavřince v Starém městě Pražském	28
Herain Jan a Dr. Jindř. Matiegka: Tycho Brahe. (Se 6 obr. přílohami a 8 obrazy v textu)	105
Jiřík F. X., Dr.: Bývalé zatímní průčelí chrámu sv. Vítského v Praze. (Se 2 obr. přílohami)	13
Klíma Stanislav: Z pamětí města Zbraslavic u Kutné Hory	156
Knorre Bedřich: Některé památky z Rakovnicka	22
Košťál Josef: Svátky velikonoční v podání prostonárodním	130
Lipka Frant.: Archivní památky města Boskovice	168
Menčík Ferd.: Několik českých hesel symbolických	177
Němec Václav: Mříž kolem hrobu sv. Ivana v kostele sv. Jana Kř. pod skalou. (Se 2 obr. přílohami a 3 obr. v textu)	153
Novák Jos., Dr.: Z památek jindřichohradeckých. (Se 3 obr. přílohami a 2 obr. v textu)	16, 97
Teige Jos., Dr.: Jan Táborský z Klokočské Hory a jeho Zpráva o orloji Staroměstském. (Se 2 obr. přílohami a 2 obr. v textu)	1, 65
Teplý Frant.: Příspěvky rodopisné: Pechiové z Weitenfeldu	44
Veselý Vítězsl.: Čertousy a Horní Počernice	174
Želízko J. V.: Náhrobky z Volyně. (Se 2 obr.)	176

Zprávy z muzeí.

Českoslov. museím a spolkům musejným! 50, 145. — Brno: Musejní spolek, 145. — Čáslav: Musejní spolek »Včela Čáslavská«, 51. — Horažďovice: Musejní společnost, 51. — Hradec Jindřichův: Městské museum 146. — Klatovy: Městské museum, 101. — Náchod: Městské museum, 146. — Pardubice: Musejní spolek, 52. — Písek: Městské museum, 147. — Polička: Musejní spolek »Palacký«, 102. — Radnice: Musejní družstvo »Kašpar Sternberk« 147. — Sedlčany: Okresní museum, 102. — Slaný: Musejní a literární spolek »Palacký«, 53. — Soběslav: Musejní spolek, 102. — Třebová Česká: Musejní spolek, 102. — Vlašim: Musejní sbor pro okres Vlašimský, 147.

Různé zprávy.

Ze zemské komise umělecko-historické, 54. — Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze (výroční zpráva za rok 1900), 55. — Proti zkáze staré Prahy a Karlova mostu, 102. — Bestia triumphans kostelní, 104. — Protesty: proti zkáze Karlova mostu vrch. vedením dráhy elektrické a proti porušení æstetického významu Prašné brány a jejího okolí, 147—149. — Mezní znamení, 183. — Pařízkův obraz Nového hradu, 184.

Literatura.

Bersohn Mat.: Księgozbiór katedry płockiej, 142, 180. — Týž: O iluminowanych rękopisach polskich, 142. — Časopis Matice Moravské, 100, 181. — Časopis Moravského muzea zemského, 100. — Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti, 181. — Časopis Vlast. muzejního spolku v Olomouci, 144. — Český časopis historický, 100, 180. — Čermák Kl. a Bedř. Skrbek: Mince kráľ. Českého za pánování rodu Habsburského od r. 1526, 101. — Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums, 183. — Lud, 182. — Materjaly antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne, 144. — Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde, 183. — Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti, 181. — Musejní sborník, vyd. Mus. spolkem v Soběslavi, 144. — Národnípisný sborník českoslovanský, 143. — Věstník (Poděbradský) 181. — Věstník Matice Opavské, 101, 181. — Wiadomości numizmatyczno archeologiczne, 182. — Vjesnik Hrvatskoga arheol. društva, 182. — Vjestnik kral. hrv.-slav.-dalmat.-zem. arkiva, 182. — Druhá zpráva Musejního spolku v Telči, 144.

Jan Taboršký knižník písař. Zprávce Orloge
Pražského. Věku svého Leta hxe^o: KT: 70

Tab. I. Vlastní podobizna Jana Táborského ve věku 70 let.

Z rukopisu Zprávy fotografoval Frant. Dvořák.

Jan Táborský z Klokotské Hory a jeho zpráva o orloji Staroměstském.

Dr. Jos. Teige.

Ač tento vynikající muž žil v době pohnuté, v níž zpravení jsme o mnohých a mnohých podrobnostech, ač v archivech pražských — žil v Praze přes 40 let — z jeho doby nahromaděny jsou spousty knih úředních i jednotlivých dokumentů, jsou přece zprávy o něm velmi skrovné, a opětovně probíráni těchto pramenů nevynáší na světlo mnoho nového. Dnes po 30 letech v podstatě neumíme pověděti o Táborském o mnoho více, než kolik sebral Jireček ve své Rukojeti. Život jeho plynul v pozdější době klidným tokem, a Táborský měl málo příležitostí zabývati se úrady, ač po nějaký čas sám byl úředníkem. Tím ovšem vzácnější jest nám to, co o něm dochováno, i vykonáváme jen akt povinné piety, předvádime-li život jeho zde znova obecenstvu českému. Slouží to i k oslavě jeho v čas 400leté památky jeho narození.

O jeho mládí pověděti umíme jen málo, co jako zmínkou připomíná ve Zprávě o orloji. Podpisuje ji r. 1570 a praví o sobě, že je 70 let. (Tab. I.) Připadá tedy narození jeho na první hranici XVI věku. Pocházel z Tábora. Zda z Klokotské Hory u Tábora nevíme; souditi možno pouze z jeho praedikátu: Tu však sluš, uvésti, že tento praedikát dostal i komorník při deskách zemských Jan Pardubský, o kterém nic nevíme, že by pocházel odtamtud.

Neznáme jména rodičů Táborského, aniž víme, kolik měl sourozenců. Jen jmenují se — jak níže uvedeme — sestra jeho *Rejna* (Regina) v Praze a pak bratr *Samuel*, sukna krojč, měšťan táborský, s dcerou svou *Salomenou*.

V mládí svém přišel Táborský na nějaký čas do Prahy. Poslouchal tě zde r. 1519 výklady astronomické universitního profesora Pavla z Příbramě. Pak na dlouhý čas není o něm zprav.¹⁾ Až r. 1543 objevuje se s manželkou svou *Katerinou* jako kupec domu na Poříčí podle domu Matouše Kliky, získal jej od Mikuláše Zvoníka a manželky jeho Elšky za 35 kop. Dům ležel v ulic, Kaňhovské, neboť o sousedu jeho tkadlci Janu Patočkovi praví sei

¹⁾ Jireček uvádí podle veršů Táborského, že po nějaký čas byl varhaníkem na Mělnice a že usadil se r. 1528 v Praze.

že koupil dům vedle J. Táborského knihaře za domem u Skalských od Jana Maryna a při prodeji zase r. 1548 Magdaleně z Valdštejna, vdově po Piramovi Kapounovi z Svojkova, popisuje se, že leží mezi domem J. Táborského, textuov písáře, a Šimona mydláře na Poříčí v ulici Kaňhovské. (2192 fol. 316¹, 239 a 481). Kupuje dům, musil být Táborský měšťanem na Novém městě. V seznamech však není přesně vyznačen. Již roku 1534 uvádí se tu jakýsi Jan Táborský bez bližšího označení o jeho zaměstnání Ale oba jeho rukojmí jsou sládci. Jistě však možno za identického s naším mítí J. T., který přijímá měšťanství r. 1537.²) Tu rovněž není označeno jeho zaměstnání Rukojmí jsou tu Petr písář a Vávra mydlář (554 fol. 48¹).

Zaměstnáním Táborského bylo opisování knih, hlavně kancionálů, graduálů a pod. Říkali mu písář textuov, písář knih. Vyznání byl sotva katolického, ač u podobojích neoblíben byl. Měl mnohé potýčky, které vedly brzy k prudkým výstupům. Již r. 1541 vytýkala mu konsistoř utrakovistická, že mění text při opisování církevních modliteb. »Kněz Pavel farář sv. Havla obvinil z toho Joannesa Táborského, že kacířské věci píše a že to uznává býti blud a heresii, neb jak jest od starodávna církev svatá zřídila, aby třikrát bylo zpíváno Kyrie eleyson a Christe eleyson též, a on to proměnil jináč, kdež takto napsal: Christe in coelis obtinens dexteram patris eleyson; a potom opět: Kyrie ergo dignare tu Christe pro nobis orare etc. říkali: Christe ora pro nobis, že toho není, než vím já, že interpellat, intercedit spiritus sanctus etc A jinde: Ego orabo patrem etc. Arianus tak smejšel, že Kristus menší jest otce. I tady ještě zfalšoval prózy de beata virgine i kancí a Mělnickým je psal a ještě píše «

»Proti tomu Joannes Táborský zase mluvil, že kněz farář nazval pána Krišta pravdou, kacířstvím a mne kacířem horlivě, zlobivě, že bych měl psát kacířství. Já jsem psal jako řemeslník jim k lobiosti, co jsou chtěli. Než to pravím, že jsem já nikdá nic kacířského nepsal, ani práz ani kancí nefalšoval, než jaký jsou mi dali exemplář, z toho jsem psal i notoval.«³⁾

V osudné době r. 1546 a 1547, zdá se, Táborský stál na straně Ferdinandově a nikoli při těch, kdo hájili svobodu země

¹⁾ Tehdá zároveň kupuje dům na Novém městě – bez označení stavu – u sv. Klimenta podle samé školy od kněze Marka, syna někdy Martina Krumpéře, za 45 kop. (2191 fol. 467^a). Z téhož roku 1437 zapsána jest zpráva o svádě Kateřiny písáry s Anežkou Vaňkovou. Poněvadž manželky Petra písáře i Jana malíře a písáře také jmenovaly se Kateřina, nemožno říci, která tu miněna. Pře skončila prohlášením Vaňkové před pány v radě městské, že ji Kateřinu má za dobrou, jakož ji pan purgmistr a páni mají (164 fol. 122¹). Rovněž neurčito jest, vztahuje-li se i následující zpráva na našeho Táborského. Rovněž tak se zdá, kterou bychom ostatně neučeli objasnit: Petr illuminator připo věděl se k těm všem peñázuom, kteréž náleží bráti Janovi Táborskému z domu Jehnátkovského od Václava Zlatického, z příčiny, že maje ku právu dostati pod závazkem cti své a víry, to jest dosti neučinil. (555 fol. 2.)

²⁾ Borový, Jednání a dopisy konsistoře katolické a utrakovistické I. č. 292 str. 168.

proti tomuto králi. Neboť těžko jinak vykládati kratičkou následující zprávu, která vrhá tak špatné světlo na veřejné postavení Táborského. Ba bude asi třeba vyznati že snad dopustil se v odboji prorady na věci české a stal se udavačem svých spoluobčanů u vítězného krále. Upad následkem toho v opovržení ve své obci, rozhodl se Táborský přestěhovati se do Starého Města, kde snad měl něco přátel. Proto žádal na radě Novoměstské, aby mu vydali list zachovací. A tu o tom zaznamenáno v protokole radním⁴⁾ z tohoto roku: Jan Táborský žádal odpovědi na žádost svú s strany listu zachovacího ku pánuom Staroměstským. Dictum per dominum Martinum Diwiss, že by na tom listu mohl přestati, kterýž jest prve dán, neb kdyby nyní měl dán tobě list, nevíme, jak by platen byl. Neb kdyby tak moudrý nebyl a souseduov nespisoval a nepozdvihoval a o statky nás, i některých o hrdla, nepřipravil, mohl by toho užiti.

Na Starém městě byl Táborský přece za měšťana přijat r. 1548. Oznámil se jako písář knih, při čemž rukojmí zaň stáli Jan Černohorský z domu Jednorožcova na staroměstském rynku a Pavel Brožek (534 fol. 25) a koupil si zde hned dům u sv. Havla od Jana Gabriela z Veleslavína za 50 kop. gr. Sousedy měl podkomořího Jiřího Gerstorfa z Gerstorfu a řezníka Hanuše. Brzy na to (1549) však prodal onen dům na Novém městě za touž cenu, za kterou jej koupil, Katerině Čížkové a dceři její Saloméně (2117 fol. 154 a 2193 f. 23¹). V ten čas ovdověv znovu se oženil. Náhodou i tato druhá žena jmenovala se *Katerina*.

S první manželkou měl Táborský dítky. Nevíme však kolik; až na dceru *Markytu* neznáme, co se s nimi dělo. Ale žil s nimi v nevěli. Tak alespoň vidí se z následujícího dokumentu, kterým Táborský dal veškerý statek svůj nové ženě. Tam praví se: Jan Táborskaj, písář knih, s oje osobně v radě vzdal jest a zápisem tímto dobrovolně vzdává durom svuoj a krám hrstnický, u sv. Havla ležici, i jiný všechn statek svuoj, Kateřině, manželce své, tak a na ten způsob: Jestliže by po jeho smrti děti jeho s první manželkou splozené, nač se potahovati chtěly a právem na ní nastupovaly, aby každému z nich 1 kopu gr. č. vydati povinna byla a více nic, leč by kterému ze své dobré vuole co vajše přidati chtěla. A to proto, že je odděluje tou sumimou, že se k němu neposlušně chovají. — (Actum in consilio fer. II. post Dionisii anno — XLIX°; 2117 f. 191.). Ale časem se poměry rodinné přece poněkud zlepšily, neboť r. 1563 dcera jeho Markýta, provdaná za Jiříka Bíbu v Soběslavi,

⁴⁾ Rukopis archivu městského č. 1420 fol. B 37¹). Do času pobytu na Nov. M. spadají ještě tyto krátké zápis, které zde k vůli úplnosti podáváme: 1546. Jan Táborský, písář textuov, připovidá se na všecek statek Kateřiny Prchálky pro VIII. k. m. za suol jemu povinných. 1546. Vilém Prchal — oznamil, že jest odevzdal — IV. k. gr. č. J. Táborskému, písáři textuov — na těch pěnezech XV. k. gr. č. Martina Kodeta, jircháře. — (2218 f. 25¹). 1548 J. T. písář knih a Jan Vejvoda truhlář připovidáji se na dům a na všecek statek pozemský po Janovi Podmoklovi truhláři pro 3½, k. 20 gr. m. pro rukojemství za něho jim povinných. (555 fol. 56¹ a 59¹).

kvituje, že přijala s manželem svým 5 kop gr. č. a svrškův za druhých 5 k. »A to že přijímají od něho, jakožto otce svého za všecku svou spravedlnost a za oddíl.«

V ten čas kolem r. 1550 dostal již praedikát z Klokotské Hory i znak. V kancionále kostela sv. Vítského z r. 1551 na hradě Pražském, kde se sám pörtretoval, jest již podepsán s praedikátem i označen znakem. Popisujeť Vocel tuto první jeho známou nám práci takto: »Kancionál sv. Vítský jest pergamenový kodex. Na prvním listu spatřuje se vyobrazení písáře knihy Jana Táborského a illuminátora, malíře Fabiána, klečících jeden za druhým ve stínu zeleného křoví v popředí hornaté krajiny. První je muž přistárlý, maje řídké kníry a lice i bradu krátkými vousy porostlé. Ruce jeho jsou sepjaté a oko pozdvíženo k spasiteli světa, jehož obraz se v oblacích nad krajinou vznáší. Oblečen jest Táborský na našem obraze v dlouhý řasnatý plášť barvy fialové (obr.1.). Nad ním čtou se slova: Joannes Taborsky de Monte Klokotino, scriptor huius libri. Před ním pak stojí štíť na čtyry pole, dvě černá a dvě bílá, rozdelený, žádných heraldických znaků a ozdob nemající.«⁵⁾

Podrobnějších zpráv o tomto vyznamenání nemáme. Snad bylo odměnou za neblahé služby z roku 1547. Po několika letech znak — 1556 — přijat byl do stavu vladyckého, když byl jeho erb ještě polepšen. Známe jej — a laskavý čtenář jej vidí na obr. 2. — z některých kancionálův a jmenovitě ze Zprávy o orloji. Jest to štíť taktéž na čtverci rozdělený, jehož horní pravá a dolní levá čtvrt jsou barvy bílé, ostatní dvě čtvrti barvy černé; tu kdež štíť rozčtvrcen, leží červený kříž jetelovitý, jehož horní část pokryta jest zlatou korunou lupenovitou; v pravé dolní čtvrti viděti jest bílou holubici s červeným zobákem a pazourky k levé straně obracenou, v levé pak dolní čtvrti černého hada dvakrát zatočeného s korunkou na hlavě; nad štítem leží kolčí helm, okolo něhož fafrnochý potažené bílou, červenou a černou barvou dolů visí; nad helmem sedí holubice, vyznačená tím vším způsobem jako dole v štítu. Táborský na svém erbu nemálo si zakládal a v několika kancionálech čteme o něm tuto báseň:

Ctného užitku ctná práce dochází,

Jakož pak vskutku teď se to nachází.

Ctný pán, římský král, ctný dar tomu jest dal,

Ctné knihy jenž psal.

Dajž pnu věčný král ctných darův svých množství,

Zvlášt by obdržel přešťastné vítězství

Nad všemi lsnými nepřátele s svými syny slavnými,

Mou tím darem ctným práci okrášlit,

Mne rač pokorným srdcem obdařiti.

Jakž obsahuje, ten erb vysvědčuje, ctnosti zdržuje:

⁵⁾ Správní výbor Společnosti upřímně děkuje vdp. Th. Dru Frant. Krásloví, prelátu scholastiku u sv. Vítka, za povolení ku fotografií obrazu z kancionálu v metropolitní knihovně a p. Frant. Dvořákovi, redaktoru »Fotogr. obzoru« za zdařilé fotografie ostatní. Na obraze ovšem spatřuje se v erbu známka holubice jako na štíte pozdějším.

Obr. 1. Vlastní podobizna malíře Fabiana Pulera a Jana Táborského z Klokočké Hory.
Fotografie podle kancionálu z r. 1551, u sv. Vítia.

Pokoru černost a bělost čistotu,
 Lásku červenost, stálost rovná zlatu,
 Kříž trpělivost, holubice prostost, had opatrnost.
 V ničemž nemáme jiném se chlubiti,
 Než v kříži Páně, opatrni býti
 Jakžto hadové a jak holubice sprostnost majíce.
 Toť jsou ty ctnosti, v nichž žádá rytířství
 Věčné radosti po časném vítězství,
 Toť koruna ta vyznamená zlatá a ctnosti svatá.

Ještě než dostalo se Táborskému takového polepšení znaku, povolán byl 1553 radou městskou k úloze, která nijak nesouvisela s hlavním jeho povoláním, k opravení orloje staroměstského. O tom, co známo jest, uvádíme níže.

V tento čas, r. 1555 koupil Táborský s chotí svou a dcerou z druhého manželství Mandalenou ještě druhý dům od Pavla Karla a manželky jeho Doroty za 150 kop č. Ležel v Celetné ulici u Prašné brány (tehdá »Nové brány«). Sousedy měl nejdříve Jindřicha Křepelku a po něm a po zámečníku Štastném zámečníka Šimona Brodského, kteréhož oceniti jest teprve úlohou bádání příštích. Zde v Celetné ulici Táborský též bydlel a umřel. Ale naproti tomu prodal prvnější svůj dům již po roce (1556) a to Jakubu Bíravskému a manž. jeho Anně za 60 kop. (2117, 347, 364¹).

Do této doby vyšly z dílny Táborského — kancionál chrudimský (1530), dva svatovítksé (1541 a 1551) a čáslavský (1557).

V dílně jeho zaměstnáni byli Vavřinec Bílý, Matěj Pecka a Adam Kazibaba.⁶⁾

¹⁾ Od prvního z nich, *V. Bílého*, pochází kancionál Žlutický takto podepsaný:

Rukou učedníka mého,
 Vavřince příjmím Bílého
 Tyto knihy notovány,
 Psány, šťastně dokonány.

1558.

To je zároveň jediná zpráva o něm. Ne mnoho více víme o druhém písáři *Matějovi Peckovi*, žijícím na Star. M. Pr. Od něho pochází kancionál Klatovský o 300 listech pergamenových (srov. Pam. arch. a místop. I. str. 188—9.), kde se Pecka podepsal takto:

Kniha v Praze u Jana Táborského
 rukou Matěje Pecky Klatovského
 tato patnáctistého leta psána
 šedesátého šťastně dokonána.

K vůli úplnosti uvedeme zde dvě skromné zprávy o něm: 1545. Jakož jest rozepře a nesnáz vznikla mezi Petrem Peckou a Matějem otčincem jeho o díl, který se ještě — tajž Petr pravil míti na něm Matějovi, kdež pak o to všecko — smluvěn takto: že za touž spravedlnost jeho Petra všicknu — on Matěj má jemu dáti X kop gr č. (100 fol. 75¹). — 1549 v úterý po sv. Martě stala se smlúva — mezi Adamem Peckou, jakožto mocným poručníkem na místě Matěje Pecky, otce svého, z strany jedné a Annou, manželkou téhož M. Pecky z strany druhé —: Jakož jest týž Adam P. na místě otce svého podle zápisu a odevzdání společného z dílu jemu náležitého jí Anně Peckové před — pány obvinil, tu — my — takto mezi stranami vypovidáme, že ona Anna P. Matějovi, manželu svému, z jeho ze všeho statku na díl jeho vydati

Mimo domy — jak již oznámeno — držel Táborský i krám hrstnický při kostele sv. Havla před domem Barbory Hlásné na rohu vedle krámu Kamarytového koupený r. 1544 za 40 kop. (2152 fol. F. 43¹) a měl naději, že přijde ještě ke třetímu domu a to na Novém městě v Růžové ulici, Neboť tu roku 1553 vdova Eva od »oslív« odkázala mu jej s výměnkem bytu. »A při tom toto jest přiměno, jest-li by ona Eva jim jmenovaným manželům (Táborským) tu summu jich, kterouž by na placení toho domu aneb na opravu vynaložili, zcela dala a navrátila, tehdy ihned povinni budou jí Evě tento zápis zcela propustiti.« (2193 fol. 190.) To se také asi stalo, neb nikde nenalezli jsme, že by Táborský neb jeho vdova dům ten měli.

má 150 k. 12½ gr. m. — a to z těch peněz, kteréž jest vyzdvihla za duom a za vinici. — A což ještě za týž grund pozoustatá, to — na rovný díl on Matěj anebo syn jeho Adam — vyzdvihovati mají. A co se svrchkuov dotýče, z těch ze všech ona Anna jemu Matějovi vydati má dva koſlíky menší stříbrné, šaty chodící jeho, — cínového nádobí polovici. (ib. fol. 243¹).

Nejznамenitější z pomocníků Táborského byl *Adam Kazibaba*, z jehož ruky vyšel r. 1568 kancionál Rybářovský psaný pro kostel sv. Kříže Většího v Praze, nyní chovaný ve dvorní knihovně vídeňské, rovněž ohromného objemu jako kancionál Kutnohorský i Čáslavský, však méně zdobený (srov. Pam. arch. a místop. VI. 16.). Podepsal se tu písá takto: Tento graduál český dokonán jest tu středu před památkou slavnou vstoupení pána Krista na nebe skrže mne Adama Kazibabu z Kosmáčova 1568. Sit laus deo. Dle zprávy Rybičkovy nepsal Kazibaba veškerou knihu, ale jen první část. Do stavu šlechtického povyšen byl r. 1554 ve čtvrtek před sv. Matoušem (20. září) zároveň s přítelem svým Ondřejem Montanem, písárem úřadu purkrabského (Doerr, *Der Adel der böhm. Kronländer* str. 19.).

Znak jeho se vypisuje: Štíť modré barvy, v němž jest u spodku plot o pěti kolích, přes který vyskakuje levou nohou půl danělka zvířete červené barvy, majícího na hlavě jeden roh žlutý s čtyřmi parůžky; nad štítem leží kolčí helm, na němž přikryvadla po pravé straně modrou a žlutou, po levé pak červenou a modrou barvou potažené dolu visí, nad tím nade vším jedno křídlo orličí, jehož první polovice červené a druhá žluté barvy vzhůru stojí, a uprostřed téhož křídla poškem štrych modré barvy naskrz se vidí. (Majestáty kr. Ferd. I. z r. 1554 F 28.)

Od otce svého Jana zdědil Adam Kazibaba dům v ulici Soukennické podle domu Adama Sosnovce v ceně 39½ k. gr. č. a blízko kupil si i dům druhý naproti bráně Vodrané, vedoucí do Dlouhé třídy, podle domu Plačkovic r. 1567 od mlynáře Bartoloměje za 50 k. gr. č., který přestavěl a prodal r. 1573 za 250 kop 12½ gr. Mikuláši Dačickému a manželce jeho Marjáně (2192 f. 17¹; 2194 f. 412¹; 2195 f. 211).

Poslední zprávu dal o sobě Kazibaba ve čtvrtek po památce sv. Marka r. 1575 a v pondělí sv. Jana Kř. 27. června téhož roku jmenuje se jeho žena Kateřina vdovou. Svůj křast ze dne 28. dubna 1575 napsal takto: Já Adam Kazibaba z Kosmáčova jsa navštíven od pána Boha nemoci — požádal sem Jiříka Bréžského z Grejzenberku Pavla Trubače a Petra Kuřátku sousedy své a tu před nimi vuoli svou sem oznámil a to takovou: K čemužkoli mám spravedlnost, buď málo nebo mnoho, duom svůj —, též na domě pana Mikuláše Dačického peníze gruntovní —, též zahradu, kterouž mám za Poříčskou branou proti sv. Pavlu, to všecko Kateřině, manželce své odkazují a poroučím, aby to opatrujíc užívala, jakž se ji dobrě líbiti bude. Tomu na svědomí pečeti svou vlastní tuto mou dobrou vuoli dal sem zapečetiti. Stalo se ve čtvrtek po památce sv. Marka l. 1575. Prohlášen byl pak křast na úřadě po smrti Adamové v pondělí po památce sv. Jana Křtitele čili 27. června 1575. (2208 fol. 111)

Ještě jiný dům měl Táborskému připadnouti. Vzdalať mu jej, jako darování pro případ smrti, r. 1560 Markéta Stará. Byl to dům v kuchyních u sv. Linharta, který Markéta byla koupila téhož r. 1560 od ostružníka Jana Koruny za 37 k. gr. č. Příčiny vzdání toho neznáme, ani proč se zase r. 1567 Táborský toho všeho zrekł. Nato prodala jej Markéta Jiříkovi Voborníkovi a manž. jeho Anně za 45 kop. č., který tyto peníze skutečně zaplatil a prodal r. 1572 nožíři Janu Tichému za tutéž cenu. Voborník zemřel r. 1576, neb tehdy počíná kvitovati peníze gruntovní jeho žena Anna.

Z akt universitní knihovny podal slovutný dějepisec života našich předků prof. dr. Winter ještě další zprávu,⁷⁾ jak chtěl Táborský dům zakoupiti a to blízko sv. Havla mezi malými domky. Sděluje, že četl v rukopise čís. knihovny — v kterém? — že v pondělení sv. Zikmunda l. p. 1569 pan Jan Táborský koupil dům s krámem při zdi krchovní u sv. Havla, dům »terajžto někdy držal Jiřík Voborník.« Koupil ho od Anny Švamberkovy za 100 k., ale že zapisuje ho po smrti své sestře svojí Rejně. Z domu toho bylo platiti ke kostelu sv. Havla suchých dní po 7 gr. m. čtyřikrát za rok. Ale nedržel domu toho dlouho. Smlouvou přátelskou v kratičkém čase téhož roku pustil týž zápis svůj panu Janovi Pardubskému z Klokočské Hory, strejci svému, a hned koupil domek v témž okolí o něco dražší. V zápisu datovaném ten čtvrtok před sv. Servatiem r. 1569 čteme, že Jan Táborský z K. H: »koupil dům za školou sv. Havla vedle samých dveří kostelních a to samému sobě k dědičnému vládnutí, však po smrti své Rajně pasířce, sestře své, že týž dům dává a zapisuje s povolením Kateřiny, manželky své —« i koupil jej od Doroty Čechtické, sklenářky vdovy za 120 k. m. — R. 1573 již jest sestra Táborského držitelkyní dotnu.« O tom všem avšak nenacházíme nic v knihách trhových, ač by to tam býti mělo.

O sestře Táborského *Reginę pasířce* jistě víme, že měla dům na Novém městě v Pasířské ulici a to mezi domy Václava prachaře a Kášpara Nonačela, který prodala r. 1569 malíři Pavlu Čulíkovi za $52\frac{1}{2}$ k. č. (2104 f. 166°.). P. prof. Winter našel ve zmíněném rukopise univer. knihovny i její poslední vůli. V ní odkázala záduši sv. Havla 10 k. a o domě svém na Star. m. nedoplaceném nařídila, aby byl postoupen Martě hrstnici v tom trhu, jakž sama držela, však aby dluhy zaplavila, a co by přes dluhy přebývalo, aby Justině dceři její dodáno bylo. To diktovala ve středu nazejtří památky mistra Jana z Husince r. 1574 a téhož roku i zemřela. Hrstnice Marta však domu neujala »pro hodné příčiny«, alebrž »takové právo paní Markytě Hroznové postoupila«. Hroznová dům vzala a dceři nebožky Rejny pasířky, Justině z Sudoměři, dostalo se jen 30 kop m.

Ještě o jedné příbuzné Táborského v Praze víme a zároveň se dovdídáme z ní, že měl v Táboře bratra Samuela, kráječe sukna. Zpráva ta zní: My purgmistr a rada Starého Města Pražského

⁷⁾ Pam. arch. XVI str. 555.

známo činíme tímto našim listem obecně přede všemi, kdež čten neb čtící slyšán bude, kterak Salomena, dcera někdy Samuele, sukna krojice, měšťenina města Hradiště hory Tábor, bytem u Jana Táborského z K. H., strýce svého, učinila kšaft a své poslední vuole poručenství ve čtvrtek před sv. Linhardem léta Páně MDLXII v přítomnosti Wolfa Štrauba a Jana Vlka, souseduov přísežných, jenž k žádosti její z našeho povolení a rozkázání s písárem našim k tomu byli jsú vysláni, a toho jejího poručenství takové před nimi učinila oznámení, takže ona Salomena, jsúci paměti dobré a svobody rozumu zdravého užívající, vuoli svú poslední oznámila jest před nimi takovúto: Že spravedlivost svú všecku, kteráž jí koli v městě Táboru po někdy Samuelovi otci jejím, tolíkéž také i po někdy Anně, sestře její, náleží, na čem byla, odkazuje a mocně po své

Obr. 2. Znak Jana Táborského z Klokotské Hory.
Z rukopisu Zprávy fotografoval Frant. Dvořák.

smrti poroučí a dává Kateřině, svrchupsaného Jana Táborského manželce, tetě své, a Mandaleně, dceři její a sestře své tetěné na rovný mezi ně podíl. K jichžto před námi vuole poslední nadepsané Salomeny o spravedlivosti její uznání a vysvědčení, a toho všeho, což se svrchu píše na potvrzení a svědomí pečeť naší dali jsme a rozkázali přitisknúti k tomuto listu kšaftnímu v pondělí po slavnosti sv. Tří králův l. p. MDLXIII. (2142 fol. Ee. 20.).

O manželkách Táborského, jak výše řečeno obou Kateřinách, nevíme z kterého byly rodu. O druhé z nich máme zprávu, že byla dobrého srdce, jak čteme v staroměstské knize trhové v následujícím zápisu: Regina pozuostalá vdova po někdy Janovi Vohnoutovi rybáři stojící osobně v radě oznámila jest, kterak času předešlého z příhody a dopuštění božího ruku jestzlámal a v té bolesti ležecí a nemaje, kdo by jí opatroval a pohodlí činil, i prosila jest Kateřiny hstrnice, manželky Jana Táborského z Klokotské hory,

aby jí k sobě přijmula. Což jest ona Kateřina hrstnice lítostí nad ní a milosrdenstvím jsúcí hnuta učinila, — do domu jest ji přijala, jí opatrovala a na své stravě ji chovala — chovati mímí do její smrti. Za kteréžto dobrodiní Regina nemaje se Kateřině čím jiným odplatiti, přiznala se jest, ač málo statečku má, toliko něco na svrchcích a ne mnoho na hotových penězích, cožkoli po ní zuo-stane, to vše při Kateřině hrstnici zanechává (1560).⁸⁾

Pohledněmež nyní i k jiným událostem života našeho umělce.

Zajímavější jest následující ortel soudní, jediný o Táborském, zachovaný, který zasluhuje býti úplně uveden. Zní: V té při mezi Janem Táborským z Klokotské Hory puovodem z jedné a Mikulášem krajčím v domě u koškuov obeslaným z strany druhé, tu kdež on Jan vinil jej Mikuláše z toho, že ten pátek po sv. Pavlu na víru křestanskú obracení nyní minulém, když on Jan šel po klekání do kostela, tento Mikuláš stojí za rohem v domu, kterýž slove duom králové, na něj Jana vyskočil a jej zsekal a zranil i zamordovati chtěl, ježto na něj Mikuláše žádné péče Jan neměl; poněvadž pak toho se mimo řád a právo dopustil, žádá proti němu Mikulášovi o tom podle práva za spravedlivé opatření.

Proti tomu od Mikuláše krajčího obeslaného skrze přítele mluveno, aby on na něho Jana Táborského státi, jej sekati a raniť měl i také zamordovati chtěl, tomu krátce odpírá, poroučejte se k uvážení.

Na to Jan Táborský puovod svědomí proti takovému Mikuláše odporu podle práva veda čisti dal a k tomu mluviti poručil, že žalobu svů provozuje. Nebo předkem se to z svědomí nachází, kterak on Mikuláš za rohem domu králový stál a na něho Jana, když šel tudy, vyskočiv jemu štus dal, až pochopy k Temelu na druhú stranu bral. I tu hned kordu dobyv na něj sekal a jej zranil i zamordovati chtěl. A ti svědkové srovnávají se o času i o místě, kdy se to a kde stalo; o času, že jest ráno přede dnem to bylo, kteréhož on Mikuláš šetřil, aby to ještě za tmy vykonal, že by spatřín byti nemohl. Místo pak také obrál, aby snadně utekl, jakož pak to místo na patero jest rozchodné a on uličkou tou mimo Temelu utíkal. I jest právo kapitola LXX., artikul XII., rozdíl VI., kteréž čisti dal, že utíkání následuje skutku a nikterakž se nezdá od skutku odděleno býti. Dále také i conjecturae ex antecedentibus, to jest domnění po předešlých příčinách, se vysvědčují, že k němu Janovi zlou vůli on Mikuláš měl, jako s ním s strany Anny, jeho Mikuláše švagryne činiti měl, že jej za takovou příčinou k téžkosti přivésti chtěl, ale nemoha té zlé vůle tu vykonati i tuto ji musil tím vykonati. K tomu i ti potahové jsou, že tím vinen býti musí, že jest zbledl, když o ranění jeho Jana zmínka byla. Ano také před panem purgmistrem Adamem Horkým toho času, když po vzněšení Janovém toho na něj pro něho Mikuláše poslal, tehdy před panem purgmistrem správu činil a oznámil, že

⁸⁾ Ruk. č. 2117 f 459¹. Táborský však zápis takový r. 1564 propustil.

jest toho dne ven z domu svého nebyl, než na rybném trhu, táhna se v tom na paměť jeho pana Adama Horkého. Nebo se tuto ve svědcích nachází, že jest i na rathauze byl a jaký strach, též zblednutí při něm bylo, což svědkové vysvědčují.

A tak ta domnění následují skutku, který se tu stal.

Vejše také i ten potah jest, že on Mikuláš chodil přede dnem a před světlem od svých tovaryšův as na puol hodiny. A když jest Jan za ujištění ku právu jeho tovaryšův pro svědomí žádal, aby jemu neušli, ale svědomí podle práva vydali, i tu on Mikuláš za ně nechtlé než do západu slunce připověděti, ježto kdyby se v něčem necítil, byl by za ně i dále slíbil pro své pohodlí. Až potom tepruva do neděle připověděl, však hned v sobotu je sobě proti němu Janovi k svědomí vedl, obávaje se, aby na něj se toho neproneso.

I z těch takových potahuov a domnění on Mikuláš tím skutkem, jakž právo kapitola LXX., artykul XII., rozdíl IX. ukazuje, jest vinen a žádá on Jan vedle toho svého průvodu proti němu za spravedlivé od práva opatření.

Zase od Mikuláše krajčího obeslaného skrze přítele jeho k tomu mluveno: Slyšel jest prouovody a svědky Jana Táborského, kterýchž proti němu dráhný počet vedl, ale však jimi žaloby své on Jan netoliko zouplna a zcela, ani na díle proti němu neprovozuje, nebo žádný svědek toho nesvědčí, aby Mikuláš na něho Jana státi, vykročiti a jej sekati i raniti měl, kromě jeden, kterýž jest jeho Januov náchlebník, a tak ku právu postačiti nemuože. Druhé kdež v svém svědomí toho dokládá, že jest ho dobře znal, že jest on Mikuláš krajčí, i pročež potom ráno toho dne přišel k domu jeho Mikuláše ten svědek a tloukl ptaje se, doma-li jest Mikuláš, jakž kuchařka to vysvědčuje. I kdyby ho dobře znal a že tu byl, tehdy by se tu jí neptal, doma-li jest. Ale nemusil jest znáti, kdo jest to byl. A tak to jeho svědomí platné není.

Jiní pak svědkové jeho Janoví se nesrovnávají i nic jemu Mikulášovi na škodu nejsou jako i ti, kteří vysvědčují, že jest bledý byl. Nebo kdy jest on červený a kdo ho jinačežího kdy než bledého viděl? I z čehož jest Jan Táborský jej Mikuláše obvinil při právě, toho nic na něho nepokazuje, než tolíko domnění jakás jsou. A právo jest kapitola první artikul XXVI., kteréž čtěno, že kdož nic neukazuje, také nic neobdržuje domněním. Ale on Mikuláš svými svědky, kteříž jsou přečteni, to odvozuje, že toho času, jakž Jan v žalobě své jmenoval, doma jest byl a ven z domu přede dnem nechodil i vokenice, když světlo bylo, otvíral a při svíčce s tovaryši dělal. I vidí se, že jemu Janovi ničím podle svého do statečného odvodu povinen není a tak tím vězením on Mikuláš od jeho Jana ztěžován býti neměl. Poroučí k spravedlivému podle práva uvážení.

Opět proti tomu Jan Táborský puovod přítele svého mluvit dal: Za přičinou tou Mikuláš svědka toho Janova, kterýž jest toho nejsvědomitější, chtěl by zrušiti, že by čeledín jeho byl. A sám

také svú toliko čeleď k svědomí vedl. I čehož by on užiti chtěl, proč by i druhému to postačiti nemělo? Však pak i v některých příhodách služebníci svědkové bývají a soudcové je vážiti mají, jakž o tom právo jest kapitola LXVIII., artikul první, rozdíl XII, kteréž čísti a dále mluvit i poručil. Poněvadž pak toto ráno se stalo před světem a on utíkal, že také v té příčině jeho Matěje Pecky svědomí podle práva postačiti muože a má. Nebo i jiní svědkové jemu napomáhají. Protož se vidí jemu Janovi, že dostatečně svú žalobu provozuje a on Mikuláš nic zase neodvozuje. Žádá vedle svého pruovodu o tom za spravedlivé od práva proti němu opatření.

K tém řečem od Mikuláše krajčího obeslaného mluveno: Domlívá se Jan Táborský, strana puovodní, proti němu toho, že jest svú čeládku k svědomí sobě vedl. I když jest jiných v domě jeho, zvláště přede dnem nebylo než čeládka jeho. Takéž jest jiných mítí nemohl než čeleď svú, kteráž doma byla i tak je vésti musil. Ač jest se pak nesvolil odvozovati, však proto pěti svědky provozuje svú nevinu. A právo jest kapitola LXVIII. artikul XXXVIII., že žalobník má provésti čas a den etc., ale nic toho se tuto od něho Jana proti němu Mikulášovi neprovozuje. A ti svědkové Janoví se nesrovnávají, jiní toto a jiní jiné svědčí. Protož jemu on Mikuláš povinovat není a věří, že od té žaloby osvobozen i jí prázden bude.

Naposledy Jan Táborský od sebe promluviti poručil, že on těch svědkuov, jak strana druhá vykládá, již dále vykládati nic nechce, než poněvadž to provozuje, že on Mikuláš ho zsekal a zranil, ano i jistá domnění jsou, a mnoho těch vejtržností a sekání i morduov nočních v těchto městech se sbíhá a věděti se mnohykrát nemuože, od koho se to děje, protož připouští to právu, aby toho všeho spravedlivě povážieno bylo.

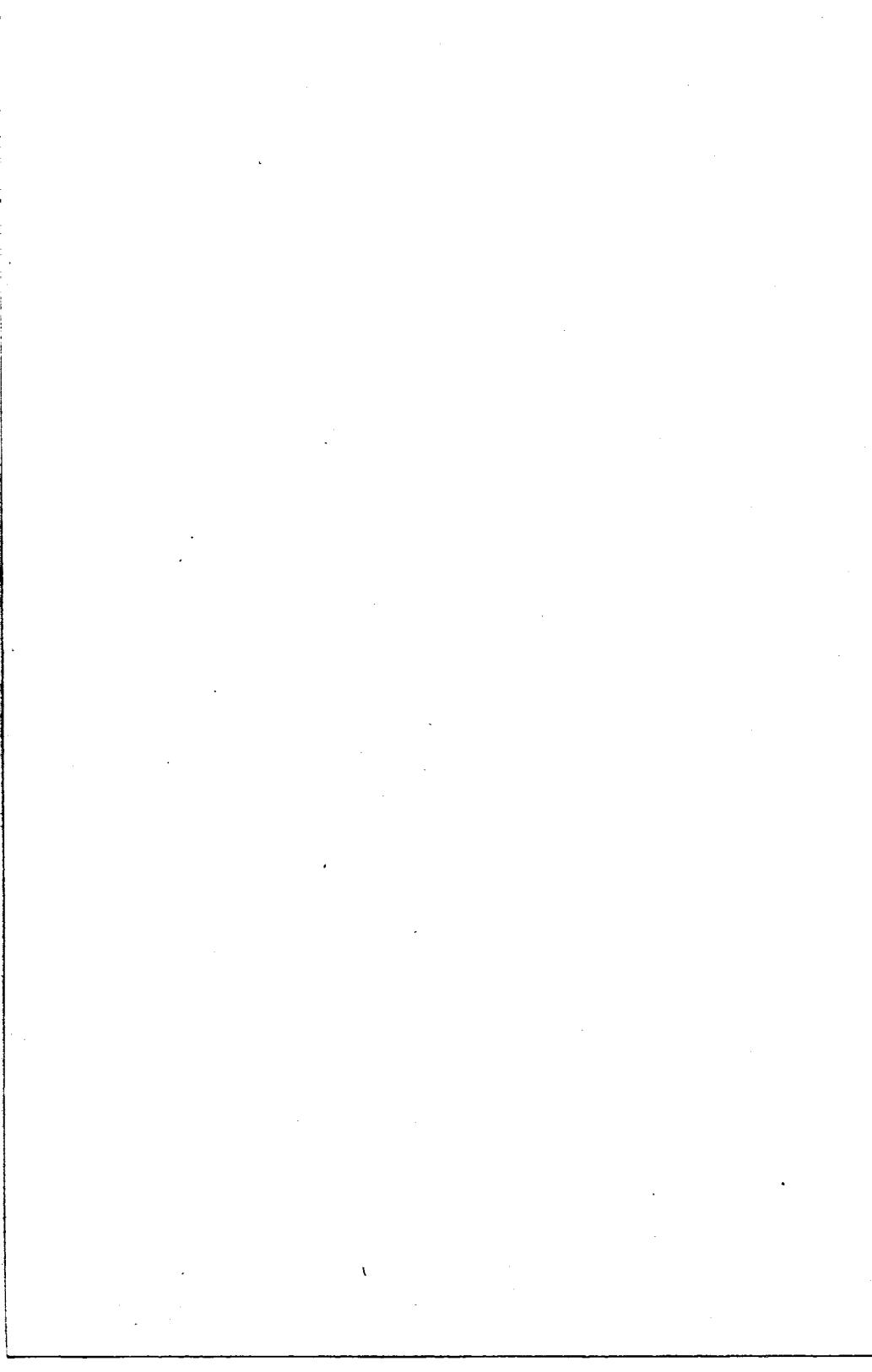
S tím se strany k spravedlivému uvážení a právu opatření poručili.

Tu pan purgmistr a rada slyšíce žalobu, odpor a stran mluvení —, toho všeho s pilností a bedlivě pováživše, v právo města tohoto nahlídše, takto o tom nalezají a svým ortelem mezi stranami podle práva vypovídají: Poněvadž Jan Táborský z K. H. obviniv Mikuláše krajčího z toho, že by on Mikuláš na něho Jana v pátek po sv. Pavlu na víru křesťanskú obrácení léta tohoto 1560, když on Jan šel ráno po klekání do kostela, státi a jeho zsekati i zraniti měl, toho jest podle práva na něho Mikuláše nepokázal, nébrž to se jest z pruovoduov obojí strany ku právu vedených našlo a vyhledalo, že on Mikuláš té chvíle a hodiny, když on Jan Táborský byl zsekán a zraněn, doma jest byl a toho jitřa z domu svého až ve dne jest nevycházel, i z těch příčin dává se jemu Mikulášovi proti němu Janovi Táborskému za právo, tak že on Mikuláš jemu Janovi tou žalobou povinovat není. Actum in consilio fer. IIII. postridie visitacionis Elisabethae et Mariae Virgine et pridie Procopii 1560. (990 f. 269.).

Tab. III. Návrh na fresku
pro západní průčelí chrámu sv. Víta podle tužkové kresby
Jos. Hagera r. 1771.

(Original jest majetkem knihovny kláštera na Strahově.)

Bývalé zatímní průčelí chrámu sv. Vítského v Praze.

Dr. F. X. Žižk.

Z pražských památek stavitelských, jejichž celková podoba během XIX. st. značně se změnila, zaujímá přední místo chrám sv. Vítský, poněvadž obnovou a dokončováním jeho změnila se zároveň také veleznamá a charakteristická silhoueta hradčanská, jak vidíme ji na starých vyobrazeních. Největší změny při chrámu samém doznal pohled se strany západní, kde po 300 let zakončovalo nehotovou stavbu provisorní průčelí a jakkoliv odstraněním tohoto průčelí a staveb nalézajících se před ním, nepřišly na zmar žádné umělecké památky, nepostrádá přece pohled na ně se stanoviska vývoje stavby chrámové své zajímavosti a to tím spíše, že strana tato nevábila malíře a kreslíře tou měrou jako strana východní a jižní, takže mezi četnými pohledy na chrám, pohled se strany západní dosti zřídka se vyskytá.

Takovýto pohled, provedený dle olejové malby V. Markovského z prve třetiny XIX. st. podává připojená reprodukce.¹⁾ Před vlastním chrámem spatřujeme tu především malou desetibokou kapli sv. Vojtěcha ze špičatě vybíhající střechou. (Tab. II.) Kaple tato, která v půdorysu blížila se oválu, postavena byla po velkém požáru roku 1541 a byla v letech 60tých XVIII. st. na zevní straně různými allegoriemi, devisami a pod. ozdobena; podoba její, jak na obraze ji spatřujeme, pochází z r. 1673, z doby, kdy císař Leopold I. učinil svůj pokus o dostavění chrámu.²⁾ Zbořena byla teprve roku 1880.

Z vypravování Hájka z Libočan a po něm z líčení Beckovského jest známo, jakou pohromou byl pro nedostavěný chrám požár r. 1541.,³⁾ kdy nedokončený dóm stal se na polo zříceninou; poněvadž pak zničena byla požárem také dřevěná stavba, která sloužíc jaksi za provisorní lodí, zároveň zakrývala chor,⁴⁾ bylo nutno chor uzavřít prozatímní zdí. Architekti Bonifác Wohlmuth a Hanuš Tirol, jimž císař Ferdinand I. opravu svěřil, snažili se takto zachránit a udržeti, co zachránit se dalo. Prozatímní zeď provedena byla z cihel a měřila 134 stopy výšky a 95 stop šířky počítaje v to i dvě zazděná okna; střední část zdi před vlastním chorem byla 48 stop široká.

U příležitosti kanonisace sv. Jana Nep. roku 1729 ozdobena byla tato obrovská stěna velkou freskou, kterou provedl architekt

¹⁾ Original jest majetkem Uměl. prům. musea v Praze.

²⁾ Dr. Legis-Glückselig, Der Prager Dom zu St. Veit. Prag 1855, p. 104.

³⁾ Hájkova zpráva o požáru tištěna na Malé Straně v domě Bartoloměje Netolického r. 1541 a byla opětne vydána od Sam. Adama z Velešlavína r. 1614. Výkladem opatřil ji Adolf Fischer, bibliothekář na Strahově v Klarově Libuši roč. III. (1844). Vylíčení Beckovského jest v jeho díle Entwurf der St. Veits Kirche, Prag 1721.

⁴⁾ Ve svém vylíčení požáru praví Hájek z Libočan, že ve stavbě té konala se obyčejně kázání nad hrobem sv. Vojtěcha.

a malíř Jan Ferdinand Schor, potomní professor na české stavovské škole ingenieurské. Freska představovala říši nebeskou se zvláštním vyznačením sv. patronů českých.¹⁾

Podrobnější popis její podává dr. Legis - Glückselig;²⁾ na středním poli byla sv. Trojice v glori, pod níž malováni byli sv. patronové čestí v různých dobře rozvržených skupinách; bronzové paprsky vycházející z nejhořejšího oblouku činily prý velmi dobrý dojem. Nejdoleji byla galerie, na níž sedělo několik geniů. Na zazděných oknech (v levo) vymalován byl prospekt chrámu, jak jevíl se skrze dva oblouky na druhé straně.

Za obležení Prahy od Prusů r. 1757, kdy dle spolehlivých zpráv vrženo bylo na chrám s nevyrovnatelným barbarstvím asi 22.000 boomb, byla tato freska tak poškozena, že při opětné opravě po skončení války za císaře Marie Terezie i k jejímu obnovení bylo přikročeno. Schaller, jenž fresku po jejím obnovení popisuje,³⁾ udává výšku její na 75 stop; praví, že v pravo malována byla architektura a postavy Čechů v národních krojích, v levo pak sv. patronové čestí v glori; dole císaře Marie Terezie, obětující korunu a žezlo s podpisem: AVstriae pletas hoC propILaeVM DeCorI restItVIt a konečně český lev. Chronogram udává jakožto rok obnovy 1771. K popisu tomuto udává Schaller, že freska provedena byla od Schora r. 1729 a že r. 1772 od malířů Jos. Hagera a Václ. Kramolína byla »opět zřízena«, jak svědčí náписy Anno MDCCLXXII Josephus Hager pinxit a Wenc. F. Kramolin nat. Nimbürg pinxit 1771. Již z tohoto popisu Schallerova vychází na jevo, že freska Schorova byla asi podstatně jinaká než tato zde popsaná, poněvadž Schor nemohl roku 1729 malovati Marii Terezii jako císařovnu, obětující korunu a žezlo. Dá se tedy soudit, že toto opětné zřízení bylo vlastně pořízení fresky nové. Pozdější zprávy o tom nejsou také dosti jasné; tak zpráva z r. 1823 mluví o obnovení⁴⁾ a Schiessler⁵⁾ roku 1833 zmiňuje se o tom, že oba uvedení malíři fresku »opět zřídili«. Naproti tomu přičítá dr. Legis⁶⁾ fresku novou Hagerovi a Kramolínovi a k tomu připojuje se i Ambros,⁷⁾ pravě, že na místě Schorovy fresky malovali v letech 1771 a 1772 Václ. Kramolín a Josef Hager opět nějakou rozvláčnou allegorií. S tím souhlasí konečně i to co praví Pelzel,⁸⁾ že byla totiž freska Schorova za obležení pruského úplně zničena; k tomu dodává Pelzel, že byla sice od té doby nově malována, ale že tím freska předešlá daleko nebyla nahrazena.

¹⁾ Ambros, Der Dom zu Prag. Prag. 1858.

²⁾ I. c. p. 52.

³⁾ Beschreibung der kgl. Haupt- und Residenzstadt Prag. Prag. 1794. I. 97.

⁴⁾ A. W. Griesels Neustes Gemälde von Prag. Prag 1823.

⁵⁾ Neues Gemälde der kgl. Hauptstadt Prag. Prag 1833.

⁶⁾ Topographischer Grundriss von Prag. Prag 1835.

⁷⁾ I. c.

⁸⁾ Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler. Prag. 1775. II. 153.

Tab. II. Bývalé zatímni průčelí
chrámu sv. Vítinského v Praze podle olejomalby V. Markovského z prve třetiny XIX. století.
(Original jest majetkem Městského musea v Praze.)

Podrobnější zprávu o nové fresce zaznamenal dr. Legis-Glückselig,¹⁾ jenž praví, že r. 1771 maloval Václav Kramolín střední stěnu a r. 1772 Jos. Hager stěnu na pravo, nově, na čerstvě, nanesené maltě. Kramolín volil apotheosu císaře Marie Terezie, Hager pak ideálný prospekt, o němž dr. Legis Glückselig praví, že působil jako divadelní dekorace; dále uvádí také nápisy malířů (jako u Schallera), o nichž praví, že té doby byly ještě čitelný.

Hlavní, střední část fresky provedl tudiž Kramolín, ale zachoval se zajímavý doklad, že i Hager pokusil se r. 1771 o rozřešení této úlohy; jest to tušový návrh této fresky, podepsaný a datovaný Hagerem 1771, jenž chová se v knihovně kláštera na Strahově v Praze. (Tab. III.) Návrh ten, jenž připojen je zde ve zmenšené reprodukci, nebyl k provedení přijat, začež svěřeno bylo Hagerovi roku následujícího vymalování postranního architektonického průhledu na pilíře a oblouky při choru. Strovnáme-li konečně uvedené popisy staré i nové fresky, jakož i stopy její na obraze Markovského a návrh Hagerův, shledáme, že při fresce nové podrženy byly v podstatě dispozice a myšlenka fresky Schorovy a že Kramolín a Hager přepracovavše ideu Schorovu, každý ve své části fresku nově vymalovali.

Na obraze Markovského zachovala se konečně ještě jedna zajímavá věc; spatřujeme tu totiž bezprostředně pod véží zbytky stavby z r. 1673, kdy císař Leopold a arcibiskup Math. Ferdinand Zaubek z Bielenberku pokusili se o dostavění chrámu, kterýžto pokus přečkal byl však v samých počátcích jednak smrtí arcibiskupovou († 1675), jednak válkou s Turky a obléžením Vídne (1683) a později válkou o španělskou posloupnost, čímž uchráněn byl chrám znešvaření, které mu hrozilo; nejdalo se totiž ani o vlastní slohové dostavění jako spíše o přistavění nového samostatného chrámu sv. Vojtěcha ve slohu barokním. Základní kámen položil sám císař Leopold I. způsobem slavnostním²⁾ a bylo vskutku provedeno několik vysokých, překlenutých pilířů, jak spatřujeme je na obraze. Dle zprávy Ambrosovy³⁾ súžovaly tyto neforemné hrubé massy zdí, travou jsouce zarostlé a napolo zřícené, předvoří chrámové do r. 1842, kdy dne 4. července byly odstraněny.

Hledíme-li k této stavbě Leopoldově, znázorňuje připojený obraz zatímního průčelí stav jeho v letech 1673—1842.

¹⁾ l. c. p. 52.

²⁾ Slavnost tuto vypisuje Pešina z Čechorodu v Cod. Memorab. Capit. Prag., který Berghauer ve svém Protomartyru I. 123 otiskl.

³⁾ l. c. p. 108.

Z památek jindřichohradeckých.

Dr. Jos. Novák.

Náhrobní deska Magdaleny z Gleichenu z červeného mramoru jest nyní připevněna skobami k evangelijní stěně presbyteria v znamenité kapli sv. Mikuláše při starobylém kostele sv. Jana Křtitele v Jindř. Hradci. (Tab. IV.) Jest 2'35 m dlouhá, 1'17 šir. a 15 cm tlustá. Na šikmo stesaných hranách jest vytesán nápis v gotické minuskuli:

Anno dñi mccccxii feria nn . die . s . sigismudi . ob . magnifica . dna . dna . magdalea comissa de gleichen . magnifici . domini . domini Henrici de Novadomo supremi camerarij regni Bohemiae conthoralis. (Léta Páně 1492 ve čtvrtku v den sv. Sigmunda zemřela urozená paní pí. Magdalena hraběnka z Gleichen urozeného pána p. Jindřicha z Hradce, nejvyššího komorníka království Českého, manželka.)

Svrchní strana desky náhrobní ozdobena jest jemně vytesaným znakem nebožčiným, na němž zvláště lev a hluboko vyřezané a podvrstané lupeny jsou pozoru hodny. Podél obou stran delších vedeny jsou pozdně gotické sukotité proutky. Od každého nad nádherným klenotem znaku odštěpuje se proutek, aby prohýbaje se po způsobu pozdně gotických oblouků pročal se s protějším a utvořil oblouk lomený, tak zv. oslí hřbet. Proutky ještě dvakrát se propletě, rozcházejí se pod svrchní hranou desky s touto rovnoběžně, aby se pročaly s podélnými pruty v rozích desky. Tak pořízen jaksi vkusný rámeček celé svrchní strany desky i znaku. Prázdný pak prostor v horních rozích nad oblouky důmyslně vyplněn dvěma štítonoši, držícimi štítky tvaru v 15. st. obvyklého, na nichž rozděleny jsou součástky znaku nebožčina manžela Jindřicha IV. z Hradce. Poněvadž podělit bylo 2 štítky, vytesáno ze 4 součástek znaku Jindřichova na každém štítku po dvou a to tak, že každá součástka dvakrát se opakuje, na levém starší součástky znaku: pětilistá růže a korunovaná lilie, na pravém částky později přibylé: věneček a kotva.

Umělec osvědčil se nejen šťastnou invencí a kompozicí, ale též mistrovským provedením podrobností. Vizme, jak vyvaroval se při štítonoších souměrně posazených jednotvárného opakování týchž motivů a parallelismu. Každý štítonoš má jiný typ tváři, jinak upravený vlas, jinou čepici, jinam hledí. Každý jinak jest usazen i jinou obuví opatřen a na jiných místech svůj štítek drží. Nejpodobnější zdají se ruce, ale jen se zdají. Levé mají prsty zcela jinak položeny, ježto jeden přidržuje štit ze zpodu, druhý však ze strany. Tím také u onoho paže jest napjatější, u tohoto skrčenější, jakž to také zdařile sochař naznačil řasami rukávů.

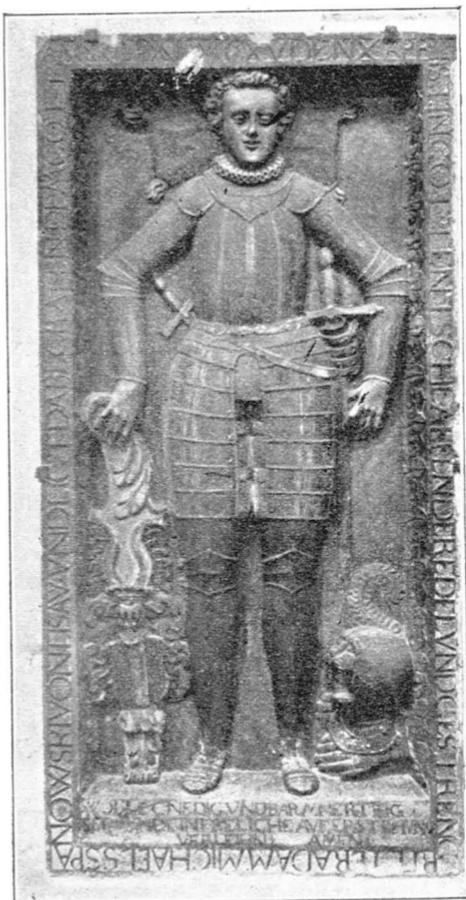

Tab. IV. Náhrobní deska Magdaleny z Gleichenu.

Jemné propracování řas, prstův i obličejů svědčí, že o desce nepracoval obyčejný kamenník, nýbrž znamenitý sochař. Přeškoda, že nezachovaly se v zámeckém archivu účty z té doby, aby možno bylo dopátrati se jména jeho. Že aspoň v Čechách žil, dosvědčuje typ zejména pravého štítornoše a kroj. Srv. dudáka z roku 1480 a sedláky z r. 1490 ve Wintrových Děj. kroje v zemích českých obr. 44. a 46. Poněkud podobny jsou čepice v Bibli Kutnohorské z roku 1489 na str. 24., 448.

Magdalena hraběnka z Gleichen (v Duryňsku) byla třetí manželkou Jindřicha IV. z Hradce od r. 1486 do 1492. Jindřich IV. byl jeden z nejpřednějších a nejráznějších pánů českých, houževnatým odpůrcem Jiříka Poděbradského a po jeho smrti z počátku též Vladislava II. Později však s králem se smířil a hlavní zásluhu měl o to, že zvolen byl za krále uherského. Stav se nejv. komorníkem, Jindřich předsedával místo krále sněmu zemskému do roku 1487, kdy čestný ten úkol připadl nejvyššímu purkrabí. Této hodnosti došel teprve po smrti Magdaleny z Gleichen roku 1503.¹⁾ Ač býval protivníkem krále Jiřího, byl Čechem upřímným, neb on toho dovezl, že český jazyk zaveden byl u desk zemských a u všech vyšších soudů.²⁾ O jeho pak umění milovnosti svědčí nejen tato deska náhrobní i jiné památky v Jindř. Hradci,

Obr. 3. Náhrobní kámen Adama Michala ryt. Španovského z Lisova.

¹⁾ Důkladný nástin jeho činnosti sepsal Jan Cori, Jindřich IV. z Hradce, vydal Fr. Tischer ml. v J. Hradci r. 1894.

²⁾ Fr. Rull, Monografie J. Hradce str. 54.

zejména v zámku.¹⁾ Obraz Magdaleny z Gleichenu na fresce v kapličce malé zámku j. hradeckého.²⁾

Náhrobní kámen Adama Michala rytíře Španovského z Lisova. Připevněn jest ve výklenku lodi kostela sv. janského nedaleko kazatelny, kteréž ustoupil r. 1708 oltář, vyzdvižený r. 1650 vdovou Španovskou, bezpochyby Dorotou, po Jách. Václ. Albrechovi Španovském z Lisova, roku 1638 v J. Hradci zemřelém. Jest 1·93 m dlouhý a 0·97 široký. Z obdélné prohlubiny, nad níž na 10 cm okraj kolkolem vystupuje, vytesána jest ve vysokém reliéfu postava mladistvého nebožtíka v úplné zbroji rytířské. Toliko hlava a ruce jsou neobrněny. Zajímavá přílba v podobě hlavy lví s rozevřenou tlamou leží na rukavicích vedle levé nohy. Při pravém boku zavěšena na pase dýka, při levém visí v jakémusi koší, z 5 řemínků utvořeném, meč s dlouhou příčkou, jejž přidržuje 2 prsty levé ruky. Pravá ruka drží vrchol ozdobného štítku, na němž vytesán pečlivě znak Španovských z Lisova: zlatý štít přepūlený kolmo pruhem černým. (Obr. 3.)

Náhrobní kámen jest omalován. Pozadí jest červené, podhlavníčka šedě zelená. Obličej s pootevřenýma očima má přirozenou barvu živého, krátké kučery jsou černé, skládané mírné okruží bílé. Zbroj i přílba jest zelenavě bronzována, ozdobné proužky, kraje, nýty a šarnýry pozlaceny. Řemeny černé, ale přesky, jakož i jílce pozlaceny. Štítek jest bronzovaný, rohy a péra klenotu černá, lupeny tmavě zelené, přílba bronzována, koruna pozlacena. Všude malováno na podkladě červeném.

Při podélných stranách ční přechod z plochy pozadí k vyšenému okraji, který jako rám celou postavu objímá, jakési kyma, ozdobené pečlivě vytesanými lupeny slohovanými, kteréž jsou střídavě zlaté a zelené. Nápis, na okraji vytesaný, jsa pozlacen zřetelně odstupuje od půdy šedoželené Zní: ANNO DNI MDCXV DEN XI APRIL · IST IN GOTT · ENTSCHLAFFEN DER EDL · VND GESTRENG · RITTER ADAM MICHAEL · SSPANOWSKI · VON LISAV; VND LIGT DA BEGRABEN · DEM GOTT Ukončení na podstavci mladistvého rytíře: WOLLE GNEDIG, VND, BARMHERTZIG, SEIN VND EIN FRELICHE AVFERSTEHVNG VERLEIHN · AMEN.

Kdo tento Adam Michal Španovský byl, nevíme. Snad byl syn Oldřicha Španovského, jenž vypodoben jest na sousedním náhrobku. Otec neb oba rodiče miláčku, záhy zemřelému, postavili pomník s větším než obyčejně nákladem.

Náhrobní kámen Oldřicha Španovského z Lisova. (Obr. 4.) Jest 1·69 m dlouhý a 0·92 široký. Ač pojetí náhrobku jest celkem podobno, přece jest v některých jednotlivostech odchylně. Náhrobek jest celkem jednodušší, také není malován, ale jest v některém ohledu

¹⁾ O nich v Zámku j. hradeckém od dra. J. Nováka str. 43—61.

²⁾ Jos. Nováka Soupis památek uměl. a histor. okresu j. hradeckého a novobystřického str. 58 obr. 31.

umělejší. Řidší krátký vlas nezakrývá uši, které jsou dosti dobře, aspoň pokud se týče vnějšího boltce, vytěsaný. Čelo starého muže přirozeně vyklenuté, má dobře naznačeny rýhy nad nosem mezi obočím. Oči, patrně ochozené — neboť dle všeho náhrobník byl zapuštěn v dlažbě kostela — nemožno s jistotou posouditi, ale zdá se, že víčka přirozeněji byla napodobena než na náhrobcu Adamově, kdežto na tomto zase zdařile podána svraštělá část horních víček pod obočím. Nos, ač má špičku uraženou, jest podařenější než poněkud hranatý, širokohřbetý jeho souseda. Jest něco přes 6 cm dl., kdežto Adamův 5·5 cm. Tváře jsou pěkněji zaobleny proti hranatým poněkud Adamovým. Knír a dlouhá brada jsou dobře podány. Na bradě a lících byly, jak se zdá, praménky jen mělkými zářezy naznačeny. Ústa nemodelována tak, jako bezvousedého Adama, nýbrž naznačena rýhou jen málo prohnutou, jejíž délka má se ku srdci a výše obličeji, jako 5 : 15 : 20 cm, kdežto ústa Adamova jako 4 : 11 : 17·5.

Již když jen tyto poměry srovnáme a uvážíme-li, že postava Adamova jest vyšší Oldřichovy 1·58 : 1·42 m, seznáme, že hlava Adamova jest nepoměrně malá. Totéž pozorujeme na hrudi, kterouž Adam nejen má poměrně krátkou (34 cm) proti Oldřichově (36), ale i proti životu nepoměrně úzkou (26 : 37). Starší Oldřich jeví poměry přirozenější a, jakkoli výška celé jeho postavy jest skrovnejší než Adamovy, zdá se býti štíhlejším. Poměr šířky jeho prsou a života jest 25 : 29.

Ruce Adamovy zase naproti tomu jsou na hibetě a na vnější straně prstův s lepší znalostí a jemněji propracovány, než Oldřichovy. Vizme jen klouby jejich i jakýsi volnější jich pohyb i jakousi eleganci, s kterou jen 2 prsty přidržují meč; kdežto levice Oldřichova celou dlaní k meči přiléhá a prsty pravice, ovšem pevněji štit znakový držíce, jsou těsně u sebe. Ale kdežto Oldřichovy prsty zase svým zaokrouhlením přírodě více se blíží, jsou Adamovy po stranách až k zadní stěně vytěsaný v plochách rovných, tak že hřbety prstů s těmi plochami činí ostré hrany. Kamenník nevymodeloval jich úplně z obavy, aby snadno nebyly přeraženy neb uraženy.

Znakový štit Oldřichův podoby kartušovitý jest jednodušší jakož i jeho helm s hledím. I brnění jeho jest celkem až na podpažníky prostší, ale svými odchylkami na nábedrnících a myškách i na plátech stehenních zajímavé.¹⁾

Oldřich zemřel v době, když shrnované okruží vycházelo z mody. Máť místo něho límec.

Srovnání obou náhrobků dokazuje očividně, že, ač jen asi dobu 8 let od sebe jsou vzdáleny, nevyšly z jedných rukou. Tvůrce náhrobcu Oldřichova měl patrně náhrobek Adamův za vzor.

¹⁾ Že tehdáž v době zániku vlastního rytířstva přece ještě páni opatřovali si úplnou zbroj, toho doklady máme z r. 1599 v Hlavním počtu panství hradeckého. T. r. zhotovena zbroj pro Jáchyma Oldřicha z Hradce a jeho dvořana Vratislava z Mitrovic. Viz Jos. Nováka Zámek j. hradecký str. 106.

Bylo mu od pozůstalých po Oldřichovi uloženo vytěsati podobný stejně komponovaný, ale jednodušší. Že přece ve všech témeř jednotlivostech (i v podání polštáře a rukavic) počíhal si samostatně a při tom že vytvořil postavu co do proporcí těla správnější, to dokazuje, že byl skutečným umělcem a že tento rytíř nebyl prvním jeho dílem sochařským. Ale ovšem pro tvrdost žuly propracoval jednotlivosti jen povrchněji, než tvůrce náhrobku Adamova, jenž měl materiál poddajnější, t. velmi měkký pískovec. Tím se také vysvětluje, proč náhrobek jest omalován.

Náhrobek Oldřichův mohl vytěsati nejpřednější té doby kamenník jindř.-hradecký, Vlach Kryštof Casolar z Barmu.¹⁾ V Hradci, pokud dosud známo, vyskýtá se poprvé roku 1591. T. r. koupil za 440 kop. m. od Anny Martinové Vodákovy dům vedle Jakuba zámečníka z jedné a proti bráně Nezářské z druhé strany, za kterýž poslední vejrunka teprve r. 1616 položil. R. 1623 Casolar ještě žil. Pokládán byl za katolického a věrného člověka.²⁾ Několikrát byl purkmistrem. R. 1614 zapsána jeho smlouva svatební s Annou, manželkou jeho. V různicích s Vilémem Slavatou byl obviňován z odboje a též v Daliborce vězněn r. 1615.³⁾ Práce jeho, pokud o nich víme, byly ovšem vlastně jen kamennické: koule na štíť Nového stavení v zámku j.-hradeckém z r. 1591, kamennická práce v kostele sv. Trojice z r. 1606, schody se zábradlím a sloupy k radnici z r. 1610,⁴⁾ oprava tehdejší kamenné kašny na rynku r. 1610, křtitelnice pro kostel sv. janský z r. 1619, ze kteréž patka, bohatě profilovaná, zachována jest v museu městském. Jemu přisuzují také kašnu rozkošskou s mnohými znaky.⁵⁾ Jenom v rozích patky křtitelnice vidíme jakousi práci sochařskou, totiž hlavičky Kristovy z opuky vyřezané. Ústa a vousy jsou podobně pracovány jako na podobě Oldřichově. Jinak však zejména v provedení nosu jsou rozdíly.

Umělecký cit projevil také tvůrce náhrobku Adamova. Mimo to však snahu o originálnost a půvab jakýsi. Ale zdá se, že přece dotud prováděl jen díla po přednosti dekorativní, ač jemná; k zobrazení postavy lidské zřídka asi příležitost se mu naskytla, tudíž oko nezbytnilo se pro správné proporce těla lidského ani pro výraz tváři, určitou osobnost charakterisující. Jména jeho neznáme.

Jako náhrobek Oldřicha Španovského celý jest prostší, tak i nápis na obrubě. Jest vryt a částečně ochozen. Zná: Anno 1623 den 31. August (?) ..... der Edl Geſtrenge Herr Ulrich Španovský von Lissau. (Hodnost, snad na zpodní obrubě označená, jest nečitelná) Dessen ſell Gott gnedig ſein Welle. Amen.

Oldřich Španovský nebo též Špaňovský¹⁾ byl dle všeho syn Anny Španovské z Tovaru, neboť po ní držel a doplácel od

¹⁾ Knihá městská v Mus. měst. f. 1307.

²⁾ Manual radní r. 1607 f. 109 tamtéž.

³⁾ Rull, Monografie J. Hradce 75 n.

⁴⁾ Viděti jest je na starém vyobrazení radnice v Mus. měst., reprodukováném v Soupisu památek okresu j.-hradeckého a bystřického.

⁵⁾ Jos. Novák, Zámek j.-hradecký str. 82.

⁶⁾ Sspaniowsky psán v Knize městské z r. 1604 v ukazateli lit. A.

r. 1594—1618 dům vedle domu Václ. Hartle z jedné a vedle domu Jana zámečníka z druhé strany,¹⁾ kterýž od Alžběty postříhačky koupila r. 1586 za 600 kop míš., přestěhovavši se asi do Hradce z Pacova, když polovice zámku Pacova, jejím synům nálezející, prodána r. 1584 Míchalovi Špaňovskému z Lisova, nejv. písáři král. Českého.²⁾ Podle toho byl otec jeho Jan, jenž zemřel r. 1583.³⁾ Tento Oldřich byl protektorem tvůrce pověstné studny zámecké Andresa, jehož se ujímal se skrovným ovšem úspěchem, když r. 1615 souzen byl pro násilnictví.⁴⁾ R. 1622 byl mezi komissaři, jménem Viléma Slavaty prohlášujícímitresty těm, kteří odbojem proti vrchnosti se provinili, i celé obci. Jsa nejstarší z komissařů předsedal exekuci, veda jednání česky.⁵⁾ Po něvadž všichni Španovští do té doby byli Češi⁶⁾ a skoro všecky dopisy jejich v zám. archivu j.-hradeckém jsou české, jest s podivením, že nápisy na obou náhrobcích jsou německé. Oblibovala si snad Oldřichova manželka (dle Sedláčka Kateřina z Lopovic) němčinu? Ženat byl aspoň již r. 1596, neboť t. r. poslal dvakrát → skrze paní svou vejrunku po 20 kop.m. na splacení domu hradec-kého.⁷⁾ Mohl tedy Adam Michal býti jeho syn.

Obr. 4. Náhrobní kámen Oldřicha Španovského z Lisova.

¹⁾ Je to nepochybně nynější dům Kadlasův na náměstí č. 58, staré čís. 25, kteréž ještě na zač. 19 st. v účtech městských (v zám. arch.) nazývá se domem Španovským. — ²⁾ Sedláček, Hrady IV, 208.

³⁾ Tamtéž 209. Nebyl by tedy na tomto místě u Sedláčka správný rok úmrtí 1609. — ⁴⁾ Manual radní v Mus. měst. f. 22 b.

⁵⁾ Jan Orth, Nástin historicko-kulturního obrazu J Hradce od r. 1618 až do sklonku 18. století, str. 6 nn.

⁶⁾ Sedláček, m. uv. IV. 207—209. — ⁷⁾ Kn. městská f. 907.

Některé památky z Rakovnicka.

Bedřich Kuorre.

Od Rakovníka k sz., malou hodinku vzdálena, v mírném úžlabí, jež potok protéká a na jehož obou svazích dále lesy šumí, rozkládá se dědina Olešná. Nejnápadnější její budovou jest zámek, slušné barokové stavby, zajímavý zvláště nástennou malbou jednoho pokoje, kde znázorněna Olešná, jak asi před 150 lety vyhlížela — tehdy ještě středisko pěkného panství a sídlo vrchnosti.

Od zámku k západu shlédneme kostelík, zdáli nijak nevynikající, neb nedostává se mu věže. Chrámek sám, půdorysu kříže orientovaného, s průčelím prostým, z před. století pochodícím, jako i celé vnitřní zařízení, mizí totiž skoro zcela ve stínu košatých stromův. Mimo náhrobky, jejichž popis tuto podáváme, neměl chrám, v před. století restaurovaný, zvláštních zajímavostí starých.

R. 1836 objeveny byly v dlažbě chrámové pod lavicemi náhrobky členův vladycké rodiny Šlovských z Šlovice, kteří pocházejíce z víska nad Berounkou blíz Tejrova položené, právě 100 let (as 1529.—1631.) na statku olešenském vládli. Byly dotud skryty pod prkny, na dlažbě položenými, ale nebývalo tak vždy, jak poškození náhrobků ošlapáním zřejmě dosvědčuje. Na straně evangelií byly tyto tři:

1. Náhrobek tvaru obdélníku, 185 cm vys., 96 cm šir., jako všechny ostatní z červeného (slivenckého) mramoru, silurského původu, zhotovený, málo poškozený. Písmo, po všech krajích jdoucí, jest gotská minuskule nevalné úhlednosti:

**Leta M D C X X V I I I W auteri po Žvate Katerjině Umřela
Drožena Paní Marije Beška (?), Manželka Droženeho Pa a Kri-
ſtofa Šlowskeho z Šlomic na Wolessnij a futo odpovídala.**

Všechny náhrobky objevené zazděny jsou t. r. 1836 do umrčí komory v jz. rohu hřbitova kostelík obklopujícího. Tento jest u dveří po pravé straně první v zdi severní, dolejší přičný nápis nátěrem valně utrpěl na čitelnosti.

Střed kamene vyplňuje velký znak: pták klidně sedící na šíkmé ostrvi, v pravo hledě. V klenotu týž pták s křídlem zdviženým. Přikryvatly jsou prosté ozdoby listové.

2. Kámen 194 cm dl., 104 cm šir., obdélník. Jest dobře zachován, jen nos postavy zobrazené a prsa utrpěla. Umístěn jest na levo v západní stěně komory. Renaissanční rám, opis obsahující, obklopuje vnitřek prohloubený s postavou rytíře plnovousého v plném brnění. Pravice spočívá na přilbě, jež zase stojí na obdélníkové desce s erbem Šlovských nad pravým chodidlem rytířovým. Levice drží těžký meč. Písmo jest pěkná minuskule gotská:

**Leta paně Mdlxxii, 24 dne měsíce srpna umřel Drožený
Vladyska, Pan Jan Šlowskij z Šlomic a na Wolessne, geho**

milosti Císařské Rady, w Komorze Králi Českého, a tuto řelo
geho odpocjiu Pan Buh smilug se n'd gebo Dussij I.

3. Nyní zazděn v rohu jihozáp. malý kámen (99 cm dl., 68·5 š.)
ve výšce 110 cm od dlažby, místy značně poškozený, zvláště na
okraji. Pravý roh hoření odražen docela, jest připojen však. Nápis
gotskou minuskulí hlásá:

Leta 1606 v..... Kryštof Ferdinand, Syn Prozeneho a
Štěteczeneho Kyrize Pana Jana Šlowskyho z Šlamic a na
Wolessni a tuto odpocjiwa w Kristu Pánu ..... M.

Obraz představuje dítě v dlouhém rouše na zemi sahajícím,
s hlavou obnaženou, s rukama na prsou, v nich kvítek. U pravé
nohy erb Šlovský na desce téma čtvercového tvaru, silně vyšla-
paný. Na desce stojí hodiny přesýpací a lebka. Za hlavou záclony.

Strana epištolní měla tyto kameny:

1. Náhrobek, jehož hořejší hrana na způsob lichoběžníka jest
uříznuta, s rámem, v němž opis gotckou minuskulí:

Leta MDXCVII Prozeneho a Štěteczeny Pán Girži Šlowski
z Šlamic a na wolessni z starži 18 let zamordowaný tufo po-
chová gest a w p. b. odpocjiwa očekawage Blahoslaveneho
vákrzisseni: n

Uprostřed, skoro celou dolejší polovici zaujímaje, jest erb
Šlovských. Nad ním deska vejčitá, kolmo stojící, s ozdobami do
kola na způsob rámu. Na desce nápis got. minuskulí:

Pohled ržomie-
rje ržli sobie
Odpocjiwam w tomto
hrobie. Po řelo praczy
wezdegssi. Czekage řla-
wy milegssi. Kteraz to-
bude koneržnie Pana-
sprawiedliwim wiecznie.
Tý dřezsli dil mil w ra-
došti, Wierž a žiw
buď w pobožno-
stí.

Šířka kamene obnáší 90 cm, výška 179·5 cm. Jest dobře za-
chován, zazděn v severní zdi, v koutě sz.

2. Malý kámen (88·5 cm dl., 65 cm), tvaru obdélného, zazděn
ve výši 115 cm od dlažby, v rohu jv. ve zdi jižní. Postava před-
stavuje dívku s vlasy rozpuštěnými bez pokryvky. V rukou na
prsou složených má týž kvítek jako hoch zmíněný pod č. 3. evang.
Za postavou záclony. U pravé nohy štit Šlovský (patrně), zcela
vyšlaný na desce tvaru obdélníka. V úbec náhrobek tento ve
všech částech značně poškozen. Nápis praví:

Letha 1610 Umrzela na Nedjeli, genž Šlowe Oculi Panna . . . . neho a Štaferžneho Rytíře Pana . . . . Šslomského z Šslowic a na Wolessnij a tufo odpocíjwa.

3. Největší všech náhrobkův, 211 cm vys., 94 cm šir., zazděn u samé země, tak že dolení část nápisu utrpěla nátěrem stěny. Jinak není příliš vyšlapán. Obraz rytíře plnovousého, jehož vlasy kadeří se nad boltci usními. Kol hlavy má záclony. Pravá ruka spočívá na přilbě, jež zase stojí na desce obdélníkové s erbem Slovských. Mečem jest opásán. Nápis v got. minuskuli oznamuje:

. . . . v Šoboku v Noči na Nedjeli Šlowe Reminiscere
Vsnu v Panu Prozený a Štaferžný Rytíř Pan Kryštof Šslomský
z Šslowic a na Wolessnij. Magicz Let Wieku Švého Štarž 85,
a tufo Držekawage Blahoslaveného a Radostného v d z mrtvých
Wskrýssenij.

Patrně památník Kryštofa, syna Janova, jenž zemřel r. 1610.

Na rod Slovských mimo tyto památníky upomínaly při kostele olešenském ještě dva zvony, z nichž však na ten čas jediný jen pozůstává, kdežto druhý, snad puklý, přelit byl, jak souditi lze z nápisů a doby zhotovení.

Zvonice jest nízká vížka nad východním vchodem do hřbitova. Visí tu celkem 3 zvony:

1. Největší jest 5 centův těžký, zasvěcen sv. Martinu biskupovi a má na severní straně tento nápis got. minuskulí, písmena začáteční lapidární latinská, v 10 řádkách:

Vrožemý pan Girzij a pan Kryštof braťřij vlastní Šslomskí z Šslowic a na Wolessne, Synové a dídičové po dobře paměti vrozenem pa^u Janovi Šslomskem z Šslowic etc. na onen čas ge^o
mí^{ti} Císařské raddie, dalíj tyto dva Zvony udělati k Osadie S^o Martina do Wolessnij pro památku téhož pana Otce jich, terž (! sic!) fake swau, gehožlo fielo v temž kostele pochovano odpocíjwa.
pan Buň racz datí jemu i j nam wssecniem (sic!) wesele z mrtvých
wslani a prýgifi k životu wiecnemu. stalo se Leta 1574

Na straně jižní jest nápis:

Jan Šslomský
z Šslowic

Dorořa Šslomská
z Chmelic

pod tím znaky příslušné ve vejčitých medailonech. (Druhý znak má kohouta v štítu i v klenotu.)

Nad náписy jest ovruba z listův akantových, dolů obrácených a nad ní řada reliefů ze života lidského v celých postavách, ovšem drobných. Výška zvonu jest 58 cm, průměr 74 cm.

2. Prostřední zvon sv. Petru zasvěcený, 3 centy těžký, má tento nápis podélný, od strany severní k západu jdoucí, latinkou velkou:

PETER ERNEST GRAFF
VON MOLLARTH

Mezi dvěma věnci jest dále:

GOSS MICH NICOLAVS LÖW IN PRAG ANNO 1718

velkou latinkou.

Medailon sv. Petra jest na straně severní. Zvon váží 3 centy, rozměry jeho jsou 43 a 57 cm.

3. Malý zvon nemá nápisu, zasvěcen jest Spasiteli a sv. panně Barboře. Na sev. straně má relief Marie Panny a u ní klečí světice. Váží 1 cent, průměr jeho jest 36 cm, výška 27 cm.

Farní kniha pamětní, z níž tuto vedle autopsie s laskavým dovolením důst. p. faráře Svatoše jest čerpáno, soudí, že byl as zvon tento slit současně se zvonem velkým, jehož nápis o dvou zvonech se zmiňuje, ale možno též, že prostřední zvon, jenž ostatně právě jest puklý, již jednou ze starého byl přelit.

Ve vížce chrámové visí malý zvonek sanktušový, k němuž není přístupu.

Než podívejme se již jinam!

V údolí potoka Rakovnického, za $\frac{5}{4}$ hod. k západu od okresního města, dojdeme městečka Senomat.

Chrámek zdejší jest svatyňka jednoduchá, prosté gothské stavby, podobná velice kostelíku sv. Jiljí před Rakovníkem na silnici k Senomatom a asi z téže doby pocházející. Zvonice jest dřevěná, stojí k sz. od orientovaného chrámu. Na ní visí dva zvony, jejichž popis tuto podáváme. Připomenouti dlužno, že patronem tohoto chrámu jest městská obec Rakovnická.

Veliký zvon 81.5 cm vys., 104 cm v průměru.

Na vých. straně relify: odznak Kristův, andělé a pod. Pod tím sv. Vavřinec. Pak 4řádkový nápis lat. majuskulí s chronogrammem:

~~██████~~ PRO DEO INFINITE PERFECTO EXISTO ET BAR-
THOLOMAEVS VOCOR.

Pod ním rak (znak města Rakovníka). Dolejší ozdoba perlíková, a při okraji samém 8 křížkův rovnomořně rozložených.

Strana záp. má kříž s Ukřižovaným, pod nímž stojí P. Maria s mečem v srdci. Jako napřed i na této straně uvádí ruka nápis ve třech obloukových rádkách lat. majuskulí s chronogrammem:

~~██████~~ A FVLGVRE GRANDINE ET TEMPESTATE L IBERA
NOS SALVATOR NOSTER IESV CHRISTE.

Kolkolem v rovné ovrubě nápis:

JOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN DER KÖNIG
LICHEN KLEINEN STADT PRAG. ANNO 1774. Pták.

Menší zvon, výška 50 cm, průměr 62·5 cm.

Na okraji dolením má 8 křížkův stejné podoby jako velký zvon. Hořejšek zase zdobí hlavičky andělův. Na východní straně relief světce a světice proti sobě stojících. Na západní straně svatý Vavřinec. Pod tím nápis latinskou majuskulí:

JOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN PRAG. 1774.

Hřbitovní kostel sv. Vavřince postaven byl obcí as na rozhraní stol. 16. a 17. Prostá to stavba orientovaná s věží na západ. Průčelí. Ta jest dole otevřena zcela, kryta cibulovitou bání. Na severním pilší, nad nímž se věž zdvihá, do vnitř (obrácen proti dveřím chrámovým) zazděn jest náhrobek 2 m vys. a 98 cm šir., jenž dříve byl v podlaze chrámové před oltářem. Nápis jeho umístěn jest ve zvláštním rámu kol do kola jdoucím, písmeny natřeny jsou nyní červeně, na půdě stříbřitě bronzované. Písmo jest gotská minuskule:

Leto 1617 Umřela Prožena Paní Anna Hohaužarova Rožena Š Krasneho Dvoru w sčedu před Š Martinem mezi 1 a 2 hodinami Pa noč Mage věku Šweho 48 let život svůj w : Krystu panu dokonala A při tomto hrame gest pochovana Prožekawaqice we- seleho Ž mrťvých vstaníj: —

Dole, ve zvláštním rámě, jehož rohy zdobí čtyry hlavy andělickáv pod společnými přikryvadly, jsou dva erby: jeden tři krokve (▲), v klenotu půl obrněnce s točenicí na hlavě a palácetem v ruce. Druhý (herald. v levo) má půl pravou orlice v pravo hledící, kdežto v levé polovici znaku jsou dva šikmé pruhy vzhůru jdoucí. Klenotem jest člun, z něhož vyvstávají nad sebou tři páry pštrosích per.

Znaky nyní natřeny jsou hnědě, půda kol nich stříbrnou bronzi. Náhrobek jest pěkně zachován.

* * *

Ze Senomat jest as $\frac{1}{2}$ hodinky do Šanova, původíště Šanovců ze Šanova. Filialní kostelík má pěknou polohu, nacházejí se na návrší, jižně ode vsi, k západu od bývalé tvrze zdejší. Ve hřbitovní zdi k západu jest náhrobek z červeného českého mramoru, jehož spodek (3 řádky nápisu) již v zemi se nachází. Nápis jeho v got. minuskuli toto vypravuje:

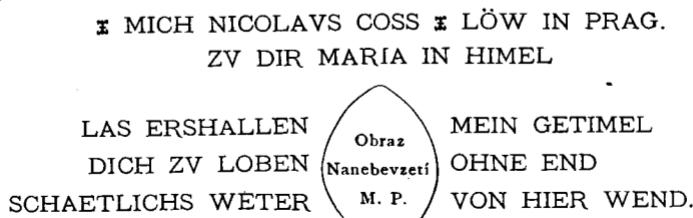
Leto 1606 w řízení po říšanskému to gest 5 očlob: Umřel
Woldřich Kryštof z Hrobcicze vrozeného a Štatečného Rytíře

Paⁿa Jana Štarssiiho Hrobčického z Hrobčí . . . *) na Petrovických a Pržicíne syn zpložený od Dvořený Paⁿni Kateřinu z Komárova ež: — gemit^z Paⁿ Bůh rac̄ milostiv běží amen:

Nad nápisem, umístěným v rámci zvláštním, jest v ovrubě skoro ovalu horizontalně položeného v jediném štítě v pravo erb Hrobčických (dva hadi se křížující v štítě i klenotu) a v levo Komárovských (noha obrněná v pravo obrácená, rovněž na štítě i v klenotu).

Primitivní kazatelna dřevěná, čtyrrohá, má nápisy ve všech čtyřech polích švabachem, černě natřené.

Zvony visí ve věži dva. Větší má na severní straně nápis lat. majuskulí:

Pod tím orlík.

Na jižním okraji jsou dole dva řádky s nápisem:

IHRO EXELLENZ JOHANN JOSEPH GRAFF VON WALDSTEIN SHANOWER KIRCHEN GEHÖRIG.

Pod tím: ANNO 1724.

Nad tímto nápisem jsou tři postavy zobrazeny, prostřední klečící. Pod nápisem jsou dva orlíci zobrazeni.

Menší zvon má na severní stranu nápis:

I : C : L : ANNO 1740.

Obraz sv. Vojtěcha. Na druhé straně jest obraz sv. Jana Nepomuckého.

Zvon umíráček v sanktusové vížce umístěný není ovšem přistupen.

---

*) nečitelnō.

Zápis y kláštera sv. Anny jinak sv. Vavřince v Starém
městě Pražském.

Theodor Antl.

**Zpráva a registrum hlavní úrokuov, kteříž sě platí při svatém Martinu z vinic
i z chmelnic pannám kláštera sv. Anny léta božieho M^oV^cXVIII^o.**

Nad Kantom kou: Jiřík z Lechova ze 2 str. 20 gr., Václav Stan-
kuov ze 2 str. 20 gr., Jilek z Opatovic 2 str. 20 gr., Michal ze
Smíchova 2 str. 20 gr., Calta 2 str. 20 gr.

Berounská: Daniel kožišník 7 str. 70 gr., Mathúš postřihač 5 str.
1 věrt. 52 $\frac{1}{2}$ gr., Petr Škaredek 3 $\frac{1}{2}$ str. 1 věrt. 37 gr. 4 den.,
Havel kožišník 3 str. 30 gr., Pavel z Podskalí 2 str. 20 gr.

Skřínky: paní Zvířetická 8 str. 80 gr., Tobiáš 13 str. 2 kopy
20 gr., Jakub Daniel 8 str. 80 gr., Červenka 2 str. 20 gr.,
Beneš Drkolna 3 str. $\frac{1}{2}$ kopy, Eliáš Malý 3 str. $\frac{1}{2}$ kopy
Voškrd 3 str. $\frac{1}{2}$ kopy.

Za Skřínkami: Ludmila Mikšová 7 $\frac{1}{2}$ str. 75 gr., Martin z Radlic
4 str. 40 gr., Vondra pekař 6 str. 1 kopa, Václav Babička 3 str.
 $\frac{1}{2}$ kopy.

Vysoká: Jan Jirsa 6 str. 1 kopa, Jan Opice 5 str. 50 gr., Kad-
anská $\frac{1}{2}$ kopy 6 gr., Jiřík Hruška 2 $\frac{1}{2}$ str. 25 gr., Mikeš ze
Zahrad 2 $\frac{1}{2}$ str. 25 gr., Petřík 11 $\frac{1}{2}$ str. 1 k. 25 gr., Zikmund-
ová Černá 12 str. 2 k., Jan Adam 4 str. 40 gr.

Homolka: Jan Jirsa 11 str. 1 $\frac{1}{2}$ k. 20 gr.

Radlické: Daniel Rauš 10 str. 1 $\frac{1}{2}$ k., Matěj kovář $\frac{1}{2}$ k., Hrozen
starý 4 str. 45 gr., Václav Dryzna 7 str. 75 gr., Konvová 5 str.
50 gr., Jan Zajisto 15 str. 2 $\frac{1}{2}$ k., Václav Skopec $\frac{1}{2}$ k. 2 gr.
Václav Čejka 6 str. 1 k., Kulíšek 4 str. 40 gr., týž z kusu štěp-
nice 5 gr., Kokeš 1 $\frac{1}{2}$ str. 1 věrt. 18 gr. 2 den., Cepřih 20 gr.
Jan od puol kola 3 str. $\frac{1}{2}$ k., Vaněk pivovarský 3 str. $\frac{1}{2}$ k.

Nad Radlicemi: Vácha kovář 3 str. $\frac{1}{2}$ k., Skřemenc 8 str.
2 k., Duchek vinař 3 str. $\frac{1}{2}$ k., Jan mlynář 2 str. 32 gr. týž
2 str. 30 gr., Makeška 2 str. 20 gr., Matěj písář 3 $\frac{1}{2}$ k. 15 gr.
Martin švec 1 $\frac{1}{2}$ k. 25 gr., Šimek z Radlic $\frac{1}{2}$ k., Kadanská
87 gr., Jíra Lounský $\frac{1}{2}$ k., Šimek zedník 1 str. 9 gr., Hrba
z Radlic 6 str. 40 gr., Stněk 3 $\frac{1}{2}$ str. 35 gr., Morava 8 str.,
1 věrt. 80 gr., Duchek Hladký 4 str. 17 gr. 4 d., Ivonek 17 gr.
4 d., Jakub Šrámek 5 gr., Ondráček 1 $\frac{1}{2}$ str. 15 gr., Uhrová
1 $\frac{1}{2}$ str. 15 gr. panna převora 20 g., Pavel mlynář a Jan tesař
4 str. 40 gr., Huňatý 9 gr., Jan Kruota od Staňka 2 str. 20 gr.,
Srb z Radlic $\frac{1}{2}$ k.

Vodovka: Karlová a Tichnová 3 $\frac{1}{2}$ str. 40 gr., Lukeš Tich.na 5 gr.

Po d Venečkem: Koranda 2 $\frac{1}{2}$ str. 20 gr., Hrdina 4 grá, Matěj
pekař 20 gr., Mikuláš z Rakús 4 str. 20 gr., Martin zámečník
15 gr., Parúbek 20 gr., Pavel rukavičník 40 gr., Jan Slovák
20 gr., Brožek z Malé Strany 9 $\frac{1}{2}$ str. 1 $\frac{1}{2}$ k. 5 gr.

* Zprávy tyto jsou čerpány z kniž. Schwarzenbergského arch. v Praze
na Hradčanech (V Au N 3 a a b).

V háji u Radlic: Vavřinec od zlé Kačky 1 $\frac{1}{2}$ str. 15 gr., Jana kožišnice, Petr Košťál, Mikulandová, Srbová, Jíra forman, Pytelnovin, Šimon Tlačísvět, Tomek, Hronek, Augustin jirchář, Jan Jarmářk, Jilek z Opatovic, Václav z Radlic, Václav Bařička, Jan Tichna, šenkér od Vilémouov, Petr Plzeňský; summa, 18 míst, platí 6 kop 8 gr.

U Hárovníkova: Jan Jirsa z chmelnice 10 gr., Mělníček z vínice 20 gr., Kolovecká z vinice 20 gr., Kostelecká 20 gr., Tichna 16 gr., Kule z chmelnice 15 gr., Matějíčková z chmelnice 10 gr., Urban z chmelnice 8 gr., Makeška z lúky 10 gr., Kruota z chmelnice 5 gr., Hubáček z chmelnice 10 gr., Závorka z chmelnice 8 gr., Vaněk Šetelka z chmelnice 14 gr., Křížová 4 gr., Valentová z chmelnice 20 gr., Jan Zajisto 40 gr., Vaněk z Purkrabova 24 gr., Urban z vinice 30 gr., Kuba Šrámek z chmelnice 15 gr., Myslik z chmelnice 15 gr., Jan od puol kola z chmelnice 20 gr., Němeček z kusu 4 gr.

Summa summarum všech míst 120 a platí dohromady 67 kop 3 gr. 3 den. míš.

1577, 15. ledna.

Jiřík Karban z Volšan koupil sobě a své manželce Ludmile vinici pod 6 strychů »v Skřínkách«, ležící vedle Ondřeje Poříckého a Vavřince Řeřába, od Blažeje mlynáře z Šerlinku za 200 k. míš. a 1 kopu míš. ročního úroku do kláštera sv. Anny.

1577, 16. března.

Jiří Karban z Volšan koupil vinici v »Skřínkách« pod 8 str. míry od Václava Holečka za 210 kop míš. a roční úrok 1 kopu 20 gr.

1589, 23. září.

Pani Kateřina Sixtová, dcera pani Kateřiny vdovy po dobré paměti panu Sixtovi z Ottrsdorfu, koupila sobě a p. Janovi z Ottrsdorfu vinici půl třetího strychu míry držící nad Radlicemi vedle Jiříška Drvoštěpa ležící od Jiříka Polinářského za 100 kop. míš. Z té se má platiti každoročně úroku do kláštera sv. Anny 32 gr. ma

1590, 7. března.

Anna někdy Pavla Němečka a již Matouše Macka manželka, bytem u Svinské brány, doznala, stojíc osobně při úřadě, že zapisuje 2 strchy vinice u Radlic jmenovanému manželi Matoušovi.

1590, 27. března.

Bartoloměj Mačovský, městěnín Nového města Pražského, koupil sobě a své manželce Dorotě chmelnici za Radlicemi od Martina Karbana za 36 kop m. a roční úrok 10 gr. m.

1591, 9. ledna.

Havel mlynář, bytem v zahradách u sv. Jakuba, koupil sobě a své manželce Dorotě zahradu 2 strchy míry držící na beroun-

ských horách k Radlicům jdouce vedle Alexandra Dvorského ležící od pani Ludmily Pacovské z Růženýho za 60 kop m. a roční úrok 20 gr. m.

1591, 1. dubna.

Brychta rychtář z Radlic koupil sobě a své manželce Markétě vinici pod 2 strchy »na Věnečku« vedle Jana Durmala ležící od Jana Oryusa, měštěnina Menšího města Pražského za 58 kop m. a roční úrok 20 gr.

1591, 30. dubna.

Pan Jiřík Košetický z Horek, depositor desk zemských, koupil chmelnici a při ní loučku od Jakuba Tymera za 150 k. m. a roční úrok 15 gr. m.

1593, 11. března.

Matěj Kršovský koupil sobě a své ženě Evě cíp chmelničky »v Hliništích« vedle pana Vavřince Břekovce ležící od Pavla Kalousa za 12 k. m. a roční úrok 11 gr. m.

1593, 2. srpna.

Prokop Pion řezník koupil sobě a své manželce Marianě vinici pod 4 strchy »na Kantůrkách« vedle Vítka Vohanky a Václava Burše ležící od Vavřince zvoníka za 30 kop mř. a roční úrok 30 gr. m.

1595, 31. května.

Jiřík Svačina, měštění Nového města Pražského, koupil sobě a své manželce Barboře zahradu pod 2 strchy za vodou za Smíchovem vedle Anny Kopidlánské ležící od Mikuláše Karlovského za 15 k. m. a roční úrok 20 gr. m.

1595, 3. července.

Jan Kunc koupil vinici pod 3 str. a 3 vértele »na Věnečku« od panny Anastazie z Sulnova převory a panny Kateřiny Vencelikové subpřevory za 40 k. m. a roční úrok 40 gr. m.

1595, 17. července.

Michal Veydl, měštění Nového města Pražského, koupil sobě a své manželce Ludmilu vinici pod 5 str. »Panenská« řečenou »nad Hliništěm Nožičkovic k Zlíchovu jdouc« vedle Vojtěcha Alše a Jana Lečanského ležící od Václava Haduše a jeho manželky Anny za 140 k. m. a 1 k. ročního úroku do kláštera.

1595, 22. září.

Václav krejčí ze vsi Smíchova koupil sobě a své manželce Mandaléně vinici pod $1\frac{1}{2}$ str. »na Věnečku« vedle pana Vítka Flavína a pani Kateřiny Sixtové ležící od Erharta Volfa za 80 k. m. a roční úrok 22 gr. m.

1595, 15. listopadu.

Brychta z Radlic koupil sobě a své manželce Markétě vinici pod 14 str. a k tomu kus chmelnice cožkoliv míry nad Radlicemi

vedle Jana Duchka a Martina Brože z Radlic od Jana Ornyusa za 213 k. m. a roční úrok 1 k. 42 gr. 2 d. m.

1596, 12. ledna.

Matouš Durmal ze zahrad u sv. Jakuba koupil sobě a své manželce Kateřině vinici pod 6 str. »na Věnečku« od Jana Mělnického a jeho ženy Anny za 250 k. m. a roční úrok 1 k. m.

1596, 6. srpna.

Jan Zahradník z Chudobic koupil sobě a svým dědicům vinici pod dva strchy »v Skřínkách« směrem k Radlicům, vedle Ludmily Švikové z jedné a Brichty z Radlic ze strany druhé od vdovy po Fridrichovi Fišlovi za 46 kop míš. Má platiti každoročně do kláštera sv. Anny úroku 20 gr. m.

1596, 4. října.

Bártoloměj Kníže, měšťenín Nového města Pražského, koupil sobě a své manželce Kateřině pole »na Věnečku« vedle Jana Kunce ležící od Mikuláše Choda za 60 kop míš. Roční úrok do kláštera sv. Anny 42 gr. míš.

1596, 12. října.

Tobiáš Mělnický, měšťenín Nového města Pražského, koupil sobě a své manželce Zuzaně vinici »na Věnečku« pod dva strchy vedle Jana Vartovského a cesty kudy se k Radlicím jde ležící od Jindřicha Tichého za 220 kop míš. Každoroční úrok do kláštera 20 gr. míš.

1597, 17. ledna.

Brchta z Radlic koupil sobě a své manželce Markétě pole a chmelnici půl druhého strychu míry držící, ležící podle Martina Brožového od Jana Duchka za 42 kop m. Roční úrok 15 gr. m.

1597, 23. července.

Jan z Altendorfu, starší kanovník a kantor kůru kostela hradu Pražského a děkan kostela sv. Petra na Vyšehradě, koupil sobě, Jakubovi z Altendorfu, bratru svému a Dorotě, jeho manželce, vinici čtyry strchy míry držící nad Hliništěmi za branou Kartouskou ležící od Vojtěcha Alše za 325 kop míš. Z té vinice má každoročně platiti ourok panně převoře do kláštera sv. Anny 40 gr. míš.

1597, 30. září.

Jan Duchek z Radlic koupil sobě a své manželce Anně pole půl čtvrtá strychu míry držící »za Kantůrkou vedle Voháňovic« ležící od Jana Prostějovského za 65 kop míš. Úroku do kláštera sv. Anny má platiti každoročně 35 gr. míš.

1597, 15. října.

Jan Poděbradský, měšťenín Starého města Pražského, koupil sobě a své manželce Saloméně vinici s štěpnici sedm strychův

míry držící s lisem a vším příslušenstvím »pod Věnečkem« nad Kropáčkovic polem vedle cesty s jedné a sirotkův po panu doktovi Matoušovi z Aulechova se strany druhé ležící od Daniele Lopackého za 350 kop mís. Úrok roční do kláštera 40 gr. mís.

1597, 17. října.

Havel Jeptiška koupil sobě a své manželce Anně vinici pod dva strchy »v Skřínkách« vedle Jeronýma Albrechta a Jana mladšího Příměnského ležící od Jana staršího Příměnského za 40 k. m. Úrok roční 20 gr. mís.

1597, 17. října.

Matouš Durmal ze Zahrádky koupil sobě a své manželce Kateřině pole pod dva strchy »na Věnečku« od Václava Holuba, městěnina Nového města Pražského za 30 kop mís. Roční úrok 20 gr. m.

1598, 19. října.

Vejpvěď mezi důstojnou a nábožnou pannou Kateřinou Lipenskou z Velikého Lipna převorou i na místě všeho konventu kláštera svaté Anny jinak svatého Vavřince v Starém městě Pražském, jakožto zastupující Jana Kunce z jedné a paní Dorotou Nejdlovou z Skalska z strany druhé.

Poněvadž právo městský pod literou L. 9. to v sobě patrně obsahuje a zavírá, jest-li žeby kteří držitelé gruntů platy jisté na týchž gruntech pánu toho gruntu po napomenutí do tří let pořád zběhlých dátí zanedbávali aneb ovšem nechtěli, aby pán gruntů v ty a takový grunty mocí práva se uvázati a je k ruce své ujiti aneb jiným je pod plat pronajíti mohl; z průvodův pak a akt k této při vedených to se patrně našlo a vyhledalo, když jest se žádný gruntu viničného »na věnečku« ležícího, tři strchy míry a tři věrtele držícího, po někdy panu Tobiášovi Nejdlový z Vysoké pozůstalého, ujiti a plat do kláštera svaté Anny jinak svatého Vavřince v Starém městě Pražském, jmenovitě 40 gr. mís. každročně vycházející za sedm let pořád zběhlých odvozovati nechtěl, že Václav Luňák a Václav Svačina na místě a k ruce důstojné a nábožné panny Anastazie z Sulnova, toho času dotčeného kláštera převory, i na místě všeho konventu jakožto od ní zřízení plnomocnici vydouc touž vinici, an k spuštění přichází, pro neplacení svrchu dotčeného platu do též vinice právem ouřadu Jeho Mti. císařské pergkmistrského se zvedli a zmocnili, kterémužto zvodu a zmocnění jak od paní Doroty z Skalska vdovy, tak ani od sirotkův po též panu Tobiášovi Nejdlovém z Vysoké pozůstalých, léta svá dospělá majících, kteříž se jiného statku po otci jejich jim náležitého ujímalí, pana Krištofa Betengle z Nayenpergu a paní Evu z Volšan, manželku jeho, jakožto mocné otcovské poručníky, statek po dobré paměti paní Martě Nejdlové z Volšan, matce jejich, jim odkázaný přijavše, z něho knihami Nového města Pražského kvitovali i také dům u Strnadův řečený prodávali v čas

právním, odpíráno není. A tak týž zvod a zmocnění k svému utvrzení právnímu jest přišel. Nicméně prodavši dotčená panna převora i na místě všeho konventu svrchupsaného kláštera túž vinici Janovi Kuncovi, tolikéž často psaná pani Dorota z Skalska ani dotčení sirotci majíce léta svá dospělá a jsouce při právě přítomni, takového prodaje té vinice sou v času právním nenaříkali, dni a roku podle práva projti dali. Pročež Jan Kunc tu vinici, jsouc jí v pokojném držení a užívání více nežli den a rok, jest sobě zdědil a často psaní sirotci právo své již promlčevše, pani Dorotě ho odevzdávat nemohli. Z těch ze všech příčin dává se Janovi Živnústkovi a Janovi Brodskýmu kantorovi, plnomocníkům důstojné a nábožné panny Kateřiny Lipenské z Velikého Lipna převory i na místě všeho konventu kláštera svaté Anny jinak svatého Vavřince v Starém městě Pražském, jakožto zastupující Jana Kunce proti pani Dorotě Nejedlé z Skalska za právo, tak že ona pani Dorota podle žádosti své toho zvodu a zmocnění do též vinice užiti nemá; nýbrž on Jan Kunc podle trhu, koupení a zápisu neporušeného při též vinici se zůstavuje podle práva. Actum feria 2. postridie sancti Lucae Evangelistae, 19. Octobris anno domini 1598. — Tento ortel od Jeho Mti. Cis. Jich Mti. pánu rad nad appelacemi na hradě Pražském zřízených jest confirmován a při své váze zůstaven, poněvadž v něm co za právo vypovědíno jest. Jehož datum na hradě Pražském v pondělí po památce svatého Řehoře 15. Martii léta páně 1599.

1599, 23. prosince.

Jakož jest důstojná a nábožná panna Kateřina Lipenská z Velikého Lipna převora kláštera svaté Anny zvedena a zmocněna do chmelnice a lesa u Radlic, kteréž jest někdy pan Šebestián Agricola z Horšova v nepořádném držení zůstával, pravíc se dotčená panna převora k témuž lesu a chmelnici právo a spravedlnost mítí, jakožto po oumrtí po též panu Šebestiánovi Agricolovi z Horšova k svrchu psanému klášteru a konventu připadlou, kdežto k snažné žádosti Daniele Agricoly z Horšova, syna po panu Šebestiánovi pozůstalého a na přímluvu JMC. perkmistra a některých dobrých lidí často psaná panna převora od takového zvodu a zmocnění do též chmelnice a lesu dobrovolně jest upustila a jemu Danielovi Agrikolovi z Horšova takovou chmelnici a les zapisuje k dědičnému vládnutí za odměnu 50 k. m. a roční úrok 48 gr. m. Relátorové toho k úřadu JMC. perkmistrskému: Florián Roudnický z Greifenfelzu písář úřadní a Jan Mouník Boleslavský.

1600, 3. ledna.

Pan Jan Budynský z Vyšetína, měštění Starého města Pražského, koupil sobě a své manželce Anně chmelnici u Radlic a nadní les dubový od Daniele Agrikoly z Horšova za 103 kopy míš. a roční úrok 48 gr. míš. do kláštera.

1600, 19. března.

Matěj Brzobohatý stojí osobně při úřadě pergkmistrském přiznal se: jakož jest zveden a zmocněn ouřadem tímto podle kšafu někdy Mandalény Hvězdovy ve vinici »na Věnečku« vedle Doroty Vovsovic a Jana Mělnického oboustraně ležící, 5 strychů míry držící, do kteréž jest někdy Mandaléna Hvězdová pro dluh 85 kop mís. i pro škody ku právu i jinak vynaložené, ji od Jana Vartovského z Varty povinné, tolíkéž úřadem tímto zvedena a zmocněna byla a ji týmž zvodem držela, že tu a takovou vinici postupuje Dorotě Vovsové, perníkářce a městce Nového města Pražského, k dědičnému požívání v summě 30 kop mís. Z níž ourok do kláštera sv. Anny 1 kopu mís. každoročně platiti má.

1600, 23. listopadu.

Jiřík Fridl, městěnín Starého města Pražského, koupil sobě vinici osm strychů míry držící, nad Radlicemi vedle pani Judithy z Kouby ležící, od Bartoloměje Rycha a Pavla Chudoby, poručníků Václava sirotka po Václavovi Volkovi pozůstalého za 170 kop mís. Roční úrok z ní 1 kopa 20 gr. mís.

1600, 22. prosince.

Pan Jan Diblík z Votína koupil pro sebe a svou manželku Kateřinu vinici s štěpnicí a dva lesy »na Věnečku« vedle pani Kateřiny Sixtovy a Nikodéma Kmentovýho ležící od Štěpána číhaře a Kateřiny jeho manželky za 100 kop mís. a 1 kopu 44 gr. mís. ročního úroku do kláštera.

1601, 18. dubna.

Pan Jiří Hajdelius z Raznštejna, prubíř zemský a kanclíř Starého města Pražského, koupil sobě a své manželce Kateřině vinici se štěpnicí pod 7 strychů s lisem a vším příslušenstvím »na Věnečku« nad Kropáčkovic polem vedle cesty a sirotků po p. doktovi Matoušovi z Tulechova ležící od Salomény někdy Jana Poděbradského a již Jana Eberharta Kugvalera manželky za 400 k. m. a roční úrok 40 gr. m.

1620, 26. října.

Daniel Karolides z Karlsperka, městěnín Nového města Pražského, koupil sobě a své manželce Ludmile vinici se zahradou »na Věnečku« mezi vinicemi Jana Benata a sirotků po někdy panu Jiřím Hajdeliusovi z Raznštejna ležící, od pana Jana Chrysostoma z Himlštejna za 1000 kop m. Roční úrok do kláštera svaté Anny 20 gr.

O hlineckých horách.

Příspěvek národopisný od Dr K. V. Adámka.*)

Jest zajisté přirozeno, že v krajinách, jež leží v ústraní od živého ruchu obchodního a dopravního, více se naskytá materiálu pro toho, kdo chce život národa poznati v jeho původnosti a samobytnosti, nežli v krajinách hojnými a dokonalými prostředky dopravními obdařených, nežli v krajinách s hojnými středisky obchodními. Tak i u nás, kdybys pozoroval v okolí Pardubic a pak zase poblíže vrchoviště řeky Chrudimky, seznal bys za krátka, že tuto mnohé ještě jsou zvyky a obyčeje, o kterých na dolním toku jejím nemají ani potuchy.

Nejprve tedy o některých výročních zvycích.

Smutný advent se svými roraty dobíhá konce svého, vždy rychleji blíží se svátky v roce celém nejveselejší — vánocce. Děti i starší připravují pastýře betlemské, palmy košaté i hojně bravu a skotu pro Betlem hned v adventních nedělích, od nichž k štědrému večeru jest beztoho jako s hráze do rybníka. Bohatí pořizují Betlemy na stupňovitých podstavcích, chudí spokojí se s Betlemem, jež si do mechu svých oken umístí.

Již Betlem stojí; veliká hvězda nad ním oznamuje splnění proroctví. Jest štědrý den, děni horečných příprav a celodenního postu, k němuž se i děti přidržují. Nespokojence malé utěšují zlatým prasátkem.

Sotva se rozloží soumrak krajinou, smazují děti poslední z čárek, jimiž si juž kdysi o sv. Mikuláši na odveří označili počet dnů, jež do štědrého večera nutně uplynouti musí. Zasedá se k večeři. Jako v jiných končinách, tak i zde v štědrý den rozmanitým více méně nahodilým úkazům zvláštní pozornost se věnuje a z nich na budoucnost se usuzuje. Především bývá všimáno si toho, zdaž jest viděti stíny všech večeřících. Dále z ořechů se hádá, též i z hvězdy jaderní, jež povstane příčným překrojením jablka. Lití olova málo kdy se zde provádí, za to však pouští se ve velké mísce vodou naplněné skořápky se svíčkami. Jak se povečeří, odejdou děti v některých městských domech do sousední jizby, aby odtamtud hlídaly anděla dary roznášejícího. Co zatím rodiče v sekniči dary připravují, kráti si děti chvíli pozorováním nebe hvězdného, pátrajíce po bělavém mráčku. Kde se objeví, tam jistě již anděl. Nebo se mezi sebou škádlí, vyzývajíce se, aby do komína pohlédly, jím že jistě anděla uvidí.

Nebudu líčiti veselí a radost, jež zavládne ve chvíli nejbližší, jak i v té nejposlednější chatě v ten večer zastaví se štěstí a spokojenost; půjdu raději otevřít pastouškům, kteří nedočkavě ve sněhu

*) Přenesena byla tato stať ve schůzi Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze dne 21. května 1889. Podrobnější obraz života lidu na Hlinecku viz ve spise Dr. K. V. Adámka »Lid na Hlinecku.« (Soupis lidových památek v království Českém. I. díl).

přešlapujíce, již boucháním na dveře na svou přítomnost upozornili. Již vcházejí v hrubých halenách pod širokými klobouky a s batěnami (holemi). Anděl je provází. Obejdou nám několikrát po světnici a zpívají:

Co to znamená medle novýho
neviděli jsme nebe jasnýho,
měsíc překrásně svítí,
musí to cosi být.

Anděl v oblacích krásně se vznáší,
všemu stvoření radost přináší.

Sláva na vysotech Bohu
a na zemi pokoj lidu.

Pastušky, kteří se mezi tím posadili neb na zemi rozložili,
budí anděl:

Gloria in excelsis deo!
Probudte se, pastýři ospalý,
neboť sem od Boha poslaný.

Načež pastýř jeden, probíráje se ze spaní, volá na druhé:

Vzhůru pastuši,
Kubo, Matuši,
ty klímo!

Oni odpovídají: Proč na nás voláš,
spáti nám nedáš,
jda mimo.

Pastýř prvý: Zhůru, bratři milí,
tu půlnocní chvíli.
Anjel zpívá gloria.
V Betlemě se svítí,
musí tam cos být,
běž tam, Kubo, nebo půjdu já.

Pastýř druhý: V Betlemě na seně —
něco leží, zdá se mně.
Volá na mně krásná panna,
vezmu nohy na ramena,
udělám tam hop, hop, hop.
Běž honem, kde je Prokop.

Pastýři se zdvihají a pak se různě shánějí:

Kde je Ferda, malej kluk,
hned bych se zlostí rozpuk.
Nech to stádo, nech to státi,
samo se tu bude pásti.

Celý výstup končí závěrečným zpěvem:

Děťátku jsme zapívali,
do jesliček je vložili.
Hajej, dítě, s Kristem Pánem
až na věky věkův, amen.

Hospodář udělí jim dárek. Někdy též chodí s pastoušky Sádoch, jenž jest význačným velikou knihou, v níž, po židovsku obraceje, hledá dobu Příšti Mesiášova. Jindy připojuje se k třem králům. Jemu dává se na šňupavý tabák do jeho pyksly. Bez toho v ní jiného nemívá než saze.

Půlnoční zakončuje posvátný ten večer, nastává Boží hod.

Z dalších dnů vánočních nejhlubší je sv. Štěpána. Od rána obcházejí děti koledou po domích a rozmanité koledy zpívají. Nejobvyklejší koledou jest u nás:

Koleda, koleda, Štěpáne!
Co to neseš ve džbáně?
Já to nesu koledu,
upad jsem s ní na ledu.
Psi se na mně sběhli,
koledu mně snědli:
Já jsem malý koledníček,
přišel jsem k vám o troniček,
troniček mně dejte,
nic se mně nesmějte.

Někdy pak dodává koledník:

Budete-li se mně smáti,
musíte mi krejcar dáti.

Začínává se též:

Koleda, koleda, dědku!
Máte-li co k snědku?

Druhdy též zaslechnes písničku, která se táhne k celému příběhu narození Kristova. Tak na př.:

Pochválen bud' Ježíš Kristus,
milej Matěji,
až na věky věkův, amen,
bratře Ondřeji.
Já do Betlema běžím,
co se tam stalo, nevíš.
Vrať se se mnou,
milej bratře,
něco ti povím.
Naši hoši v noci pásli,
blíže Betlema,

velká jasnost o půlnoci
jak ve dne byla.
Andělský hlas slyšeli,
do Betlema běželi.
Že se Kristus Pán narodil,
právě mluvějí.

S domácími přichází v též drátaři, nosíce na ukázanou v chudých skřínkách chudé Betlemy a zpívajíce písni kolední, jakými Slovač v ten čas se rozléhá. Zapamatoval jsem si od jednoho z nich tuto píseň:

Dajže nám, Bože,	co Josefovi
ten den veselý	se zaslíbila.
a ponejprve	Svatý Josefe,
hospodárovi	slibujem tobě,
a potom, potom	nezapomínej
aj hospodynce	Panny Marie.
a potom, potom	Panna Maria
všeckej čeládce.	je panna čistá,
Byla to matka	co porodila
to Ježíšova,	Ježíše Krista.

K ostatním dnům nepojí se žádný zvláštní zvyk.

Od vánoc k Sylvestru jen několik málo dnů a pak již začne zase nový rok. Hned z rána vyhrává v osadách hudba, jdoucí dům od domu, na oslavu nového roku, jenž, aby šťastný a veselý byl, všichni si přejí. Dnes již zavítají do papírových Betlemů tři králové od východu. Do příbytků přicházejí pak hoši za tři krále přistrojení. Druhdy již na Boží hod chodívají. Hlavní obchůzka se ovšem koná až dne 6. ledna.

Na tři krále dne znamenitě přibývá, ač pořekadlo tvrdí, že na nový rok o slepičí krok a na tři krále o skok. Jiní praví, že na tři krále o hodinu dálé (dne přibude). Na tento den z rána, někde hned též u vigilii svátku královského, kropí se stavení svěcenou vodou a na dvě svěcená křídla píše C + M + B. Hned dopoledne přicházejí tři králové. Na hlavě třpytí se jim zlaté stříbrem vroubené koruny, šaty samá zlatá porta. Městští koledníci mívají i kabát olemovaný širokými portami ze zlatého papíru, jindy vše spraví dva barevné šátky, jež si přes ramena svážou. U venkovských chodívají králové v bílém rubáši po kolena sahajícím a barevným šátkem podpásaném. V rukou mívají hole červeným a bílým papírem polepené. Vážně a majestátně pod korunami vkačujíce do příbytků, prozpívají:

My tři krále, my jdeme k vám,
štěstí, zdraví vinšujem vám,
štěstí, zdraví, dlouhá léta,
my jsme k vám přišli z daleka.
Daleká jest cesta naše,
do Betlema mysl naše.

Do Betlema pospícháme,
ještě peněz málo máme.
Král Herodes kouká z okna,
vidí tři krále z daleka.
»Co ty, černý, co ty vzadu
vystrkuješ na nás bradu?«
»Já uznávám, že jsem černý,
že jsem z mouřenínské zemi.«
»Slunce jest toho příčina,
že jest má tvář opálená.«
»Kdybys byl k slunci nechodil,
byl bys se nebyl opálil.«
»Slunce jest drahé kamení
pro Kristovo narození.«
Končí: Ať nás nežhe věčný plamen,
uchovej nás, Kriste. Amen!

Obdržel jsem jednu koledu tříkrálovou, již v 1850 letech
v okolí rychmburském zpívali. Zní:

My tři krále, my jdeme k vám.
Hospodin Pán požehnej vám.
Požehnej vám štěstí, zdraví
a uděl zdar, pokoj pravý,
pokoj pravý, jež Kristus sám
s nebes ráčil přinésti nám.
Přišli jsme sem v počestnosti
z dalekých cest a v rychlosti
aj přímo v Herodesův hrad,
tam zříno na nás odevšad.
I Herodes na pavlánu
oulisník sám se naklonil
a vlídým slovem promluvil:
»Ctní, milí mudrcové, jak se zdáte,
vítejte nám! Kamž pak se ubíráte?«
»Do Galileje v Judskou zem,
tam bychom byli známi všem.«
Herodes: »O milí mudrcové, u mne prodlívejte,
pokrmu, vína, všeho hojnost mějte,
i sena, ovsa, co jen libo vám,
obroku zdarma všeho dáám.
Králové: »O ne, námť ještě jít dále,
abychom našli světa, nebes krále;
to děťátko, jež nese naše hříchy
na potlačení světské pýchy.
Myť přišli sem přes hory zdaleka
vidouce hvězdu, ó tať naše útěcha,
nad pastevnou se skvítí jasně
a v jesličkách děťátko krásné,

jemužto Maria a Josef zpívají
a andělové je ostříhají.
Tuť dary naše odvíráme,
kadiclo, myrhu, zlato podáváme,
a všecky světské skvostnosti
i plné srdce vroucnosti.
A hle při nebeské té záři
vidíme, jeden z nás kterak se tváří,
že černé lidské plémě —
král mouřenínské země!«

Král Baltazar: »Já přicházím od západu
ze zámoří a z daleka,
černou maje drsnou bradu,
však at se žádny neleká
mých šípů ani luků,
ni velbloudů a pluků,
neboť jen slunce toho příčina,
že jest má tvář opálená.
Mé srdce čisté jest
a jako pevnou páskou
objímá bližního
co bratra vřelou láskou.«

Herodes: »Jsi-li ty král,
pán mouřenínských říší,
podej mi pravici
na přízeň naší bližší.«

Král Baltazar: »Pravici mou?
Tu já ti nepodám.
Tvé srdce kypí zradou,
to v očích tobě znám.«

Králové: »Herodes chtěl nás oklamati,
a zval, abychom se k němu vrátili,
však Bůh nám anjelem dal zvěstovati,
čemuž jsme hned uvěřili,
že hodlá zhubit Herodes děťátko,
spanilé božské nemluvňátko.«

Král Kašpar: »Herodes smejšel ve své pýše:
,Co po kom? Ját' jsem králem, má jest říše!
To dítě jest mi v cestě na svém místě,
pročež je zavraždím — a to zajistě!'
Avšak smrt ošklivá jej zachvátila,
od pacholátka vše zlé odvrátila.«

Králové: »Svatí tři králové domu se ubírají
a dalekou, obtížnou cestu mají.
Však zlato jejich? Hubený hle prázdný váček!
O rač jim poskytnouti každý jen za máček.
Požehnání Boží zkvítej všemu domu.
Pán Bůh zažeň strasti, bídý, nemoce.«

V královském zaznívejž »Alleluja!« sboru,
dnes i každý den rok po roce.«

Přestávše nejvyšší zimu při dni Jména Ježíšova, kdy jest kamnům nejbliže jítí a býti, zvolna blížíme se jaru, jehož první hlasatelé již o Hromicích se i u nás objevují. Mínim skřivany, kteří musí o Hromicích vrznout, kdyby měli zmrznout.

Jako o vánocích mají hospodáři rádi sníh, neboť jest úrodný pak rok, jak svědčí pořekadlo: »zelené vánoce, bílá velkonoc,« »bílé vánoce, tmavé stodoly; tmavé vánoce, světlé stodoly,« tak rmoutí se o Hromicích, chumelí-li se a mete-li se, neboť metelice na Hromice umetá cesty, však podmetá píci.

Z únorových svátků dlužno připomenouti den sv. Doroty. Na tento den chodí děvče v bílých šatech, s věnečkem nebo korunkou na hlavě a s ním přicházejí katí a král. Provozují stínání sv. Doroty, panny královské. Při tom mnohé příležité písni se prozpěvují. Stínání provádí se tak, že Dorotě sejmě jeden kat z rozkazu králova s hlavy její věneček (korunku).

Pak máme ještě sv. Matěje, jemuž přísluší mnoho práce. Musí sekat ledy a pak celý rok chrániti ovoce. Vybíhají hned ráno děti i odrostlí na zahrady a, točíce se kolem stromů, žádají na sv. Matěji pro stromy hojnost ovoce:

Volám, volám na sv. Matěje,
ať nám ovoce dopřeje.
Kamkoli se můj hlásek rozleje (obejde),
všude dosti ovoce bude.
Pán Bůh rač nám dáti,
abychom měli co trhati,
jablka, hrušky, kadlátka,
bude toho plná zahrádka.

Na konci masopustu máme tučný čtvrtý, záhy pak ostatky, jež trvají plné tři dny. Rozmanité maškary chodí po osadách, tu pán s paní neb zas bába dědka v nůši nosí, druhdy též na voze mlýn vozili, v němž přemílali staré báby na mladé děvky. Tolikéž několik medvědů nesmí scházeti, ani žid s ježkovinou (ježkovou kůží). Tento poslední druhdy býval hlavní osobou mezi maškarami. Voláno naň: »žide, žide, čert na tě přijde,« načež žid se pytlem oháněl. Nyní však tomu přítrž se stává. Že se pekou koblihy, šišky, věnce, není třeba zvláště vzpomínati.

Popeleční středa zahajuje dobu velikonoční. Ze svátků po ní nejznámější jsou sv. Řehoře a též sv. Josefa. Zvláštních obchůzek, jež tu dříve mládež pořádala a někde dosud o Řehoři pořádá, zde již nebývá. Pouze v hospodářských pranostykách častěji se s těmito světci shledáváme.

Zvláštních zvyků pak již není, až, nepočítajíc první duben, teprv na smrtelnou neděli.

Dopoledne na smrtelnou neděli odbývá se koleda. Děti opatří si vršky jehličnatého stromku, jež pak ověší řetězi z barevného papíru, na konce větviček nastrčí výdunky, na vrchní část přivážou z klůcků zrobenu pannu (smrt). Zpívají:

Smrt, smrt zanesem,
nový léto přinesem.
Vítej, vítej máji,
my sme tobě rádi.
Jaký je to mazanec
bez koření, bez vajec.
Fiala, růže
kvěsti nemůže,
ať jí pán Bůh
z nebe pomůže.
Svatý Petr z Říma

nese flašku vína,
abychom se napili,
Pána Boha chválili.
Svatý Jiří jede k nám,
po věnečku nese nám,
nám, nám, nám,
těm hlineckým panenkám.
Zatoč se, koší
dej nám po groši —
Rozdrhni se, míšku,
dej nám po penízku.

Někdy se také zpívá po slovech: »až jí pán Bůh z země pomůže« :

Svatý Jiří jede k nám,
po věnečku nese nám.
Svatý Petr hřímá,
dá nám flašku vína,
abysme se napili,

pána Boha chválili.
A ty, svatá Markyto,
dej nám pozor na žito
a na to všecko obilí,
co nám Pán Bůh nadělí.

Jindy koledník počíná svou koledu:

Smrt jde ze vsi,
Nový léto do vsi.
Co jsi nám přineslo?

Obilíčko zelený
A vajíčko červený.

Již jen přijde květná neděle a nastanou velkonoce. Vchodem jejich jest škaredá středa.*)

Na zelený čtvrtok radí každému, aby hned ráno na lačný život rychle medu požil. Nebudou ho včely štípat. Obyčejně pekou se v ten den »jidáše« z pšeničného těsta v podobě elipsovité, v prostředí několika rovnoběžnými páskami vyplněné. Prostředkem se vodorovně prokrojí a pak medem namazané polovice sklopí a pojídají.

Velký pátek každému, kdož pozorně hledá, může býti šťastným.

V dnech těch místo zvonění procházejí na usvitě, v poledne a večer chlapci s drkačkami a klepáči, jimž oznamují dobu denní, vyvolávajíce »Poledne«, »Klekání«. V pátek chodí též odpoledne kol 3. hodiny.

Na Boží hod velkonoční má každý proti zimnici pojist z vajec, jež byly o velké (mši) posvěceny, rovněž i svěceného vína a mazance. Svěcení a požívání beránků se vytratilo.

*) Popelcovou středu někde však nazývají také škaredou středou.

Jako vánoce mají svého Štěpána, tak zase velikonoce mají koledu v pondělí velikonoční.

Z koled, které toho pondělí se ozývají, jsou nejčastější:

Hody, hody
do provody,
dejte červený vajíčko.
Nedáte-li červený,
dejte aspoň bílý,
však vám slepička
snese jiný
za kamny v koutku
na zeleným proutku.

Proutek se ohýbá,
slepička kokrhá,
ha, ha, ha, kokrhá.
Dejte jí píti,
dejte jí jísti,
dejte jí semence,
ona vám snese
za den čtyry vejce.

Nebo:

Hody, hody
o provody,
baba sedí za kamny,
vylízá kutchany,
pes na ni vrčí,
že ji dolů strčí,

kohout na ni kokrhá,
že jí kožich roztrhá.
Slepička se popelí,
vajíčko se kotrlí.
Slepička kdáče.
Pajmámo, dávejte koláče.

Nebo:

Velkonoc nám nastala,
léto bude brzy.
Však je zima dost dlouhá,
až nás to už mrzí.
Včeličky se rodějí,
housátka se líhnou,
mládenci se vodějí

každý se svou milou.
Já jsem si také vyšel
na tu mou procházkou,
však jest tam dost škaredě
na tu mou pomlázkou.
Pochválen Pán Ježíš Kristus.

S pěkným nápěvem jest:

Dobrý svátky vám vinšuji,
milí přátelé,
že jsme zdrávi dočekali
vykupitele.
Za mou upřímnou lásku
darujte mně pomlázkou,

červený vajíčko neb bílý.
My si budem s těmi vejci
odpoledne hrát.
Slepička vám snese jiný,
jen jí dejte žrát.

Známí chodívají na pomlázku s pletenkami ze spařené vrby („pomlázka“) aneb sladkým dřevem („osladičkem“), i šlohaří ženské, aby prý je komáři neštípali. Druhý den (v úterý) chodívala prý děvčata chlapcům oplácat pomlázku pomlázkou. Nyní to pominulo.

Jaro vždy důtklivěji se ohláší. Ledy a sněhy, kde které, kvapně stěhují se do řek, po jichž zdmutých vlnách uplývají k moři. Země vůčihledě vysýchá. Však se říká, že na jaře, co den a noc v zimě zmořily, hodina vysuší. Všude trávníky oživují, a stromy na rozpuku,

takže na konci dubna již listí, je-li jen poněkud povětrnost příznivá, se úplně vyvijí, ano i v teplejších polohách horských se květ stromům dostaví.

Lid vychází po své práci. Není divu, že méně pověr a zábav lidových v době této se vyskytuje než v zimě.

(Příště ostatek.)

Příspěvky rodopisné.

Fr. Teply.

Pechiové z Weitenfeldu.

Vydáním patentů císaře Leopolda (1695, 16. 4) a Marie Teresie (1748, 19. 12) ve prospěch komunikace a najmě poštovnictví vzešel stanicím poštovským, zvláště horským dobrý prospěch a ředitelům jich i zisk. Pošty tenkráte obstarávali hlavně vysloužilí důstojníci z chudých rodů šlechtických, již potom právo dědičné k nim si osobovali. Na Táborsku v tom směru vynikli: Angermayerové ze Stemberka, rodina de Hautto a Pechiové z Weitenfeldu.¹⁾ O posledním máme podrobné zprávy.

Rod Pechiů z Weitenfeldu, jenž ve znaku měl zlatou šestipaprskovou hvězdu v červeném poli, což se ve klenotu mezi dvěma orlími křídly opakovalo, přišel do Čech z Tyrol. První z nich »JMC. officýr obdaňkovaný« Martin Hynek Pecho usadil se v Miličíně po své svatbě (r. 1667, 1. 5.) s Annou Kateřinou, dcerou

¹⁾ Matěj Aug. Angermayer ze Stemberku, měšťan táborský a »postmaster« v Sudoměřicích měl za manželku Evu Tancerovu. V Chotovinách donesli ku křtu 1698, 23. 1. Johanu Alžbětu, 1702, 10. 2. Vojtěcha, 1705, 23. 9. Annu Rosu. Jejich starší dceru Kateřinu pojal r. 1701, 5. 7. Pavel Vodička, kupec z Miličína, Veroniku 1710, 7. 7. František Poš, poštmistř z Košic, Rosali 1712, 11. 9. Fr. Kuhe, správec v Petrovicích, Teresii Ludmilu 1714 Jiří Lausekr, purkrabí ve Vožici, Moniku 1717, 31. 1. Josef Šmidauer z Jinec. Matěj Aug. † 1719 na Matičku Boží škapulířskou (16. 7.) ve stáří 57 let a pochován v Chotovinách. Dle tamějších matrik. — Julius Hautto, JMC. prapořečník († ut supra a poch. ve hrobce kostela miličínského). Manželka jeho Anna Marie, roz. Kelblova z Geisingu † 1666, 24. 5. Děti jejich: Julius, jesuita, † 1680 morem v Kutné Hoře, Juliana stala se manželkou Maxmiliána Sádly z Vražného na Milosticích, Helena † 1665, 17. 2. v Miličíně, Václav Krištof, zbabiv se otcovského dědictví v Miličíně: dolejšího dvora a jednoho domku s přísl., zůstával jako jediný svého rodu v Berouně, kdež roku 1717 zemřel. Žil v prvním manželství s Marií Zejdlicovou, s níž nabyl Malého Jeníkova na Moravě, ve druhém s Viktorinou Castolárovou z Dlouhé vsi (dcerou pana Bedřicha Častolára na Horním Krušci a později na Přestanicích a choti jeho Kateřiny, roz. Ahenky z Ahenu). Více dat o té rodině nalézáme v matrikách v Berouně a Kumžaku. V Miličíně roku 1681 žil ještě Václav de Hautto a r. 1682, 7. 6. Julianu Hauttovou, majitelku miličínské pošty, bral si k manželství Adam Trewers z Wolfenburku. Šíře viz Paměti Miličína str. 85 a příl.

Julia Andresa Kelbla z Geisingu »poctivýho obývatele města našeho« a zdědil po smrti Julia de Hautto »postilionu« (†1666, 24. 5.) na tchána přešlou miličínskou poštu a s ní dozor na sklad soli a dopravu vojenských potřeb v tomto kraji. Z manželství narodily se mu tři děti: Jan Heřman (* 1668, 10. 6.), Eva Kateřina (* 1670, 17. 4.; † t. r. 27. 8.), František Hynek (* 1671, 10. 10.). Aby mohl jménem choti své ujati se dědictví po příbuzné jejich paní Ludmile Trewersové z Wolfenburka: v městě Miličně velký dům Vlachovský, menší dům Konečkovský se dvorem Věcovem, prodal r. 1668, 1. března na místě jejím a panny švagrové Apolonie obci táborské domy v Táboře na náměstí: Pytlíkovský a Hladíkovský, jak odkazem tety paní Ludmily Kelblovy, roz. z Trewersu na ně připadly.¹⁾

František Pechio uzavřel manželství s příbuznou svou Annou Klugovnou z Velkého Buřna a o potomcích jejich není nám ničeho známo. Jan Heřman dědil po otci Martinovi († před r. 1680) poštu a po matce dle posledního zřízení ze dne 13. září 1680 Věcov.²⁾ V Miličně se dlouho nezdřel. Oženiv se s Kateřinou Běšínkou z Běšin († ve Voticích 1723, 9. 5.) a došed s ní dle všeho značnějšího jméni, odstěhoval se do Votic na výnosnější poštu, kterou mu JMt. p. »Postverwalter« z Prahy, veliký přítel † pana otce nabídnul. Měl tři dcery: Annu Marii (* 1687, 25. 3. v Miličně), provdanou dne 23. ledna 1714 (Votice) za Františka Ferdinanda z Binago († 1732, 26. 6.) a krásnou Zuzanku (* 1689, 5. 4.), která 1712, 16. 10. šla za Františka Teofila Dvořáka z Boru (otec jí dal Vecov),³⁾ Ludmilu (* 1691, 26. 2.) a syna Jana Josefa (* ve Voticích 1695, 24. 3.). Za čtyři neděle po narození mužského dědice vykročil J. H. Pechio ze světa († 1695, 19. 7.). Máť († 1723, 9. 5.) přivedla sirotku otčima Františka Arnošta Ostrovského z Ostrova,⁴⁾ kterýž po čas nezletilosti hochovy správou jméni i úřadu bedlivě se zanášel. Jan se potom ženil třikráte: ponejprv v Mladé Vožici 1718, 14. 6. s Kateřinou Lhotkou ze Smyslova (* 1680 v Radvánově, † bezdětna 1736, 26. 9.), podruhé 1737, 1. srpna s Liduškou Jeníkovnou z Bratřic. Ta samodruhá uhořela mu při velikém ohni ve Voticích s valnou částí majetku r. 1746, 3. listopadu. I pojal Františku Barboru z Puteani († 1758, 23. 1. bez dětí). Z druhého spojení vzešly dítka: 1. Jan Frant. Václav (* 1738, 11. 5.); 2. Maria Anna Konstancie (* 1739, 14. 1., vdaná za Josefa Sobětického ze

¹⁾ Kniha c. k. gruntovního úřadu v Táboře 68.

²⁾ Viz Paměti města Miličína str. 86.

³⁾ R. 1717, 19. 10. křtila synka Josefa Františka. Dvořák brzy potom zemřel a Zuzanna provdala se r. 1720 za Jana Viléma Sobětického ze Sobětic († 1766), s nímž kolem r. 1730–40 obžívou poštu v Miličně řídila, sedíc na Věcově, ze kterého miličínskému faráři desátků i po soudech neplatila.

⁴⁾ Týž byl syn Františka Ostrovského a Kateřiny Františky roz. Kalenické z Kalenic, potom zase provdané Jeníkovny z Bratřic, kteráž roku 1700 koupila ve Vožici dům »Vochmittelovský«. Náš Ostrovský jej r. 1702 prodal za 490 zl. (Trhová kniha vožická str. 389.)

Sobětic); 3. Josef (* ?). Ten vzal si Markétu Sobětickou, vdovu po Krištofovi Winklerovi, purkrabí ve Voticích, slul r. 1764 »oticensis postae praefectus«, 1765 »civis miličinensis«, r. 1772 odstěhoval se na poštu do Postupic. Z potomků jeho známe: Alžbětu Lidunku (* 1765 v září), Annu Marii (* 1769), Antonína Frant. (* 1770, 28. 6.). 4. Václav (* 1745, 10. 3., † v Turnově 1806, 20. 1.). Stal se poručíkem pluku Elrichshausen. Roku 1777 žádal u hlavního velitelství v Praze o povolení ku sňatku s Annou Marií Bartlmonovou, městskou dcerou ze Slaného a neobdržev vystoupil r. 1777, 17. 5. z vojska. Žádal sice, aby mu propůjčen byl titul »Capitain-lieutenanta«, ale místo příznivé odpovědi nařízeno mu důstojnickou chargi vůbec složiti. Bydlel nějaký čas ve Voticích, potom se odstěhoval na poštu do Časlavi, na kterou již dříve Antonínu Mitrovskému 1000 zl. byl zapůjčil. Zplodil z manželky Josefy Janouškovy (první svou nevěstu asi opustil) Johannu Františku (* Votice 1795, 2. 10.), Vincence Františka (* 1799, 12. 7. ibidem, později kadet pluku de Vaux).

Otec Jan Josef (kladl si nějaké nároky na zmíněnou poštu čáslavskou) zemřel r. 1750, 13. května a pohřben jest ve sklípku kláštera votického jako dobrodinec řádu, zanechávaje votickou poštu (měla č. p. 11) nejstaršímu synu Janu Fr. Václavovi. Dědic dle tehdejšího řádu byl povinen žádati u dvorní kanceláře o převedení dědičných nároků k poštovnímu úřadu na matku, po níž teprve měly spadnout na něho. Vyřízení přišlo rychle. Již r. 1751 18. května vydán císařovnou Marií Teresií vlastnoručně podepsaný dekret: ... dovolujeme a dáváme vdově ... na její nejponíženější prosbu a patřičné vysvětlení, abys ty vdovo na té staré poštovní stanici přijmy též bez poplatků na polovic t. j. z porta dopisů a jízdy, když jejich obnos 400 zl. nepřestoupí, užívala a šly-li by přes 400 zl. našemu aeraru jako přebytek zouplna odváděla. Za to ti privilegium dědičnosti k té řečené poště nejmilostivější udělujíce, chceme, abys na ni až do smrti žila a ji užívala, po tobě v první řadě tvoji dědici mužského pohlaví, nebo tvých dcer rádní manželové, když k tomu schopnými uznání budou a při přísaze jim nařízené taxy zaplatí. I kdybys z nutné potřeby poštovní dům někomu prodala, uzná-li se kupce spůsobilost a záruka ve jméně dostatečná, bude moci Naši milosti užívat. Naproti tomu budeš (i tvoji nástupci) povinna za tuto Naši milost ve službě největší svědomitost i horlivost rozvíjeti, ordonance, štafety a passagiers bez průtahu dále posýlati, ku kterémuz cíli a konci dobré koně vyživovati a rádné i střízlivé pacholky ve službě míti máš, aby žádná chyba a z ní žaloba se neudála, sice bys ipso facto privilegia ztratila a vytrpěti musila, aby tato služba spůsobilejšímu, jakž by se Nám vidělo, předána byla. Dle toho se říd a chyb tobě osudných se varuj ...¹⁾

¹⁾ Spolupodepsáni: Jan hrabě Chotek, Jan Josef z Marragelta. Dle opisu ověřeného soudem.

Dokud vdova Františka žila, Jan Fr. Pechio někdy u macechy, někdy v Čáslavi¹⁾) jako poštovní administrator působil, když pak se se světem rozžehnala, již za několik neděl (v únoru 1738) v úradování zvláštním dekretem jako správce (Amtsleiter) byl uveden. Hnedle vzešly mu potíže. Dle všeobecných privilegií císařem Leopoldem r. 1695, 16. dubna udělených a Marii Teresií k žádosti Karla Josefa hraběte z Paaru, jakožto dědičného generalního říšského poštmistra rozšířených a r. 1748, 19. prosince stvrzených,²⁾ domnival se, že žádná břemena městská jemu ukládána býti nemají. Páni z městské rady, řídíce se starými šosovními zákony, vyžadovali, aby přispíval ku potřebám města, k čemuž i krajský úřad v dobrótě ho měl. Pechio odvolával se na privilegia, vydržování čtyř sourozenců, těžkou službu, až se mu dostalo od c. k. komise dvorské (caesareoregia commissio subdelegata aulica in rebus postariis) dopisem z Vídň 1758, 23. listopadu krátkého a důrazného vysvětlení³⁾: ať zaplatí a dá úřadům pokoj. Weitenfeld tedy nechal processův a hledat nevěstu. Našel v nedalekých Stupčicích v rodině Sobětických ze Sobětic, Annu Josefu. Té postoupil polovic jmění a když v r. 1768 potřeboval větší kauci k c. k. fisku, vydala Anna listinu, aby pošta netrpěla omezováním služby dle velikosti priority a jmění, že při takovém svém i dětí prospěchu manželu celé své jmění svěřuje (dne 8. února t. r.).

V polovici XVIII. st., zvlášť za častých válek hojnými pojížďkami pošty bohatly Proto rozdeleny na několik tříd, z nichž první jen čtvrtinou, druhá třetinou celého porta se měla spokojiti. Do některé z těch padla votická. Pechio se bránil a poněváč to nešlo odvoláváním se na výsady, chytíl se prosíku a to spůsobem dosti promyšleným. Psal zřejmě přímo generalnímu poštmistru

¹⁾ Čáslavská pošta přešla r. 1750, 27. června dědičně na Františka Ant. Rosenkrance a Františka Barb. Pechiova se synem »dokud ona vdovou zůstane, hledic k zásluhám jejího † hospodáře« měla a také dle kvitancí až do smrti brala pensi 150 zl. »jako odškodnění za právo k čáslavské poště«.

²⁾ Leopoldovské privilegium: . . . gesamten Poststationen zu Schutz und Schirm die Befreyung alles Bürgerlichen Lastes allermüdest ertheilen, Terezianské: . . . so wollen wir quarto bey allen Grundobrigkeiten, Städten, Märkten und Gerichten hiemit statuiert und geordnet haben, dass ins künftig einigen Post-Verwalter oder Post-Beförderer in denen Durchzügen mit Einquartirung einigen Kriegs-Volks oder Soldaten durchaus kein Ungelegenheit noch Beschwerung angethan oder zugefüget sondern wie mit denenselben Einquartirungen, also auch zufürfallenden Auslagen ihrer Personen und sonsten mit allen anderen dergleichen Personal-oneribus ithem Griegscontribucionibus und anderen dergleichen Extraordinarii Auslagen verschonet werden sollen, angesehen, dass sie ohne dessen zu Unserer und des Griegswesens Nothürsten Tag und Nacht in Bereithschaft stehen und mehr als andere bemühet sein müssen, sie auch durch dieses zu desto emsig und fleisziger Verrichtung Ihrer Dienste beweget werden . . .

³⁾ . . . nach dermahlinger Verfassung zwahr noch dato die gesamte Postmeister führ ihre Pehrsonen von allen personalibus oneribus und ihre Posthäuszer von der Einquartierung des Militairs befreyet wären, jedoch müssen dieselbe, wann sie bürgerliche Gründe besitzen, gleich allen andteren Bürgern hievon alle onera publica nach Proportion ertragen, alssozwahr, dass kein andterer Recours stath findet . . .

Paarovi: Vznešený, osvícený a milostivý Pane! Vaši Milosti vzácně proslulých starostí nejvýtečnější předmět byl vždy udílením zvláštních dobrodin od neštěstí zachovávat ty, kteří bez viny a chyby blízko na kraji své záhuby stáli. Tento vznešený ráz povahy, kterému se na osobě V. Mti. všickni postmistrí s úctou oddivují, vede mne v plné důvěře k nejoddanější prosbě, kterouž se závažnými důvody opovažuji se předněsti. Jsem majitelem pošty v městě V. království Českého s požitkem polovice porta, což tak málo nese, že ani k výživě četné rodiny, poštovských pacholků s koňmi nestačí. VMt. sama tu poštu milostivě ráčí znáti: v létě o nás passenger nezavadí, v zimě zde s jízdou nic není a přece k vykonávání své povinnosti musím v těch těžkých časech¹⁾ vyžívovati tři pacholky, šest koní mimo jiné, značné dávky na zákupy magacínů, doprovody transportů etc. K tomu mám šest malých nezaopatřených dětí. Ztratím-li dosavadní příjmy, samozřejmo, že tu mé srdečné bolesti nastane brzká záhuba má, rodiny . . . Račíž Vaše Milosti . . . nade mnou nejponíženějším služebníkem. . . se ustrnouti . . . atd. (Datum 1779, 30. dubna.)

Žádost našla sluchu. Dekretem 15. srpna t. r. ponechána votickému poštmistru polovice celého porta, však jen ad personam a do odvolání. Měl pak o všech příjmech psáti svědomitě do zápisní knihy, aby c. k. kommisie, jež dvakrát v roce pošty přehlíží, mohla se přesvědčiti o jeho tvrzení. Řečená polovice nesměla přesahovati 400 zl. rýnských.

Z Janova manželství vyšlo 11 dětí: Antonie Barbora (* 1765, 29. 1., † v mládí), František de Paula Jan (* 1767, 27. 10., od r. 1802 administrator pošty votické, † svoboden 1834, 9. 1.), Václav Josef (* 1769, 1. 10., † 1772, 1. 8.), Emanuel Frant. (* 1771, 20. 12., † 1772, 20. 5.), Emanuela Barbora (* 1773, 11. 12., vdala se 1805, 16. 1. za Emanuela Doubka a † 1853, 15. 11.), Anna Františka (* 1775, 18. 7., vdala se r. 1800, 25. 6. za úředníka od loterie v Praze, Václava Neudörfra), Marie Rosa (* 1777, 11. 1., † v mládí). Karel Kajetán (* 1779, 30. 8.), Václav Pavel (* 1782, 30. 10.), Jan Pavel (* 1785, 24. 8.), Aloisia (* ?, vdala se r. 1797, 27. 2. za votického direktora Fr. Videnta, po r. 1805 podruhé za J. Průchu, justiciara ve Zlonicích, jemuž povila syna Karla Fr. Průchu, potomního světícího biskupa pražského).

Posledně jmenovaní tři synové dali se na vojenské služby. Karel stal se r. 1803 poručkem u pluku hrab. Frant. Kinského, r. 1831, 15. 3. jako setník pluku Vogelsang dán do výslužby (600 zl.). Při té příležitosti conduitní listina vypočítává, že Pechiomluví: německy, česky, italsky a francouzsky, že při zřizování a výcviku nových pluků velice se činil, až jednou těžce onemocněl i trpí závratí a nepamětí. Roku 1825, 21. 10. dostal dodatečně za svou

¹⁾ Hlavně v r. 1772 zasáhl naši krajину z neúrody hrozný hlad a mor, o kterém v pamětní knize borotínské tehdejší farář Vladyska píše dojímavě podrobnosti.

udatnost v bitvě u Vagramu rytířský řád císaře Leopolda, 1836 dokazuje starobylost rodu svého, marně žádal o povýšení ve stav svobodných pánů, 1866, 23. 3. jmenován majorem ad honores,¹⁾ zemřel 1872, 27. 6. v Dejvicích u Prahy, kde r. 1818 si byl s manželkou Teresií roz. Schuhovou zakoupil slušný dvorec. Václav byl r. 1810 poručíkem pluku Stein a již r. 1815 dostal 5 neděl dovolenou k návštěvě lázní sv. Kateřiny u Počátek pro prsní neduh, pro kterýž 1816, 16. 2. s pensí 200 zl. ročně jako nadporučík od vojska propuštěn. Býdlel potom v Milosticích u Miličína a složiv kauci 3000 zl. obdržel trafiku v Praze. Ženat byl s Marií Plejňkovou. Umřel r. 1857, 3. 5. v Celetné ulici č. 556 a pochován na Volšanech. Jan jako setník u pluku Trap č. 25 r. 1838, 27. 8. superarbitrován. Vysvědčení jeho uvádí, že ve válkách r. 1805, 1809, 1813—1815 statečně se držel a odnesl z bojiště nejednu jízvu. Uhonil si pakostnici, má zuby pryč, vlas šedý, proto za službu 33 let vzal pensi nejprve 600 zl., o rok později 800 zl., r. 1852 čestný titul majora a r. 1865 schwarzenberskou nadaci 40 zl. Svět opustil v Praze v ulici milosrdných bratří č. 852-I. a uložen na vojenském hřbitově.²⁾ Otec Jan Pechio spravoval votickou poštu až do r. 1803. V tom roce 25. února podrobil se jeho nejstarší syn František zkoušce u hlavního c. k. pošt. úřadu v Praze a po náležité přísaze přidán otci za expeditora s výminkou, že týž roční plat synu povinen.³⁾ Starý pán zatoužil po vyznamenání. V žádosti psané r. 1808, 10. 5. přivádí svým představeným k paměti, že plné 52 roky slouží, za ta léta čtyřikrát týdně (dvakrát do Bystřice, dvakrát do Sudoměřic) bezplatně c. k. poštu tj. štafety vypravuje, čímž aeraru ušetřil 6933 zl. 20 kr. atd., ať mu tedy vymohou aspoň záslužný kříž. Opětovně se o to vyznamenání ucházel, konečně však odmítnut s poznámkou, že jsa majetníkem dědičné pošty nemá práva na nároky ostatních c. k. státních úředníkův. S nevyplněnou touhou zesnul v Pánu r. 1811, 1. listopadu ve stáří 73 let, učiniv závěti ze dne 12. prosince 1803 pořízení o svém statku. Z té se dovídáme, že dosud žije 7 dětí jeho, z nichž dva nezletilí synové Jan a Václav t. č. studovali na vojenské akademii v N. Městě u Vídně. »K závěti volám měšťany toliko za svědky,« povzdychl si starý šlechtic, »protože v městě Voticích žádný urozenec nežije.« Pošta přešla k doživotí na vdovu,

¹⁾ Dobu služební vypočetli mu takto: jako kadet na vlastní útraty 1 rok, 11 měsíců 16 dní, praporečníkem 1 r. 2 m. 4 d., »Unterlieutenant« 5 r. 3 m, 26 d., »Oberlieutenant« 3 r. 10 m. 4 d., »Capitainlieutenant« 4 r. 1 m. 25 d., setníkem 3 r. 6 m. 5 d. Viz Musterliste, Abtheilung P. Q., vojenský archiv, Vídeň.

²⁾ Sloužil jako praporečník 3 r. 5 m. 15 d., Unterl. 4 m. 5 d., Oberl. 14 r. 4 m. 25 d., Cap. 6 r., setník 8 r. 8 m. 27 d. Viz I. c. P. S.

³⁾ Na vysvědčení připojena pečeť toho úřadu u velikosti bývalého čtyřkřícaru. V hořejší polovici kruhu vznáší se císařský orl, kol něhož vine se nápis K. K. BÖHM. O. PÖSTAMT, dolejší polovici vyplňuje nápis: PRAG. Podpis: Fruchtmayer, královský rada a správce vrchní pošty, Fr. Simediush controlor.

které k lepšímu pro zásluhy manželovy přidali 75 zl. roční pense. František Pechio hledal i našel si bohatou nevěstu, Marii Annu, vdovu po rytíři Františku Václavu Kfellerovi ze Zakšova (Sachsen-grün) na Vlásenici (u Jistebnice), roz. Kocovu z Dobrše, kteráž ve svatebních smlouvách dala ženichu upsati 16.000 zl.¹⁾ Však se svatba sešlo. Pan ženich neměl naproti tolik jmění, ač pošta votická s polnostmi na 20.000 zl. odhadnuta. Žbývaloť mu po odrážce věna sourozencům sotva 4000 zl. Nějaký čas hospodařil tedy s matkou a r. 1819, 3. srpna přenechali prodejem právo dědičnosti pošty i reality dceři a sestře Emanuele i manželu jejímu Josefou Doubkoví,²⁾ kterýchžto potomci dosud ve Voticích ovšem za změněných poměrů poštmistruji. Anna Josefa Pechiova odešla se světa 1819, 16. listopadu. Z manželství Karla Kaj. Pechia zdíly se děti: Karolina (ψ N. Reitmeier), Teresie, provdaná později za Víléma rytíře z Damašků, c. k. gener. intendanta, Karel. Tento narodil se r. 1820, jmenován 1841, 8. 3. praktikantem v polní kanceláři, 1845 adjunktem (s 300 zl.!). 1853 přesazen do Prahy, kde se r. 1857, 1. prosince oženil s Kristinou, dcerou známého dřevaře Čeňka Bubeníčka, ve válce ujel z Prahy se 200.000 kusy papírových zlatek do Lince, r. 1880 šel do výslužby. † 1889, 17. 11. v Dejvicích. Z dětí jeho: Karel Čeněk (* 1859, 30. 10.) uměl jako official u vojenské účtárny r. 1895, 30. září v zemském blázinci v Dobřanech, Čeněk, majitel dvora v Dejvicích č. 12, † 1896, 18. 1.

Po Václavu zůstaly děti: Hynek (* 1816, 15. 12., r. 1857 nadzorčím finanční stráže), Václav (* 1822, 13. 11., † jako setník m. sl. v Praze 1890, 4. 4.), Adolf (* 1826, 3. 1., r. 1853 nadporučíkem dělostřelectva), Anna (* 1811, 15. 9., žila jako vdova po rytíři z Ehrenfeldů v Domažlicích), Karolina (* 1819, 1. 1., vdala se za N. Netalia, naddozorce finančního), Emilie (* ?, šla r. 1830, 7. 1. ve Střezmíři za sv. p. Emanuela Koce z Dobrše).

Zprávy z museí a různé.

Českoslov. museím a spolkům musejným!

Ve »Druhé zprávě« r. 1890 uveřejnila Společnost stručný přehled o činnosti museí a spolků musejních. Z různých příčin byla tato rubrika vypuštěna; dnes ale jeví se oživení její naléhavou potřebou. Práce — nebo aspoň snahy — musejní jdou směrem kulturně národním a jsou vážny. Jest nutno

1) Na smlouvě bez data podepsán ryt. František Jenšík z Ježova, Kajetán ryt. z Gamsenbergu.

2) Bydleli před tím v Dirné. Paní Emanuela psala různé poznámky o své rodině. Ty a jiné listiny ochotně mi zapůjčil nynější c. k. pošt mistr votický R. Doubek, začež mu i tuto uctivě děkuji.

již v zájmu věci společné, aby co nejvíce rozšířila se známost o našem úsilí, i aby nejen všecka veřejnost, ale i ti, kdož sledují kroky naše se skutečným zájmem, měli občasný přehled vší práce. Ale zprávy museí a spolků příbuzných zřídka pronikají mimo obvod jich působnosti. »Časopis Společnosti« jest nejen nejrozšířenějším z našich odborných listů (Společnost měla r. 1900 na 1700 členů), ale i nejvíce čteným ve všech společenských vrstvách. Společnost, obnovujíc dřívější rubriku o činnosti museí a spolků musejnich, žádá jmenovaných korporací, aby jí na adresu jednatelovu (A. B. Černý v Praze, I., na Perštýně, č. 6 n.) zaslali stručnou a věcnou zprávu o činnosti za r. 1900. V ní budiž vytknuto: *a)* správný název spolku či musea podle stanov, *b)* počet, kategorie členů i příspěvek, *c)* výkaz příjmův a vydání, *d)* počet přírůstku do sbírek (důležité a zvláště cenné buděž jmenovány), do knihovny i archivu, *e)* kde, jakým nákladem a s jakým výsledkem byly podniknuty výzkumy, *f)* byla-li někde z obvodu působnosti musea prodána do ciziny (i Vídňě) nějaká památnka, ať starožitná či lidová, *g)* objevují-li se a kteří obchodníci starožitnostmi, co, kde a za kolik koupili. Při *a), b), c), d)* budiž uveden rozdíl proti předchozímu roku.

Společnost přijme s upřímným povděkem tištěně výroční zprávy pro spolkovou knihovnu, ale poznámenává, že není lze, aby sama podle nich pořizovala potřebný výtah.

Musejní spolek »Věsta Čáslavská« v Čáslavi dovršil 35. rok své činnosti. Sbírky jeho jsou zjevnou známkou pokročilosti obyvatelstva městského i okolního. Lze dozнатi s potěšením, že občanstvo jest při nálezech pamětivo našeho musea; památek, roztroušených v domácnostech, není příliš mnoho; ty pak, které jsou v majetku jednotlivcově, jsou chráněny jako rodinné. — V museu bylo letos čile pracováno. Ve sbírkách předhistorických byly nově instalovány památky neolitické, k nimž přibyla starožitnosti ze sídlišť v Drobovicích a Žehušicích. Koupí získal předseda na studijní cestě po Dalmácii a Řecku hojně minci a 2 amfory. — Výzkumné práce byly s opětným zdarem podniknuty pod »Hrádkem«, kde zjištěno pohřebiště z XII., XIII. a poč. XIV. stol.; výzkum byl popsán a nález uložen v museu. Archivu přibyla vedle přemnohých listin celá kollekcí velmi cenných archivalií ze sbírek zemřelého člena prof. Fr. Kunstovného, darovaných chotí jeho. Knihovna byla obohacena zejména velesl. zemským výborem král. Českého (Archiv český, Sněmy české, Nadace studijní), publikacemi sl. České Akademie císař. Fr. Jos. i Akademie umějetnosti v Krakově, dále sl. Záložnou Čáslavskou (Hrady a zámky), sl. redakcí »Ludu« ve Lvově, »Izvěsti« v Lublaní, »Glasnika zem. musea« v Sarajevě, »Verhandlungen« od berlínské a dolnoružické společnosti anthropologické; dila svá darovali i dopisující členové pp.: Ant. Materka, Dr. M. Kříž a J. Koudelka. Nové publikace v minulém roce získány koupí. — Za hmotnou podporu děkujeme vys. c. k ministerstvu kultu a vyučování, sl. obci král. města Čáslavi, Záložně Čáslavské a okres. zastupitelstvu — Návštěva musea byla minulého roku zvláště utěšená, dosáhnutí počtu na 2000 hostí. Hromádnou návštěvu učinili studující reálky z Třebíče se svými professory, studující gymnasia ze Dvora Králové, účastníci v Čáslavi konaného sjezdu Klubu českých turistů, posluchači obchodní akademie a hospodářské školy z Chrudimě a žactvo téměř všech obecných škol z okolí. Vstup do musejních sbírek jest zcela volný po předchozím ohlášení se u domovníka. Knihovna jest přístupna jedině členům, kteří mohou vypůjčovat si díla i domů podle pravidel řádu knihovního. Spolek byl i v minulém roce ve družných stycích s příbuznými jednotami v Čechách, na Moravě i v zemích sousedních. Členů bylo: čestných 32 (proti r. 1899 + 2), zakládajících 26 (+ 1, dopisujících 54 (+ 2), přispívajících 24, činných 93 (+ 8), celkem 225 (+ 13). Člen zakládající platí jednou pro vždy 20 K.; člen přispívající platí ročně 4 K., člen činný 2 K. — Valná schůze koná se pravidelně v květnu, kdy správní výbor zasílá všem členům zdarma výroční zprávu.

V. V. Jeníček, jednatel.

Musejní společnost v Horažďovicích měla ve III. správním roce (do 10. června 1900) jednu schůzi valnou, 3 výborové a v 6 případech rozhodoval výbor písemním oběžníkem. Členů měla 77, z nichž 2 zakládají a 75 činných.

O 1 více než roku minulého. Protokol jednací vykazuje 80 čísel. Společnost je členem Národopisné společnosti a Společnosti přátel starožitnosti českých. Odebírá 2 časopisy: Český Lid a Věstník musejní. Podala žádost rádu mal-tanskému o záchrannu památných náhrobních kamenů šlechtických v děkanském kostele, ale obdržela odpověď vyhýbavou. — Okresnímu soudu podána žádost o staré knihy pozemkové. Ačkoli uvořila se společnost dostati všem podmínkám, které ji byly položeny a ačkoli byly jí knihy slíbeny, přece pojednou byly poslány zemskému archivu. Pro museum získala společnost od 48 dárců množství předmětů, a to: Listiny cechu soukenického, střepy z Práchně, 1 popelnici, 1 podkovu, 1 kapesní hodinky, 10 nástrojů řemesla postříhačského, džbánek s víčkem cínovým z r. 1668., malovaný talíř, sklenici s víčkem a leptanými obrázky, misu na ovoce, cínovou kropenku, láhev, 10 forem perníkářských (jedna s letopočtem 1786.), 23 obrazů, 8 podobizen, 2 relikvíarie, 112 knih, 74 menší, 8 medailí, 1 pečeťitko, 1 šněrovačku, 2 vějíře, 4 části k rojové, 4 předměty živočišné, 5 nerostů, sbírku hub našich lesů. Společnost zakoupila pro museum 7 kolor. fotografií památných místních budov a 2 staré obrazy. Skříň přibyly koupí 4. Museum bylo otevřeno od května do října v neděle a svátky od 9—12 hod. dopol. a v sobotu od 2—4 hod. odpol. Návštěva byla stále dobrá. Ku hmotnému zajíždění a udržování musea nejvydatněji přispívá obec městská každoročním příspěvkem peněžitým. Příjem činil 311 K 52 h, vydání 254 K 32 h. — Výzkum valů a střepů na Prachni podnikl říšský geolog p. J. V. Želizko (viz 4. číslo VIII. ročníku t. I.). Výbor Společnosti jest následující: předsedou starosta města p. Ed. P. Skála, náměstkem p. Dr. Quido Depauli, pokladníkem p. Bed. Schmiedl, zástupci obce pp. Jan Roučka, Jan Schrabal, Jan Vaněček, výbor pp. Jos. V. Hora, P. Jakeš, Dan. Majer, Dr. Jan Melan; náhradníky pp. F. Fišer, V. Barnáš, Ferd. Hlaváček a Jan Ježka, jednatelem podepsaný *Št. K. Vydra.*

Musejní spolek v Pardubicích měl r. 1900 úhrnem 262 členy, z nichž byli 3 čestní, 101 zakládající a 158 pří-pívajících. S b i r k y vzrostly o 116 čísel; valná většina získána darem. Celkem má akviseční protokol 6538 řadových čísel. Ač v úpravě a vyložení předmětů byly učineny některé vhodné změny, přece z nedostatku místa i skříní nebylo docíleno žádoucího přehledu a uspořádání. Z téhož důvodu nemohl být vydán ani průvodce po museu. Sbírky navštívilo na 800 osob, z nichž 410 zaplatily vstupné; ostatní návštěvníci připadají hlavně školám a spolkům mimomístním i z větší vzdálenosti. Jest vytýkat, že místní obecenstvo málo navštěvuje sbírky, ač poměrně značně vznášejí a stále se mění. Z c i n n o s t i sluší uvést, že spolek vydal reprodukci pohledu na Pardubice z r. 1602 od Jana Willenbergra, jehož original jest majetkem knihovny kláštera strahovského v Praze. Vydání obrazu mělo pěkný úspěch mravní i hmotný: náklad (mimo poštovné) 267 K 50 h byl uhran dary a příspěvky v sumě 226 K, tak že spolek doplatil pouze 41 K 50 h. Příznaivec p. Václ. Diviš-Čistecký ze Šerlinku, přednosta dráhy, daroval spolku »Instrukci od J. M. C. na panství pardubické vydanou«; přihlédaje k důležitosti její pro dějiny býv. panství pardubického vydal spolek instrukci tiskem jako premii na r. 1901. Hora Kunětická s hradem jest již od let předmětem stálé pozornosti spolku; pro poučení občanstva místního i okolního byl rozprodán skoro všecké náklad (na 1500 výt.) monografie »Hora Kunětická«, kterouž člen výboru p. B. Skrbek vydal ve Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze. Působením správního výboru přestal kupovati kámen na štěrk z Hory Kunětické již poslední jeho odběratel i zbývají jen odběratelé kauene stavebního. Snad i u nich probudí se časem zájem pro zachování památné Hory Kunětické, kterouž spolek nepustí se zřetele. V diluvialní žlutce kruhovky p. Tichého v Blatě byla na podzim r. 1900 nalezena téměř úplná kostra předpotopního nosorožce. Jako nejbližší korporace musejní zajistil si spolek slib majitelův, že kostru odevzdá našemu museu. Poněváč ale i říšský geol. ústav usiloval o získání její, sprostil spolek podle žádosti Musea král. Českého majitele slibu, címž byla kostra zachována sbírkám Musea. Při spolku zřízeném k o m i s e p r o z a c h o v á n í s t a v e b n íh p a m á t e k přičinuje se soukromě o zachování starobylého rázu i slohovou úpravou staveb, neboť usnesení obec. zastupitelstva v této příčině nešlo

platného schválení. Pro přilišný náklad bylo zatím upuštěno od zamýšlené opravy vnitřku kostela ve Vystrkově. Městská rada byla jako patron požádána, aby ročně věnovala na opravu větší peníz, aby dozor měla stavební komise i aby dobrodinci místo různorodých, neslohových a neúčelných předmětů raději přispívali dary na hotovosti. Ambity kostela s cennými štukovými oltáři buďtež vyčistěny, opraveny, a oba domky postranní, nevhodné k obývání, strženy. Tyto návrhy byly měst. radou schváleny. Jmění spolkové jeví se takto: Stavební fond (loni 11.482 K 24 h) vzrostl na 16.560 K 52 h (hlavně příspěvky: obce Pardubic 2000 K, okr. zastupitelstvo 1000 K, Obč. záložna 1000 K, odkaz p. Ant. Kotka 200 K a j. v.). Příjem spolku obnášel 1497 K 51 h (podpora města 400 K, okr. zastupitelstva 200 K, Obč. záložny 100 K a j.), vydání 982 K 50 h. F. Velinský, t. č. jednatel.

Musejní a literární spolek «Palacký» ve Slaném soustředí hlavně péči o městské museum, veřejnou knihovnu a věstník svůj »Slanský obzor«; při tom snaží se podle sil a prostředků svých uskutečnití veškerý myšlenky časové i jinak důležité, pokud dotýkají se města Slaného i okolí a pokud srovnávají se s činností, stanovami vytčenou. Museum, které mělo 4492 kusy koncem r. 1899, bylo i letos rozhojně některými předměty, vesměs skoro darovanými; na zakupování cennějších věcí nestačily peněžní prostředky. Nových předmětů přibylo celkem 171. Sbírky musejní jsou vystaveny v budově, (koleji) propůjčené zdarma obcí slanskou; byly navštívěny 1609 osobami. Jsou přístupny od května do října. O zachování starožitnosti bylo dbáno horlivě, avšak s nevalným úspěchem. Bylo kopáno v Ríseitech bez pozoruhodného výsledku; nález v Šárce u Slaného byl rozdrcen vrstvou země a pohřben dříve, než mohl být oceněn; významných sgrafit v Bakově spadla nejlepší část dříve, než mohla být ofotografována. O zachované části refeoval p. Fr. Duras ve »Slanském obzoru«, obšírnější zprávu o nich podal architekt p. Jan Herain ve »Zlaté Praze«. Sluší zmíniti se o činnosti p. prof. Ferd. Velce ze Sarajeva, který prázdnin užil na shledávání památek po okrese, doporučuje museum jako nejbezpečnější jich ochranu. Veřejná knihovna byla otevřena od 1. října 1899 do 30. září 1900 třikrát týdně a vydala 16.738 knih. Podrobné zprávy o její poměrech jsou uvedeny v »Českém knihovnictví« roč. I. č. 6. Vedle knihovny veřejné stará se »Palacký« též o knihovnu musejní; nejnovější zpráva o ní jest v »Slanském obzoru« 1896. Musejní knihovna měla téhož roku 792 čísla, zařazená ve 20 odborů. Z těch byly půjčeny veřejné knihovně 263 spisy, pak ještě 66 děl, tak že veřejná knihovna má teď 329 čísel z knihovny musejní, kteréž jest užíváno velmi málo.

»Palacký« měl koncem roku 264 členy; z těch bylo 245 činných, 7 zakládajících, 9 dopisujících a 3 přispívající. Úkoly, uložené valnou schůzí, a běžné věci byly vyřízeny ve 12 schůzích výborových. Nehledice k vytčeným již hlavním věcem i k těm, které přes dobrovou vůli nemohly být splněny, uvádíme ony, jež byly podniknuty se zdarem. Jest vhodno jmenovati 6 schůzí členských s přednáškami, kteréž byly sledováný hojnou účastí členstva. Přednášeli pp.: Vojt. Fähnrich »O vlivech křesťanského středověku na umění se zvláštním zřetelem k zemím českým«, dr. Ot. Bošek »O vývoji chemie v prostoru«, Jindř. Fiala »O Tolstém«, Ant. Freer »O Boerech«, dr. Karel Šupík »O příčině souchotin, léčení jich a snahách ochranných proti nim« a Al. L. Vymetal »O Bedřichu Chopinovi«.

Bne 17. prosince 1899 podal p. prof. J. Vrabec »Několik obrázků z minulosti obce Rísek« ve schůzi, tamže konané. Po schůzi odevzdal tajemník spolku na přání p. JUDra Pohla představenstvu obce Rísek dve knih (kroniku a listář) s přání, aby je doplňovalo a opatrovalo. Vycházky byly uspořádány tři. Dvě ku prohlídce památných chrámů ve Zlonicích a Slavětíne, třetí na pozvání Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze na hrad Okoř.

Novy směr činnosti byl zahájen zřízením dámského odboru, který, ustaviv se v únoru, konal v krátké době tři schůze s přednáškami. Spolek byl členem Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze, České zeměvědné společnosti v Praze a Spolku přátel staroslovanské Budče v Zákolanech. Časopisy,

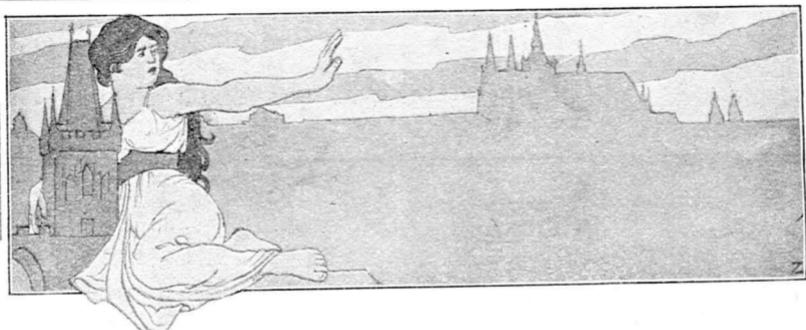
jež odebíral, aneb výměnou dostával, jsou: Akademie, Čas, Časopis Společnosti přátel starožitnosti českých, Český časopis historický, Český lid, Moderní revue, Naše doba, Nový život, Obzor literární a umělecký, Památky archaeologické, Rozhledy, Slovanský přehled, Věstník českoslovanských museí a spolků archaeologických, Věda a práce, Volné směry, Život a periodický spis Světem a přírodou. Zdarma dostával Palacký publikace České akademie, otisk protokolů z říšských sněmoven a oba místní časopisy.

Cinnost právě vylíčenou nebyl by mohl Palacký rozvinouti, kdyby se mu nebylo dostávalo příspěvků peněžitých jak od korporací, tak od jednotlivců. Přes to, že spolku v žádném oboru peněz valně nezbývá, možno nazvat jeho finanční poměry uspokojivými dle následujicího výkazu:

	R. 1899.—1900. Zbývá: přijato: vydáno:
I. Základní fond (r. 1899. hotovost K 314·16) na úročích do konce 1899	K 25 66 — 339·82
II. Účet spolku (r. 1899 hotovost K 470·90)	► 1403·63 1317·40 86·23
III. Účet musea	► 131·60 123·80 7·80
IV. Účet Slanského obzoru	► 268·30 268·30 —
V. Účet veřejné knihovny (r. 1899. passiva K 171·22) Jeví se vydajné jmění v úhrnu K 345·74.	► 1434·53 1182·82 251·71

Mimo hotové peníze a dary museu dostalo se spolku i značného množství spisů pro veřejnou knihovnu. *Jindřich Fiala,*

Ze zemské komise umělecko-historické. Ve schůzi, konané 24. ledna t. r., byly projednány tyto věci: Architekt Jan Herain jako referent navrhl, aby z paušálu pro zachování umělecko-historických památek byla poskytnuta zemská subvence na další odkrývání a slohovou opravu románských fresek v kapli sv. Klimenta v e St. Boleslaví. Po debatě, kteréž súčastnili se vrch. stav. rada Hlávka, mons. Lehner a prof. Neuwirth, přijat návrh referentův a zemskému výboru doporučeno poskytnutí subvence 2000 2400 K s podmínkou, aby oprava byla řádná. — Prof. Dr. Alvin Schultz podal zprávu v příčině opravy kostela sv. Kateřiny v Chomutově, předloživ jeho fotografie, připomínající klášter bl. Anežky v Praze. Po návrhu prof. Neuwirtha bylo doporučeno zemskému výboru, aby na opravu povolil značnější obnos. — Po náhledu arch. Heraina byla zamítnuta žádost za podporu na opravu kostelíka sv. Petra a Pavla na Hradsku u Mšena, neboť nejde tu o budovu ceny ani umělecké, ani zjevně historické, ač okolí jest bohatoh nálezy z doby předhistoricke. — Prof. Neuwirth navrhl, aby na opravu vynikající památky stavební, františkánského kostela v Haindorfu u Frýdlantu, byla povolena za obvyklých podmínek subvence 20.000 K, splatná ve třech letech. — Ač přestavba chrámu sv. Petra a Pavla na Král. Vyšehradě jest spíše stavbou novou než opravou, přece přijat návrh zpravidla prof. Kouly, aby hledě k značnému nákladu bez příspěvku země, byla povolena větší subvence. — Podle návrhu téhož zpravidla bylo usneseno dále vyjednávati s městskou radou na dosažení vhodných rekonstrukčních plánů ku zamýšlené opravě chrámu na Karlově. — Po delší jednání o opravě památného kostelíka budečského bylo usneseno k návrhu zpravidla architekta Heraina, aby oprava této cenné památky stavební byla provedena podle návrhu C, pořízeného techn. oddělením zem. výboru. O malých změnách rozhodne tříčlenná komise. Poněvač r. 1905 připadá 500letá památka zbudování kostela, budiž oprava provedena do r. 1904. — Usneseno v zásadě doporučiti podporu na zachování krásných historických bran (Pražské a Vysoké) v Rakovníce, (o nichž podal zprávu architekt Roštlapil), jakmile bude pořízen podrobný plán ohnovy.

Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Společnost konala dne 27. března 1901 dvanáctou řádnou valnou schůzi výroční, k níž laskavostí sl. správního výboru Umělecké besedy byla bezplatně propůjčena besední dvorana. Schůzi řídil starosta Jan Herain. Bez debatty byl schválen zápis o minulé valné schůzi; taktéž byly schváleny výroční zprávy jednotlivých činovníků za r. 1900. Při volbách do výboru povoláni všichni dřívější členové jeho a zvoleni: starostou Jan Herain, architekt; náměstskem starostovým Václav Brož, městský radní a majetník realit; pokladníkem Eduard Bufka, účetní Zemské banky; prvním jednatelem A. B. Černý; druhým jednatelem Pavel Papáček, učitel při měst. škole v Nuslích; správcem sbírek i archivu MUC. Jos. A. Jíra, archeolog; knihovníkem Ant. Masák, učitel; zapisovatelem JUC. Frant. Zuman, c. k. fin. koncipista; předsedícím výboru Jos. Sakař, architekt v Karlíně. Dozorci spolkovými zvoleni: Ad. Pecenka, c. k. místodrž. stav. rada, Aug. Malec, úředník firmy J. V. Rott, a Eduard Sochor, architekt. Za náhradníky povoláni: MUDr. R. Čermák, Rud. Kříženecký, architekt a docent při české technice, K. C. Neumaun, inženýr-chemik a Ant. Schiller, odborný učitel a typograf.

Zpráva o nálezu v Želkovicích, podaná správcem sbírek MUC. Jos. A. Jírou, vyvolala všeobecný podiv; p. Dr. ryt. Nejedlý litoval, že Společnost osvědčila se tak příliš šetrnou a uvolil se na příslušném místě poukázati k věci, bude-li mu dán náležitý podklad. Správní výbor ovšem milerád použije projevené ochoty.

Stesk, vyslovený v přičině nedostatečného oratření památek praehistoricích, potvrdil z vlastní zkušenosti i p. K. C. Neumann. Týž, nečině návrhu, projevil, že nesouhlásí ve všem s kroky, jež učinila Společnost na zachování malebného rázu u Chotkových sadů v Praze. Starosta stručně a věcně obhájil oprávněné stanovisko Společnosti, čímž p. tazatel byl uspokojen. Při schůzi přečetl jednatel přípis Společnosti přátel starosí. Budče v Zakolanech, kterýmž byl starosta Jan Herain jmenován čestným členem její za zásluhy o opravu památného kostelíka sv. Petra a Pavla na Budči. Přítomní projevili hlučně potěšení nad touto poctou.

Není lze žádati, aby k valné schůzi dostavili se členové ze všeho království i z končin vzdálenějších; ale Společnost má v Praze a v předměstí dosud značný počet členů, z nichž mnohým nemělo by být obtížno súčastnit se aspoň výroční schůze. Nepatrá účast tenkráte dosť překvapovala

Jednatel A. B. Černý.

POKLADNÍ
Společnosti přátel staro-
za rok

Příjmy.	Účet díla »Staro- městský rynek«		Účet »Heral- diky«		Účet »Společ- nosti«	
	K	h	K	h	K	h
Zůstatek z r. 1899			440	02	1392	02
Příspěvky členů			3254	91		
Předplatné	2654	73				
Dary	475	80				
Za prodané publikace					358	36
Zemská subvence					314	26
Úroky					1000	—
Za prodaná clichés a tabulky od R. Storcha v Karlíně					163	52
Z usnesení výboru převod honoráře p. Vojt. ryt. Krále			800	—		
Dary převedené z účtu »Heraldiky«			400	—		
P. T. pp.: Jan B. ryt. Nebeský z Vojkovic v Nymburce	200	—				
Václav Brož v Praze	100	—				
Jan V. ryt. Diviš Čistecký ze Šerlinku v Přelouči	100	—				
Václav ryt. Diviš Čistecký v Par- dubicích	100	—				
K. C. Neumann v Praze	50	—				
Václ. ryt. Pisecký z Kranichfeldu v Praze	100	—				
Ferd. H. Diviš Čistecký v Praze	60	—				
Správní rada akc. cukrovaru v Pře- louči	60	—				
Převod zůstatku z »Heraldiky«					309	42
Odkaz Frant. Sklenáře v Krabšicích					400	—
					3900	53
					1640	02
					7192	49

V Praze, dne 31. prosince 1900.

Eduard Bufka,
t. č. pokladník.

ZPRÁVA

žitnosti českých v Praze

1900.

Vydání.	Účet díla »Staroměstský rynk«		Účet »Heraldiky«		Účet »Společnosti«	
	K	h	K	h	K	h
Knihtiskárně Aloisa Wiesnera v Praze za tisk a papír »Časopisu« a 1. a 2. seš »Rynku«	953	33			2057	34
Též knihtiskárně za různé tiskopisy	88	20			200	74
Za clichés české graf. společnosti »Unii«	1220	97			933	60
Za fotografické snímky					126	26
Za kreslení znaků					64	—
Honorář redakční					265	20
Paušál administrační					390	—
Známky novinářské, poštovné a výlohy expediční	100				167	90
Nájemné za spolkovou místnost					120	—
Nájemné za skříně					40	—
Novoročné listonošům a pod.					44	—
Za dopisy agitační, různé opisy, doručné a po třeby kancelářské	125	02			382	04
Za knihy pro knihovnu a jich vazbu					126	16
Za losy Národnísp. musea českoslov.					30	—
Za bedničky, stěhování části sbírek a přístroj sesazovací					27	12
Různá vydání					21	36
Cestovné					6	92
Převod honoráře p. V. ryt. Krále z účtu »He- raldiky«					400	—
Převod darů na účet »Starom. rynku«	770					
Převod daru p. Václava Brože, } obsaženo ve který se stal členem zakláda- } příjmech jícím, } Společnosti převod daru p. K. Masáka } a »Rynku«	100					
Vrácené zálohy	10	60				
Nevyplacený, ale knihovně zajištěný odkaz Frant. Sklenáře	450					
Zůstatek na r. 1901	1413	01			400	—
Na účet Společnosti převeden zůstatek			309	42	1389	85
	3900	53	1640	02	7192	49

Zkoušeli a správným shledali:

Adolf Pecenka, Jindřich Pštross, Eduard Sochor,
t. č. dozorcové spolkoví.

Jednateľova zpráva o činnosti Společnosti v r. 1900. Valná schůze konaná 14. března 1900 vyslovila přání, aby výbor v brzku ukončil jednání o díle »Heraldice«, sestaveném p. ryt. Králem, i o popisu výzkumu levohradeckého. Obě jest vyřízeno. Jednateli bylo svěřeno zpěnění veškerých clichés i barvitiskových tabulek, pořízených kdysi pro »Heraldiku«, jež po delším jednání kupoval za 800 K nakladatel R. Storch v Karlíně. Společnost prodejem nejen nicého neztratila ale získala tím, že zbavila se věci, jichž všech nebylo by lze účelně zužitkovati. Smírné snahy o navrácení listinného materiálu k výzkumu levohradeckému minuly se cílem; nezbývalo, než požádati váženého člena, p. JUDra Jul. ryt. Nejedlého z Vysoké, za právní záクロení Dne 22. prosince 1900 odevzdal p. Dr. Nejedlý archivalie a zápis o výzkumu, převzaté od p. prof. Jana Soukupa; ale podobá se, že není vše. Panu Dru Nejedlému vzdávám upřímný dík za jeho pomoc, nepříjemnou oběma stranám. Nemalé práce vyžadovalo Společnosti vydávané dílo »Staroměstský rynk v Praze« od Dra Jos. Teige a Jana Heraina. Nesnáze, spojené jednak s reprodukcí některých cenných plánů a pohledů na přestavbu radnice, jakož i namáhavé přehlížení a vhodné zpracování velice obsáhlého materiálu o téže věci způsobily nepravidelné vydávání na začátku. Sešit 3. vyjde asi v květnu; další pak budou již vycházeti řádně. Valná většina ilustrací jest připravena a vytíštěny další obrazové přílohy; také rukopis p. Dra Teige jest uchystán. Domněnky, jakož by Společnost upustila od vydání díla, jsou nedůvodny. Dosavadní nepravidelnost u vydávání jest i příčinou, že nebyla provedena potřebná agitace na získání předplatitelův, ač jest připravena déle než půl roku.

Do konce roku 1900 bylo 300 přímých předplatitelů, hlavně z členstva; překvapuje, že 1. sešit na ukážku zaslány vrátili mnozí, kdož horlivě zastávají se staré Prahy... Jednatel snažil se, aby příspěvky, složené původně na vydání »Heraldiky« bylo lze připsati k dobru na »Staroměstský rynk«; jest potěšitelné, že téměř všichni pp. přispěvatelé svolili k této změně. Jsou to pp.: Jan B. ryt. Nebeský z Wojkowicz, velkostatkář a poslanec v Nymburce, ienž daroval 200 K; Jan V. ryt. Diviš Čistecký ze Šerlinku, ředitel cukrovaru v Přelouči, Václav Diviš Čistecký ze Šerlinku, přednostna dráhy v Pardubicích a Václav Brož, městský radní v Praze, z nichž každý přispěl 100 K; Ferd. H. Diviš, úředník Zemské banky a slav. správní rada akc. cukrovaru v Přelouči, s příspěvkem po 60 K; K. C. Neumann, inženýr-chemik na Král. Vinohradech s 50 K. Račež všichni přijati srdečný dík za obětavost, kteréž bude vzpomenuto i v díle při ukončení. Taktéž skoro všichni pp. předplatitelé svolili k záměně předplatného »Heraldiky« na »Staroměstský rynk«. Heslo o zachování starobylého rázu Prahy došlo značného ohlasu též na venkově i bylo očekávati, že tu dojde »Staroměstský rynk« vlivného přijetí. Bylo rozesláno přes 250 žádostí za podporu na vydávání díla členů jíž českým městům, závodům peněžním a průmyslovým. Ale výsledek poučuje, že mezi slovem a skutkem jest značný rozdíl. Předplatitele lze seznati z výkazů v VIII. ročníku »Časopisu«; velká většina žádostí nebyla ani vyřízena a ukázkou zasláné sešity vráceny takřka šmáhem. Neměly žádoucího výsledku ani četné jednatelovy dopisy soukromé, odeslané v této příčině. S upřímným povíděkem sluší zaznamenati, že na vydání díla věnoval p.: R. Koukola, architekt v Praze a Musejní spolek v Pardubicích po 20 K; pp.: B. Bernau, správce cukrovaru v Plaňanech, Václav Pokorný, c. k. horní rada na Březových Horách a František Tichna, stavitec v Praze, po 10 K.

Znovu obrací se výbor k pp. členům se žádostí, aby podle možnosti působili k získání odběratelův i přimlouvali se u záložen i samosp. korporací a závodů průmyslových za podporu.

Prošlým rokem několikrát zakročil výbor v zájmu památek. Upozorněn vdp. Jiřím Bayerlem, farářem na Tmaní, dožádal nájemce velkostatku v Želkovicích p. Katze, aby učiněný nález Společnosti buď daroval, či dovolil prozkoumati pozemek. Správce sbírek p. MUC. Jos. A. Jíra nemeškal vyhověti žádosti výboru, vydav se na ohledání naleziště. Ale všecky kroky

zůstaly bezvýsledny. Podrobněji o věci zmiňuje se p. Jíra ve své zprávě. Přípisem ze dne 27. února 1900 na městskou radu připojila se Společnost ku protestu Umělecké besedy proti porušení starého židovského hřbitova. Nespolštějíc se zřetele staré Prahy, opřela se Společnost protestem k městské radě ze dne 5. srpna 1900 (viz »Časopis Společnosti« VIII. str. 115) sboření kaple sv. Lazara na Novém Městě Pražském; nedostavájíc vyřízení požádala přípisem ze dne 8. listopadu (viz »Časopis Společnosti« VIII. str. 172) starostu p. Dra Vlad. Srba, aby z moci své zabránil zkažení kaple. Vše bylo marno.

Za správný byl uznán 14 let starý posudek architekta Mockra, neoprávněný i nedůvodný, že kaple nemá ceny ani historické, ani umělecké. Aby širší veřejnost mohla přesvědčiti se o skutečné ceně kaple, byl zařáděn do »Časopisu Společnosti« (roč. VIII str. 140—159) obšírný článek od Dra Jos. Teige a Jana Heraina, kde doklady historickými i četnými obrazy podle fotografií jest vyvrácena mělkost úsudku Mockrova. Týž článek byl zároveň vydán jako samostatná knížka za 60 h pro ty, kdož zajímají se o zbytečně zničenou památku. Poukazuje ku oběma protestům i ku článku prohlašuje správní výbor se zjevným úmyslem šíření zprávy, jakoby Společnost upustila od zachování kaple sv. Lazara za nepravdivé. — Sokolu v Rakovníku bylo oznámeno, že na zachování zřícenin hradu Krakovce bylo by lze pomysleti teprve, byla-li by stavba dříve ohledána znalcem a odhadnut přibližný náklad na opravu. V denních listech často vyskytají se zprávy o nálezu lidských kostí a jest vzbuzována domněnka, jakoby jednalo se tu o vraždu či zločin vůbec. Kdyby byli na šetření povoláváni skuteční znalci praehistorie, jistě u většiny nálezů shledalo by se, že jedná se o nález starožitnický. V této příčině upozornila Společnost okresní soud v Ústí nad Labem, že kostra, nalezena u Bukové, není asi než bobkařem z mladší doby bronzové i požádala, aby kostru po znaleckém ohledání odevzdali nejbližšímu museu. Náprava v tomto směru jest nutna i jedná správní výbor o to, aby úřady v této věci nabily správného poučení — Spolek českých učitelek, byv upozorněn na zanedbaný rov Honoraty Zapové na Proseku odpověděl, že nemini vmešovati se do věci rodinných proto, poněvadž v Praze ještě žijí dobré situovaní příbuzní. Člen pan Bedřich Kučera, účetní městské spořitelny v Táboře, upozornil Společnost na lidové výšivky na Táboru, které při finančním nedostatku tamního Musea jsou vitanou kořistí obchodníků, hlavně z Vídni. Poslal i některé kusy na ukázkou. Správní výbor neváhal doporučiti Průmyslovému museu pro západní Čechy v Plzni a Průmyslovému museu pro východní Čechy v Chrudimi, aby hleděla zakupovati tyto výšivky. Pokud známo, ujalo se věci Prům. museum v Chrudimi. Pan Frant. Velinský, měst. pokladník a jednatel Musejního spolku v Pardubicích byl jmenován venkovským jednatelem pro Pardubice, pečovav s uznaní hodnou horlivostí o rozšíření Společnosti vydané monografie p. Skrbkovy »Hora Kunětická i o získání členů. Pozdravný telegram byl zaslán 7. června ku 500letému trvání university Jagellonské v Krakově, pak 25. července ku 500letým kněžským druhotinám vdp. Ign. Wurma, předsedy Vlast. mus. spolku v Olomouci. Telegram poslán i ku zasazení pamětní desky Jos. Fr. Devotyho v Mikulovicích dne 28. září. K ustavující schůzi klubu »Za starou Prahu« dne 27. února byl také poslán pozdravný dopis. Při slavnosti odhalení pomníku Jana Boh. Dlabače v Cerhenicích dne 19. srpna byla Společnost zastoupena zapisovatelem a jednatelkem. Korporativně súčastnila se Společnost slavnosti převezení ostatků Šafaříkových dne 13. května. Byvši vyzvána městskou radou pověřila Společnost p. architekta Ed. Sochora i na dálé jako svého zástupce v komisi s oupisné. Publikace Společnosti, pokud by o lze jich sehnati, byly zaslány na výstavu české literatury při »Buchgewerbemuseu« v Lipsku; »Časopis« byl umístěn v českém oddělení novinářském na výstavě pařížské.

Na minulé valné schůzi byla podána zpráva o krocích Společnosti, jež učinila na získání od litíků pečetí, přivěšených stížném u listu českých pánu proti upálení M. Jana Husi r. 1415.

Majitelka listu, universita v Edinburku, vůbec neodpověděla. Lze ale sdělit velmi příjemnou zprávu, že vzácnou štědrostí p. Aug. řl. Doerr, majitele panství Smilkova, dostalo se Společnosti darem původní skleněné desky fotografické se snímkem stížného listu. Pan Aug. řl. Doerr, obíraje se vědecky sphragistikou a genealogií, po mnohem úsili dosáhl povolení na fotografování této vzácné české památky, jejíž snímek daroval Museu královskému. Společnost pak obmyslil nejen tím, že jí daroval velmi nákladnou desku fotografickou, ale že svolil i k tomu, aby směla stížný list vydati světotiskem.

R e p r o d u k c e s tížného listu bude dána do prodeje asi v květnu, jakmile bude pořízen nutný přepis, překlad a potřebné vysvětlivky. V Krabčicích pod Řipem zesnul 26. dubna 1900 statkář Frant. Sklenář, který odkázal ku vlasteneckým účelům 24.000 K a rozdělením obnosu pověřil pp. Ervína Špindlera, starosta, H. Štuce, říd. cukrovaru v Roudnici a Jos. Sklenáře v Krabčicích. Společnost obrátila se ku jmenovaným pánum s prosbou, aby podle možnosti bylo na ni pamatováno. Výměrem c. k. okresního soudu v Roudnici ze dne 13. listopadu došlo vyřízení, že Společnosti bylo přikázáno 400 K, zajištěných na usedlosti č. 14 v Krabčicích s 5% úroky, splatných do 6 měsíců po úmrtí vdovy Anny Sklenářové. Zachovávajíc obětavého Franta Sklenáře v trvalé paměti opětuje Společnost upřímné díky pp: E. Špindlerovi, H. Štolcovi a Jos. Sklenáři za přízeň jí projevenou.

Sněmu královského Českého jest poprvávána na zasedání doba krátká tak, že nestačí ani na projednání rozpočtu: zdálo se, že z této příčiny sotva obdrží Společnost obvyklou zemskou podporu 1000 K. Uctivý dík za příznivé vyřízení žádosti nalezi nejv. maršálovi království Českého J. J. Jiřímu knížeti z Lobkowicz, jehož prosíme, aby i na dálé ráčil býti nakloněn snahám Společnosti.

Poučných vycházk bylo dvé. První 8. července do Staré Boleslaví, kde obšírný výklad podal starosta p. Jan Herain; s upřímným díkem budíz vzpomenuto vdp. Frant. Srdinka, síd. kanovníka, který se vzácnou ochotou ukázal účastníkům všecek chrámový poklad. Společně s mus. a lit. spolkem »Palacým« ze Sláňeho učiněna druhá vycházka 5. srpna na hrad Okoř; zevrubnou historii, založenou na nových výzkumech, vyložil p. Cyrill Merhout, učitel. Výroční valná schůze byla konána 14. března. Členské schůze byly čtyřy: 20. ledna s přednáškou p. prof. Jos. Košťala »Čarodějnici v podání lidovém«, 21. dubna s přednáškou prof. dra J. V. Simáka »O krajině turnovské ve XIII. a XIV. stol.«, 13. října s přednáškou p. prof. Vavř. Duška »Paběrky z potulek po jižních Čechách« (hlavně o zvonech), a 22. prosince s přednáškou p. prof. Jos. Košťala »Štědrý den v podání lidovém«. Mnohé přednášky byly sice slibeny, avšak přípovědi nedodrženo. Výbor měl 9 schůzí.

Spolkový »Časopis« za redakce prof. Dra J. V. Simáka stále pokračuje; tak zvláště minulý ročník, podle úsudků závažných činitelů cenný obsahem i obrazy, došel značného rozšíření, jak zřejmo z občasných výkazů nových členů. Ač nebylo zvýšeno členského příspěvku přece správní výbor neváhal povolit značný náklad na pět světotiskových reprodukcí stropu dobrovického a četné obrazové přílohy ku článku o kapli sv. Lazara. Ale vydání vzrostla by ještě více, kdyby nebylo ochotných, honoráře se zříkajících spolupracovníků v části illustrační, pp: red. Fr. Dvořák, architekta Jos. Sakaře a zapisovatele JUC. Fr. Zumanu, při popisech znakových pak knihovníka Ant. Masáka. Kresby znaků převzal pan Jos. Bareš, učitel na Smichově, popis knihovník pan Ant. Masák. V »Časopise« VIII. str. 170 jest vytčeno, kterak pořadatel přílohy znakové hodlá pokračovati i dovoláváme se součinnosti všech ku zdaru díla. Vděčně budiž vzpomenuto ochoty slavného správního výboru Společnosti Musea království Českého který svolil, aby z bohaté sbírky znaků a pečetí v museu mohlo býti čerpano k našim potřebám. – Oprávněná žádost učiněna pp členům, aby získávali nových, neměla valného úspěchu. V tomto směru lze s plným uspokojením a s vděčností poukázati hlavně na neochabující vytrvalost pp Václ. Schmidta,

adjunkta a Jana Sokola, účetního cukrovaru ve Zvoleněvsi. Na konci roku 1900 čítala Společnost 1715 členů; z nich bylo činných 1504, přispívajících 183, příznivců 25, zakládající 2. Třetím členem zakládajícím stal se z vlastní iniciativy náměstek starostův p. Václav Brož, městský radní a majitel realit v Praze.

Z českých okresních zastupitelstev jedině 14 jsou příznivci Společnosti; z přebytku svého pamatuji na účele Společnosti jedině sl. Obačanská záložna v Karlíně (50 K) a První Malostranská záložna v Praze (30 K).

Úmrtím ztratila Společnost 16 členů, z nichž někteří za dlouhý čas se trvali v našich řadách. Zesnul proslulý učenec prof Dr. Eduard Albert, jenž byl členem od r. 1893 a přispěl do »Časopisu« roč. IV. článkem »Nápis na zvonech v Žamberce a okolí«. Ovdovělé choti byl poslan soustrastný dopis, na nějž došlo vřelé poděkování — německé. Po delší nemoci zemřel Frant. Helebrant, pecnář. Byl pevnou českou povahou a upřímným členem našim od r. 1891. Nedlouho zasedal i ve výboru. Třetím z našich mrtvých jest Frant. Hudeček, faktor býv knihtiskárny Šimáčkovy. Vděčně vzpomínáme nemalých úslužností jeho i shovívavosti, projevované Společnosti v době, kdy její hmotné postavení nebylo utěšené. Ze starších členů ztratili jsme též pana Vojtěcha Brože, majetníka realit v Praze, jehož pohřbu súčastnil se starosta se správcem sbírek a zapisovatelem Mimo uvedené zmířeli ještě tito P. T. pp. členové: Jan Dušek, kaplan v Charvátcích; MUDr. Vlad. Haering, starosta města Benešova; JUDr. Edm. Kaizl advokát v Karlíně; Mart Liška, říd. učitel ve Velké Turné, Alois Lukáš, okresní tajemník ve Velvarech; Karel Müller, děkan v Kamenném Újezdě; Karel Náprstek, ředitel cukrovaru v Král. Městci; Mat. Simon, rolník ve Středoklukách, Theodor Stejskal, disponent v Praze; Bedř. Sumr na Smíchově; Jos. Šťovíček, inženýr na Kr. Vinohradech a Frt. Walter, arciděkan v Chrudimi. Budiž čest jejich památce. Korrespondence spolková v roce 1900, prováděna jednatelem, vykazuje 503 odeslané dopisy. Do tohoto počtu není pojato dopisů posílaných hromadně (jako žádosti za podporu) aniž sta dopisnic, rozeslaných na získání nových členů.

Ocenituvše se na konci zprávy, děkujeme upřímně všem, kdož Společnosti jakkoliv prospěli; naše díky platí i sl. redakcím České Politiky, Hlasu národa, Národních listů, Katolických listů, Radikálních listů a Pražských novin za učinné otiskování spolkových zpráv.

Dosažené výsledky nejsou v žádoucím poměru ku značné agendě, zřejmě ze zprávy i z některých cifer.

Lze však přece znamenati, že Společnost stále roste. Velmi nepatrný přispěvek 2 K ročně umožňuje členství každému.

Správní výbor znova obraci se k P. T členům se žádostí, aby své známé a přátele nabádali ku členství. Věc jest velmi snadna a získal-li by každý jen jediného nového, rázem dosáhla by Společnost na 4000 členů. Necht první rok nového století aspoň po té stránce jest příznivým kulturním snahám našim!

V Praze, dne 31 prosince 1900

Jednatel: A. B. Černý.

Zpráva správce sbírek za r. 1900. Sbírky Společnosti byly v minulém roce rozmnoženy dosti skrově Darovali P. T. pp.: Frant Duras, fotograf ve Slaném: 2 fotografie sgrafit v Bakově u Zlonic; Karel Frelich, hostinský v Senci: pečetidlo Krišti. Častolara Loubského z Lub a 1 peníz; Karel Marschall, c. k. berní na Kr. Vinohradech: fotografie skládacího oltáře na Zvíkově; Cyril Merhout, učitel v Kostelci u Křížku: přepis listu Volfa Bořity z Martinic Jiříkovi Žabkovi z Klinsberka ze 14. pros. 1546; Jos. Neumann, inspektor c. k. st. druh v Praze: 2 fotografie gotické monstrance v Mořině; Ph. C. Pavel Papáček, učitel při měst. škole v Nuslích: přehistorické střepy a část hliněné figurky z vykopávek u Tripolje na Rusi; Ph. C. Karel Polesný na Kr. Vinohradech: fotografii domu Křížova a 5 fotografií fresek v kapli P. Marie v Pelhřimově. Praci p. Frant. Dvořák, red. »Fotogr. obzoru« v Praze byla značně rozhojněna sbírka obrazů hlavně fotografiemi ku článku o kapli sv. Lazara, jakož i pro dílo »Staroměstský rynk«. Nejsou

dosud zařaděny, poněváč jest jich potřebí ku reprodukci. Koupeno bylo něco kvitancí z let ze XVII. st. pro některé zajímavé pečeti. Všem P. T. dárcům správní výbor upřímně děkuje i prosl, aby byli i na dále Společnosti pamětlivi. — Sluší upozorniti k tomu, že Společnost nezakládá vlastních sbírek, nýbrž že podle § 5. h) stanov získanými předměty (některé vyjimaje) poděluje česká musea. Ale nepříhodnost spolkové místnosti již po několik let nedovoluje provádění tohoto úkolu. Se svolením správního výboru byla valná část sbírek přenesena do mého bytu, kdež pracuji na rádném jich označení a seznamu; pak teprve bude lze přikročiti na rozdílení. — V denních listech 18. března 1900 byla zpráva o nálezu v Želkovicích. Požádán byv správním výborem odjel jsem ohledat naleziště; tam bylo mi řečeno, že o den dříve kupoval nalezené věci nějaký pán z Prahy pro Museum krále Českého. Chtěje uvarovati se vše-možným výtkám požádal jsem šafáře, aby mi vše pouze ukázal. Zjistil jsem (vyjímaje několik nádobek typu hradištného) bohatou kořist z hrobu snad nějakého pohlavára, jehož popel s mlodary (z doby hallstattské) byl nejjistěji uložen v mohyle. Mimo 2 železné nože byly to hlavně součástky postrojů (uzdy, puklicovité ozdoby bronzové na řemení a j.). podle přiložené železné rezavé tyče soudil jsem, že chybí ještě kování vozu (snad dvoukolového válečného).*) Na otázku po dalších věcech obdržel jsem za odpověď, že jest to vše, co bylo nalezeno. Domnival jsem se, že věci ostatní jsou asi uloženy ještě v zemi, než nechtěl jsem nalezece nabádati k dalšímu pátrání; tím raději použil jsem pozvání nájemce dvora p. Katze, abych s ním vlastní naleziště ještě ohledal. Tu v koutě na dvoře zočil jsem hromádku rezavých železných předmětů, v nichž zjistil jsem všecko kování vozu mnou hledaného. Na dotaz, kterak tyto předměty se tu octly, odpověděl nálezce, že stalo se tak po úsudku p. zástupce Musea, který prý prohlásil, aby jako bezcenné a k nálezu nepříslušní byly odhozeny. Požádal jsem ihned za naleziště ošetření všeho, poznamenav, aby na mou zodpovědnost tyto obruče i ostatní zlomky byly přiloženy, kdyby Museum nálezy zakoupilo. Na naleziště pak jsem zjistil několik mohyl, dosud neprokopaných a jeden rozrušený kostrový hrob pozdní. Kostrových hrobů bylo zde nalezeno několik; u kostér byly patrně ony ná-dobky typu hradištného. Blízko rozkopané mohyly, v níž nalezly se prve uvedené předměty, našel jsem hromádku střepů, z nichž podle povrchního ohledání bylo lze sestaviti skoro celou nádobku. Zástupce Musea vzal prý ze všeho pouze jediný střep. Pan Katz pak sdělil se mnou, že zmíněným zástupcem musejním byl laborant musejní p. Landa, jemuž i na jiných místech bývají svěřovány soustavné výzkumy archaeologicke. Vzdávám p. Katzovi upřímné díky za veškerou laskavost, zvláště pak za vzácnou ochotu, se kterou nabízel mi nejen všecek pozemek ku prozkoumání, ale zdarma i potřebný počet třeba 80 dělníků na práci další. Přijal jsem nabídku s výhradou, že ujmou se další práce jen tehdy, prohlásí-li p. prof. dr. Píč jménem Musea, že sám nabídnuté výhody použití nehodlá. Vzal jsem 3 střepy na ukázku. Hned druhého dne podal jsem o nalezu zprávu p. dru Pičovi v Museu, upozorniv jej na činnost p. Landova, od něhož, jak z hovoru jsem seznal, byl o všem nalezu i nalezišti špatně informován. Na dotaz po dalším postupu neodpověděl mi p. prof. dr. Píč ani kladně, ani záporně i neuznal jsem za vhodné, abych do věci dále se vmešával. Ač se mnou p. Katz později sdělil, že vše bylo koupeno pro Museum, přece část rálezu nalezl jsem u kterehosi zdejšího obchodníka se starožitnostmi. K této zprávě snad nějakého doslovu není již potřeba.

V Praze, 31. prosince 1900. M. U. C. Jos. A. Žíra, t. č. správce sbírek.

Zpráva o knihovně Společnosti za rok 1900. V minulém roce přibylo knihovně několik příznivců, kteří ji obohatili spisy dobrými, ba i velmi cennými. Na prvném místě budiž s povděkem vzpomenuto sl. Akademie umějetnosti v Krakově, která mimo pravidelné zasílání nákladních publikací »Sprawozdania komisji do badania historyi sztuki w Polsce«, »Materiały antropologiczno-archeologiczne« a »Zbiór wiadomości do antropologii krajowej« darovala Juskiewiczovy »Melodije ludowe Litewskie« —

*) R. 1894 uhodil jsem totiž na podobný nález u Mirkovic u Hostouně.

Dále pamatovali na knihovnu tito P. T. pánové a korporace: JUDr. K. V. Adámek v Hlinsku (2 spisy), A. B. Černý v Praze (1), Josef Duška v Josefově (1), MUDr. Stan. Eljasz-Radzikowski ve Lvově (1), Hejda a Tuček, nakladatelé v Praze (2), JUDr. Lub. Jeřábek v Praze (1), prof. Kaškarov v Kaluze na Rusi (»Izvestija Kalužskoj učenoj archivnoj komissii«), prof. Josef Košťál v Praze (1), prof. Dr. Lubor Niederle v Praze (»Věstník slov. starožitností«), Vinc. Paulus, ředitel školy v Chrástci (4), Boh. Šafařík na Smíchově (7), Jindř. Tschakert, c. k. fin. rada v Plzni (5 spisů z oboru geologického a hospodářského), J. V. Želízko, assistent c. k. říšského geolog. ústavu ve Vídni (2), Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie u. Urgeschichte (»Nachrichten«, sv. XI.), Muse. ní a průmyslová jednota v Prostějově (»Věstník« 1899), kuratorium Uměl.-prům. musea v Praze (2), Prům. musea cís. Frant. Jos. pro vých. Čechy v Chrudimi (3), Landes-Museum v Bukovině (»Jahrbuch« 1899), Městské museum v Táboře (1), Musejní spolek v Brně (1), Vlast. musejní spolek v Soběslavi (1). Verein für das Museum schlesischer Altertümmer ve Vratislaví. Všem laskavým dárcům vzdává právní výbor vřelý dík. — Publikace výměnou zasílaly tyto spolky a redakce: Časopis Matice mor., Časopis Vlast. mus. spolku v Olomouci, Sborník Mus. společnosti ve Val. Meziříčí, Věstník Matice opavské, Sborník i Časopis Museálnej spoločnosti v Turč. sv. Martině, Lud ve Lvově, Wiadomości numizmatyczno-archaeolog. v Krakově, Glasnik zem. musea v Sarajevě, Vjestnik hrvatské archaeolog. společnosti, Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalmat. zem. arkiva v Záhřebu, Starohrvatska prosvjeta v Knině, Český časopis historický v Praze, Památky archaeolog a místopisné, Method, Sborník České společnosti zeměvědné, Věstník českosl. museí a spolků archaeolog. v Čáslavi, Věstník hejt. Poděbradského (red. Fr. Hrnčíř), Altheia a Věstník Národnop. musea československé v Praze. — Koupeno bylo 7 spisův o 11 svazcích (Čermákovy »Mince«, Soupis památek histor. a uměl. sv. VI.—VIII. Pamětní spis vydaný na oslavu 100. ročnice vynále u litografie v Praze, Procházkové »P. Ign. Wurm«, Aug. šl. Doerra »Der Adel der böhm. Kronländer«, díl I. Zíbrtovy »Bibliografie české historie« a »Památky archaeol.« díl III. a IV. a 2 odd. dílu V. Proti 499 spisům o 761 svazku z roku 1899 vzrostla knihovna na 559 spisů o 823 svazcích. Darováno bylo 1 dílo c. k. geolog. ústavu při české univ., 4 knihy Hospodářské akademii v Táboře. — Členům bylo domů půjčeno 27 svazků.

V Praze, 31. prosince 1900.

*Ant. Masák,
t. č. knihovník.*

Přátele české heraldiky a genealogie snažně upozorňujeme na prosbu vyslovenou u čís. 4. roč. VIII. str. 170.—1. s přání, aby nepřecházeli přes ní k dennímu pořádku, neb památky všeho druhu hynou každým dnem, a které se neuvejeji: dobrými výkresy neb fotografií, ztratí se často k ne-nahraditelně škodě vědy! — Při tom vzdáváme vřelé díky p. JUDr. Karlu l'ostášovi, advokátu v Klatovech, který ochotně zaslal Společnosti 25 otisků pečetí z tamního městsk. musea. Prosíme o laskavé hojně následování!

Zpráva pokladní za čas od 1. ledna do 31. května 1901. Uveřejňujeme vždy jen výkaz nově přistouplých P. T. členů, darů peněžitých a obnosů za urodané publikace, pokud byly vydány nakladem Společnosti. Stvrzovati nebo uveřejňovati zaplacení příspěvků P. T. členů dříve přistouplých není lze z nedostatku místa. Příspěvky došlé později uveřejníme příště.

Fričnovky Společnosti stala se pí. Hamerníková Marie, ovd. choť professora, s příspěvkem 10 K ročně.

Členy přispívajícími stali se s příspěvkem 4 K ročně: P. T. Archiv kr. hl. města Prahy na 1901 a za publikace 25 K; pp.: JUDr. Jeřábek Lub., c. k. soudní adjunkt, za 1900; Krátký Frant, inženýr na Smíchově za 1901 a za publikace 2 K; Lambel Adolf, účetní akc. pivovaru na Smíchově, na 1901 a za publikace 2 K; Machovský Č., inženýr a továrník, na 1901 a za publikace 2 K; Schöppel Jindř., c. k. účetní officiál etc. ve Vídni za 1901, za publikace 6 K; Tobiáš Jos., pokladník akc. pivovaru na Smíchově; Vlkannova Rob. Fr., nádr. restaurateur ve Vsetatech

Za členy *cinné* s příspěvkem 2 K ročně přistoupili P. T. pp : Alster Jan, revident buštěhr. dráhy; Bartoněk Vojt., akad. malíř na Kr. Vinohradech, za r. 1900 a 1901; Bek Frant., okr. tajemník v Rychnově nad Kn., za r. 1900 a 1901, za publikace 3 K; Dr. Beránek Jindřich, farář; Občansko-čtenářská beseda ve Volšanech; Bílek Jan, učitel v Štěpánovicích, za r. 1900 a 1901; Borůvka Ot., mag. komisař, za 1900 a 1901; JUDr. Braun Frant., c. k. fin. koncipista na Kr. Vinohradech; Brádle Jos., stárek v Ochyšťovicích; Učit. jednota »Budeč« na Mělniku (za r. 1899–1901); Dašek Jos., obchodník na Žižkově; Distl Boh., soukr. úředník na Kr. Vinohradech; MUDr. Engelbrecht Alois, prakt. lékař; Gut Jos., revírník ve Vrbetině, za 1900 a 1901; Halíř Leop., majitel vinárny ve Dvoře Králové; Hauff K., c. k. adjunkt v Táboře; Havelka Karel, sládek ve Dvoře Králové; Holubovský K., ředitel adv. kanceláře, za 1900 a 1901; Horák Václ., adjunkt cukrovaru v Oužicích, za 1900 a 1901; Chmel Václ., uzenář, za 1900 a 1901; Iglauer Jan, úředník; Janáček Ot., architekt na Kr. Vinohradech, za 1900 a 1901; Janeš Alois, kaplan v Březnici; Čten. kroužek »Jarost« ve Dvorcí, za r. 1900 a 1901, za publikace 2 K; Jedlička Frant., stavitel na Křivoklátě; Učitelská jednota českých škol hejtmanství Sušického; Jelínek Václav, správce plynárny ve Dvoře Králové; Kamper Jar., redaktor, za 1900 a 1901; Kejzlar Karel, účetní pivovaru ve Dvoře Králové; Klenka Rich., architekt, za 1900 a 1901; Kohoutek Jos., c. k. pošt. kontrolor ve Dvoře Králové; Komínek Alois, inspektör statků na Kr. Vinohradech, za 1900 a 1901; Kozel K., rolník v Brandýsku; Kušta Č., c. k. fin. koncipista na Kr. Vinohradech; Ph. mag. Maďera Jos., správce lékárny na Dobříši, za 1900 a 1901; Markovič Frant., revident buštěhr. dráhy; Mečíř Bohd., říd. učitel v Kruhu; Moc Jan, adjunkt cukrovaru v Oužicích, za 1900 a 1901; Museum král. hlav. města Prahy, za 1900 a 1901; Novák Lad., inženýr a spisovatel; Učitelský ořsek ve Velkém Újezdě; Paleta Ant., ekonom v Milostovicích; Pech Ed., obchodník; Peprný Karel, učitel v Prachaticích, na 1901 a za publikace 11 K; Plavec H., inženýr; Popper Jos., majitel dvora v Stodůlkách; JUDr. Roháč K., advokát v Bechyni; Ruth Frant., c. k. gymn. professor na Kr. Vinohradech, za r. 1900; Sbor učitelů obec. i měst. školy chlaapecké v Hořicích, za 1900 a 1901; Sedláček Vojt. na Kr. Vinohradech, za 1900; JUDr. Scheiner Jos., advokát; Schiller Ottomar, stud. phil.; Schönbach Jan, měst. účetní official; Schulz Ant., rada c. k. zem. soudu ve Dvoře Králové; Spolek absolventů vyš. prům. škol (oddělení stavitelské), za 1900 a 1901, za publikace 10 K; Musejní spolek v Uherském Brodě; Svoboda Ot., uč. ve Ctětině; Šilhavý Frant., učitel v Brtničce, za 1900 a 1901; Snajdr Jan, učitel ve Vehlovicích, za 1900 a 1901; Štapfer K., akad. malíř; Strupl Jarosl., c. k. fin. koncipista na Kr. Vinohradech; Tábor Adolf, obchodník na Kr. Vinohradech, za 1900 a 1901; Urban Ant. disponent továrny; Uzel Vinc., c. k. berní inspektor v Něm. Brodě; Vacek Emil, c. k. fin. koncipista na Kr. Vinohradech; Vaněk Václ., přednostna stanice ve Zvoleněvsi; Vaník Fr., úředník Národop. musea českoslov.; Weingärtner Vil., c. k. vrchní inženýr; Welc Jos., revident buštěhr. dráhy; Wenzl Jan, učitel na Mělnice, za 1900 a 1901; Vyslyšel Alois, assistent buštěhr. dráhy; Zelenka Lev, za 1900 a 1901; Žák Karel, nadlesní na Pteníně, za 1900 a 1901.

Z nedostatku místa odkládáme výkaz příjmu za prodané publikace i darů do čísla příštího. Oznamujeme, že kde není udáno jiného bydliště u výkazu P. T. členů, rozumíme vždy členy v Praze; u P. T. členů, kde není jinak oznámeno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek K 2— za běžný rok. Členské příspěvky i dary peněžité buděž posílány podepsanému pokladníkovi.

V Praze, dne 8. května 1901.

A. B. Černý, t. č. jednatel.

Ed. Bufka, t. č. pokladník.
Král. Vinohrady, Slezská tř. 38.

Jan Táborský z Klokotské Hory a jeho Zpráva o orloji Staroměstském.

Dr. Jos. Teige.

(Dokončení.)

Když po smrti mistra Hanuše, tvůrce orloje Staroměstského, i žáka jeho Jakuba umělý stroj nejsa veden rukou dovednou vázla škody bral, povolala rada městská konečně r. 1551 Táborského, aby pomohl. I podjal se úloze té a stroj rozebral za pomocí hodináře Skřivana (1553) a nejen dobře sestavil, ale i důležitými kusy doplnil, jak o tom ve Zprávě své obširně mluví. Když ale r. 1553 neopatrností, zapomněl Táborský v noci svíčku shasnouti, dřevo nad orlojem chytlo, byl, ač škoda nebyla veliká, propuštěn (1556) a nástupcem jeho jmenován hodinář Václav Tobiáš. Byl to již starší měšťan Staroměstský, který si r. 1538 s Reginou, manželkou svou, koupil dům Vilímkovský na rynku Staroměstském proti radnici rohový do Sirkové ulice za 175 k. gr. č. od Václava Sovy z Liboslavě a Pavla Severína z Kápi Hory, jakožto držitelův téhož domu ortelem panským (2111 fol. 240¹). Na Novém Městě měl na Karlově náměstí nárožní dům podle domu »U hvězd« koupený r. 1525 od Servacia puškaře za 150 k. gr. a v Krakovské ulici dům od kramáře Václava za 25 kop zakoupený (2110 fol. 84 a 237.). Neznámo, kdy zakoupil dům v Karlově ulici vedle domu Jana Rety z Pístova, který byl od poručníků jeho sirotků r. 1566 prodán za 200 kop Bernartovi Pišterovi (2118 fol. 237.). Dlouho se Tobiáš orlojem nezaměstnával, zemřel r. 1560 a radě městské nezbylo, než zavolati Táborského znovu k orloji, při kterém vytrval až do smrti své.

Kšaft svůj napsal Táborský zde v Praze 8. ledna 1568, prohlášen byl 23. ledna 1572. Málo dní před tím tedy zemřel. Poslední vůli jeho zapsali na radnici v tato slova :

My purgkmistr a radda Starého Města Pražského známo činíme tímto našim listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtúcí slyšán bude, a zvláště tu, kdež náleží, že Jan Táborský z Klokotské Hory, měštění nás, maje vstoupení do raddy, podal jest kšaftu svého v škatuli upečetěného, oznámv při tom, že jest sobě týž kšaft o svém statku sepsal, kterýž všecku vuoli a konečnou o jeho statku sepsanú v sobě zavírá, jehožto on svěruje, kdyby ho pán Buoh

smrti uchovati neráčil, aby manželka jeho podle toho náležitě opatřena býti mohla.

Kterýžto kšaft když po jeho smrtí před námi otevřín a na žádost Kateřiny, pozůstalé po něm Janovi vdovy, přečten byl, toto jest v sobě držel a zavíral, drží a zavírá slovo od slova bez proměny takto:

Ve jmeno svaté a nerozdílné Trojice amen. Já Jan Táborský z Klokotské Hory, písář kněh, soused Starého Města Pražského, známo činím tímto mým kšastovním listem svou vlastní rukou psaným, že očekávaje v brzkém času konce života svého a nechtě, aby po mé smrti jaké névole, soudy a nesnáze vzniknouti měly mezi přátely a příbuznými mými o statček po mně pozůstalý, z milosti božské mně propůjčený, ještě za zdraví svého, paměti dobré a rozumu zdravého užívaje, s dobrým rozmyslem vlastní rukou svou sepsal jsem tento kšaft a poslední mé poručenství, čině takové pořízení o všem statečku svém. I tuto vuoli mů konečnú oznamuji takto:

Jakož jsem Kateřině, manželce své, společným vzdáním vzdal a knihami městskými zapsal všecken statek svuoj, jakž zápis ten libro contractuum fulvo 2⁰ v sobě obsahuje a zavírá, toho zápisu tímto svým posledním poručenstvím potvrzuji a smrtí svou to započeňují. A jestli kde který jiný zápis předešlý mimo to společné vzdání učiněný, ten tím zápisem společného vzdání a také i tímto mým kšaftem mořím, ruším, kazím a v nic obracuji. A netoliko předešlý, ale nalezlo-li by se jakékoli potomní buďto přírčení nebo zápis komukoli ode mne bez vuole manželky mé učiněný, i to aby žádné moci a žádného práva proti vuoli manželky mé nemělo. A za to pana purgkmistra a pánuov jich milostí prosím, aby nad tím zápisem společného vzdání a nad manželkou mou ruku ochranou držeti ráčili a v tom jí žádnému žádné překážky činiti dopouštěti neráčili. Neb jakož za živnosti mé žádný, ani děti mojí s první manželkou zplození, vědouce o tom zápisu, však jsou se k němu neozvali a proti tomu, tu kdež náleží, nic neříkali. A by pak chtěli, však jsou tomu spravedlivě odporovati nemohli. Tak také ani po mé smrti dcera má na odpor tomu a na těžkost manželky mé nastupovati spravedlivě nemuože, neb po jejich máteři nic jest nezuostalo, nébrž ještě mnoho kop dluhuov bylo po ní zuostalo, kteréž jsem já těžce platiti musil, již jsa s manželkou druhou touto; což jest na škodu a na ujmu nemalú živnosti její býti musilo. A tak tehdy neměli nač nápadu ani první děti mojí po své máteři míti a spravedlnosti žádné k nynějšímu statku po mně pozůstalému nemají, než manželka má sama k tomu ke všemu právo a spravedlnost má, neb jest po jejich máteři ani po mně nic nevzala, neb jsem k ní neměl co přiložiti. Než čímžkoli nás oba spolu pán Buoh z požehnání svého naděli ráčil, ona jest mi na to pracovati a toho věrně a právě dobývati pomahala a bez její na větším díle pomoci já k tomu přijít sem nemohl. I tehdy nebylo [by] slušné ani spravedlivé, abych já to od ní odtrhnouti a kam jinam obrátitи,

jí vzít a dětem svým dáti měl, ale spravedlivě při ní všeho zanechávám.

A ačkoli děti mojí první žádného práva a spravedlnosti k statku mému jsou neměli a nemají, a by pak byli chtěli, neměli se nač potahovati, však proto Markyta Bybová, dcera má, kteráž toliko sama z nich živa zuostala ode mne ne z povinnosti, ale z milosti, k tomu, co jsem jí prvé dal, za oddíl svuoj deset kop a šatuov s nádobím více než za druhých deset kop jest přijala a tím ze statku mého jest vybyta, k čemuž se jest stojecí v raddě s Jiříkem, manželem svým, přiznala. Což zapsáno jest v knihách městských libro contractuum fulvo 2° folio CXC. A to přiznání v raddě činéci ani tu proti zápisu společného vzdání nic jest neříkala.

A ačkoli ani tím nebyl jsem ji povinen a byl bych ji ani toho nedal, neb toho hodna nebyla pro svůj způornost a neposlušenství a pro její mnohú bezbožnost, kterúž jest mimo přikázání boží proti mně a více proti manželce mé nenáležitě vždycky prve i potom čnila etc., ale učinil jsem to na snažnú přímluvu manželky své, kteráž, moha mi toho hájiti, i ještě se za ní přimlouvala. A protož ničímž jí manželka má po mé smrti povinna není.

Pakli by jí z své dobré vuole neb komu jinému z přátel mých manželka má (a bude li míti z čeho) co uděliti a dáti chtěla, při tom já ji jak prvé tak i nyní zanechávám.

Co pak se dotýče taluov na Horách, kde je koli mám, poněvadž manželka má jich se zbavuje a nic s nimi činiti míti nechce, o těch jiná pořízení má jinde se najít mají. Pakli by se nenalezli, nechť s nimi dělá, co chce.

Na potvrzení a pro lepší jistotu toho všeho pečet svůj vlastní přitiskl jsem k tomuto listu. Jenž jest dán leta Páně MDLXVIII. ve čtvrtek po sv. Třech Králech.

Kterýžto kšaft my z počátku psaní purgkmistr a radda jakožto pořádně ku právu našemu podaný na žádost Kateřiny, po též Janovi Táborským pozůstalé vdovy, poněvadž mu také v časus právním žádného odporu se nestalo, jsme ztvrdili. Tomu na svědomí etc. v středu po sv. Vincenci leta Páně etc. LXXII. (2120 fol. 124—5.)

Vdova Táborského žila ještě do r. 1575. Její kšaft, který tuto se uveřejňuje, prohlášen byl na radnici tohoto roku 11. července. Zní:

My purgkmistr a radda Starého Města Pražského známo činíme tímto našim listem obecně přede všemi, kdež čten neb čtoucí slyšán bude, a zvláště tu, kdež náleží, že Kateřina, po někdy Janovi Táborském z Klokotské Hory pozůstalá vdova, učinila jest kšaft a pořízení o statku svém, a ten když po smrti její před námi v raddě na žádost slovutného pana Václava Gamaryta z Rovin, Jeho Milosti Císařské raddy při appellacích, přečtěn a publikován byl, to jest v sobě držel a zavíral, drží a zavírá slovo od slova bez proměny takto :

Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice, Buoha otce, Buoha syna, Buoha ducha svatého, jediného pána Boha všemohoucího na věky požehnaného amen. Já Kateřina, po někdy Janovi Táborském

z Klokotské Hory pôzuostalá vdova, cític nedostatek na zdraví svém, však jsúcí paměti dobré a rozumu zdravého užívaje, nevédúcí kdy by mně všemohúci pán Buoh z tohoto býdnélio světa k svý božský slávě povolati ráčil a nechtě tomu, aby po smrti mé o statček mně od jeho svaté božské milosti propůjčený jaké nesnáze, nevuole a soudové vzniknouti měly, kšaft a pořízení poslední vuole mé o témž statečku mém sem sobě sepsati dala a o něm takto řídím a kšaftuji.

Předně duši svou milou, drahou krví pána Ježíše Krista vykoupenou, pánu Bohu a vykupiteli svému v ruce jeho svaté poroučím, jsúcí té celé víry, že v den nejposlednější ji s tělem zase spojíc mne k životu věčnému vskřísiti a v počet volených svých k slávě nebeské připojiti ráčí.

Dále pak duom svuoj, v němž bydlím, se vším k němu příslušenstvím, se všemi v něm svrchky, nábytky, nádobí cínovém, šaty ložními, chodicími, item krám ležící podle Hlásné a jiný statek svuoj všecken movitý i nemovitý, na čemž by ten koliv zálezel, uptán a jakým jménem jmenován býti mohl, taky i všecky dluhy, odkazují a mocně poroučím, však po smrti své a prve nic, slovutnému panu Václavovi Gamarytovi z Rovin etc. Jeho Milosti Císařské při appellacích raddě, a Anně, manželce jeho, k jméní, držení, dědičnému vládnutí a užívání. A to činím s dobrým rozmyslem a z svobodné své dobré vuole za dobré jich k osobě mé od mnoha let prokazované v všelijakých potřebách mých přátelství, upřímnú přízeň a lásku.

Však tato jest při tom vuole má, aby dotčený pan Václav Gamaryt z Rovin a Anna, manželka jeho, z toho domu a jiného statku mého všeho jim tak ode mne daného a odkázaného byli povini vydati dvě stě kop míš. ouředníkuom nynějším neb budoucím při záduší kostela Betlimského nařízeným k dobrému téhož záduší. A to, kdyžby duom ten muoj, v němž bydlím, prodán byl, a oni ouředníci nynější neb budoucí jmenovaného záduší Betlemského přijma těch dvě stě kop míš. jich na nic jiného než na opravu téhož chrámu nebo kostela Bethlimského obrácti nemají.

Co se pak druhého krámu mého nárožního proti kuoru sv. Havla ležícího dotýče, ten také k záduší kostela Betlimského odkazují, však na ten a takový způsob, aby nikda na časy budoucí prodáván nebyl, nébrž ve dvou kopách míš. do roka se najímal, jakož i já prve, nežli sem jej koupila, tak sem jej najímal a takové dvě kopě míš. ouředníci dotčeného záduší Betlimského každého roku vyupomínajíc k sobě aby přijimali, z toho kránu ten opravovali a ostatek na potřeby kostela Bethlíma na budoucí časy obraceli, jimž se toho duověruji, že se v tom ve všem podle této mé vuole poslední pro vodplatu boží zachovají.

A jich milostí pánuov, pana purgkmistra a raddy Starého Města Pražského, prosím, že tuto mou poslední vuoli stvrđiti a nadní ruku svou ochrannou držeti ráčí. Však k změnění toho všeho moci sobě pozuostavuji a zanechávám.

Slowutne a mnoho vlastne potivostci panuom Virginistiu a hadde
Starohu hesta Praskeho panum form prezimyem a lastavym getichmi tem
Jan Taborsek z Klokocte hory. Sluzbu svu povolnu predwazazugit. wsscho
dobreho na panu bohu wssenobutym zada ~
Wasse milost pane Virginistre a wasse pamili Poniewadz. Azkoli nemym chcie
num a ne mani woli ale prezenem rizem bozem a woli bozskau. a potom woli a po
rizenem wassich ti. Slawny klenot hesta tohoto Orloge na mani praty e zprawowa
m gest przissel. pri kterem ya s pomoci pana Rafa wssenoducy prague. a puisie
wssety wety wnen a prizem wnitry zemitez spatzuge a wssatzuge. ktere a pa
bekoli nedostacky budu wnedodelam budo w pokazem spatziti a wssledati sen moh
wassim te wssery sem ge oznamil. ceho g zadny gini prezdenianu ani za mine neu
aledal. A mage litst nad tak znamenty klenote na to sen wssetku pilnost swiwyna
lozil prezemay slege kudy a kterakby mohl e napravien prezigni a e sive v zase wyzdurzem
e dokonalosti a e prandre sive preziden byti. Kdez pak wasse te bedlivosti me a pilnosti
wyrozniesse ruzili se mi w plne hadde pri preztonosti pana haytmana tehdu pa
Petra Bethyne poruziti a Etomu na zadost mani y dnu pany z prostredku wassich ti
pana Pavla Zipsiske a pana Matyasse Stowicza yaczyto za Comisarze mi wysta
riti aby to wssetko cozby potrzebi bylo pri Orloge delano a naprawiano bylo. Coz
kdyz se g s pomoci naywysse pana a naydokonaleysse Mistra me wykonalo giz pak
yako naposledy za slussnau a spravedlivanu nec byti sem vinal aby ten tak potrebný
klenot Etalonem zpuscen a pokazem vte neprzechazel. a ktere mine aby Etomu dopu
sten nebyl e cemur od prezesslych zpravy svych dopussten g ze sau zemizeli gme zem
te po sobe nepozustavisse ani koho aby mu dokonale rozumeti mohl wyvzivisse am yake
zpravy vezniwisse tak ze sau gey voto musyli zprawovati kteryz mu nerozumeli. V
rzal sem to predse abych ya wassim te w tom tak poslauzil aby to semnau ne vmezelo
ale abych gme vyzvela gemu wssery tavnosti Orloge toho vltaze na miste sive (budo
po smrti a neb zw gsa: nemohlibyto prezito prate westi) pozustavil a nerhal. A nadto
wassse abych gesse zw gsa to vrimi cimzbych wassim te posluziti a ten klenot zpr
awonuti y po smrti mohl totiz abych wssetku zpravu a vlastnost Orloge to w Sris vred
a wssetky tavnosti te myfretil a Wassim te to w hadie položil. pro bidaury zpravu.
Budeli potom Etomu przechazeti. E cemur g g bylo negednau vri slo zebu nekomu ne
sivedomemui opet e zprawowanu poruzen byti musyl et. V protoz ted spis ten: s pomoci
Bozi: pokud naywysse možnost rozumui me velni mde wssazila vrimi. Wasse
tey pozustavim. te cele diuvenostu k wassim te gsa ze tím wassim ten udejnie a to
klenoti vitezne. myn y po me smrti poslauzim. A necht nem to zadne e obtizno
sti. ze sem tuto zpravu tak dlaenze sepsal. ale bud znamo ze kdy bych e dlaubosti proble
dage ne vkratival nalezloby se gesse dosi to o tom Orloge vte psati. ceho sem valico
meassi wicy. ktere se kdy zpravite vtipny sam dorozumivati muzie pominiul. Co sem
pak boli sepsal to sem si velikau praty svau vrimi. Else wssak lepe gest kazdemu bidaury
mu zpravey wyvzeni byti. nez na tento spis zpolchat. a to slussi wpameti miji ~

Tab. V. Druhá strana Zprávy o orloji.

Podle originálu fotografoval Fr. Dvořák.

Tomu na svědomí tento kšaft a vuoli mou poslední pečeti pana Jana Táborského někdy manžela mého sem upečetila. Stalo se ve čtvrtek ochtab památky těla a krve pána našeho Ježíše Krista léta sedmdesátého třetího.

Kterýžto kšaft my s počátku psaní purgkmistr a radda na žádost nadepsaného pana Václava Gamaryta z Rovin jsme stvrdili. Tomu na svědomí etc. v pondělí den památky sv. Prokopa léta Páně tisícího pětistého sedmdesátého pátého. (2120 f. 170—171.)

Táborského Zpráva o orloji, která tuto se poprvé otiskuje, chovala se dosud v archivu kr. hl. města Prahy a odevzdána byla lonského roku museu téhož města. Jest to originál vlastní rukou Táborského psaný o 16 listech pergamenových, z nichž napřed 1 list a vzadu $1\frac{1}{2}$ listu jsou nepopsány. Na deskách kožených vtištěn nápis pozlacený: Sprawa o orloji Pražském 1570 a znak městský (arma civitatis Pragensis). Rukopis jest 25 cm dlouhý a 21'6 cm široký. Stará signatura jeho byla: B IX 14.

Toto vypsání orloje Pražského, vysvětlování nesnadnosti jeho, teház se stalo, šťastně vykonalo, když se jest psalo

od narození Krista, spasitele od zatracení, věrných zprostitele, léta drahého patnáctého stého sedmdesátého.

Líto jest bylo toho Táborskému, že jest nebylo toho, kdož by jemu rozuměl zdravě, majíc jej v své zprávě, by jej vedl právě.

Proto jest o něm tuto zprávu sepsal, ktož bude po něm, aby nad tím nespal, by mu rozuměl, zpravovat jej uměl, v tom pilnost svú měl.

Buď toho vděčen, ktož jej v své zprávě máš,
budeš bezpečen, když se tak zachováš,
škod při něm ujdeš, chvály z něho dojdeš,
lén mítí budeš

Slovutné a mnohovzácné poctivosti pánuom purgmistru a raddě Starého Města Pražského, pánum svým příznivým a laskavým, Jejich Milostem, Jan Táborský z Klokotské hory službu svú povolnū předvzkazujíc všeho dobrého na pánu Bohu všemohúcím žádá.

Vaše Milost pane purgmistře a Vaše Milost páni milí! Poněvadž, ačkoli ne mým chtěním a ne mou volí, ale předkem řízením božím a volí božskou a potom volí a posvěcením Vašich Milostí slavný klenot města tohoto, orloj, na mou práci k zpravování jest příšel, při kterémž já 's pomocí pána Bohu všemohúcího pracuje a pilně všecky věci v něm a při něm vnitř i zevnitř spatřuje a vysetřuje, které a jakékoli nedostatky, buď v nedodělání, buď to v pokažení, spatřiti a vyhledati sem mohl, Vašim Milostem všecky sem je oznámil, čehož jest žádný jiný přede mnou ani za mne nevyhledal. A maje litost nad tak znamenitým klenotem, na to sem všecku pilnost svú vynaložil, přemajšeje, kudy a kterak by mohl k napravení přijíti a k svému zase vyzdvižení k dokonalosti a k pravdě své přiveden být.

Kdež pak Vaše Milost té bedlivosti mé a pilnosti vyrozuměvše, ráčili ste mi v plné raddě při přítomnosti pana hajtmana, teház pana Petra Bechyně, poručiti a k tomu na žádost mou i dva pány z prostředu Vašich Milostí, pana Pavla Žipanského a pana Matyáše Stovička, jakožto za kommisáře, mi vystaviti, aby to všecko, což by potfěbí bylo při orloji, děláno a napraveno bylo. Což když se jest s pomocí najvyššího pána a najdokonalejšího mistra mého vykonalo, již pak, jako naposledy, za slušnou a spravedlivou věc být sem uznal, aby ten tak potřebný klenot k takovému spuštění a pokažení více

nepřicházel, a skrze mne aby k tomu dopuštěn nebyl, k čemuž od předešlých zprávci svých dopuštěn jest, že jsou zemřeli, jiného zprávce po sobě nepoužavivše, ani koho, aby mu dokonale rozuměti mohl, vyučivše, ani jaké zprávy učinivše, takže sou jej potom musili zpravovati, kteríž mu nerozuměli.

I vzal sem to před se, abych já Vašim Milostem v tom tak posloužil, aby to se mnou neumřelo, ale, abych jiného vyuče a jemu všecky tajnosti orloje toho ukáže, na místě svém, buď to po smrti aneb živ jsa — nemohli bych při tom práce vésti — pozůstavil a nechal. A nadto vajše, abych ještě živ jsa to učinil, címž bych Vašim Milostem poslúžiti a ten klenot zpravovati i po smrti mohl, totiž, abych všecku zprávu a vlastnost orloje toho v spis uvedl a všecky tajnosti vysvětlil a Vašim Milostem to v raddě položil pro budoucí zprávu, bude-li potom k tomu přicházeti, k čemuž jest již bylo nejednou příšlo, že by někomu nesvědomému opět k zpravování poručen býti musil.

I protož teď spis ten s pomocí boží, pokudž najvajš možnost rozumu mého velmi mdu ého vystačila, učiniv, Vašim Milostem jej pozůstavují, té celé důvěrnosti k Vašim Milostem jsa, že tím Vašim Milostem vděčně tomu klenotu užitečně nyní i po mé smrti posloužím.

A nechť není to žádnému k obtížnosti, že sem tuto zprávu tak dlouze sepsal, ale buď známo, že kdybych k dlouhosti prohlédaje neukracoval, našel by se ještě dosti, co o tom orloji více psáti, čehož sem jakožto menší věci, kteréž se každý správce vtipný sám dorozumívat může, pominul.

Co sem pak koli sepsal, to sem s velikou prací svou učinil. Ale však lépe jest každému budoucímu zprávci vyučenu býti, než na tento spis spolehati. A to sluší v paměti mít.

Spis tento rozdelen jest na XVIII. kapitolu.

V této první se vypisuje chvála orloje Pražského a oznamuje se, jaké věci divné v něm zavříny jsou.

Orloj Pražský jest ne jako jiný orloj, ale jest všem učeným lidem a zvlášť astronomům divný a vzácný a neučeným nesrozumitelný, takže kdo v umění hvězdárském nic nezná, žádný ten bez ukázání, zvlášť pak v spherách, jemu vyrozuměti nemůže, než na kolik hodin ruka ukazuje, anobrž astronomu, ač toho napřed znaji, ne všudy srozumitelný jest, leč by jim tajnosti jeho ukázány byly. I kterak tehdy layk a člověk prostý a neučený zpravovati by jej mohl, leč by zvláštním darem božím v tom a vtipem mimo jiné obdařen byl, aneb leč by dostatečně v něm vyučen byl? Neb není na tom dosti, že by on váhy nařáhl, aby hodiny bily, ale aby uměl zpraviti, aby dobré bily a nemajlily. A ještě na tom dosti není, ale mnoho, což níže vypsáno jest, jiného znati a uměti zpraviti musí.

Orloj ten jest rozprávky a chvály hodný ve všech krajinách nad jiné všecky veliké orloje na světě, jehožto chvály já tak vysoce vypraviti neumím, aby on jestě vajše a více vychválen býti hoděn nebyl, neb nevím a nedržím, aby mohli nad něj misternější a divnější orlojové kde v kterých končinách světa nalezeni býti, ale dosti by bylo, aby aspoň jeden jemu rovný nalezen byl. A že to tak jest, porozumí se tomu, když tento spis všecken přečten bude.

Ač i já viděl sem jeden orlojik ne veliký o osmi spherách vtipně a divně udělaný a znamenitě chvály hodný, kteríž se jest potom dostał J. M. arciknížeti Ferdinandovi. Ale však nemůž se jeho mistrovství vyrovnati mistrovství orloje tohoto. Neb dvě sphery orloje tohoto ještě více v sobě zavírají, nežli oných všech osm a v menším počtu kol více působí tento, než onen v mnoho větším počtu.

A protož, zdálo-li by se komu, že sem i já orloj tento přechválil, nechť mi to v pravdě poví a v jistotě ukáže, kde takový, tak znamenitý a divný orloj mají. A když se to tak najde, ne strany nějakých tatrmanuov a jiných aparátův bystře a nákladně, ale užitečně, udělaných k podivání a k divadlu lidu obecnímu připravených, ale strany mistrovství astronomického učeným lidem divného a jim i lidu obecnému potřebného, tehdy já od svého pustím.

Orloj tento tak divný a tak znamenitý jest, že já divčí se jemu mnohokrat sem říkal, že jest nebeský orloj. A ne bez příčiny, ale z příčiny přirovnání k běhu nebeskému. Neb jest k němu tak přirovnán, že jak slunce na nebi buď to cursu violento seu rapto, během prudkým, totiž všeho nebe běžením a jeho, totiž slunce, i všech hvězd s sebou od východu k západu nesením běží, buďto také motu naturali, totiž jak během svým neb hnutím přirozeným povlovným od západu k východu po zodiaku jde neb postupuje a na kterém znamení i na kolikém stupni každý den z rok do roka stojí, v kolik hodin kdy vychází, v které hodinu na polední stojí, kde zapadá, jak vysoko od východu supra orizontem a kterak blízko k linii polední a jak nízko k západu, také kde po západu sub orizonte, totiž pod zemi v noci jest, anobrž také i to, jak od nás jda po zodyaku ubajvání dne na zimu se oddaluje a zase v přibajvání dne na leto k nám se přibližuje. Tak všecko na sphéře orloje toho se nachází, spatřuje a ukazuje.

A též o měsíci, kdy nastává, kdy první čtvrt, kdy plný, též poslední čtvrt jest a jak ho přibajvá a ubajvá. Též na které znamení který den jest a na kolikém stupni a jak vysoko nad zemí aneb nízko pod zemí kdy stojí a kterak daleko od slunce kterého koli dne od nastání svého odšel a zase od plnosti své k slunci přišel. Též také o dvanácti znameních, v kterú hodinu které z nich vychází a které zapadá a kdy kterých VI nad zemí a kterých VI pod zemí jest, tak všecko na sphéře se nachází a ukazuje, leč by se co pokazilo aneb zprávce jinak řídil, než by náleželo.

K tomu také i hodiny planetní, horas inequaless, tento orloj na své sphéře bez chyby ukazuje, a tak tedy nezdá mi se neslušné, nebeským orlojem jej jmenovati.

Ukazuje se také na sphéře dolejší každý den a svátkové přes celý rok, neb jest na ní napsán celý kalendář obecní s dvanácti měsíci obyčejnými a s zlatým počtem, kterýžto počet vždycky ustavičně oznamuje, který den nový měsíc nastati má a kterého roku třináctý měsíc přibude a kterého měsíce obyčejného hruden¹⁾ se přitrefí, nébrž i kterého dne nastane.

Přidán jest také zlatý počet²⁾ černou barvou napsaný od 21. dne března až do 18. dne dubna, po kterémž se vyhledati může, v kterú neděli Veliká noc bude kterého koli roku. A při tom netoliko napsáno, ale i figury namalovány jsou dvanácti měsícův s dvanácti znameními i s jejich zvláštnostmi a povahami, jaká se dila kterého měsíce dělají a kterého měsíce slunce na jedno každé znamení i kterého dne vchází.

Jakož pak to všecko Jeho Milosti císaři Ferdinandovi slavné paměti udělav instrument dřevěný podobenství těch sphér běh a hnutí i způsob toho všeho vočité sem ukázal a toho sem dokázal, že Jeho Císařského Místa takového orloje na všem panství svém císařském mítí jest nezáčil.

A protož, kdo by ten orloj zpravovat chtěl a těch věcí by neznal, ne pokoušej se o to neb ho právě v jeho pravdě zpraviti moci nebudeš, by pak

¹⁾ Pojmenování to přichází často ve starých českých kalendářích a znamená takový rok, v němž se 13 nových měsíců nahodí. Latinsky nazývá se takový rok annus embolismalis. V cyklu měsíčním bývá takových roků sedm a sice rok 3., 6., 8., 11., 14., 17. a 19. Jest to jakási upomínka na někdejší pouhý rok lunární, mezi starými Čechy zajisté obvyklý, ale později vytlačený. Dle pravidla v středním 'věku' běžného dostala světlost měsíční od toho měsíce jméno, v němž se končila, a proto když bylo v roce 13 počátků světlosti měsíce, bylo kromě 12 obyčejných pojmenování dle jmen měsíců potřeba jména k pojmenování třinácté. Světlost ta nazývána Hruden a od toho i pojmenování rok hrudní. Světlost čili lunární měsíc Hruden nebyl spojen s určitým datem v roce, nýbrž připadal do rozličných měsíců (/, /, /, /, /, /, /, /, /, /, /). Naznačování roku hrudného udrželo se o kalendářích českých až do r. 1773. (Emler, Rukověť chronologie str. XIX.)

²⁾ Zlatý počet (numeri aurei) jsou čísla I.—XIX. označující 19 let v období (cyklu) měsíčním (decennovennalis), sestrojeným tak, že v letech majících stejná čísla připadají proměny měsíce na stejná data v měsíci.

všech jiných orlojův svědom byl, anobrž by je pak i dělati uměl, neb si žádného tomuto podobného neviděl, nad to pak nedělal. Nadto pak nepokoušejet se oň bez vyučení ten, ktož jiných orlojuov svědom není. Také vědomo budě, že orloj Olomúcký v svém mistrovství tak daleký jest od mistrovství orloje Pražského, jako Olomouc od Prahy. To pak všecko v této první kapitule jest sumou a jako universaliter oznámeno, což dále bude obzvláštně jako particulariter vypisováno

Čeho tento orloj a jakého zprávce potřebuje. Kapitula druhá.

I tehdy, poněvadž tento orloj tak divný, tak znamenitý a jako nebeský jest, rozum ukazuje, že votec a mistr jeho musil jest podivení hodného a jako nebeského vtipu býti. Tak i podnes toho potřebí jest, ktožkoli jemu vyrozměti, zvláště pak bez ukázání a vyučení, chce, musí dobrého vtipu býti. A kto jej dobře zpravovati chce, neučiní tomu nic bez pomoci božské. Protož se najprv má k mistru nebeskému utéci a jeho za pomoc a za dokonalé vyrůzumění žádati. Má také dobrého svědomí býti, aby se nic toho při něm nedopouštěl, což by mu na škodu a na pokažení jeho býti mělo, a nic toho neobmeškával, což by při něm potřebného bylo. Neb nedbalce, nadto pak opilce tento orloj za zprávci míti nechce, neb on toho potřebuje, poněvadž mnoho tisíc lidu se jím zpravuje, aby při něm pilnost byla ve dne i v noci, aby dobré a právě šel a aby v své celosti a v své pravdě stál. A tak aby poctivost jeho nehynula, ale raději rostla a aby zorávce jeho, dobrě jej zpravuje, raději tudy chválu jeho nerozmožoval nežli zlým zpravováním v popatu uvozoval. Musí také vždycky yěděti v kolik hodin slunce, ano i v kolik minut astronomských vychází, aby orloj s sluncem se srovnával atd.

A kdo jej chce zpravovati, tyto dva veršky endecasillabní oznámí, čeho žádá:

Kto chce mnohé hlavy lámání míti,
můž tohoto orloje zprávcím býti.

O rozdílu orloje a co první strana působí. Kapitula třetí.

Orloje tohoto jsou strany čtyry a každá svá váhu, svůj zvláštní stroj a svá kola má, jimiž zvláštní dílo své vykonává

První strana jest, jenž slove minutní, ta nemá než dvě kola. Jedno kolo veliké, jenž slove hlavní, na jehož hřídeli sedí vál neb rumpál a na něm visí váha, kteráž je táhne. Druhé kolo dobré mnoho menší sedí nad ním s svým triblikem, jenž slove štegrad.^{*)} A ten jsa veden zuby kola hlavního vede minuty. Kterážto strana první váhou svou a jitím hlavního kola svého jakožto gruntem vede sphera se všemi jejimi přislušnostmi a zpravuje všecky jiné strany, kteréž nejdou a svých působení nevykonávají dotud, dokud touto první stranou k tomu přivedeny a odemčeny nebudou. O čemž v kapitule sedmé vypravovati se bude.

O druhé straně, co ona působí. Kapitula čtvrtá.

Druhá strana jest hned vedle první v jedné hranici sevřená s svým kolem a s svou vahou. Ta nic jiného nepůsobí, než, když první strana palici její vyzdvihne a ta palice, když spadne a zámek její vyrazi, tehdy se v té druhé straně kolem a strojem jejím zvoní v zvonec. A v tom zvonění obrátí se kola jejího polovice a vyzdvihne svým bočním worffem, jedním ze dvou, rykl, jenž slove lermo, k kterémž jest drát tlustý připjat. A když to lermo s worffem, kterýmž jest vyzdvíženo, snikne a spadne, tehdy se kolo její zase zamkne a zastaví, zvonec zvoniti přestane a hodiny hned tepou.

^{*)} Z něm. Steigrad.

O té straně druhé nic více není vypisovati, neb se to všecko samo viděti dá, co ona dělá, a rozum to snadno pochopí. A když toliko váhy jejich se natáhnou, ona nezmajlí učiniti, což jí náleží.

O třetí straně. Kapitula pátá.

Třetí strana není při této dvou tu dole, ale jest nahoře na věži s svou vahou a s koly svými v své hranici obzvláštní, kteráž slove bici, neb ona to působí vahou a koly svými, že hodiny tepou na zvon.

A ta se vyráží a odmíká stranou druhou po strúně, tak že, když to kolo v straně druhé ten rykl neb lermo vyzdvihne, jakož vajš dotčeno jest, tehdy se ten drát k němu připatý natáhne a tím natažením vyzdvihne kladivo neb palici v té straně třetí tam nahoře na věži. A když to lermo s worffu spadne, tehdy také tam nahoře kladivo zase spadne a vyrazí neb odemkne zámek té třetí strany a tak hodiny tepou. A tou druhou strúnou, která dolů s věže visí, klapáček stojící vedle sphery hodiny počítá.

O té třetí straně také není potřebí víc psáti, neb ktož jiným orlojům rozumí, ten v straně této třeti také snadné všecko spatří a, čeho tu třeba jest, porozumí. A též ona nezmajlí učiniti, což jí náleží, když jen stranou první a druhou zmajlenu a všechn vah natáhnutim obmeškána není. A ta strana hořejší jest starodávní stroj, někdy prve dávno jiného mistra dílo, jakož se to samo ukazuje, poněvadž starý stroj minutni v té hranici pustý stoji. A tak rozum káže, by pak paměti lidských nebylo, že sphery s dolejšími stranami někdy potom po mnoha letech jsou dělány. I musilo tehdy od strany druhé z duola po strunách přivedeno býti nahoru spouštění a odmylkání zámku té strany třetí. Ta strana třetí bici měla jest velmi těžké natahování váhy své, tak že sem ji musil sám druhý natahovati, ač i rumpálem se natahovalo. Tehdy pro lehčejší natahování vnuknutím mistra Václava Medka⁴⁾ vymyslili sem kolo heverní i radil sem se o to s Danielem Skřivanem⁵⁾ hodinářem, můžli to udělano a vpraveno býti na nižší hřídel, na niž jest menší vál a on ohledav pověděl, že můž. I dal sem mu to udělati a páni úředníci dali mu za to VII kop miš. A tudy oblehčeno jest to natahování, že je pacholík natáhne sám. Potomními pak časy dal sem všecky nové skřipce k tém všem třem stranám zdělati, dobře větší než prvé byly a tak všecky strany hodin čerstvěji a s menšími vahami jdou než prve chodívali. A od toho všeho páni úředníci jsou platili.

Čtvrté strany vypsání, totiž kalendáře a hnutí počtu hodin. Kap. VI.

Čtvrtá strana vnitř sama o sobě jest dole najněj jakožto na prvním ponebí od země podnebím neb podlahou hořejší, na kteréž stojí první strana s druhou. A ta není v žádném kazu neb hranici sevřena. Ta strana čtvrtá vede kolo a sphera kalendáře najnější spolu s hnutím počtu hodin na spheře hořejší zevnitř, kteréž hnutí jde od jednoho solstitium k druhému. A tak ta strana dvojí věc koná. A o tom zprávy potřebí jest.

I známo buď, že kolo kalendářovo veliké má v kraji svém 365 vroubkův neb zubův, totiž tolik, kolik jest dní do roka. A tak jeho vzláštnost jest jednou do roka se obrátit. Nad tím pak kolem veliký jest hřídel železný tenký ale dlouhý od jednoho sloupu až do druhého, mezi nimiž kolo sedí vztázený a do svých kštudlů, z nichž jedna jest přibyla k jednomu sloupu a druhá k druhému, vpravený. Na ten hřídelik jest vsazeno kolečko maličké rozdvojené v kraji způsobem prysku, kteréhožto kraj vpuštěn jest do vrubu mezi zuby toho kola velikého. A to kolečko dvojí věc dělá, jednu, že drží

⁴⁾ Srov. o něm můj článek v Ottově Slovníku Nauč.

⁵⁾ Daniel Skřivan byl zámečníkem na Nov. Městě, kde si koupil se svou ženou Dorotou r. 1532 dům ve Vodičkově ulici od Anežky Smekové a syna jejího, kněze Rafaela, za 30 k. č. (2191 fol. 195.)

to kolo kalendářovo veliké i s kalendářem, aby se to obě nikam krom času nehnulo, druhé, že když se ono zatočí aneb s svým hřídelem obráti, tehdy jeho jeden kraj neb konec obkročí jeden Zub a vyjde z jednoho vrubu kola velikého a druhý konec vstoupí do druhého vrubu a tudy pohně kolem o jeden vroubek a Zub a tak kalendář postoupí o jeden den. A to jest první dvoje věc, kterúž ta strana čtvrtá v svém místě dolejším tu dole koná.

Druhá věc jest při tom kole, kterú ono působí k vyrozumění a k vyhledání bez zprávy dosti těžká a nesrozumitelná, neb nespřítedlné své hnutí koná (kteréžto já ne hněd sem vyrozuměl, neb sem o tom i o jiném žádné zprávy neměl), ač spolu s kalendářem jedním hnútím jde. Však kalendář postoupí spřítedlně, ale toto nespřítedlně. A to jest postupování a hnutí hodin, jímžto postupuje počet hodin zevnitř na sphéře podlé postupování a hnuti slunce a jeho dále od nás odcházení na nebi, totiž od solsticium letního k zimnímu a ubavání dne, též zase blíže k nám přicházení, totiž od solsticium zimního k letnímu a přibývání dne. A tím takovým hnútím vždycky na sphéře ukazuje se, kdy a v kterú hodinu, anobrž téměř v kolíku minutu slunce vychází a též kdy jest pravé poledne, však tak, když orloj dobrě jde. Tehdy vždycky ruka s svým indexem, na němž sedí slunce pozlacené, vstoupí na najvyšší místo sphery a srovná se s linii polední pozlacenou a ukáže poledne.

To pak hnutí koná se tím pravidlem železným dlouhým, jehožto konec vrchní připat jest mezi hranici strany první a mezi sphérou k jednomu prutu kola spherního, kteréž se tu nezdá kolem býti, protože tu vnitř při orloji za sphérou nemá okolku železného zřetedlného než toliko tři pruty vztahující se k krajuom sphery; jeden najvajš a dva po bocích neb po stranách sphery. Na kterýchž prutích jsou skřípečkové železní malí, ale zevnitř na sphéře jest kolo zřetedlné, neb konce těch tří prutů vyvedeny jsou ven na zevnitř sphery, jsouce vohnutí, tak že na ně uveden a vpraven jest vobruč aneb okolek železný veliký. A to najvětší kolo v tom orloji jest,jenž jest zevnitř na sphéře, neb obkličeje a obaluje všecku sphéru, a jest dvojité, neb má dva kraje, mezi nimižto jest vsazený počet hodin okolo sphery, kterýžto jest hnutedlný neb sedie na okolku hnutedlném, musí také s ním postupovati podle své náležitosti. Ti pak skřípečkové malí vsazeni jsouce na ty tři pruty přidržovali a přitahovali počet hodin s jeho okolkem, aby zevnitř neodstupoval od sphery, ale již není než jeden, neb jsou za Tobiáše ztraceni dva.

Hnútí pak a postupování tohu kusu má grunt tento, že to pravidlo dlouhé asi šesti loket vzdélí vnitř připaté k tomu ze tří jednomu prutu dosahuje a vztahuje se od té strany první a hořejší dolův až do této strany čtvrté najdolejší, a druhý, totiž zpodní konec pravidla vpraven a vstržen jest na konec kliky do kola kalendáře. Kterážto klika téhož kola hnútím a tím líným, jednou v roce pomaličku obrácením, dělá věc nespřítedlnou, totiž okolek neviditelný neb v postoupení kola kalendáře pohně se také i klika, ale velmi maličko, tak že toho vočima nespříš, ale kola kalendáře spřítedlní hnutí může.

A to jest druhá dvoje věc, kteráž to malíčké kolečko rozdvojené *) na ten hřídel dlouhý vsazené dělá již netolik v té straně čtvrté dole, ale i nahoru v straně první. Jedna, že též spolu s kalendářem i to postupování počtu hodin na sphéře drží a pohnouti se mu krom času nedá, a druhá, že je též s kalendářem postupovati učini.

I tehdы nemalú ale velikú věc hnutedlnú dvojí, jednu dole a druhú nahoru, to malíčké kolečko sebou ji drží stálú časy náležitými čini. Neb to znaj, kdyby ono vyzdvíženo neb s svým hřídelem odjato aneb kola kalendáře do vnitřku potaženo bylo, tak že by se s vruby kola svého velikého minulo a z nich vyšlo, tehdy by se kalendář s svým kolem velikým sám zatočil o několik nedl a klika by zběhla váhou toho pravidla dlouhého a tiží jeho až do najnižšího místa svého a uvedla by s sebou tím pravidlem počet hodin s jeho okolkem na sphéře, že by sešel až do solsticium zimního a stál by

*) Miněn tu nekonečný šroub.

tak jako o svaté Lucii na linii polední XVI. a hodiny by se spustily a bily by kromě času a ruka by se s počtem nesrovnávala, tak že by měl správce znamenitou práci zase to napraviti, a byl-li by toho nesvědomý, strach, aby něco neskřivil neb nezlámal. A tomu lépe porozumíš, když budeš čísti o voblouku v kapitole IX.

Jakož pak mě se jednou přihodilo, když vítr silný kalendářem z rynku pohnul do vnitřku, že minulo se to kolečko maličké s kolem velikým a vyšlo z vrubů jeho. I utekl mi kalendář nazpátek o tři neděle a na sphére ruka coufla skůro o hodinu. A protož není daremny ten klín dřevený, kterýmž jest založeno to kolo kalendářovo na hřideli svém, aby vítr nepohnul z rynku kalendářem, neb kdyby toho klínu nebylo, nejednou by se to přiházelo. Neb ta klika když dolů od vrchu svého postupuje, tehdy táhne tím dlouhým pravidlem to trépruté kolo a s sebou dolů je vede. A tudy počet hodin na sphére s svým okolkem postupuje k linií polední od XVI. hodin až do XX. a to pomaličku za den o jeden grád, někdy víc a někdy mén, tak jak slunce na nebi po své declinaci od solsticium letního k zimnímu postupuje a od nás se oddaluje. To se tak děje od sv. Vítá až do sv. Lucie, když dne ubajvá. Od sv. pak Lucie, když dne přibývá, klika jde zase nahoru od zpodku svého i tlačí tím pravidlem zase nahoru to trépruté kolo a počet hodin zevnitř na sphére opět též pomaličku zase nazpátek jde a postupuje a k nám se zase přiblížuje s nebeským sluncem od XX hodin k linií polední až do XVI. A tak vždycky ta klika stojí najvajš při sv. Vítě, když jest den najdelší a na linií polední na sphére XVI. hodin a tehdáž jest solsticium letní a při svat. Lampertu a Řehoři, když bývá den jako noc, klika stojí voupol neviditedlného okolku svého a na linií polední právě XVIII. hodin. Při sv. pak Luci, když jest den najkratší, klika stojí najníz a na linií polední XX. A tehdáž jest solsticium zimní.

A v tom kusu já uznávám divný a jako nebeský vtip a znamenité mistrovství mistra orloje toho, neb jest tu i toho dovedl, že tato věc jednoho půl leta s jinými koly a s sphériami vnitř zevnitř i s kalendářem upřímo jde a druhého půl leta proti jiným kolám i proti kalendáři zase jde nazpátek rovně, jako by se kolo proti vodě točilo, což jest proti rozumu a tuto by se též zdálo, kdyby to vysvětleno nebylo a rozum toho se neukázal a v tom dlouhost a krátkost dní i nocí (tak že se v tom dobré srovnává) zavřel a toho dovedl i také hodinu vajchodu slunce i poledne bez chyb.

Také věc, že to postupování neb hnuti počtu hodin dolů s klikou jda v ubývání dne dochází svého solsticium nedle cíle hned ten den před sv. Barbrou a stojí na jednom místě než zase počne klika nahoru jítí až skůro přes vánovo. A též také nahoru jda dochází hned při sv. Primu a stojí až do sv. Jana, tak že nepoznáš, by zase dolů počalo jítí až po sv. Janu. A to jest proto, že jak spodek tak vrch každého kola klikou svou nic téměř dolů netahne ani nahoru netlačí, anobrz tak líně dolů dochází a zase nahoru jítí, též nahoru jda tak líně dochází a zase nahoru jítí počíná, ne jakoby šlo, ale jakoby se pozastavilo, ač toho na spěšném běhu kola málo pozná a ne tak jako na rozvláčném, jakož rozum káže a skutek, ukazuje, a tak tuto v tom líném docházení a zase nahoru též dolů jítí počínání protáhne se za několik dní.

A tu jest to mistrovství dovedeno a k běhu nebeskému tak přirovnáváno, že jak těch časův, totiž při sv. Vítu v letě slunce na zodiaku nebeském k prvnímu punktu neb gradu raka a tež při sv. Lucii v zimě k kozorožci docházeje a zase odcházejí počínaje k nám tak nespěšně se přibližuje a též zase oddaluje, jako by se zdálo státi, neb nepostoupí vajš k nám a též nic od nás skůro nic za několik dní a nepřibude, též neubude dne o jednu minutu, ne hodinářskú, ale hvězdářskú, asi za pět dní, až slunce hnútím svým aneb jítím přirozeným po zodiaku rovně jako jindy postoupí za den o jeden grád, ale však nic vajš téměř k nám nepřistoupí a během svým násilným nic delšího dne neučiní ani také nic od nás odstoupí a krátkšiho dne neučiní. A jinými časy některými na jiných znameních tak spěšně nic aneb vajš k nám se přibližuje neb od nás oddaluje, že jednoho dne více než o tři minuty dne přibude neb ubude. A takť se i v tomto mistrovství této sphéry tou klikou a tím pravidlem děje.

A ta strana čtvrtá jsúcí tak znamenitá a potřebná, však jest předemnou neměla stroje svého, kterýmž by vedena byla, aby sama šla a náležitost svú vykonávala. A také za Václava Zvůnka¹⁾ nebyla vedena a zpravována ani zatočením neb obrácením toho kolečka maličkého k tomu připraveného za mnoho let, ale pozdvižením násilným jednou rukou toho hřídele dlouhého, na němž to kolečko sedí a druhou rukou potažením aneb postrčením toho kola velikého o jeden vroubek. A to muselo být každý večer jako samotíž. O čemž bych já byl nevěděl, kdybych toho sám neviděl, že Jan, syn Václava Zvůnka, to přede mou přítomností tak udělal, ukazujíc mi že to tak zpravuje a více mi nic ani nahore ani dole ukázati nechtěl, než to, a tu kde škodu dělali, neb toho zatočování náležitým a k tomu připraveným dělati nemohli. A to proto, že válec aneb rumpálík, který sedí na tom dlouhém hřídeli u samého sloupu, byl uvázl na hřebík a oni ho neodvadili a jistá znamení sem tu nalezli, že za mnoho let jest tak vězel. Já pak toho násilé jemu sem nečinil, ale odvadiv to uváznutí zatočoval sem tím válcem s hřídelem samotíž rukou každý večer. A to se tak zpravovalo po odvázení toho uváznutí za XIII. let. Po kterémžto válcí já porozuměl jsem, že by měl být tu stroj s kolečky svými, aby se to samo odmýkalo a svou váhou na ten válec neb rumpálík zavěšenou strojem svým, aby samo šlo a tak kalendář s svým příslušenstvím aby sám postupoval. Ale nenacházelo se žádné znamení, aby to prvně kdy uděláno bylo.

A toť jest, což sem napsal v předmluvě, totíž vo nedodělání; kteréžto nedodělání všickni předešlí zprávcové toho orloje jsou přehlídlí a toho tak nechali. Ale již ani toho samotížného rukou zatočování potřebí není, poněvadž z daru milosti boží ten nedostatek jest vyplněn. Neb sem vymyslil a dal udělati teprv léta 1566 po sv. Václavu stroj, kterýžto, když se zámek jeho kojem sluncovým po strúně vyzdvihne a odemkne, tehdy on sám jde a jítim svým zatočí neb obrátí hřídel s tím maličkým kolečkem jednou a hněd se zase zamkne neb kolo sluncové má v boku svém zadním k kolu měsícovu obráceném hřebík neb worf.

A ten hřebík jest druhá přičina porozumění mého toho nedodělání již dotčeného, o kterémž worfu předešší zprávcové neb nevěděli, poněvadž jest nespatřitelný, aneb, proč jest tu vsazen, nerozuměli, poněvadž nic nedělal. I jest již ryklík, kterýž mi Šimon zámečník v nově udělal, tak jakž sem mu vyměřil. A ten sem přisadil k hranici strany první k sloupku krajnímu při samém kraji těch tří kol velikých, o nichž zpráva bude v kapitole VII. a VIII. Kterýžto ryklík kolo slunce jmenovaným worfem vyzdvihuji a spadnutím jeho s worfem vodníká se po strúně zámek stroje toho nového v straně této čtvrté, kterýž jest přišroubovaný k sloupu druhému.

A tak kalendář dole s počtem hodin nahore sám postupuje. Ten pak stroj s kolečkami jeho dělal mi starý hodinář Mikuláš ještě na Táboře bytem jsa, jak sem mu vyměřil a rozkázal, neb již byl Skřivan umřel. A za to dáno jest od pánův ouředníkův VI. kop miš.

A toho všeho stroje hnutí a kalendáře postoupení děje se v noci, v lete okolo dvou hodin, na podzim a z jara okolo čtyř hodin a v zimě okolo šesti. I chtěli kdo, nečekaje nočního času, ve dne viděti pro lepší vyrozumění, jak se to děje a kterak jde, může jej sobě pustiti, kdy chce beze vší škody, ujmá za ten drát k tomu stroji připatý a pozdvihna jím nahoru, i pusti, tehdy se ten stroj odemkne a své jítí konati bude. A tak uhledáš vočitě, jak jde a co působi, než musíš to kolo veliké zase nazpátek navrátit o tolik vroubkův, o kolik jich pustíš. Ostatku se můžeš domyslit.

A tak již potomním zprávcům nebude o to péče, než toliko váhu jeho jednou v týmdnu neb ve dvou nedělích natáhnouti a v přestupném lete o jeden den zadržeti aneb nazpátek navrátit, ten den před sv. Matějem.

Než této pilnosti najvíc tato strana čtvrtá potřebuje, že při působení jejím můž se mimo všecky jiné strany přitřefiti vnitř i zevnitř někde něčemu uváznouti a hnuti jejímu překážku učiniti, cehož mi dlouhost nedopouští všeho vypisovati, ale pilnosti a opatrnosti správce to poroučim, aby toho uváznutí

¹⁾ Viz o něm Teige-Herain, Staroměstský rynk, str. 14 a sl.

vnitř šetřil, neb v okolku svém kamenném, v kterémž sedí, kalendář časy některými uvázne. Zevnitř pak na sphére hořejší není se toho tak obávat, neb uvázlo-li by co a zavadilo-li by se jedno o druhé zevnitř, tehdy se samo zase odvadí a to tímto způsobem, poněvadž rykl, kterýž spouští hodiny k bití, vsazen jes do kstudlice, kteráž jest přinítovaná k oblouku, kterýž jest připojen ke dvěma prutům toho kola tréprutého, tehdy v každú hodinu, když ten rykl s worffu, jímž vyzdvížen jest, tehdy se zatřese a jako pohně všecka sphera se všemi stroji svými a tak uvázlo-li by kde co, odvádí se samo a vykoná hnutí své. Pakliž se neodvádí a zprávce toho nespátrá, tehdy bez škody nebude. Neb se to také přiházi, že počet hodin s svým okolkem vázne, tak že i kalendář zadrží, že nepostoupí a nebudeli odvazeno časné a prodlili se to za některý den, tehdy i stranu minutní zastaví a s ní všecko jiné státi bude a tuť jest strach, aby se něco neskřivilo aneb nezlámalo. Protož buď při tom pilem a ohleduj to na sphére často.

Vypsání první strany a vysvětlení sphery i všech zvláštností jejich. Kapitola VII.

Napřed povědíno jest, že první strana, totiž minutní, jakožto grunt vede všecky jiné strany etc. Již potřeby jest vypsatí, kterak a jakými přičinami se to děje I musí to jako předkem a najprvě každý zprávce jeho věděti, že grunt a vlastnost orloje toho jinačejší jest nežli jiných orlojuov. Neb ve všech téměř jiných kolo hlavní neb gruntovní, na jehožto válku neb rumpálu váha zavěšena jest, obráti se jednou v hodině a v tom obrácení vyzdvíhne worffem, kterýž v boku svém má, rykl a odemkne zámek, že spustí, aby hodiny bily.

V tom pak kole minutním, totiž hlavním, žádného worffu není a ono hodin nespouští, ale jinde toho hledati musíš, o čemž v kapitole IX. zprávu najdeš, aniž se ono také v hodině obráti. Jsou tuto kola veliká tři, kteráž nejsou vnitř v hranici s jinými koly zavřená, ale jsou vedle hranic neb za hranicí této první strany, totiž mezi hranicí a sphérou na svůj vos usazená, jedno kolo vedle druhého jedrostajné velikosti a ta tři kola vede hlavní, totiž minutní kolo, neb hřidel jeho jest ven z hranice skrz prostřední sloupek vyvedený, na konec pak toho hřidele jsou vstřeni pod ta tři kola tří tryblikové, kteržto ta tři kola vedou. Každé pak z těch tří kol, ač jsou na jeden vos, jenž jest centrum neb prostředek sphery, vsazena, však ne jedrostajná, ale jedno každé z nich jinu a jinu věc na sphére dělá a ona všecko na sphére jako slunce, měsíc a zodyak zpravuje a vedou, o čemž dále v kapitole VIII. se vypisuje.

Prvního pak toho kola čep sedí v tom sloupku prostředním nad tím hřidelem skrze týž sloupek provedeným a jeho vos neb hřidel jest rovný, prostý a najtenší a jako grunt a prostředek těch tří kol skrz sphéru ven na rynk zevnitř provedený, na jehožto konci zevnitř na sphére vsazen jest vobruč aneb okolek železný tenký, ale veliký, obkračující všecku sphéru až do samého počtu hodin celých usque ad circulum cancri, k kteremužto okolku jest přišroubován jiný okolek široký plechový pozlacený, na němž namalovalo jest dvanáct znamení. A ten slove zodiak a po obou krajích jeho jsou štrychy červené a bílé a ten každý štrych drží v sobě pět grádův a jest jich v jednom každém znamení VI štrychův, to učiní XXX grádův, po kterýchž postupuje slunce a měsíc na sphére, tak jako na nebi.

Druhé kolo, jenž v prostředku sedí, má hřidel dutý jako naskrze na díl provrtaný, co ručnice aneb rovná trouba. A ten jest vpraven neb vstřen na vos neb hřidel kola prvního, málo kratší než první, na jehožto konci zevnitř na sphére vsazeno jest pravidlo železné, kteréž dosahá až do počtu hodin. Na konci jeho vsazená jest ruka pozlacená, kteráž ukazuje na počet hodin. To pak pravidlo na konci pod rukou jest ohnuté a to ohnuti vztahuje se přes ruku zase nazpátek do prostředku sphery a jde přes zodyak až do samého centru neb prostředku zodyaku vokrouhlé a dosti tence skované jako prut, kteréž můž slouti index solis, neb ono ukazuje, na kterém znamení na zodyaku a na kolikém gradu slunce stojí, neb na tom indexu a prutu

sedí slunce měděné, pozlacené, kteréž po něm postupuje níž a vajš; časy svými v kapitole VI. oznamenými. A prut a index také můž slouti declinatio solis.

Třetí kolo najbližší k sphéře má hřidel též dutý s tak větší děrou, jak jest mohl vjiti a vstrčen býti na vos svůj, totiž na hřidel kola druhého, opět kratší než druhý, na jehožto konec vsazeno jest pravidlo dosti mocné a dlouhé dosahující ještě díle k krajům sphéry dobře dopol počtu po obou stranou sphéry, též ohnuté vztahující se zase nazpátek prutem svým do prostředku sphéry tak daleko jako první, ale ohnuti jeho jest širší a prostrannější, tak že jde přes ruku přes slunce i přes prut declinati neb index jeho a slunce s rukou i s svým indexem podchází pod index měsícův, neb též na tom druhém prostrannějším ohnuti na prutu jeho též vobele skovaném sedí měsíc a též po něm postupuje níž a vajš a ten index též ukazuje, jsúci vztažený přes kraje zodyaku, na kterém znamení a na kolikém grádu kteréhokoli času jest měsíc. Toho pak železa dlouhého neb pravidla druhý konec prázdný dosahá na druhou stranu sphéry tak daleko jako první, až se veze po počtu hodin.

A toho železa ten konec můž slouti linea oppositionis, neb když jest plný měsíc, tehdy ten konec prázdný rovně podejde pod slunce a pod pravidlo jeho a srovnávají se tak, že bude jedna linea a tak měsíc rovně naproti slunci s druhé strany sphéry na svém indexu declinati své státi bude, a bude to oppositio, totiž plný měsíc. A když měsíc nastává, tehdy první konec toho pravidla a té linii oppositionis podejde pod ruku a pod slunce a ohnuti toho pravidla obkroči a obsahne ohnuti pravidla i s jeho indexem a declinati, na kteréž sedí slunce, tak že měsíc na svém indexu sedě přikryje neb zastoupí slunce a s ním se spojí, že slunce nebude moci viděno býti pro měsíc a udělá se z těch jejich pravidel a indexův též jako jedna linea neb jedno na druhé vejde. A to bude coniunctio, totiž nastávání nového měsice. A tak ten první konec toho pravidla s ohnutím a s indexem svým můž slouti linea coniunctionis. Kterýžto nástroj měsícův a to pravidlo, ač jest najprv na najkratší herštuk neb konec hřidele třetího kola vsazeno a tak najblíž sphery a v najzadnejším místě sedí, však jest najpříz, neb jako index sluncův obkličeje zodiak a přes oboje kraje jeho jde, tak index neb prut měsícův obkličeje a obsahuje oba, totiž i zodyak i slunce s jeho indexem a jest svrchu nad oběma dosahujici až do centru zodyakova, totiž prostředku. A tak zodiak, ač jest najpříz na najdelší konec hřidele kola svého vsazen, však sedí najzáz za sluncem, jenž jest v prostředku, pravidlo jeho na svůj vos neb hřidel kola druhého vsazeno, tak měsíc vsazen jsa najzáz jest s svým ohnutím pravidla, sedě na prutu indexu svého, najpříz, tak že zodiak podchází pod slunce a slunce pod měsíc a měsíc jde i přes zodiak i přes slunce etc.

V prostředu pak zodiaku in centro ipsius jest vos malý a naň vstrčeno jest pravidlo, kteréž v objíti slunce všeho zodiaku vůkol, a to v roce, zdržuje je při zodiaku, neb jest na konec toho pravidla přinitovavého, aby nezůstávalo při ruce, ale odcházejce od ní a zase přicházejce časy svými k ní vždycky při kraji zodiaku zůstávaje postupovalo po prutu declinati své a indexu, buďto k ruce od sv. Lucie do sv. Vítka k svému solsticium letnímu přistupujic, aneb zase od ruky od sv. Vítka do sv Lucie k solsticium zimnímu odcházejic. Neb jako na nebi v přibajvání dne slunce k nám se přibližuje a vždy vajš postupuje, tak na této sphéře k ruce a k počtu hodin k najvyššímu místu zodiaku se přiblížuje k krajům sphéry až do znamení a circule raka, tak že při sv. Vítě na ruku vejde, až ji zakrýje.

A zase v ubajvání dne, jak se od nás slunce na nebi oddaluje a vždy níž postupuje, tak tuto od ruky vždy dále a více od počtu hodin k najnižšímu místu zodiaku a do prostředu sphéry a do konce prutu declinati své odstupuje až do znamení kozorože a okolku jeho neb zodiak, jak na nebi tak na sphéře této křivolace sedě má centrum v jiném místě než sphéra. A to slunce tím pravidlkem se zdržuje, aby ne po kraji sphery s rukou, ale po kraji zodiaku někdy blíž, někdy dále od ruky na prutu declinaci své postupovalo, aby bylo poznáno, na kterém znamení i na kolikém gradu kdy

stojí a aby okolky neviditedlné dvanácti znamení i grádův jich právě dělalo a aby právě hodiny planetní nejednostajné i vajchod svůj ukazovalo, ale hodinu vajchodu jeho ruka sama ukazuje A to pravidlo podchází také pod měsic i pod index jeho.

Druhé pak pravidlo na vosu zodyaku vsazené na konci vosu zpravuje měsic tajmž obyčejem jako první slunce, neb jest na konec jeho přinítováno luožko měsícovo a pod tím lůžkem na samém konci pravidlka udělán jest kroužek a ten kroužek vstrčen jest na prut indexu declinaci měsice, aby potom prutu mohl postupovati a svú declinaci konati též jako slunce a tak to pravidlo s tím luožkem sedí na tom prutu, až se o něj tře, když se minouti mají, neb prut pod pravidlo podchází. Na samém pak kraji vosu zodiakova jest vsazené kolečko železné s zoubky, kteréž se netočí, ale na místě svém tuze sedí a okolo toho kolečka jest ohnútí v kraji neb konci toho pravidla a na samém konci toho ohnuti jest dirka, jako by byla kštudlička, do kteréž vstrčen jest jeden konec aneb čipek vřetena aeb hřideliku, na kterémž sedí měsic, a druhý konec neb čipek toho vřetena vsazen jest v konci lůžka měsícova a na to vřeteno u prvního konce při tom kolečku nehnutedlném vsazeno jest jiné kolečko hnutedlné též s zoubky, jehožto krajové jdou po krajích onoho kolečka nehnutedlného. A když měsic své postupování po zodiaku koná, tehdy to kolečko hnutedlné potkávající se s zoubky toho kolečka nehnutedlného, musí se mu poddávati a pomaličku zatočovati a tím svým zatočováním točí měsícem, poněvadž na témž hřideliku neb vřeteně sedí, že se on v svém lůžku obrací. A tak jeho přibajvání u úbajvání se vykonává. I není-liž se tu čemu podiviti takо čemu mistrovství i tomu, že všech těch sphérních kol hřidelové jdou na jednom vosu jeden skrz druhý provedeni jsouce, krom zodiakova hřideliku malého a žádný není z nich nehnutedlný, ale jsou všickni hnutedlní i také jejich vos a jeden s kolem svým obrací se spěšněji a jiný zlehčejí, též také jednokaždé kolo jinú a jinú věc působi, jinú jítim svým obecním spěšnějším a jinú postupováním zvláštním línějším.

A toť jest ta puška, o kteréž sem slajchal rozprávku, že by v ní všecka tajnost orloje toho byla zavřina. Já ji pak jmenuju heršukem a jsou ti heršukové tři, druhý na první a třetí na druhý vstrčení. A rozum káže, že svrchní musí býtí nejprostrannější. První jest od slunce, druhý od měsice, třetí a nejsvrchnější jest od kola toho tréprutého, o němž vajš v kapitole VI. oznameno jest. Kteréhož kola heršuk není skrz sphéru provedený, ale má svůj počátek i konec zůstavující ještě za sphérou vnitř, neb od něho ti tři prutové vztažení jsou až přes kraje sphéry. A ten heršuk jest najlustší neb najširší, skrz nějž ti dva tenší i s svým vosem provedeni jsouce jdou. A jest velmi kratičký a tak všickni tři, jeden na druhém sedě, najprvnější sedí na vosu zodiakovu.

Já pak podlé smyslu mého nepravím v těch herštúcích najvětší tajnosti orloje toho býtí, než že jest veliké mistrovství mistra toho (jiným mistruom nespatriedlné, ano bez vajkladu i nesrozumitedlné) tu ukázáno a dovedeno. Ale tajnost najvětší já pokládám býtí v hlavě zprávce orloje, aby on najprv těm herštukům a tomu všemu vyrozuměl a příčiny hnutí jednokaždého kusu a chodu línějšího neb spěšnějšího i také srovnání neb nesrovnání jednoho kola s druhým znal a aby uměl jednou každou věcí, jakožto sluncem, měsícem, zodiakem, počtem hodin i kalendářem hnutí, buďto upřímo neb nazpátek, buďto na díle aneb celú revoluci udělati v čas potřeby i bez potřeby a to beze vši škody a bez překážky všech věcí jiných. Neb kdo toho dovede, aby hned v kratičké chvílce viditevně a hmotně převedl zodiak okolo vši sphéry upřímo neb nazpátek a ničímž jiným nehnul, též i měsic (což menšího jest), ale což většího jest, aby dvě věci šly a jedna aby stála, aneb jedna aby šla upřímo a druhá nazpátek, aneb aby slunce s rukou obešlo všecku sphéru upřímo aneb nazpátek a hodin nespustilo. Též také počet hodin s svým okolkem hnutedlným aby přešel od jednoho svého cíle a solsticium k druhému sem i tam a neprekazil hodinám bítí v čas jistý aneb jich před časem nespustil a kalendářem aby nehnul a ničemuž jinému aby neprekazil; a opět aby kalendářem hnul aneb celú revoluci upřímo neb nazpátek, což se samo

do roka nevykoná, aby to hned udělal a kolem tréprutým s vobloukem a s počtem hodin aby nehnul. A summou kdyby všecky věci byly změněny vnitř i zevnitř, aby uměl to napraviti a jednu každú věc mírně na svém místě postaviti, ten toho skutkem dokáže, že tajnosti orloje toho zná.

A k tomu také to jest jeho tajnost znáti, kterak jest to, že v jednom kole, buďto slunce neb měsice, zavřín jest obojí běh a hnuti násilné i přirozené, tož jest k podivení všem tém, kteříž tomu rozumějí a zvláště astronomům, a v žádném jiném orloji takového mistrovství není. Ktož ty tajnosti zná, ten snadně sphéry zpraví, a nikdy jim bláudit nedá. Kto pak nezná, ten nebude moc ani bludův sphera napraviti ani vnitř příčin hnuti zpraviti, ale chtěje jednu věc zpraviti, uvede v blud druhou neb třetí aneb něco zkřiví neb zláme, jakož se jest to některým zprávcům přiházelo.

Tajnost a hnuti tří kol sphérních a jakým způsobem vykonává se běh a hnuti slunce a měsice. Kapitula VIII.

Té tajnosti já nezamlčuji, ale v spisu tomto potud, pokud smysl můj postačuje a jak sem tomu sám s pomocí boží vyrozuměl, tak to oznamuji, čehož jest předemnou žádostí neučinil. I tehdby vědomo bud, že z těch tří kol vajš dotčených první, jenž sedí nejbliž při hranici, musí slouti kolo zodiaku. Druhé kolo, jenž sedí v prostředku, to jest kolo slunce. Třetí kolo na kraji nejbližší k sphéře, to jest kolo měsice. Pod těmi pak třemi koly jsou tři tryblíkové, kteříž svým obracováním a jitím vedou ta tři kola, jakž vajš označeno v kapitole VII., kteráž jdou zlehky a nezřetedlně a postoupí jich v hodině XV. zubuov a čtvrti a obrátí se jednou za den a za noc všecka tři a tudy se vykonává běh násilný, *cursus violentus seu raptus*, a spěšný (kterýž se stává za jeden den od vajchodu k západu) zodiaku, slunce a měsice. I také vajchod a západ.

O kolu slunečném, co s svým jitím dělá. Kapitola IX.

Kolo sluncovo v prostředku sedící má v předním boku svém hřebův, kteříž slovou worffové, tolik, kolik jest hodin za den a za noc a tuž jest to, čehož sem v kapitole VII. řekl, že jinde hledati musíš, neb místo toho worffu jednoho, kteréhož v boku kola hlavního k spouštění hodin není, jest jich v tomto kole XXIII. a ten každý svůj určitou hodinu k bití (skrze spuštění strany druhé) přivozuje, neb nad těmi třemi koly jest oblouk železný připojený jedním koncem k jednomu prutu kola tréprutého a druhým koncem k druhému prutu, kteréž kolo postupuje nezřetedlně, ale pomaličku ne s těmi třemi koly, ale s kalendářem, jakož povědino jest, v kapitole VI. A k tomu oblouku pozpodku jest přinítována kštudlička a do ní jest vstrčen jeden konec neb čípek prutu železného, jakoby byl hřidelík dlouhý neb vřeteno, k němuž jest přinítován ryklík vztahující se aneb vpuštěn jsa mezi první a druhé kolo. Kterýžto ryklík jeden každý worff v boku kola sluncového pojímá a vyzdvihuje jim palici v straně druhé, neb když míry své jedna každá hodina dojde jitím kola sluncového, tehdby ten ryklík spadne s worffu a pod tím spadnutím také spadne palice a vyrazí zámek strany druhé a tak zvonec zvoní před hodinami, o čemž napřed psáno jest v kapitole čtvrté. Neb druhý konec toho hřidelíku dlouhého vztázen jest dobře daleko nad stranu druhou až skůro do druhého kraje a do své kštudlice vsazen. K němužto jsou zavěšena pravidlka křivolaká i rovná, kterýmiž se též vyzdvížením kolem sluncovým toho ryklíku vyzdvívají palice vyrážející zámek té strany druhé. A k těm pravidlkám připat jest drát kterýmžto táhne a vede se kolo sphery malé k Tajnu obrácené. Kteréžto kolo jest pod samou podlahou první a druhé strany, totiž v stropě u strany čtvrté.

Ten pak ryklík, poněvadž jest usazen na oblouku tom hnutedlném a postupujícím s tím svým tréprutým kolem. Nemůž ustavičný býti, ale jest též hnutedlný, tak že jak kalendář s kolem tréprutým s obloukem a s počtem hodin postupuje a jde doloup nebo nahoru upřímo nebo nazpátek, tak také on s nimi postupovati musí.

A tak téměř žádný den na jednom místě právě není spouštění hodin, ale každý den níž, někdy o jeden grád a někdy víc a to od sv. Vítá až téměř do sv. Lucie. A od sv. Lucie zas téměř každý den též někdy o jeden grád vajš, někdy víc neb míň až do sv. Vítá. A tak spouštění hodin jest o čtyři hodiny aneb o LXI zubů kola sluncového vajš při sv. Vítě a zase o tolik níž při sv. Luciji.

A to v tomto orloji tak býti musilo, neb kdyby spouštění hodin v jednom místě ustavičné bylo, nemohla by se ruka s počtem hodin srovnávat, poněvadž počet hodin postupuje a ta příčina jest, že musí býti spouštění ne jednomistné.

Ta také jest jedna příčina, že sphéra malá nemůž vedena býti žádného kola zuby, než vyzdvihováním tím ryklíkem těch pravidlek vajš dotčených. Kterážto sphéra malá veliké pilnosti a pravého vyrozumění, čemu ona chce, potřebuje, aby mírně vedena býtí mohla neb nebudeli ten drát k svému pravidlku dobré připat, také sphera dobré a mírně nepřijde, ale bude neb přecházeti neb nedocházeti, a nebude-li tomu dokonalému vyrozumění, tehdy místo napravení bude pravdě jeho překážení, jako jest tak prve bylo. Čemuž sem já dlouho vyrozuměti nemohl, neb jest byl ten stroj v dolejším místě strany druhé tak po smrti Zvůnka zfaslován a provázky zamotrchan, že sem tomu nemohl vyrozuměti, až teprv, když orloj rezobrání a zase složení jest, čemuž když sem porozuměl a vida, že v tom místě nebylo dobré uděláno, musil sem to dátí jinak předělati, jak sem lépe býti uznal. Ale vždy právě mírně ta sphera jítí nemůže, poněvadž ne kolem, ale po strunci se vede.

A tak to kolo slunečné svým jedním jítim pět včí dělá, jednu, že běh slunečný násilný, totiž od vajchodu k západu vykonává; druhé, že ruku vede; třetí, že zvonec v druhé straně zvonění před bitím hodin spouští; čtvrté, že malou sphéru také vede; páte činí to, což jest u velké tajnosti a nevědomí zprávcův předešlých bylo, neb také toho nečinilo, ale již čini, že spouští stranu čtvrtú, o čemž v kapitole šesté Široce vypsáno jest. A toť jest vypsání kola sluncového, co a jak mnoho se v orloji tom působí skrze ně, jakožto skrze grunt.

O kolu hlavním, proč se neobrátí jednou v hodině. Kapitola X.

A jakož vajš povědím, že kolo gruntovní neb hlavní neobráti se jednou v hodině, jako v jiných orlojích, to ač se může vočima spatřiti, že tak jest, ale nesnadně spatři, proč jest to. I známo buď, že proto, že všickni ti tři tryblíkové jeden každý z nich má XXIII zubův a v kole sluncovém nemí než XV zubův v hodině a čtvrt. I neobráti se tehdy kola slunce než do XVti zubův a čtvrt v hodině a zuostane jich ještě do celého obrácení tryblíka IX bez čtvrti. A kolo hlavní, totiž minutní, má zubův CXII. I dostane se proti jednomu zubu tryblíka puol páta a šestá strana zuba kola hlavního, tak že jich ujde v šesti zoubcích tryblíka a též kola sluncova XXVIII zubův. I neobráti se tehdy hlavního kola v hodině než LXX zubův a ještě jich vostane do celého jeho obrácení okolo XLti. A tak se vyhledá, že to kolo hlavní, kteréž vede minuty s těmi tryblíky, neobráti se za den a za noc, totiž v XXIII hodinách, než patnáctkrát a v jiných orlojích XXIIIkrát úplné. A tak tehdy kdyby ono hodiny spouštěti mělo, bilo by jich za den a za noc XV a dále by se nic netrefilo.

I hle, kterak tento orloj mylný a těžký v svých zvláštnostech k srozhodnutí jest. A pro to nesrovnaní těch kol v celém počtu zubův a ne celého kola hlavního v hodině obrácení tou druhou příčinou nemůž jistým počtem od žádného kola zubovou než vyzdvihováním toho ryklíku oznameného sphéra malá vedena býti. A protož, když hodinám přidržuješ a zase nazpátek navracuješ, ona se nehne, leč kolem jejím rukama zase nazpátek hněš. Pakli palici vyrázející zámek s jejimi pravidlkami v straně druhé nahoru vyzdvihneš, tehdy ruka přes počet přejde v hodinu neb víc, jak vajš neb níž pozdvihneš a mnichokrát se na ní zmajlení udělá, že s ní práce pojmeješ, než ji zase napravíš.

O kolu zodiakovu, co ono puosobi. Kapitola XI.

Kolo zodiakovo, jenž jest na zad, ale od hranice první, dělá dvě věci: jednu, že vykonává běh násilný a činí dvanáct znamení vycházeti a zapadati a vždycky jich VI supra orizontem v stranč denní a VI sub orizonte v straně noční státi.

Druhé, že koná běh přirozený slunce, totiž že postupuje po zodiaku, každý den o jeden grád od západu k vajchodu, čehož kolo sluneční dělati nemůže. A to se děje tudyto, že kolo zodiaku má v sobě zubův 365, totiž tolik, kolik jest dní do roka a každý den po vykonání běhu násilného, když se ta tři kola navráti na to místo zase, na kterém včera byla, tehdy se nachází, že kolo zodiaku uteklo se napřed před kolem slunce o jeden Zub tak, jakž miň Zubův než kolo slunečné v sobě o jeden Zub má. A tak na sphéře postoupí zodiak pod sluncem v jeden grád a slunce se opozdí o ten jeden Zub. I bude na sphéře jako by slunce postoupilo po zodiaku, neb se tuto tak nemohlo trefiti, aby slunce postupovalo po zodiaku jako na nebi. I musil mistr svým nebeským vtipem tak toho dovésti a udělati, jak se mohlo trefiti, totiž aby postupoval zodiak pod sluncem. A tak to kolo zodiakovo odejda pomaličku každý den o jeden Zub od určitého punctu neb Zubu kola slunečného nesrován se s ním zase až v roce, neb podle běhu přirozeného slunce na nebi přejde zodiak jednou v roce, ale podle běhu násilného od vajchodu k západu 365krát i s zodiakem přeběhne. A v tomto orloji také se tak nachází.

O kolu měsíce, co puosobi. Kapitula XII.

Kolo měsicovo též dvojí věc dělá, neb dělá též motum violentum et naturalem, násilný běh působí, tak a tím způsobem jako kolo slunce a zodiaku, totiž že se obráti spolu s nimi jednou za den a za noc, ale ne úplně o XIIIII Zubův. Přirozený pak běh koná takto: Čehož ne vocima viděti ale rozumem se dosáhnouti může, že kolo to v kraji svém Zubů má o XIIIII Zubův více než kolo zodiaku a o XIII více než kolo slunce, totiž 379 a kolo slunce má jich 366 a tryblíkové jejich všickni třímají jednostajný počet, totiž jeden každý XXIIIII Zubuov. I tehdy v obrácení těch tří kol za den a za noc ti tryblíkové nic nepojmou víc ani miň Zubův, než jak jednoho kola tak druhého. A tak v té revoluci běhu násilného jeden každý den opozdí se kolo měsíčné po kolu zodiakovu o XIIIII a po sluncovu o XIII. I trefí se na sphéře tak, že postoupí slunce po zodiaku o jeden grád tak, jakž vajš oznameno jest a měsíc XIIIII grádův po zodiaku postoupí a od slunce nazpátek XIIII grádův odstoupí. A tak rozuměj, že táž a jedna kola jedním svým jitím zpravují obojí běh jitím upřímým běh násilný od východu k západu, ale opozdování[m] jednoho kola po druhém pro větší počet Zubův zpravuje se běh měsíce i slunce přirozený od západu k vajchodu, neb co se na kole opozdí, to na sphéře slunce po zodiaku a měsíc od slunce nazpátek, ale po zodiaku upřímo postoupí. Neb zodiak svůj pořádný počet XIIII znamení má nazpátek proti slunci, totiž od západu k vajchodu, jako na nebi. A tak postupování slunce, měsíce, všech sedmi planet po zodiaku od západu k vajchodu slove běh aneb hnutí přirozené a vlastní, ale rychlé jejich běžení a přejít každého dne od vajchodu upřímu k západu slove běh násilný, protože ne ony běží, ale všecka obloha nebeská vždycky jednostajně a ustavičně se toče a běže, nese s sebou všecky hvězdy, planety i s zodiakem. I obráti se tehdy kolo měsíčné v roce mině XIIkrát v běhu násilném a čtvrt než kolo slunečné, neb se po něm opozdí a vykonává běh přirozený měsíce XIIkrát a čtvrt více do roka. A tak XIIkrát do roka srovná se v určitém počtu neb Zubu s kolem sluncovým a zodiakovým.

A tu opět podivení hodná věc býti se zdá, jaké tu mistrovství dovedeno jest, že jedním ustavičným a jednostajným jitím jednoho kola jde slunce neb měsíc i upřímo i nazpátek, ježto by se to opět nepodobné zdálo, kdyby vyšvětleno nebylo. A tak již vypsáno jest, jakými přičinami vykonává se běh slunce a měsíce i všech věcí, kteréž na sphéřách sou, čemuž ktož vyrozumí, bude se moci domyslit, kterak má napravit i jakéžkoli pochybení na sphéřách.

O zpravení pochybení v běhu měsíce a slunce. Kapitola XIII.

Ač se toho domyslití může, však pro lepší dokonalost spisu tohoto a pro dokonalejší zprávu tomu, ktož toho potřebovat bude, musím i to oznámiti. Takť jest, že se toho domyslí, že hnutím kola té věci, která bloudí, napraviti se to má, ale nesnadno se toho domyslí, jak kterým kolem hnouti má a kterak učiniti, aby jim mohli hnouti, neb jest to třmi zámky zamčeno, kteříž žádným klíčem se neodmýkají, a komu to ukázáno neb oznámeno nebude, ten musí těch klíčův v hlavě své hledati a rozumem toho dosáhnouti.

A tuť jest tajnost větší zavíra na než v těch herstucích v kapitole VII. dotčených a potřebnější věděti, než všecko mistrovství těch herstuků znáti, neb to znáti k zpravení orloje málo prospívá neb nic, nébrž bez toho zpraven být může, ale bez tohoto nemůže.

I známo buď tehdy, že jsou ti zámkové, ti tři tryblíkové v kapitole VIII. a VII. oznámení. Dokud těch neodemkneš, dotud kolem nehneš. Klíče pak jsou ti hřebíkové aneb klínkové dvojití co kluštice, kterýmiž tryblíkové kol dvou, totiž měsíce a zodiaku, zastrčení jsou. I musíš, vyňma ten klínek, posrčiti tryblíku na stranu, až se s kolem mine.

A tak odemkneš kolo, že jím zatočíš aneb hneš, kam chceš, upřímo aneb nazpátek. Zatočíš-li měsícový tak upřímo, jak jde s jinými koly motu violento, totiž stojí po té straně, kde jest voblouk, aby kolo šlo od tebe nahoru, tehdy měsíc půjde proti zodiaku nazpátek. Pakli jím budeš hajbatí nazpět, aby kolo šlo vrchem dolů proti tobě, tehdy měsíc po zodiaku předse půjde upřímo. Kolem pak zodiaku budeš-li hýbatí, aby šlo před se nahoru upřímo, tehdy zodiak puojde před se pod sluncem a pod měsícem. I bude tolik, jako by šlo slunce a měsíc před se po zodiaku. Pakli hneš kolem dolou nazpátek, tehdy zodiak také půjde nazpátek.

Také to věz, že sluncem a kolem jeho nikdy není potřebí hýbatí, neb ono s rukou ustavičně dobře jde a nikdy se nemají a své postupování po zodiaku vždycky úplně vykonává, poněvadž nikdy více ani míň nepostupuje, než každý den o 1 grád. To se vždycky srovnává ustavičně s postoupením slunce nebeského, neb tolik zubův kolo to sluncovo v sobě má, kolik jest grádův na zodiaku nebeském.

Ale měsíc se tak úplně srovnávati nemůže, neb se zubové v kole jeho nemohou srovnati s grády zodiaka a postupováním měsíce na nebi. Protož musíš toho stěřiti, když měsíc nastává na nebi, srovnává-li se s ním na sphéře: neb když se nesrovnává, musíš mu přípomoci rukama.

Též přibývání a ubývání jeho s nebeským se nesrovnává, neb se v lůžku svém mírně neobrací, protože ta dvě kolečka, kteráž jej obracují, nemírný počet zubů mají. Protož zprav se v tom puklou. Jak ručička na menší nebo větší měsíc ukazuje na pukle uprostřed sphéry, tak jej postav.

Také ne brzy se trefi, aby měl hýbatí zodiakem a kolem jeho, leč by se jakou příhodou co zmátl. Neb se on vždycky s sluncem srovnává, než měsícem neb kolem jeho musíš hýbatí, když toho potřebu uzříš. Neb kdyby hnutím zodiaku chtěl napraviti blud měsice, uvedl by v blud slunce.

A protož tak jest to všecko smyslné uděláno vnitř jakož i zevnitř, aby čím se hýbatí nemá, byl i téžší přístup k tomu, jakož spatříš na tom kolu sluncovém, a čím se hýbatí musí, aby k tomu snadnější přístup byl, jakož vidíš na kolích zodiaku a měsíce, neb jest snadno tryblíkův jejich odstrčiti, poněvadž na krajích sou. Ale sluncovým tryblíkem nehneš, leč odstrčíš jednoho z těchto dvou.

A toť jest jeden způsob napravení poblouzení slunce a měsice, ale k srozumění těžší a k zmajlení bližší.

Druhý způsob snadnější, jenž jest beze všeho omylu, jest tento: Odemkná kolo měsíce, jdiž na sphéru a pohni měsícem, ujma rukou za to pravidlo aneb za prut, na kterém sedí, kamkoli potřeba ukazuje. A když to na svém místě postavíš, navrať se zase a zamkní zas kolo. A též rozuměj o zodiaku a nebudeš v zmajlení žádném. Co se pak dotýče volova vpraveného do kola slunce a měsice, ta nejsou bez potřeby, neb jsou proti váze těžší na sphéře zevnitř, aby ji vnitř v kole obléhčovala, aby volněji jedna každá věc jiti

mohla. A také kdyby toho nebylo, když by odemkl které kolo, tehdy by těžší strana toho kola na sphéře zevnitř i s tím kolem vnitř utekla a samo by se kolo zatočilo a zběhlo by bez tvé vůle až dolův. Ale to volovo toho brání, poněvadž jedno proti druhému na vahách jest. V kole pak zodiakově toho vnitř potřeba není neb jest ta váha, tu kde jest potřeba, totiž zevnitř na sphéře volovná přivázána v kraji okolku jeho proti znamení kozorože.

O napravení kalendáře s počtem hodin. Kapitula XIII.

Ač sem byl toho chtěl pro ukrácení spisu pominouti, ale uvážil sem to u sebe, že, což sem v kapitule VI. položil zprávci nesvědomému za práci znamenitú k napravení a za strach skřivení neb zlámání něčehož, že jest potřebí pro uvarování té škody i to oznámiti. Ač se toho můž vyštřici, že by se toho nikdy nepřihodilo, ale kdyby se pak přihodilo, že by klika kalendářového kola dolův zběhla a kalendář s kolem tréprutým s obloukem a tak i s počtem hodin s sebou v blud uvedla, tehdy takto napravit to máš: Najprv odepni to dlouhé pravidlo od prutu kola tréprutého v straně první a sejda dolův hni zase kalendářem, kam potřeba ukazuje, upřímo aneb nazpátek, vyňma ten klín dřevěný, a potáhna kalendáře kolem jeho k sobě do vnitřku, aby se to kolečko maličké minulo s zuby kola velikého, aby ty mohl kolem velikým hnouti a na místo své zase postaviti. I uvediž zase kraj kolečka maličkého do zuba aneb vrubu kola velikého, k tomu dni náležitého a založ klínem zase, potom jdi zase nahoru a tu palici v druhé straně, která vyráží zámek od zvonění, zdvihni to co najvajš můžeš, aby ten ryklík, jenž sedí pozpodku v oblouku, kterým worffové kola slunečného tu palici zdvihají (o čemž v kapitule IX. psáno jest), mohl tak vysoko vyzdvížen být, že by ho ti worffové nedosahovali. A podepta tu palici, aby ten ryklík mohl tak vyzdvížen zůstati, pohniž kolem tréprutým s jeho obloukem nahoru neb dolův, kam potřeba ukazuje dotud, dokud nebudeš moci zase zapnouti k němu toho pravidla odepnutého. Neb kdyby tak neudělal a jinak to napravovati chtěl bez vyzdvížení toho ryklíku, poněvadž v oblouku sedí, musil by jej neb zlámati neb zkřiviti, aneb hodiny by nenáležitě spustily. A tak bude všecko na svém místě dobře postaveno.

Muože to také bez odpínání toho pravidla dlouhého být. Než najprv odepni drát, kterým se vede malá sphéra, a potom vyzdvíhni palici s ryklíkem jejím a potom hned budeš moci kalendářem kamkoli chceš hýbat, nic neodpinajíc, což k němu připato jest. A když to již zase na svém místě bude postaveno, potom spust zase zlehky palici podepřenú.

Naposledy pak zprav zase sphéru malou a připni drát její zase, neb v tom napravování ona se hnouti musí, buď to, že ten drát, který ji vede, odepneš neb neodepneš; proto ona z své míry vyjde. I věda já, že snáze jest všeho napravení v kapitule předešle položeného se domyslití než tohoto, též i snáz napraviti, protož sem musil spisem tímto radše prodloužiti, nežli tak pilnú věc pominouti.

O poslední tajnosti orloje tohoto. Kapitula XV.

Hřebík, který vězí v oblouku nad těmi třmi koly a konec jeho vztahuje se mezi kola blíž k kolu slunečnému, proč by ten tu vsazen byl, já sem toho nemohl se domyslit za několik neděl, ale když z milosti pána a mistra mého, ne zemského ale nebeského, tomu sem porozuměl, byl sem toho velmi vděčen a poznal sem jej znamenitě potřebný být a to tak potřebný, že sem téměř žádné chůze tam neučinil, abych toho hřebíku nepotřeboval nebo v čemž sem prv na omylu býval, on mne v tom dostatečně zpravil neb v něm najposlednější tajnost, ale najprvě k vědění potřebná zavírána jest. Kteruž já zjevujíc oznamuji, že ten hřebík jest index němý, kterýž ukazuje cestu slepému a to tak, že netoliko uhlédás vočima po světle a ve dne, ale i po tmě a v noci rukama se domakáš, anobr i ve dne snáz se domakati jest než spatřiti na zoubcích kola slunečného, kterak daleko jest ruka na sphéře od jedné hodiny

k druhé, že tak daleko jest konec hřebíku toho od jednoho worffu k druhému a tak připustiš neb přidržíš hodinám též potmě, cožkoli budeš chtít bez omylu, budeš-li se uměti tím hřebíkem zpraviti. A tomu té rozum naučí, když sobě rozečečeš s huory počítajíc aneb rozměříš běh XV zubův mezi worffy kola sluncového, v nichž se hodina zavírá, a budeš věděti, kolik zubův ujde v půl hodině, ve čtvrti i v půl čtvrti, neb hodiny tepou až teprv, když worff nižší právě proti konci hřebíku přijde. Ostatku se domysliš a proti jednomu zubu kola slunečného půl páta zuba kola minutního připustiti neb přidržeti musíš.

O počtu polouorlojním. Kapitula XVI.

Přidal sem také na sphéře veliké počet hodin polouorlojních, kteréhož jest prvé nebylo, neb v Čechách německých hodin neužívali a málo o nich věděli neb nic, až teprv za králování krále Ferdinanda. A ten vždycky srovná se s hodinami orloje celého, tak že ruka jednostajně ukazuje na počet obojich hodin pojednou a to jest tím, že počet celého orloje postupuje, o čemž již nejdou oznámeno jest, takže v který hodinu anobrž v kterú aneb koliků minutu, ne hodinářskú ale astronomickú (jichž jest v hodině 60), poledne kteréholi času a dne bývá, tehdy počet té hodiny orloje celého přijde najvajš až na linií polední, totiž na XII hodin polouorlojních, a tak se všecky jiné hodiny a počtové jejich spolu srovnají vždycky každého času. O to není žádné péče potřebí, než tolíko, že jej totiž polouorlojní počet kraj zodiaku v letě zakrajvá tehdaž, když jest slunce na Blížených a na Raku, tak že nemůž spatřeno býti, kolik jest hodin. I z té příčiny musil sem dátí přidělati z druhé strany zodiaku druhú ruku menší, kteráž ukazuje v dolejší straně noční kolik jest hodin polouorlojních a toho pro noc potřebí není než pro den, neb tolíkéž jest hodin ve dne na kolik ona ukazuje v straně noční. Kterúžto ruku chceš-li, můžeš odšroubujíc, když jest slunce na Panně neb na Váze přesedati na druhú stranu k ruce veliké a tu ji přišroubovati, neb neuděláš-li toho, tehdy tajž kraj zodiaku v zimě zakryje, též i s počtem a tak ji v zimě není třeba v tom místě než v letě. A když bude slunce na Skopci neb na Bajku, opět ji zase přesadět na druhú stranu. Pakli ji chceš tak předse v straně noční nechatí a nepřesazovati, to nic neškodí, neb ji zodiak sám postupováním svým tak zase na leto odkryje, jak jest ji sám na zimu přikryl. Jen tolíko neuvázněli nikdyž, budeš štěstí.

O měňení a neustavičnosti orloje. Kapitula XVII.

Najposléz i toho dotknouti musím, že ačkoli tento orloj v dokonalosti a v svých zvláštnostech všecky jiné orloje převyšuje, však proto neustavičnost v jítí jeho tolíkéž jako ve všech jiných se nachází, neb jej též suché neb vlhké, teplé neb studené povětří rovně jako jiné orloje změní, že někdy bud pod jasnenem neb pod mračnem čerství neb línějí jde, ale to běhu astronomickém nic neškodí. Nébrž má on tu překážku v jítí svém, když se ta žezeza, na nichž sedí slunce a měsíc na sphéře, v hromadu sejdou, tak že se spolu potkávají, až se jedno o druhé tře, tehdy musí se jítí jeho poopozditi, ještě žádný jiný orloj takové překážky nemá, an se i to trefovalo, že někdy jedno o druhé tak se zavadilo, až se orloj zastavil a něco se i skřiviti musilo. A o to najpilnější péče a bedlivost zprávci jeho býti musí, aby to vyšetřiti a zvěhlasiti sobě mohl a v tom jim vládnouti uměl. Mně jest v něm nic nesnadnějšího nebylo jako to, neb ač minutami to zpravití můžeš, ale ne vždycky v to právě trefiš a zvlášt, když jest mračno a slunečnými hodinami zpravití se nemůžeš a někdy také když ho přiliš dlouho nenamažeš. A tak věda tyto všecky věci, kteréž již particulariter vypsány jsou, aby jej již ne některak slepě a jako maní zpravoval, ale aby rozuměje jemu a věda tajnosti i povahy a zvláštnosti jeho s potěšením myslí své práci při něm vedl.

Summa spisu tohoto. Kapitula XVIII.

To pak všecko tímto zavíram, že ačkoli spis tento, což jsem mohl, najsvětleji a najsrozumitevnější sepsal sem, však bude se zdáti těžký a nevyrozumí jemu žádný jedním přečtením, anobrž by jej pak desetkrát neb stokrát

někdo přečetl, však mu dokonale rozuměti nebude moci, leč orloj viděti a na jednu každú věc v něm, o kteréž čte, vočima patřiti bude, an i bez ukázání v to těžce trefí. Protož daremní věc jest jej komu jinému čisti, než tomu, komouž náleží a komu toho potřebí jest, neb není sepsán než proto kdyby kto jeho nesvědomý jsa zpravovati jej měl, aby se věděl, čím zpraviti. Pakli by vždycky to posloupně šlo, že by jeden zprávce druhého vyuče, po sobě pozůstal, tehdy ani tohoto spisu nebylo by potřebí. Ale bojím se, že nebude jinak, než tak, jak bylo prve

Jakž pak koli, buď ho potřeba neb nebuď, již jsem já toho skutkem dokázal, že což jest mi pán muoj najvyšší a mistr najdokonalejší v tom orloji rácil dátí poznati, s tím sem neumřel a toho sem nezatajil, ale z milosti, kterúž sem k tomu klenotu měl, žádaje, aby i po mé smrti šetřen a dobrě zpravován byl, v tento spis zprávu jeho sem uvedl.

Z toho i z jiného všeho pánu Bohu věčnému buď věčná chvála. Amen

* * *

Při tomto spisu vidělo mi se za slušné i těchto věcí nepomíjeti, ale pro budoucí paměť i to poznamenati. Najprv, poněvadž žádné par čti pozůstavené není a doptati sem se toho nemohl, aby kde v které kancelláři, buďto v raddě neb v ouřadu poznamenáno se našlo, kto a kterého času tento orloj jest dějal. Abych ale já toho učiniti a jak sem o tom zpraven toho poznamenači nezanedbal, i oznamuji, že byli ještě za mého zpravování živí pamětníci toho, po jichžto zprávě vyrozuměl jsem, což sem i prve před mnohými lety slajchali, že tento orloj první, druhú a čtvrtú stranu s sphérami (krom strany třetí bící, kteráž jest prve byla a ještě jest nahoře na věži) dělal jest nějaký mistr Hanuš okolo léta 1490 a zpravoval jej až do smrti. A ten po sobě pozůstavil učedníka svého mistra Jakuba, který jest po něm několik dráhně let až do krále Ferdinanda a též až do smrti své jej zpravoval a všecky vlastnosti i tajnosti jeho dobrě znal, neb snad jemu i dělati ho pomahal. A já sem ho také znal a jednomu i druhému z nich tehdáž od zpravování dávána byla 1 k. gr. alb. až do smrti.

Ten po sobě žádného učedníka, který by dobrě tomu orloji, zvlášť sphérám, rozuměl, nepozůstavil. Než zuostal po něm Václav Zvůnek, strajc pana Jiříka Zvůnka, jsa hospodářem druhým v rathauze v pokoji nižším a též za několik mnoho let jej zpravoval a žádného jest jemu rozuměti a dobrě zpravovati nevyučil, neb hněd po jeho smrti, když mně orloj k zpravování poručen byl, tu Jan, syn jeho, mluvil jest ke mně s hněvem mezi jiným toto: že jest mistr Hanuš nenaučil žádného než mistra Jakuba a mistr Jakub žádného než votce jeho, totiž Václava Zvůnka a votec jeho žádného jiného než jeho, jakožto syna svého. A že jsou páni naň vodívali mistry z kolleje a nějakého hodináře z Nornbergka nejlepšího mistra nazchvál do Prahy byli za pana Václava Jaroše⁸⁾ přivezli, aby orloj ohledal a oznámil jim, co mu škodí a v čem pokažen jest. A on ohledav jej, nic mu nerozuměl a co mu škodí, nic jim neoznámil, než ukázal na toho, kdo jej zpravuje. A to jest tak, neb sou mi to i jiní pravili, kteří toho dobrě vědomi byli, a některí ještě žíví to dobrě pamatuji etc.

I mohlo mi to dobrě s podivením býti, proč sou jinde mistři k ohledání orloje vyhledáni byli ještě za Václava Zvůnka, poněvadž jest on byl učedník mistra Jakuba a za několik mnoho let i ještě za živnosti i po smrti jeho zpravoval jej a nevěděl, co mu škodí. A tak tehdáž rozuměti se může, že jest mu dokonale nerozuměl a zvláště na sphérách. Nađto pak on Jan, syn jeho, kterak jest mu rozuměti měl, poněvadž jest nevěděl, který jest na sphére měsíc a které slunce, neb jest přezděl měsíci slunce a dvanácti znamením na zodiaku pravil, že jsou měsícové etc.

Já pak přistoupiv k zpravování orloje toho a to léta 1552 ani vyučen jsa, ani zprávu jaký o něm maje, kterak sem jemu sám od sebe rozuměti

⁸⁾ Václav Jaroš z Kapí Hory jmenován byl primasem r. 1537.

měl? Než poněvadž sem k tomu potažen byl a k sobě to příjal, musil sem na to tak mysliti, abych tomu mohl dosti učiniti. Kterak pak a jakým způsobem bez mistra a bez ukázání tomu vyrozuměl sem, mnoho o tom psáti není potřebí, než krátce zavírám.

Jakkoli mnoho na to sem myslil a nemálo hlavu svú proto lámal ve dne i v noci pilně vyšetruje a bedlivě spatřuje běh, jítí i všecka hnutí toho orloje, zvláštnosti a tajnosti jeho vyhledávaje, nebyl bych mohl k dokonalému jeho vyrozumění přijiti, by byla nepředešla dvoje věc: jedna sama pouhá pomoc božská, skrze kterú vyrozuměl sem orloji vnitř, co a jakým způsobem působí na sphérách zevnitř. Druhé, že sem slyšel v mladosti mé 1519 leccí in astronomia od někdy mistra Pavla Příbrama, který umřel v ten mor 1520 a skrze to vyrozuměl sem sphérám a běhu slunce a měsice i jiným astronomickým věcem na sphérách etc. A bez toho dvého žádný tomu orloji dokonale nevyrozumí, leč vyučen bude. Anobrž já, když sem již byl dosti dobře jemu vyrozuměl, ještě sem nemohl za dosti dlouhý čas, skůro v roce, spatřiti příčiny, proč měsíc v takovém bludu jest, že ve dvou nedělích všecken zodiak přechází, nemaje přejíti až ve čtyřech, tak že sem musil ob den nazpátek jej navracovati kolem jeho vnitř o několik zubův a na zodiaku zevnitř přišlo téz o několik grádův. A to jest mu škodilo, čemuž oni nerozuměli, proč jest to. I rozličně sem na to přemajšel, proč se to děje, neb se vnitř nezdálo nic pokaženo být. Až k tomu přišlo, že jednu noc nemohl sem spáti. I vstav, sel sem k orloji s světlem a tu sem na to trefil, že tryblík měsícův kola svého chyboval o několik zubův v jednom místě, což jest tehdáž nemohlo spatřeno být ve dne, neb se to ten čas trefovalo v noci, ač se časy svými musilo trefovati i ve dne. Ale já nikdy na to sem netrefil prve ani potom ve dne ani v noci. Kterak jest pak mohl jedním viděním orloje toho to neb jiné spatřiti ten mistr z Nornbergka a pověditi, co mu škodí?

Když sem pak to v nenadále, víc božím řízením, než svým chtěním, spatřil, nemohl sem se jinak domyslit, kterak by to k napravení přivedeno mohlo být, než pozdvížením hřídele a čepu kola hlavního, totiž minutního aby tryblíkoví ti s zuby kol svých se nemíjeli, ale náležitě a mírně se potkávajíce kola svá bez chyby je pojímajice vedli. To pak pozdvížení jinak být nemohlo, než musila ta první strana orloje rozebrána být. A to jest učinil mistr domácí, ne vysoučený, ale prostý, Daniel Skřivan. A když sme jej rozebrali, teprv se jest ukázala vočité škoda, kteráž prve spatřena být nemohla, neb jest nalezeno, že sou herštukové, v kterých čepové hřídelní kola minutního jdou, ani ti čepové nebyli voceloví, než toliko v hertu kalení, neb sou se byly i herštukové i čepové vyhlodali a vyjedli neb vychodili náramně velmi, někde víc a někde mén, takže se hřídel snížil a dolů po stoupil s tryblíky svými, až se musili v některých místech s koly chybovat a jich s sebou nepojímati. Kteréžto herštuky tak vyhodlané já až do tohoto času sem zachoval a s tímto spisem do raddy je kladu.

Tehdy Daniel Skřivan vyraziv a výnav je ven, udělal herštuky jiné z samé voceli a vsadil je na místo prvních a též čepy obložil vocelí a tak to zpravil, že k své míře přivedeno jsúci, již více nechybuje. A zato slíbil, že do sta let toho opravovati potřebí nebude. Též také tryb na hřídeli kola štegrádu, jmžito kolo hlavní vede minuty, udělal nový, též vocelový.

Co pak více při tom opravoval, toho tuto jakožto menší věci pomí ím. A tak jest opraveno pokažení to i jiné orloje toho a jako obnoven jest skrze Skřivana původem mým, takže nebylo tu potřebí mistra z Nornbergka. A při tom hned jednou prací sphéry všecky obnoveny a znova vymalovány jsou, na kteréžto obnovování vnitř i zevnitř naloženo jest z obecných peněz okolo půl druhého sta kop míš. A tu na velikou sphéru přidal sem několik kusův potřebných, kterýchž jest prve nebylo.

A najprý počet XIIti hodin polouorlojních, o kterémž jest kapitula XVI. Dal sem také spacium denní na sphére naštrajchovati lazourem světlejším a spacium noční temnějším a aby zřetedlnější byl rozdíl mezi dnem a nocí, dal sem barvami náležitými naštrajchovati a udělati svítání a soumrák v kterémžto svítání ráno, než slunce vyjde, a u večer v soumraku, když zapadne, ne ruka, ale slunce stojí, kteréž sem ne malíři, ale zlatníku z vohně dobrým zlatem pozlatiti dal.

Také sem dal uprostřed sphéry udělati puklu, kdež prve nic nebylo, a na ní namalovati XII znamení, a okolo ní po krajích pomalováni jsou měsícové a vedle ní slunce, a ručička, kteráž ukazuje na měsíc, jak jest veliký, buďto nový neb plný s svým přibajváním a ubajváním, též také na kterém znamení slunce i měsíc kdy stojí. A tak druhým obycejem běh slunce a měsice tu v té pukle zavřín jest, čehož jest prve také nebylo. A ač i nyní toho nebylo třeba a také to zřetelně spatřeno býti nemůž pro malost, leč od těch, kteří dobrého zraku jsou. Však proto sem to udělal, aby známější věc byla, že tomu orloji rovného není. A tak aby skrze mne ne k snížení, ale k většímu zvelebení přišel, neb sem to v něm vyhledal, že netoliko tím jedním způsobem, jakž od mistra Hanuše někdy jest uděláno a ode mne nyní široce jest vypsáno, ale i druhým způsobem prostějším a k srozumění snadnějším beze všeho vajkladu běh slunce a měsice tajně zavřín jest a ode mne zjevně skrze tu puklu na světo vynesen jest.

Ta pukla také mírnější ukazuje přibajvání a ubajvání měsice, tak že podle ní může pochybení měsice v tom mírnější zpraveno býti, jakož v kapitule XIII. o tom zpráva jest.

Co se pak do té XII hodin nejednostajúc, jichž nic víc na dlouhém dni není než téz XII jako na krátkém, neb i proto nejednostajné slovou, že jsou v letě delší a v zimě o polovici kratší, jakož linie pozlacené křivolaké na sphéře, kteréž ty hodiny jednu od druhé oddělují, zřetelně to ukazují, mezi nimižto počet hodin těch napsán jest. A ty slovou hodiny planetní, kterýmž lid prostý obecní nerozumí a s nimi nic cíni nemá, než toliko učení a ještě i ti řidiči.

Na ty sem udělai tabulam horarum unequalium seu planetarum⁹⁾ a napsal sem ji najvajš nad sphérami. Kterážto tabule v sobě zavírá a ukazuje každý den v týmdu, v který den koliká hodina kterého planety jest, čehož také prve nebylo. Též také kalendář dal sem obnoviti a pěkněji, než prve byl, vymalovati a sám sem dni a svátky napsal; tu sem nic víc nepřidal, než počet dnův každého měsice obecného neb kalendářového a clavem pasche a dva svátky, kterýchž prve nebylo.

To pak všecko obnovování dalo se leta 1553. A hned potom spis tento sem spisoval, ale nepřišel k napsání na čisto a k vydání až po XVII. letech.

Také sem o to hned tehdáž přemajšel, abych to svedl, aby kalendář sám šel, a nepřišlo k tomu až po XIII. letech. O tom v kapitule VI. psáno jest. Neb když již byly minuly IIII lita od zpravování mého a psalo se 1556, poručili páni zpravování orloje Václavovi Tobiašovi, hodináři mistru malých hodinek a on zpravoval ten orloj něco míň než IIII lita i uměl jest v středu po sv. Jilji 1560. A ten tomu orloji dobře posloužil tím, že jej přikryl plátnem navoskoványm, aby naň prach a smetí nepršeli a nad to pak rum. Neb za jeho zpravování dali páni úředníci nad orlojem vyklenouti a železný poklop a vokenici udělati a to se stalo původem pana Jiříka Zvánka za jeho zpravování úřadu šestipanského pro bezpečnostní orloje. Neb mi se bylo prve přihodilo, že jest, mým zapomenutím svičky zhasiti, zapálilo, tak že již prkna nad orlojem hořela.

Dali také udělati na pilířích hodiny sluneční. Ale na stroji a kolách orloje i na sphérách, aby co zlepšíl, nic není nalezeno, nébrž nalezeno jest po jeho smrti, že jest pohoršil a že jest mu dobře nerozuměl po jistých příčinách etc. Po jeho pak smrti opět ne mým chtěním (neb sem o to státi nechtěl), ale volí předkem boží, potom pana purgkmistra a pánu jich milostí neb jsou žádnému jinému poručiti orloje nechtěli, ač jich několik o to stálo, na mne to zase vloženo, tak že mi jej k zpravování poručili.

I přistoupiv k němu v sobotu den sv. Matouše 1560, hned sem měl, co opravovati, neb sem nalezl při něm několik nedostatků a škod, o nichž on nebožtík neb nevěděl, neb je zanedbal aneb jim nerozuměl a některými věcmi zbytečně a nenáležitě hajbal i škodně a domnívaje se, že nějaký nedostatek napravuje i kazil, neb z příčiny jedné něco napravujíc s jedné strany k své

⁹⁾ Viz tabuli tu u Strnada, Beschreibung str. 16.

vůli proti vůli mistra orloje toho, neprohledaje k přičině druhé, z druhé strany zkazil, neb sem nalezl na sphéře to, že index měsícův, kde podchází pod pravidlko, na němž měsíc sedí (v kap. VII.), tak byl skrivený, že nemohl podcházeti, než tak se velmi zavazoval, netolik o to pravidlko, ale i o koléčko nehnutevné na vos centrum zodiaku usazené, že nikoli samo se odvaditi a jítí své vykonati nemohlo. Ješto kdybych byl toho nevyšetřil a hned neodvadil, nemohlo než neb se skriviti a všecken orloj zastaviti, neb se zlámati. Tu pak nevím, zdali sou to udělali tovaryši jeho po jeho smrti, když porozuměli, že to v jejich zpravování nezůstane, aby budoucímu zprávci překážku a fortel udělali.

Též železo dlouhé, na kterémž sedí druhá ruka k hodinám polouorlojným, i ta malá ručička nalezeny sou zkřivené, totiž i u pukly obědvě, neb sou mu se o jiná železa zavazovali, tak že se znamenitě skriviti a zmotati musilo, protože jest na sphéře nenáležité hajbal těmi věcmi, kterýmiž neměl hýbati.

To všecko musil sem s sphéry snímati a napravovati, některé věci i z vohně. Item plech vohnutý jako oblouček v najnižším místě sphéry pod okolek počtu hodin položený, kterýž ten okolek odvozoval, aby neuvázl, ten sem nalezl vyňatý, na poly přelomený, jednu polovici povrženou a druhá polovice ztracená. Potom na tom místě uvázlo a XX hodin na linií polední dojiti nemohlo, jedno pro to uváznutí, druhé, že vnitř za sphérou chtěje zakrýt mezeru u samého zpodku sphéry, i příbil prkynko dlouhé přes míru delší, pro něž také nemohlo kolo trépruté vnitř a s ním počet hodin zevnitř k solsticium zimnímu docházeti. Item volovo vpravené do kola měsícova, o čemž psáno v kap. XIII., to bylo vyklusalо, a ač ven nevypadlo, ale závislo a přes tryblík mocí tak se drželo, až klin železný ten dvojitý skřivilo. To i druhé volovo v kole slunce musil sem utrvzovati. Ty i jiné věci na nedostatku nalezl sem i při kalendáři. Item hřebík, který sedí v oblouku, o němž oznámeno jest v kapitule XV., nalezl sem jej zkřivený dobře o čtvrt hodiny. A skrz to porozuměl sem, že jest on ho nikdy nepotřeboval a snad i nevěděl, k čemu jest potřebný; ten sem také musil naraziti a k své míře přivést. Item dva skřipečky železná od třetího ztracena sou a nezůstal než jeden, jakož v VI. kap. oznámeno. Item vřeteno železné od minut, které tu bylo druhé pro příhodu aneb pro oprávku prvního, též i závažíčka minutní byla druhá, to všecko ztraceno jest. A ač dobrý mistr hodinář byl, však vždy toho nevyšetřil, on ani Zvůnek, proč jest strana minutní každú zimu za mnoho let se zastavovala, ani v straně bící proč se jest zamýkat nemohlo, tak že mnoho hodin bijívalo, a to obě příčitáno bývalo zimě, ale zima tím nic vinna nebyla. Čehož oni oba neopravili ani žádný jiný, neb toho nevyhledali a nevěděli, proč se to děje. Až vždy na mne přišlo (však po několika letech, teprv při druhém zpravování mém, že sem to vyšetřil a velmi snadno sám napravil, o čemž by psáti dlouho bylo). Oznámil i ukázal sem to obě vočitě pánuom i ty škody a Jakub Špaček, učedník můj, při tom byl. On ví, co jest na překážku bylo, a viděl, kterak jest to napraveno; též i to naposledy, že zvonec zvoníval a hodiny nebily, ví, proč jest to bylo a viděl, kterak jest to napraveno a ví, jak to po mně opatrovati a zpravovati má.

A tak sumhou krátce zavíram, že Tobiáš, ač okolo orloje dobře opatroval, ale v něm nemálo škody zdělal i tehdy ani ho dobře zpravoval. A tak se to vskutku a brzo shledalo, co sem napřed na konci první kapituly napsal, anobrž více než před desíti lety, prve než sem jej vydal.

Protož z tohoto ze všeho oznámení již netolik rozmum ale jistý skutek ukazuje, že není bezpečné poručiti tento orloj k zpravování tomu, ktož jej dobře svědom není a tajností jeho nezná, by on pak i jiné orloje, netolik malé, ale i veliké dělati uměl a jakkoli dobrý mistr byl, neb než mu on právě vyrozumí, bude-li chtiti něco po svém zdání opravovati a v něm přeměnovati, necht jest tím dobře jist, že spíš něco zkazí než opraví.

Ale najbezpečnější věc jest, aby vždy jeden zprávce druhého vyučoval a podle spisu tohoto jej cvičil, neb bez toho vyučování i tento spis nesvědomému dosti hlavy lámání dá, prve než mu dobře vyrozumí. I tehdy nesluší ho ledakomus na jeho zakazování a pěkné i chlubné mluvení svěřiti, ani hodináři ani zámečníku, neb mnozí o sobě mnoho a více nežli jest, drží,

smajšlejí i mluví a domnívají se, že s tímto orlojem budou moci zacházeti a s ním se obierati, jako s jinými. Ale já pravím a tím zavíram, že tento orloj jest pohádka na všecky mistry orlojníky taková, kteréž oni uhodnouti nemohou. Již jsou se o to nejedni pokoušeli a namyslivše se na to s mnohým hlavy lámáním, musili tak nechati a té pohádky nemohli uhodnouti etc. Ja ož pak hned po smrti Václava Zvůnka byly dány klíče od orloje mistru Hanušovi hodináři v Platňářské ulici, aby jej zpravoval a on hned nazajtří prosil pana purgmistra a pánuov pro pána Boha, aby zase klíče od něho byly přijaty, pravíc, že by se zbláznil, kdyby jej zpravoval. A tak na mou práci to přišlo, že k žádosti pana purgmistra a pánu Jich Milostí to k sobě přijav, veliké a těžké hlavy lámání s ním sem měl, jakž vajš oznámeno jest, tak že by nebylo divu, kdyby mi se to přihodilo, čehož se Hanuš hodinář bál, toliko přes jednu noc v zprávě své jej maje, ale sám pán Bůh toho jest mne zachovati a svú svatú pomoc dáti ráčil, že jest má mdlá hlava tak mnoho snysti mohla.

Budiž jeho svaté milosti z toho věčná chvála amen.

Dokonán jest spis tento šťastně v středu na den sv. Lukáše léta páně 1570.
Endecasillabon.

My po spisu toho vykonání
Pánu Bohu čest, chválu, děkování
Činíc, již smrti veselí čekám,
K ní se blížíc. Však se toho nelekám
Nebo života svého na vostatku
Mnohým známú zůstavil sem památku,
Nepominuv i orloje Pražského,
Kterýž jsem vyšetřil, jsa zprávce jeho.
Což v něm k srozumění zavřino pevně
To, i tajnost jeho, vypsal sem zjevně,
Žádaje, aby dobré byl zpravován
I po mé smrti. Dajž to nebeský pán.

I tohoto nesluší pominouti,
S vděčností na to nezapomenouti,
Že primas na ten čas pan Jan z Dražice
Se všemi pány, práci mou vážice,
Ráčili jsou vděčnosti dokázati
A slušnú záplatu za to mi dátí.
Dvacet kop hotových peněz mi dali,
K lánu deset grošův bílých přidali.
Bych pak i hodin nemohl zpravovati,
Těch deset bílých přírkli mi dávati,
až do života mého dokonání.
Pán Bůh rač jim dáti své požehnání.

O hlineckých horách.

Příspěvek národopisný od Dr. K. V. Adámka.

(Dokončení.)

Z jarních radovánek první místo zaujmá filipojakubská n o c. Sotva že se setní, táhnou davy lidstva do polí. Ti zasadují na mezích svých polí pruty kočičkové, co možná vysoké, aby obilí vysoko vyrostlo. Jiní zase stírávali rosu a přenášeli tak užitek na své osení. Většina však vychází na podívanou.

Jak se svečeří, vzplanou tu osamělé ohně, onde trčí do výše smolný sud, tam zas objevují se chlapci se zapálenými koštaty. Čím více přibývá tmy, tím více přibývá plamenů, po horách po dolích míhá se jich na sta. Mezi nimi planou mohutné ohně. Pěkný pohled jest zejména s Medkových kopců. Toho večera, kde které koště, jest mobilisováno, aby pálico čarodenice a zlé mocnosti, jež toho večera prý lístají ve vzdachu. Jest čarodenic.

Ráno pak od samého úsvitu hlaholivá hudba májová. Na všech na návsi staví leckde smrčky hladce oklestěné, při jichž vršku bývají přivázány různé předměty, jež dostane, kdo po hladkém pni nahoru se dostane. Muzika zakončuje.

Teplé počasí, sluneční dny lákají děti i odrostlé do přírody. Všude živo. Vrba odívající se listím láká děti k řezání píšťalek. Při tom řikají:

Otloukej se píšťaličko,
nebudeš-li se otloukat,
budu na té žalovati
císaři pánu,
dostaneš ránu
až odletíš
k železnému džbánu.

Různá říkadla dětská tuto buděž uvedena

Prší, prší, jen se leje,
kam ty koně povedeme.
Povedem je pod hrušku,
dáme na ně podušku.

Nebo:

Zajíc běžel kolem plotu,
roztrh si tam novou botu,
liška mu ji zašívala,
veverka se posmívala.
Čemu se máš posmívat,
vždyť já umím zašívati.

Nebo:

Vrána letí,
nemá děti,
my je máme,
neprodáme.
Zahrabem je
do dolíčka,
dáme jim tam
krajáč mlíčka.

Jiné říkadlo zní:

Vařila myška kašičku
na zeleném rendlíčku,
tomu dala, tomu taky,
tomu taky, tomu taky,
a tomu se nedostalo.
Udělala šup do doury.

Nebo:

Vařila myška kašičku
na zeleném rendlíčku,
tomu dala na špičku,
tomu dala na vařečku,

tomu dala na pekáček,
tomu dala na rendlíček,
na pátého se nedostalo,
udělala šup do d'oury.

Her jest bez konce!

Tu hrají si na barvy. Hráči vylvol dávače barev, anděla a čerta. Dávač dává každému jméno jedné barvy. Když jest všem rozdáno, přijde anděl, jenž řekne: Cingiling. Dávač: Kdo to? Anděl: Anděl. Dávač: Co chce? A.: Barvy. D.: Jaké? Anděl třikrát jmenuje. Které uhodne, ti vstanou a odstoupí. Neuhodl-li, řekne se mu: Vyletělo komínem. Pak přijde čert, jenž se ohláší: Rumy, s kopytama. D.: Kdo to? Čert: Čert. D.: Co chce? Č.: Barvy. D.: Jaké? A tak se to opakuje. Anděl střídá se s čertem. Ti, které uhodl anděl, jdou na jednu stranu, a čertovi na druhou stranu. Udělá se pak rýha v zemi a obě strany se přetahují tak, že čert vezme anděla za ruce, anděla v půli drží se první barva, této druhá barva atd., rovněž tak čerta drží se jeho barvy. Přetáhnutý přes rýhu prohrá.

Na řemeslníky hrá se: Zvolí se dva řemeslníci. Ti odstoupí a radí se o řemesle, načež se hlásí:

My jsme vandrovníci,
vandrujeme ve dne v noci,
pane mistr, dejte nám řákou práci.

Někdo pak řekne: Dělejte práci. Oni: Naše první »slovo« k, poslední »y«. Pak se hádá. A když nikdo nemůže uhodnouti, řemeslníci se otážou: Propustíte bránu? Oni: Ano. Řemeslníci povědí pak své řemeslo a radí se o nové. Řeknou-li ostatní: »Ne,« tak se hádá dál, avšak uhodne-li se, tu řemeslníci odejdou, pojmenují se tiše květinovými jmény. Vrátivše se, otážou se: Chceš růži nebo fialu. Uhodnuvší řekne na př.: fialu. Tak řemeslník, jenž si toto jméno dal, dělá s uhodnuvším dále řemeslo. Uhodlo-li prv více osob, platí rozluštění vždy jen toho, kdo první je pronesl.

Na lišku: Hráči udělají kruh, drží se pevně za ruce. Někdo se zvolí za lišku. Vstoupne do kruhu. Jeden řekne: »Liško, mej se, učeš se, atd. Liška vše dělá, až konečně se řekne: Trhej zámky. Liška vyhlédne slabší místo v kraji a snaží se kruh rozvolnit. Však smí v jednom místě jen třikrát se pokusit. Podaří-li se jí protrhnout kruh, všichni se rozběhnou a liška je honí. Koho chytne, ten jest liškou a musí do kraju (do kola).

Na kokeš: Účastníci seřadí se za sebe a zvolí se kokeš, jenž proti prvnímu v řadě stane a řekne: Kokeš. První: Co chceš? K.: Toho zadního. První: Vem si ho, jak chceš. (Vem palici, zab si ho). Když kokeš ho chytne, jest chycený kokeš a bývalý kokeš vstoupí si první do řady. Zadní ovšem již utíká za řeči kokšovy do předu. Dostane-li se utíkající před prvního v řadě, tedy kokeš znova musí začít.

Podobná hra jest činčarovo jelito. Hráči postaví se do kola obličejem ku středu, sehnou se, ruce dají do zadu, jakoby něco chtěli, kol nich chodí rozdávač s plumzokem, jejž někomu dá. Pak se postaví rozdávač rychle na své místo. Obdařený udeří svého pravičáka plumzokem. Tento udeřený utíká. Nastane honba. Honěný hledí se rychle dostat na své místo, honič dá jinému plumzok.

Na prstýnek: Rozdávač chodí od jednoho k druhému, dotýká se jeho spjatých rukou, někomu do nich pustí prstýnek. Hádač říká: Hledám, hledám zlatý prstýnek. Kdo ho má, ať ho dá, ať si ze mne žádné blázny nedělá. Ty ho máš! Nemá. Dá tedy hádač zástavu. Označený otevře ruku. Hádač hledá dál. Po najití zástavy řekne: »Čí to fant obnáší?« »Můj«, řekne dotyčný hráč. »Musíš jít (na př.) pro lístek.« Hráč přinese lístek a dostane zástavu.

Jiná hra: Hráči sednou si a položí ukazovák na stůl nebo na prkno. Jeden vyvolává a pří všem zdvihá prst. Ostatní zdvihají jen při tom prst, co může létat. (Pták letí! Husa letí.) Zdvihne-li na př. jindy (Kůň letí!) anebo nezdvihne-li při »Letí«, musí zmýlivší se vyvolávat sám.

Při hře na schovávanou se rozpočítává. Rozpočítadla jsou různá, na př.:

Zámečníček hodil klíček
do potoka cvrnk.

Žába leze do pece.
Kdo tam za ní poleze?
Kdo ji chytne, bude jeho,
bude jeho, bude jeho,
bude jeho švagrová.

Marjanice karbanice
pekla žáby na rybníce,
dávala je kanci,
aby ji vzal k tanci.

Stojí jehla u potoka,
říkají jí klíč,
na koho to slovo přijde,
ten musí jít pryč.

Pán jede z Hůry,
veze sebou kůry,
jedna mu upadla,
koza mu ji popadla,
huš, huš, huš,
vrazím do tě nůž.

Jeden dva tři,
my jsme bratři.

Když se rozpočítalo, tedy jeden ve žnučku čeká a, když schovavší se spoluhráč řeknou »už«, hledá. První nalezený nastoupí pak na jeho místo.

Na honěnou též se rozpočítá. Na koho poslední slabika rozpočítadla padne, ten honí. Hráč nejprv chycený nastoupí na jeho místo. Udýchaný hráč uchyluje se do zvoleného místa, jež sluje žnuček, a řekne: »Pykám se, nedám se«, jen tehdy, když nemůže doraziti na místo vytčené, tu pak honec ho nesmí chytit.

Na kucibabu. Kucibabou jest hráč, jemuž zavážou se oči šátkem, aby neviděl ostatních. Ten, jda po hlasu, chytá. Kdyby měl narazit (na př. o strom), volá se: »Sloup.« Hráči hledí, aby je kucibába nechytla, neboť chycený musí být kucibabou.

Jindy zase dvě děti vezmou se za ruce a kolují, říkajíce:

Sil Petr proso, sil pšenici,
ulovili jsme křepelici.
Křepelici máme,
křepela nemáme,
málo nás, málo nás,
pojd', Jozýfku, mezi nás.

Když jsou všichni v kole, tu zas říkají:
moc je nás, jdi od nás.

Hra na zloděje: Udělá se 5 lístků, na každý se napíše jméno: císař (rychtář), policajt, nevinný, žalobník, zloděj. Lístky se sbalí a rozhodí. Kdo jaký chytne, bude tím, co v tom lístku jest psáno. Žalobník žaluje rychtáři na zloděje. Ukáže pak prstem na toho, o kom se domýslí, že lístek zloděje má. Označený ukáže svůj lístek rychtáři. Pakli žalobník neuholí, dostane od policajta výplatu. Stupnice ran jest tato: nedotýkaná (jest nejmenší), pak nítěná, cukrová (na ústa), hedbávná, prkenná, kočičí, železná, hromová, co se panna v krvi meje, co čert skály láme, co čert ani uvézt nemůže, co se koza v zelí prská, co čert v petrželi skáče.

Podobná hra je císky, zvaná dle dřivek, jichž se při ní k určování hodnosti užívá. Rozřízne se po délce silný proutek. Každá půl jest cínska. Pak se nimi v hrsti zatřese a pustí se. Padnou-li obě na průřez, jest házeč kaprálem; padnou-li opáčně: císařem; padnou-li různě: zlodějem. Císař může uleviti trestu pardonem.

Jiné hry jsou: na klíče sv. Petra; z her míčem: na kuřata, na berana, svinku. S fazolemi hrá se dráteník, do dlubny a j. Žluté fazole s červenými tečkami nazývají se policajti, bílé s červenými tečkami měsíček, černé komínk, bílé s černými tečkami krejčí, bílé mlíkařka atd. Z jiných her uvádíme hru na kvasnice, hru tyčkrlém.

Omrzí-li hra, zabavuje se mládež jinak. Dělají se vrby (staví se na ruce), střílí se z praku nebo plozoru, dělají se na vodě po šikmým házením kačeny (malé víry). Druhdy bez různice se neobejde, a tu na sebe pokřikuji:

Alexandr
 šel na vandr,
 koupil si tam
 cukrkandr.
 Přišel domů s pláčem,
 dostal karabáčem.

Antoši,
 baba sedí na koší,
 baba spadla s koše,
 zabila Antoše.

Karel
 do pekla
 zajel
 na bílém koni,
 čert ho tam honí.

Franta rasů
 hrál na basu
 staré kravě
 u ocasu.

Kolik měsíců uplynulo. Na poli málo kde vlček hraje obilím, za to však ze strniště zima fouká. Jest posvícenská doba. Brzo za ní přikvačí babí léto a podzimní plískanice, nevlídný čas. Lidé zařizují se na zimu, v krbu vesele praská oheň a při něm v mnohých ještě chalupách vypravují se pohádky, pověsti.

Chceme se zmíniti aspoň o některých pověstech.

V Hlinsku ukazuje se stavení, jež prý bývalo tvrzí, v níž bydlely slečny Trčkovy.

Tato tvrz byla prý spojena podzemní chodbou s Hradištěm u Chlumu.

Hlinsko založili prý hrnčíři.

O znaku městském vypráví se srovnalá pověst jako o znaku Malovců, kteří taktéž přední polovici koně ve svém znaku mají.

Zadní polovici koně, jak škodolibá pověst vypráví, dostala prý Skuč do znaku. Vůbec heraldikové mají potíže se znakem města Skuče. Některí pokládají za její znak hradbu s dvěma věžemi, jiní zase praví, že má Skuč ve znaku pole od hora dolů rozštípené.

Skuč prý stávala dříve na Humperském svahu, pak v místech, kde se nyní na Dolcích říká, až teprv se dostala na své nynější místo.

Ostatně, smíme-li věřiti jiné pověsti, tedy okolí Skuče bylo již za času Krista Pána zlidněno. Onou horou vysokou, na níž evangelium klade jednání čertovo s Kristem, byla prý stráň nad Podskalím. Odtud ukazoval prý čert Kristovi krajinu řka: »Toto všecko ti dá, jestliže padna budeš mi se klaněti.« Při tom prý čert pečlivě obrovským ohonem zakrýval sousední ves, stydě se za její výstavnost.

Jdouce do Rychmburka, zastavme se v lažanském kostele, v jehož věži spatříme komoru, v níž dle pověsti po zboření hradu Sirotky schovávali páni rychmburští své zbroje a peníze.

O Cukrovu mlýnu u Rychmburka se vypráví, že dostal jméno své od skutečského děkana Cukra z Tamfeldu, jenž v něm před lidem útočiště nalezl.

Rovněž, když o děkanu se zmiňujeme, musíme zmíniti se o pověsti o zázračné P. Marii Skutečské.

Samota Dolívka má dle lidové etymologie jméno od toho, že podruži, rozvážejíce z panského pivovaru rychmburského pivo, zde upíjeli a ze studánky sudy dolévali.

Mezi lidem vypravuje se, že když Kinský prodal Rychmburk s panstvím, vymínil pohrabky pro chudinu.

Na Holetíně v statku Trojanově říkají u rytířů, snadže tam bydlíval rytíř.

Na Ranně říkají jednomu místu »na fortně«. Osmdesátiléta občan Talácko mi vypravoval, že Ranna bývala městem, jež však bylo dřevěné, a když požárem bylo zničeno, privileje pak odneseny do Poličky.

V Krouně prý jest na kostele zazděna koruna krále Vladislava. —

V Rohozné (u Poličky) chovali v kostele do nedávna obraz P. Marie, o němž jest pověst uveřejněna v I. dílu Památek archaeologických a místopisných. Jeden tamní zvon má tu vlastnost že, zvoní-li se jím na den sv. Majdalény, vylečí se ten, kdož jím zvoní, z nemoci své.

Na Starém Svojanově v kostele jsou čtyry kamenné hlavice, jedna jest osekaná. Značí prý čtyry stavitele kostela. Když jeden zemřel, byla jeho hlavice osekána.

Původ léčivého pramene Zlaté Studánky u Bystrého vysvětluje se pověstí (viz I. díl Památek archaeologických).

U Sv. Mikuláše u Rváčova byl prý sveden při stavbě kostela boj mezi sv. Mikulášem, patronem této stavby, a čertem, jenž shromážděné kameny stavební odnášíval a po vůkolních stráňích rozhadzoval. Sv. Mikuláš počíhal si jednoho večera, ťal po čertovi, čerta nezasáhl, rozťal však kámen, jenž pod kostelíkem dosud leží. Čert více již nepřišel.

Do rybníka Spalivce u Rychmburka byl vsypán popel z hranice, na níž opat podlažický byl Husity na nedalekém polí »Chmelnici« upálen.

Na Žižku upomíná též skála Žižkova proti Rychmburku, s níž prý hrad dobýval, a jiné pověsti v okolí.

K Janovičkám táhne se pověst o zazděné slečně Berkové.

Kdesi na Svojanově jest prý zakopán zlatý šišák.

Také na Hanusových zámcích u Skuče jsou prý peníze. Skutečané Jadrný a Šlemr, když šli do Roubovic, nalezli prý skutečně poklad, jenž se z krtiny vyalil. Příběh tento pravdě dosti podobný mnohými věrohodnými lidmi byl mi zaručen.

Nenajdeš-li na Hanusových zámcích nic, jdi do Dolců, neboť tam pod zemi v dlouhých záhonech hoří peníze.

Anebo zastav se ve Skuči pod hořkým štěpem na záhradě vedle špitálské zahrady. Najdeš poklad, najdeš-li, kde rostl onen hořký štěp.

Měl bych nyní uvést ještě některé pohádky a písň, však čas valně pokročilý nutká, abych skončil.

Tab. VI. Podobizna Jana Kapistrana
od Tomana Burgmaira.

Dopovím o zvyčích výročních. Na sv. Martina jenž pravidelně na bílém koni přijíždí, jest poslední posvícení. Druhého dne slaví se po každém posvícení pěkná hodinka. Tomuto světci na počest pekou povidlové neb makové podkovy čili rohlíky martinské. Hospodáři pozorují kobylku martinské husy. Je-li bílá, bude celou zimu mrznout; je-li po krajích bílá a uprostřed promodralá, bude uprostřed zimy tát a nastane obleva.

Za Martinem přikvačí brzy Cecilie. Konečně přijde Mikuláš, nachýlí se do oken a naloží hodným. Večer chodí Mikuláš s čerty a andělem. Dětský popěvek o Mikuláši zní: Mikuláš ztratil plášt, Mikuláška sukni, byli oba smutni.

Zimy přibývá, dne ubývá, roku na mále. Co nevidět, budou opět vánoce.

Z památek jindřichohradeckých.

Dr. Jos. Novák.

(Dokončení.)

Podobizna Jana Kapistrána. (Tab. V.) Visí v bytě kvaldiána kláštera františkánského, zasazena jsouc ve vkusný omalovaný rámec. Jest bez rámce 27·4 cm vys. a 19 cm široká. Kdy a jak se dostala do kláštera, není známo. Vymaloval ji na dřevě, jak se zdá, po paměti malíř Toman Burgkmair, jak jej viděl kázati r. 1452 v Augšburku, maje 8 let. Svědčí o tom souvěký nápis na papírku, vzadu na desce přilepeném. Ten zní:

Pruder Johannes Capistranus
Aus Aprucio Dem Fleshin¹⁾
Gebor un Weyt von dem
Adler²⁾ gelegen. S. Franciscen
Ordens vnd Ain Jünger Sanct
bernhardinus ic.
Der hatt hierz³⁾ Augspurg auf
dem Frauhof In lattein
geprediget nach malen zu deutsch
sein Jünger vnd alle freyd
Erfunden gelögt vnd drauw
selbst die spliten (?) karten spilpreth
und solichs alles verprenet
Als man zalt mcccc⁶lij jar

¹⁾ — Städtchen.

²⁾ Aquila hlavní město neapolské provincie Abruzzo ulteriore, v níž leželo město Capistrano, rodiště Janova,

³⁾ — hierzu.

in dem herbst monat von ¹⁾
 Michaljely ar
 das hat gesehen auch thoman burgkmair
 maler ist VIII jar alt gewesen.

Výrazná, bledá, vyhublá tvář asketického kazatele zdá se být opravdu dle skutečnosti malována. Žlutavě hnědá kutna jest prostě, ale správně traktována. Ruce, na svrchní kraj kazatelny položené, samy již projevují, že malíř byl umělcem.

Toman Burgkmair, jenž dle poznámky uvedené narodil se r. 1444, uměleckým směrem svým podobal se rodáku svému Hanuši Holbeinovi staršímu. Toman byl otcem slavnějšího ještě Hanuše Burgkmaira, od něhož jsou obrazy také v Praze.

Jan Kapistrán byl a kázal také v Jindř. Hradci před r. 1452.²⁾ V kostele sv. Václava, při němž tehdáž Františkáni sídlili, visí vedle pravého oltáře bočního v rámečku za sklem latinský monogram jména Ježíš, který prý červenou barvou Jan Kapistrán namaloval.

Jenom vyhublostí tváři podobá se Burgkmairově podobizně kazatel řádu bratří menších, který na fresce v lodi kostela sv.-janského s nadšeným zápalem vykládá modlitbu Páně. Bývá pokládán za Jana Kapistrána. Ještě v nejnovější době prof. Vilém Neumann³⁾ míní, že freska jest upomínkou na kázání Kapistrána a že povstala asi r. 1452 za 2 léta po tom, co jeho soudruh Bernardin byl za svatého prohlášen. Na tohoto prý upomíná zářící slunce nad hlavou kazatelovou, s jakýmž prý se vypodobuje sv. Bernardin. Té souvislosti nerozumím. Sv. Bernardin se vyobrazuje drže v ruce monstranci s monogramem Pána Ježíše, jakož viděti jest v hradeckém klášteře františkánském i v jiných klášteřích toho řádu. Dosti vysoko nad hlavou kazatele v kostele sv.-janském jest monogram mně nesrozumitelný⁴⁾, z něhož na všecky strany pařsky vyzařují. Poněvadž freska, jak z kroje světských osob soudím, pochází z konce stol. 15. nebo ze zač. 16. stol., a Jan Kapistrán vyhlášen byl za svatého r. 1690⁵⁾ nemůže kazatel, svatozáří jakožto svatý označený, být Janem Kapistránem.

Kamna v refektáři kláštera františkánského. (Tab. VII.) Stojí na desce železné, kterou podpírají železné nohy, měď pokryté. Kamna zeleně polévaná jsou čtyrboká o dvou oddělených nad sebou. Druhé užší pokryto svrchu svrchnicí, taktéž čtyrbokou, která nese krásnou vázu. Jednotlivé boky odděleny jsou od sebe jakýmisi lesenami, které částečně na voluty upomínají. Jsou ozdobeny luppeny a věnci

¹⁾ vor?

²⁾ Fr. Rull m. uv. str. 52 dle Poselkyně Beckovského.

³⁾ Mitth. der Centr. Com. r. 1900 str. 223.

⁴⁾ Reprodukován v Soupisu památek uměl. hist. okresu j.-hradeckého strana 176.

⁵⁾ Slavnost jeho svatořečení byla v hradeckém klášteře konána roku 1691. (Pam. kniha konventu hradeckého.)

Tab. VII. Barokní kamna v refektáři klášterním.

a důsledně až k noze vázy pokračují. Půvabné jest na nich střídaní se přímých čar, podbrádek, lalokův a oblounů, a zase přímých čar dle toho, měla-li se označiti deska podlohouvá nebo patka nebo hlavní vrstva jednotlivého oddělení nebo římsa, nesoucí svrchní oddělení atd. Jednotlivé boky zaoblené opakují rozvržení lesen. Ozdobeny jsou rokokovými rámečky. Přední bok svrchní ozdoben jest plastickým pštrosem, znakem to dobrodince kláštera, který tato kamna místo starých puklých r. 1780 postaviti dal. Nad znakem jsou písmena F. A. S. f. t. j. Ferdinand A. Schober fecit nebo Ferdinand Apostolicus Syndicus (hradeckého konventu)¹⁾ fecit t. j. udělati dal. Kdo kamna udělal, jest označen na zadní straně I 1780 H t. j. Jan Hájek, což potvrzuje záznam v Pam. knize, že r. 1780 postavena v refektáři nová kamna »zdejším slavným hrnčířem Janem Hájkem«. Poněvadž tento mnoho slevil a kotlář takořka vše konventu daroval, bylo řečenému Ferd. Schobrovi zaplatiti jen 50 zl.²⁾

Následujícího roku zřízena kolem kamen železná mřížka.

Jan Hájek nar. r. 1734 bez pochyby v J. Hradci, kdež tou dobou byli hrnčíři Václav a Martin Hájkové, a zemřel tamtéž 21. října 1787.³⁾ Právem jej pamětní kniha klášterní nazývá slavným, jak dosvědčují jeho díla dosud zachovaná. R. 1765 dodal podobná, ale jednodušší kamna zelená do refektáře kláštera servitského v Nových Hradech.⁴⁾ Podobná velmi krásná v bytě farářově v bývalém klášteře paulánském u Nové Bystřice jsou nepochyběně též jeho dílem. Od něho dodána v ll. 1767 a 1768 mnohá bílá kamna do zámku Jemčinského. Z nich jsou kompozicí, vlastně jenom variantem hradeckých klášterních ta, která stojí bez nožek přímo na podlaze předpokoje v hlavní budově. Ale právě odchylky v rozměrech (zejména větší výška oddělení svrchního), jiné zakončení svrchnice a zvláště bohatší a hravější ornamentika i figurální na zpodním oddělení svědčí o dobrém vkusu umělého řemeslníka, jenž dobře rozlišoval, co se hodí pro lovecký zámek šlechtický a co pro klidné prostory vážného rádu mnišského.

V též zámku jsou ještě různé formy kamen válcovitých o jednom válci žlábkovaném nebo 2 válcích různého průměru nebo stejného průměru nebo kombinace zpodního válce s horním kolmolem kuželovým, nejsou-li tyto, částečně již slohu copovému se blížíce, od Janova syna Martina Hájka z r. 1792. Rozmanitost jeví se též ve svrchnicích, pěkně rozčleněných, a v zakončujících vázách. Ornamentika mimo pletence na torech a luppeny splývavé na laloškách nebo palmety na vlysech záleží v medaillonech, složitými hvězdami vyplňených a festonovými rámci obložených, od

¹⁾ Poněvadž Františkáni sami s penězi manipulovati nesměli, peníze přijímal a na potřeby kláštera vydával a vůbec konvent na venek zastupoval jeden z nejváženějších občanů, jenž měl titul apoštolského syndika.

²⁾ Pam. kn. v oddílu Benefactores.

³⁾ Matrica mortuorum.

⁴⁾ Paměti téhož kláštera.

nichž vlnitě vinou se festony na pláštích válcovitých oddělení. Jindy bývá vlys pokryt vykrajovanými lupeny, střídavě vzpřímenými a dolů svislými, nebo bohatými slohovanými lupeny, jež stáčejí se v závity v pravo i v levo.

Jiný zvláštní tvar kamen zpodkem svým upomíná sice částečně na kamna refektáře františkánského, ale horní oddělení jest báňovité, ač též s lesenami a splývá bezprostředně se svrchnicí, kteráž tu má podobu obráceného rohu hojnosti.

Kamna některých forem těch postavena jsou r. 1871 v pokojích panujícího hraběte Jaromíra Černína nebo v bytě hr. Eugena Černína v zámku j.-hradeckém. Jedna s pozlacenými ozdobami stojí v tak zv. rondeli při pokojích rožmberských. Kamna ta přenesena sem ze zámku jemčinského.

Ceny kamen, Janem Hájkem do Jemčiny dodaných, pohybovaly se mezi 40—70 zl.

Literatura.

Časopis Moravského musea zemského. Red. Frant. J. Rypáček a Dr. Frant. Šujan. Vyd. Moravská musejní společnost. Roč. I. Brno 1901. — Dr. M. Kříž: Pižmoň na Moravě. — Leop. Nopp: Úprava a zařízení zámeckého archivu v Tovačově. — Leoš Janáček: Některé lašské tance. — Dr. Frant. Šujan: Prameny a pomůcky k dějinám Brna. — Frant. J. Rypáček: Nové dvě památky písemné po Komenském. — Dr. Jan V. Novák: Česká bibliografie J. A. Komenského. — Černý Frant.: Z folkloristické činnosti archiváře Ant. Bočka. — Dr. Vil. Schram: Malíř Mart. Ferd. Chvátal. — Flor. Koudelka: Starobylé hliněné nádoby z Vyškova. — Frant. Lipka: Z obecní truhly chrudimské u Boskovic. — Literatura. — Zprávy.

Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha 1901. Roč. VII. seš. 1. až 3. — Lad. Hofman: Husité a koncilium Basilejské v l. 1431 a 1432. — Max Dvořák: Antické počátky středověké ilustrace. — Fr. Pastrnek: Papežská approbace liturgického jazyka slovanského r. 869 a 880. — Jos. Pekař: Nová kniha o českém dolování a českém horním právu středověkém. — N. Karájev: Ruský dějepisec italského humanismu. — Th. Antl a Jos. Pekař: Kojakovice (Materiály k dějinám české vesnice). — G. Friedrich: Nová řada moderních padélků v moravském diplomataři. — Jos. Kalousek: Závěť Kochanova. — J. Kvačala: Počátky Berlínské akademie. — J. V. Šimák: Bartoš písář. — Jos. Peštař: K českým dějinám agrárním ve středověku. — Referaty.

Časopis Matice Moravské. Red. Vinc. Brandl a Frant. Bartoš. Brno. Roč. XXV. seš 1.—3. — Th. Vodička; Fr. Palackého řeč spisovná. — Vinc. Prasek: Eburodunum-Brno. — Frant. Šilhavý: Místní názvy Brtnice, Dlouhá Brtnice a Brtnička — Frant. Snopek: Lechnerovy dodatky k moravskému diplomataři. — Fr. Tischer: Dopisy Zikmunda Helta z Klementu p. Jáchymovi z Hradce od r. 1553—1558. — Jos. Kvačala: Krevní kniha městečka Bojkovic. — Boh. Navrátil: Listy Palackého Bočkovi. — Fr. Václ. Peřinka: Některé zaniklé osady na Znojemsku. — K. Kadlec: Rodinný nedíl ve světle dat srovnávacích dějin právních. — J. Kabelík: Z literární pozůstatnosti J. H. Galaše. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura

Věstník Matice Opavské. Opava, 1901. Č. 9.: U zemského práva Těšínského. — T. Svérák: Léčivé zeliny na Opavsku. — J. Vyhídal: V horách Beskydských před rokem paděsátým. — O domorodém lidu ve farnosti orlovské. — Dr. Jos. Pospíšil: Nález římské mince z doby republiky. — Čechové ševcovští v knížectví Těšínském. — Drobnošti. — Rozhled po Opavsku. — Z prosby, otištěné na obálce, uvádíme: »Úkolem Matice Opavské jest šíření osvěty a vzdělání mezi lidem českým a tím v obyvatelstvu Slezském vůbec.« — Členem »Matice Opavské« stává se, kdo platí aspoň 4 K ročně. Členové dostávají »Věstník« zdarma a zdarma dostanou i čísla předchozí, pokud stačí zásoba. U nás o Slezsku stále se mluví — ale málo pro ně se činí. Slova nezpomohou. Kdo můžeš, přistup za člena »Matice Opavské!«

Cerný.

Kl. Čermák a B. Skrbek: **Mince království Českého za panování rodu Habsburského od r. 1526.** — Sešit 7. Mince Josefa I. a Karla II. — Sešit 8.: Mince nápadníka trůnu Karla III. a Marie Teresie. Se 150 a 196 obrazy mincí. Podrobné numismatické dílo postoupilo ve dvou sešitech od str. 429 do 602 textu a od tab. 102 do tab. 145. Nadpis vlastně vztahuje se k tabulkám, neboť text nedospěl ještě k vyčerpání plné látky. Na tabulkách zobrazeno jest 82 mincí Josefa I., 289 mincí a medaillí Karla VI. (zvláště vzácné medaile portrétní a korunovační), 2 medaille a 1 tolar z doby vlády bavorského Karla, 161 penízů Marie Terezie, větším dílem ne běžných, ale významných. V textu pokračuje podrobný přehled mincovního hospodářství za Leopolda I., rok za rokem, podle účtu horních. Zvídáme, co bylo přijměno v kovu i v penězích starých, co vybito za rok a kterým nákladem, kterými připravami, i co zase vyšlo z mince — viděti schodek stále se opakující. Nedostatek paliva způsobil pak zánik i mincování horského. — Málo činna též byla mincovna pražská, Jáchymovská nezašla, ale nevíme o ní. Rovněž jen živořily mincovny slezské, opolská r. 1704 byla zrušena. Ve Vratislavě normou ražby zavedena jest r. 1700 hřívna vídeňská, jako v Čechách, takže konečně na tom základě provedena byla mincovní jednota zemí českých i rakouských. Dále uvádí se soupis všech mincí, litých za Leopolda a podrobný jejich popis, mzdy i ceny při horách a v minci i (pro srovnání) hospodářské ceny v Čechách té doby vůbec. V přílohách nalezneme patenty mincovní z let 1659-1695, zajímavé instrukce pro úředníky mincovní, přehled mincí vybijených ve Vratislavě, seznam mincmistrů a osob úředních, seznam vyobrazených mincí. Obdobným způsobem vypisuje se řízení mincovní za Josefa I. (1705 - 1711), které mince byly raženy a jich popis. V přílohách opět patent, seznamy osob i mincí. V třetím odstavci počíná historie mince za Karla VI. (1711—1740) dosud nedokončená.

Zprávy z museí a různé.

Museum královského města Klatov bylo založeno r. 1882. Jest ústavem obecním, vydržovaným obcí a podporovaným místní spořitelnou. Příjem r. 1900: z obecních důchodů zl. 300,—, od spořitelny zl. 200,—, za prodaných 6 alb města Klatov zl. 1'80, úhrnem zl. 501·80. Vydání: na knihy, časopisy, opisy listin a vazbu zl. 170·75, předplatné na díla odborná zl. 13·13, za koupené starožitnosti a památky zl. 102·99, na opravy nábytku a pod. zl. 10·85, různá vydání, poštovné a pod. zl. 48·86, úhrnem zl. 346·58. Do sbírek přibylo 2045 předmětů. Výzkumů r. 1900 nebylo podniknuto. Správě musea není známo, že by z obvodu působnosti byla prodána nějaká památná do ciziny. Obchodníci se starožitnostmi za doby trvání musea objevují se v městě zřídka.

Dr. K. Hostaš, jednatel.

Okresní museum v Sedlčanech (spolek pro zachování a sbírání památek v okresu Sedlčanském) čítalo r. 1900 celkem 48 členů; z těch bylo 17 zakládajících, 30 činných, 1 přispívající. Příjem obnášel 116 K 62 h (proti r. 1899 více o 58 K 74 h; vydání bylo 38 K 76 h (– 10 K 87 h). Sbírky vykazují 479 čísel (+ 23).

M. Bareš, jednatel.

Musejní spolek „Palacký“ v Poličce měl r. 1900 členů zakládajících 6, činných 16, přispívajících (s 1 K 20 h ročně) 61 a venkovských 28. Příjmy obnášely 1200 K 41 h, vydání 587 K 04 h. Spolek má celkem 5260 předmětů (v r. 1900 přibylo 84), mezi témi 19 úplných ročníků místního časopisu »Jitřenky« a velká malovaná skříň. Bylo kopáno u Rovečné, kdež nalezeno několik popelnic menších a jedná velká, vysoká asi $\frac{1}{2}$ m.

Václ. Batík, kustos.

Musejní spolek v Soběslavi (založen r. 1897) měl v r. 1900 členů zakládajících (s příspěvkem 10 K) 10, činných (2 K) 93. Přistoupili 4 členové činní; zemřeli 1 člen zakládající, 2 činní. Ku sbírkám přibyla figurina Blatské drůžičky z první polovice XIX. stol. a 4 krásně vyšitá roucha. Knihovna byla rozhojněna četnými dary; jména dárců jsou uvedena v Musejním sborníku r. 1901. Koupony byly veškerý dosud vydané svazky Soupisu památek historických a uměleckých v králov. Českém. Roku 1900 vydal spolek svým nakladem Musejní sborník s četnými ilustracemi národopisnými, ve skvostné úpravě. Bylo však prodáno jen 200 výtisků.

Karel Lustig, jednatel.

Musejní spolek v České Třebové čítal r. 1900 členů zakládajících 12 (proti r. 1899 více o 1), přispívajících 123 (+ 3). Záložna v Č. Třebové darovala 20 K, obec 100 K, úhrnem činil příjem 120 K (+ 20 K). Vydaňo bylo celkem 132 K 26 h (+ 26 K 22 h); z toho připadá na knihy a časopisy 54 K 50 h (+ 20 K 32 h), na věci musejní 77 K 76 h (+ 5 K 90 h). Přibylo 29 knih (– 7), věcí 104 (+ 31). Z knih vynikají: Historische Bilder-Bibel (Augsburg, 1705) a Bible Kralické díl IV. z r. 1587. Tento díl má spolek dvojmo i jest ochoten vyměnit jej za díl I., II. nebo III. Z věci sluší zmíniti se o obrázku sv. Františka (ruční malba ze XVII. stol.), výšivkách moravských a slovenských, kouponých od cestující obchodnice stařeny, a o zlatém čepci (krepín). Spolek má i část pokladu, vykopaného na náměstí v Nymburce.

Jan Tykač, opatrovník musea.

Proti zkáze staré Prahy a Karlova mostu podala Společnost tento protest:

Slavný sbore obecních starších král. hlav. města Prahy!

V úctě podepsaná Společnost žádala přípisem ze dne 27. listopadu 1899 slavné městské rady, aby bylo upuštěno od vrchního vedení při dráze elektrické na Karlově mostě.

Jako vyřízení obdržela nikoliv ze slavné městské rady, nýbrž ze správní rady elektrických podniků hektografovaný přípis č. 19.920, ze dne 28. února 1900, kterýmž bylo dáno Společnosti na vědomí, že »Sbor obecních starších, jednaje o návrhu tom, usnesl se však ve schůzi 19. února 1900, aby toliko trať koňské dráhy Žižkov-Křížovnické náměstí proměněna byla v elektrickou s vrchním vedením.«

Slavný sbor usnesl se tehdy odložiti otázkou o dráze přes Karlův most až do ukončení světové výstavy pařížské, poněvadž bylo očekáváno, tam že bude nalezen nějaký vhodný způsob pohoru bez vrchního vedení. Této příčiny ale nebylo uvedeno v odpovědi ze správní rady podniků elektrických. Pohroma, hrozící památnému Karlovu mostu, byla odvrácena jen na krátko.

Nyní vyskytla se v »Nár. Listech« č. 195 ze dne 17. t. m. zpráva, že správní rada podniků elektrických rozhodla se doporučiti slavné radě, aby přes most Karlův byla vystavěna elektrická dráha s vedením vrchním, přičemž byla by provozována přímá vozba ze Žižkova na Malou Stranu, jednak ulicí Platnéřskou jedním směrem, jednak ulicí Seminářskou a Karlovou druhým směrem.«

Tato zpráva, ať úřadní či prýsticí z jiného pramene, na všech stranách velice překvapila.

Jest z ní zcela patrno, že správě elektrických podniků jsou úplně lhostejny veškery četné a důvodné námítky proti znešvaření Karlova mostu i proti zbytěčnému kažení stále mizící staré Prahy.

Ač kancelář elektrických podniků projevila i podiv nad tím, kterak mohl proti projektovanému vrchnímu vedení vyvstat tak značný odpor, přece stále naléhá jen na provedení úmyslů svých, nikterak nerespektujíc závažných hlasů, které ozývají se proti jejím projektům z důvodu estetických, historických i hospodářských. Jednání správy elektrických podniků jest požádavateli buď za naprostou lhostejnost ke všemu, co bezprostředně nespadá v její obor, anebo za umíněnost.

V úctě podepsaná Společnost trvá nezvratně na svém prvotním požadavku, vysloveném přípisem ze dne 27. listopadu 1899.

Karlův most, dík poctivé konstrukci i stavbě, vyhovoval bez dráhy i bez osvětlení elektrického po staletí mnohem větší frekvenci, než jaká jest nyní; není ani dnes nutno pro domnělé pohodlí porušiti ráz mostu ozdobou ceny tak pochybné, jakou bylo by kterakkoliv přizpůsobené vrchní vedení.

Tím úplně by zmizela vzdúšnost mostu i skvělého panoramatu, kteréž Praze zajistilo místo mezi nejkrásnějšími městy Evropy.

Nehledic ani k tomu, že si libované slabší dráty jsou zcela dobře viditelný a že sít brání nerušenému pohledu jak na sochy na mostě tak i na Hradčany, přece stožáry pro vrchní vedení se zřením k sochám působily by nesmírný nelad.

Ovšem Společnost nenamítala by ničeho proti stojanům k osvětlení elektrickému, byly-li by upraveny slohově tak, aby shodovaly se s rázem i výzdobou mostu.

Jako Společnost opírá se vůbec zřízení elektrické dráhy na Karlově mostě, tak protestuje i proti dalšímu návrhu správní rady elektrických podniků, aby dráha elektrická byla postavena v ulici Karlově i v uličce Seminářské.

Skravná šíře obou ulic podobného projektu nepřipouští, aniž by nebyla ohrožena osobní bezpečnost.

Dráha ulicí Karlovou i Seminářskou jeví se býti projektem zcela zbytečným.

Dosavadní trať ulicí Platnéřskou s jednou strany, dráha přes Nábřeží císaře Františka a konečně po novém mostě císaře Františka přes Újezd úplně vyhovuje a dostačí i pro frekvenci větší než jest.

Mimo to jest míti na myslí, že budoucím novým mostem u Rudolfinu získá Menší město pražské spojení mnohem výhodnější, než má nyní mostem Karlovým.

Ba, bylo by si vřele přáti, aby Karlova mostu bylo používáno jenom pro pěší a lehké povozy. Doprava nákladů, vozů těžších i dráha koňská či jiná, budiž přeložena na budoucí nový most u Rudolfinu.

Často v dne rozšířované heslo »aby bylo vyhověno dálno cítěné potřebě« způsobilo i zřízení dráhy pod Letnou. Velký finanční schodek při této dráze nejlépe doličuje nerozvážnost těch, kdož zlepšení poměrů až hmotných či jiných hledají ve zřizování elektrických drah v místech nevhodných.

Elektrická dráha ulicí Karlovou a Seminářskou byla by stejně těžkou pohromou obecních důchodů. Hrubý příjem na trati Křižovnické náměstí—Malá Strana obnáší z jednoho vozu průměrem 14 K všedního dne, v neděli a ve svátek nemnohem více, peníz nepatrný tak, že nedostačuje ani na mzdu průvodčímu, vozkovi a na udržování koní.

Podle zprávy správní rady elektrických podniků vyžadovalo by zřízení dráhy v ulici Karlově, Seminářské a přes Karlův most nákladu 185.000 K.

Provedení této trati jest z celá zbytečným, i byla by nemalá tato suma skutečně jen vyhozena na úkor poplatnictva, nynějšími trudnými poměry již dosti stísněného.

Není důvodno vyskytnuvší se tvrzení, jakoby zřízení elektrické dráhy v ulici té či oné bylo s užitkem pro živnostníky tam usazené.

Cetní obchodníci z ulice Celetné i Spálené dosvědčí, že zřízení dráhy jejich živnost valně sklesla. Týž osud stihl by i obchodníky v ulici Karlově

Způsob vrchního vedení způsobuje nelibost všech návštěvníků i domácího obyvatelstva; byly jím značně pokaženy i novější, moderně upravené ulice a náměstí, na př. Václavské náměstí, Na příkopě, Ferdinandova třída, nábřeží cís. Františka a j.

Jinde, v městech těších se přehojné návštěvě, jako v Drážďanech, Paříži, Vídni atd., jest plně dbáno rázu a povahy jednotlivých částí města u zřizování dopravních prostředků, pro to či ono místo nejvhodnějších; jest tu dráha elektrická, koňská, dostavny i omnibusy.

Z toho pak, že na př. v Římě použito jest vedení vrchního, nikterak nelze vyvozovati, že bylo by nutným také v Praze. Ne všude bývá brán v pořadu vokus a smysl pro minulost. Proslulá malebnost a historický ráz královské Prahy vyžaduje vzácné pečlivosti.

Praha, hrdá slavnými dějinami, bohatá do nedávna přečetnými památkami, stálým, mnohdy bezúčelným modernisováním ztrácí na významu dějiném i rázu historickém, který jí získal lásky všech domácích a obdivu ciziny.

Nemá-li Praha s výše své klesnutou na město druhého rádu, podřízenější, nemá-li státi se jen obyčejným městem činžovním, prázdným veškerého půvabu, jest nutno v zárodku potlačiti vše, co by mohlo bud' poškoditi anebo seslabiti dějinný význam její i co škodlivě dotýkalo by se kamenných krás jejich a vůbec všeho, co činí ji milou všemu lidu českému.

Ve zřízení drah v ulici Karlově a Seminářské, i přes Karlův most, viděti jest valné nebezpečí historii i esthetice i velikou škodu hmotnou.

Láska ke královské Praze i povinnost chrániti její památek přiměla Společnost, že opírá se zámyslem správní rady elektrických drah.

V úctě podepsaná Společnost spoléhá, že slavný sbor obecních starších, uváživ neprospečh, ba škodu, plynoucí z uvedených návrhů správní rady elektrických podniků, zamítně oba projekty jako zbytečné a škodlivé.

Za Společnost přáatel starožitnosti českých v Praze,

Starosta: dne 20. července 1901.

Jednatel:

Jan Herain.

A. B. Černý

Chtěli jsme vylíčili všecku historii této věci, ale učiníme tak později, až vše dospěje k určitému rozhodnutí. Obšírnou zprávu o krocích, jež za touto příčinou podnikla Společnost, podáme ve zprávě výroční. Také tentokrát podařilo se oddáliti nebezpečí. Budeme stále na stráži proti tém — nynějším i budoucím —, kteří, jak podobá se, jen ze zlomyslnosti, usilují o zničení staré Prahy. Ale budeme též prosti všech ohledů.

Černý.

Bestia triumphans — kostelní. Nejen bořením, ale i nemístným doplňováním a pochybenými opravami bylo zničeno veliké množství památek, jmenovitě staveb chrámových. Nechci rozepsati se o tom, jaké barbarství bylo v posledních letech spácháno na kostelích bud' špatným polychromováním aneb zašantročením předmětů dekoracích, chci se zmíniti pouze o novém »vynalezu« na ničení mnohdy cenného interieuru chrámového — totiž o zřizování kapliček jeskynních se sochou lourdskej Madonny, kteréž se nyní provádí téměř ve všech kostelích s větším nebo menším — nikdy však velikým — nákladem, ale vždy s obrovským nevkusem. Znáte zajisté všechny kapličky, které na první pohled budí dojem dila vlaštovčího. K postavení jeskyňky takové netřeba příliš důvtipu. Najde se vhodný výklenek, do toho i kolem něho po stěně nalepí se kusy škváry, celek se potře cementem, v hlubinky a v úmyslně vytvořené nádobky pak se »zapěstuji« papírové a plátené, pěkně brčálově zelené kapradiny, břečťan a hyacinty, do výklenku postaví se řemeslnicky zroběná socha Madonny a summa nevkusu dokonána. — Zřídi-li se taková kaplička v chrámě architektonicky bezcenném, buďť, ač i to sluší zavrhnouti se stanoviska esthetické výchovy lidu; spatříme-li však takto zhyzděný znamenitý chrám sv. Salvátora v Klementinu, musíme s celým důrazem proti tomu protestovati. Putujeme-li dále po jiných kostelích pražských a zříme stejně nestvůrné kapličky, s podivem se zastavíme nad tím, že v řadách kněžstva jest tolik lidí beze všeho smyslu pro vokus a bez citu k starým památkám, a litujeme chrámů jim svěřených. —

Zuman.

Tab. X. Podobizna Tychona Brahe z r. 1592.

EFFIGIES TYCHONIS BRAHE OTTONIDIS DANI
DNI DE KNUDSTRUP ET ARGIS VRANIEBURG IN
INSULA HELLSPOINTI DANIC HVENNA FUNDATORIS
INSTRUMENTORVM QVASTRONOMICORVM IN EADEM
DISPOSITIONVM INVENTORIS ET STRUCTORIS
ALTATIS SVAE ANNO 40. ANNO DNI 1586. COMPL.

SED ESSE

NON HABERI

AXELL SONNER

MARCKEMAN

KABELLER

GULDENSTEREN

RUDER

BRAHER

BILLER

VLTANDER

LONGER

ROSENKRANS

RONNOR

TROLLER

LONGER

ROSENSPAR

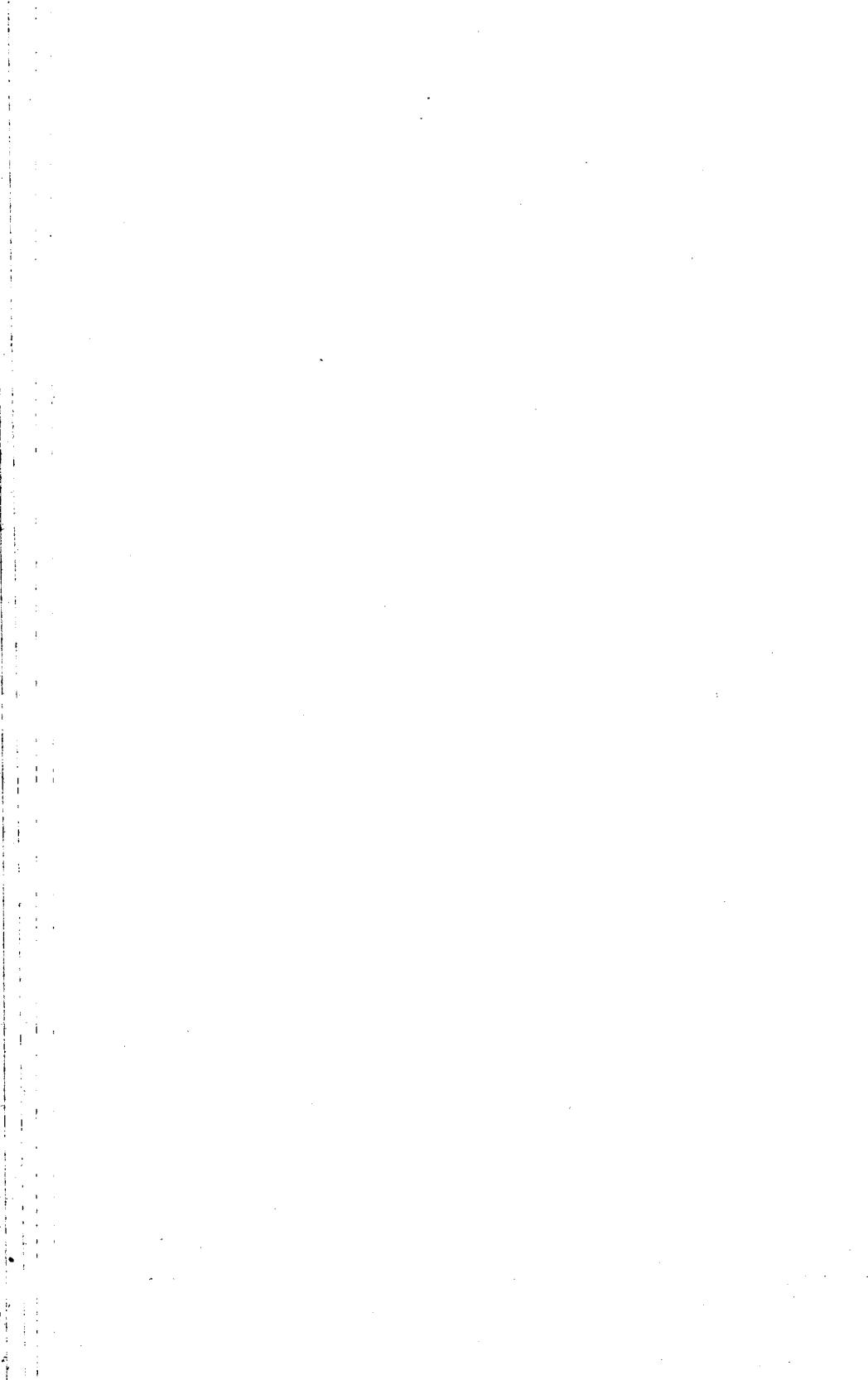
STORMVASE

AXELSONNER

Tab. IX. Tycho Brahe u věku 40 let.

Podle dřevorytiny Geynovy z r. 1586.

Tycho Brahe.

Stručný životopis i zpráva o nálezu a vyšetření tělesných ostatků.

Přísl. c. k. konservátor *Jan Herain* a univ. docent *MUDr. Jindřich Matiegka*.

Životopis.

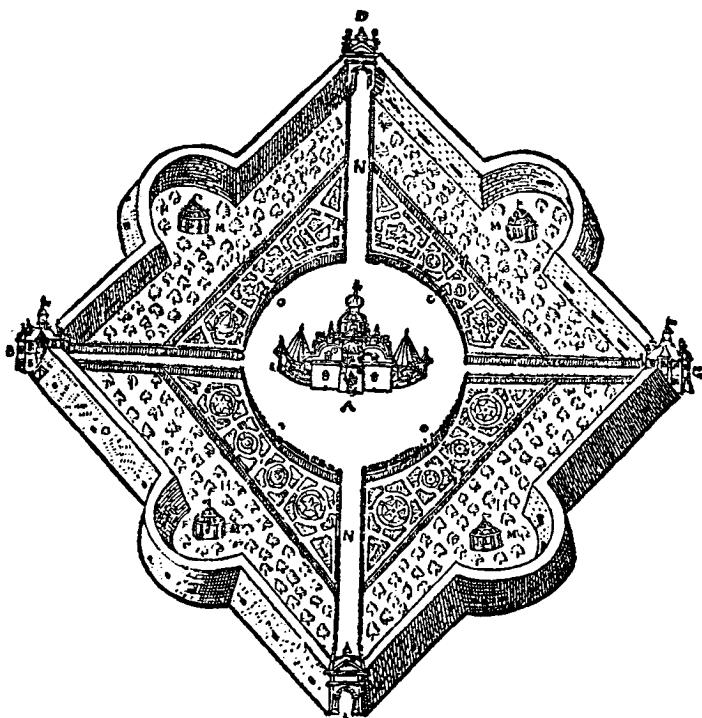
Tycho Brahe pocházel ze staré šlechtické rodiny dánské; příbuzní její žili i ve Švédsku, kamž utekl se i Torkil Brahe, aby unikl trestu smrti. Otto Brahe, otec slavného hvězdáře, narodil se r. 1517 a byl buď r. 1562 nebo 1563 tajným radoù, pak místodržícím v různých okresích, konečně guvernérem zámku Helsingöru, kdež r. 1571 zemřel. R. 1544 oženil se Otto Brahe s Beatou Billeovou. Na rodném statku otcovském Knudstrupu v kraji Schonenu v jižní provincii skandinavské, patřící od nepamětných dob k Dánsku, narodil se z tohoto manželství jako druhý syn Tyge¹⁾ (Tycho) 14. prosince 1546. Křestné jméno Tyge bylo později polatinštěno na Tycho; Otto Brahe měl mimo mrtvě narozeného syna 5 dcer a 5 synů, z nichž Tycho byl nejstarším a dědicem rodného statku Knudstrupu.

Tycho (tab. IX. a X.) strávil dětství v Tostrupu, venkovském sídle strýcově; tam již u věku sedmi let dostalo se mu latinského vyučování, v němž velice prospíval. R. 1559 byl Tycho poslán na universitu kodaňskou; zde pobyl tři roky a zabýval se studiem hlavně matematiky a hvězdárství. Dne 21. srpna 1560 nastalo velké zatmění slunce v Portugalsku úplné, v Kodani částečné, jež hvězdáři dříve předpovídali; tento nebeský úkaz působil na Tychona tak, že cele oddal se studiu hvězdárství. Dne 17. května 1565 vrátil se z Lipska domů do Dánska a 15. dubna 1566 vydal se do Wittenberka k dalším studiím na universitě. Jeho pobytu zde bylo

¹⁾ Barvami pečlivě provedená podobizna z r. 1586 (tab. IX.) vyzata jest z památníku, jež Tycho věnoval svému synovi; památník jest majetkem Musea král. Českého. Druhá podobizna (z r. 1592, tab. X.) nalézá se v díle »Tychonis Brahe Astronomiae instauratae mechanica Wandesbergi, anno MDIIC«, jež Tycho věnoval Janovi z Hazmburka. Original jest majetkem knihovny kláštera Strahovského. — Královské české společnosti náuk jsme povinni uctivým díkem za ochotné a nezíštné propůjčení ryteb k témtu oběma podobiznám, otisklým ve spise prof. Dra. Frant. Studničky »Prager Tychonian«, 1901.

na krátce — poněvač vypukl mor — i odešel 16. září 1566 na universitu v Roztokách, kamž dorazil 24. září.

Zde 10. prosince 1566 byla u professora Bachmeistra konána slavnost zasnoubení, zakončená plesem. Mimo jiné byli hosty i Tycho a dánský šlechtic Manderup Parsbjerg. Oba krajané utkali se v hácce, jež trvala ještě 27. prosince; konečně (neznámo zda náhodou, či úmyslně) setkali se 29. prosince o 7. hodině večerní za úplné tmy a strvnali spor soubojem, při němž byla

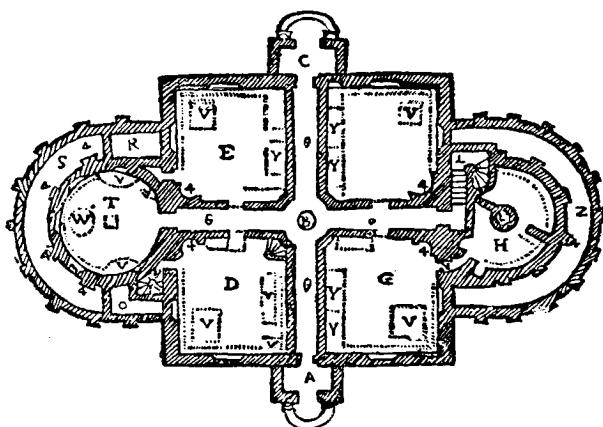
Obr. 5. Hvězdárna Uraniborg s okolím.

Tychonovi učata část nosu. Největší z nepřátel jeho, Reymer Bär, potvrzuje, že Tycho horní část nosu ztratil v souboji. Tycho, aby zakryl toto znetvoření obličeje, dal si chybící kus zhotoviti ze směsi zlata a stříbra. Z pozdějších jeho žáků Willem Janssoon Blaeu, který s ním po dvě léta žil na ostrově Hveenu, vypravuje, že Tycho s sebou vždy nosil krabičku s mastí, již umělý nos natíral.

R. 1568 nalézáme Tychona na studiích ve Wittenberku; ale pobyl zde jen nedlouho, neboť ještě téhož roku byl zapsán na univerzitě v Basileji. R. 1569 navštívil i Lavingen v Horní Falci, kde učený krajan náš Cyprian Lvovický z Lvovic (Leonitus či Leovitus

Obr. 6. Průřez hvězdárny Uraniborgu.

Obr. 7. Plán přízemí v Uraniborgu.

A.) Východní vchod. — B.) Studna. — C.) Západní vchod. — Q.) Chodby. — D.) Zimní byt. — E, F, G.) Pokoje pro hosty. — H.) Kuchyně. — K.) Pramen. — L.) Schody k hofejšímu poschodi. — P.) Schody k laboratoři. — R.) O.) Klec s ptáky — T.) Knihovna. — W.) Velký globus. — S.) Sklep na uhlí pro laboratoř. — Z.) Dřevník pro kuchyni. — V.) Stoly. — Ž.) Lážka. — 4.) Komínky.

a Leonicia) vyučoval hvězdárství a mathematice. Tycho ve svých spisech velmi vděčně vzpomíná si tohoto svého učitele.²⁾ Odtud odebral se r. 1569 do Augšburka, kde byl tehdejší arcikníže, potomní císař Rudolf II. tenkráte svým dvorem. Dne 30. prosince 1570 nalézáme Tychona opět ve vlasti na zámku Helsingör, kamž byl povolán k nemocnému otci, zdejšímu guvernérovi, jenž pak zemřel 9. května 1571.

Jako nejstarší syn ujal Tycho po otci panství Knudstrup a oženil se asi r. 1572 s mladou, jinak neznámou dívkou, jménem Kristinou, rodu nešlechtického. Někteří spisovatelé považují ji za dceru nájemce dvora v Knudstrupu, jiní za děvče služebné nebo za dceru pastorovu a někteří popírají vůbec, že Tycho s ní byl oddán. — Z tohoto manželství narodilo se několik dětí: nejstarší dcera Kristina (* 1573, † v září 1574), Magdalena (* v Kodani 1574), syn Claudius (* 1577, zemřel za 6 dní), Tyge (* v srpnu 1581), Jörg (Jiří, * 1583). Mimo to měl Tycho ještě dcery Alžbětu, Žofii a Cecilií, jichž rok narození není znám.

Roku 1574 byl v Kodani, kdež 23. září zahájil přednášky o stáří věd mathematických; potom r. 1575 nalézáme Tychona v Kasselu u landkraběte Hessenského, kamž byl povolán na hvězdárnu. Avšak ještě téhož roku byl v Řezně. Tam tehdy dlel král Rudolf II. a s králem i jeho tělesný lékař a hvězdář mistr Tadeáš Hájek z Hájku; s ním Tycho uzavřel přátelství. Z Řezna navrátil se Tycho do vlasti, stav se r. 1575 hvězdářem krále Fridricha II., kterýž jemu dal na ostrově Hveenu postavit velkolepou hvězdárnu a dům k obývání.

Dne 23. května 1576 byl vydán královský dekret, kterýmž byl Tygemu Brahovi, synu Ottym Brahe z Knudstrupu, dán ostrov Hveen se všemi poddanými sedláky v doživotní léno. Ostrov Hveen měří asi 2000 jiter, leží 22 km severně od Kodaně a 14 km jižně od Helsingöru, blíže pobřeží kraje Schonen než ostrova Seelandu.

Místo na hvězdárnu bylo vyhlédnuto téměř ve středu ostrova; základ její byl položen 8. srpna 1576 podle plánů, jež na údajích Tychonových zhotobil Jan van Stenwinchel, architekt z Emdenu. Nejprve bylo zbudováno zatímní stavení obývací a mezi tím pracováno na velkolepé hvězdárně, dokončené teprve po r. 1580, již Tycho vhodně nazval Uraniborg (Uraniburgum). Půdorysy a pochledy její jsou ještě zachovány. (Obr. 5—7.)

Mimo roční plat, počínající únorem 1576, dostával Tycho ještě příplatek 300 tolarů, za kterýž byl povinen udržovati pro bezpečnost plavby za nocí světlo na blízkém majáku v Kullenu.

Všecko vnitřní zařízení, nástroje hvězdářské, jakož i opatření tiskárny uhrzeno značným nákladem královským.

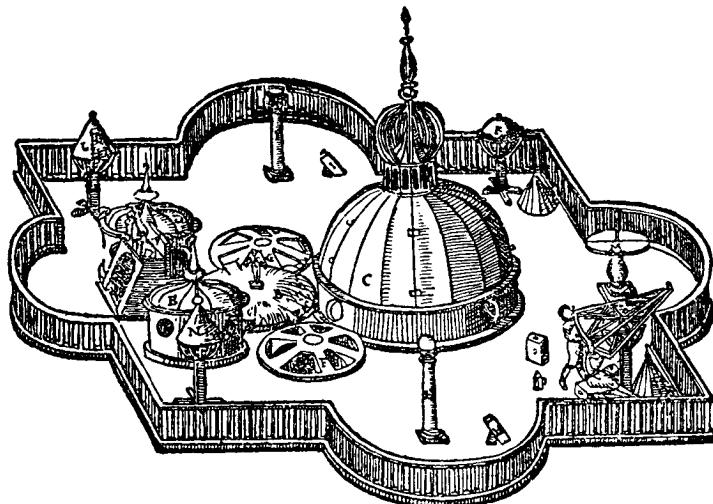
Tycho počal pracovati r. 1576 na Hveenu dříve, než byla hvězdárna Uraniborg hotova; byl záhy obklopen žáky, kteří se

²⁾ Smolík, Mathematikové v Čechách. Praha 1864, str. 86. Viz i Ottův Slovník naučný, XVI. 501.

cvičili a pracovali s ním o výzkumech těles nebeských. Nával žákův stále rostl, i dal jim Tycho postaviti nedaleko hvězdárnu menší, dokončenou r. 1584, již nazval Stjernborg (Stellaeburgum). (Obr. 8.)

Zde, obklopen rodinou a žáky, trávil Tycho šťastný život až do jara 1597, celkem 21 rok.

První chmury objevily se na obzoru, když 4. dubna 1588 zemřel Tychonův mecenáš, dánský král Fridrich II., zanechav teprve jedenáctiletého kralevice Kristiana, do jehož zletilosti vládla královna vdova se čtyřmi členy říšské rady.

Obr. 8. Hvězdárna Stjerneborg.

Magdalenu, nejstarší dceru Tychonovu, pojal r. 1593 za manželku jeho žák Gallus Sascerides, který stal se pak doktorem lékařství; svatba byla konána v Uraniborgu.

Tycho, nespolehaje již nyní ve dvorskou přízeň, prodal r. 1594 otcovský statek Knudstrup, aby byl volnější.

Nový král Kristian, dosáhnuv zletilosti ujal se ve 20. roce života (r. 1597) vlády a jal se omezovati státní vydání, neboť země ocitla se v poměrech horších, než za otce. Z poručení králova bylo Tychonovi 18. března 1597 zastaveno služné jako královského hvězdáře i odňat ostrov Hveen, jejž měl lénem.

Tycho ihned přerušil práce na hvězdárně a dal veškery nástroje hvězdářské i tiskařské, jakož i nábytek, uložiti do beden.

Mnozí spisovatelé přičítají propuštění Tychona ze služeb královských na vrub intriky králova rádce, s kterýmž prý Tycho měl spor pro psa; ale Dreyer³⁾ odkazuje tuto věc mezi bajky.

³⁾ Dreyer, Tycho Brahe, Ein Bild wissenschaftlichen Lebens und Arbeitsens im XVI. Jahrh. Přel. M. Bruhns Karlsruhe, 1894, str. 245. — Společnost

Vzav s sebou veškery nástroje a tiskařské lisy odstěhoval se Tycho již počátkem dubna s rodinou do Kodaně, kdež očekával nějakého urovnání s králem. Vida všechno prodlévání marno, odplul počátkem června 1597 s rodinou a žáky do Roztok v Holštýnsku. Mezi žáky byl i Frant. Gansneb Tengnagel z Campu, jenž trval na Hveenu od roku 1595 a stal se později zetěm Tychonovým.

Z Roztok odebral se Tycho do Wandsbeku, odtud do Wittenberka, kamž přibyl s rodinou v zimě 1598. Byv lichotivými listy vyzván do služeb císaře Rudolfa II., vydal se po velikonocích r. 1599 do Prahy.

Tadeáš Hájek z Hájku byl již po několik let ve stálé korrespondenci s Tychonem Brahe; jest děkovati působení jeho a místokancléře Jakuba Kurze (Curtia) ze Senftenavy na císaře, že s Tychonem bylo vyjednáváno o vstup do služeb císařských. Jakub Kurz před smrtí svou r. 1594 jednal s Tychonem, aby odebral se do Prahy, a nabízel mu za obydlí i dům svůj na Hradčanech; zaslav Tychonovi plány, žádal, aby navrhl, nutné-li jsou, změny v domě, kteréž prý milerád provede. Také nový místokanclér císařů Rudolf Corraduc (po smrti Kurzově r. 1594) byl dosti nakloněn tomuto plánu, jak vysvitá z Hájkova dopisu posланého Tychonovi.

Zanechav většinu nástrojů hvězdářských v Magdeburce dorazil Tycho v červnu 1599 do Prahy; císař Rudolf II. vyslal mu vstříc svého sekretáře Barvitia, aby Tychona dovedl do bytu, vykázaného na Hradčanech po Kurzovi, dosud obývaného vdovou. Záhy po té přijal Tychona císař ve slyšení a žádal jej, aby i svou rodinu povolal do Prahy; bylo hovořeno latinsky.

Tycho při slyšení neurčil si služné, ponechav vyměření císaři. V listě psaném příteli Vedelovi z 18. září uvádí Tycho, že mu císař vyměřil ročně 3000 zl. rýnských a jiné přejmy, obnášející také několik tisíc. Hned však bylo mu vyplaceno 2000 zl. rýnských. Tycho neměl valné chuti bydliti ve městě — jak podobá se z jeho dopisů; byl by prý nerad vznítil domněnku, že vdovu Kurzovu vytlačil z bytu, a obává se častých návštěv, jež by jej rušily ve studiu.

Praví tradice, že časté noční zvonění v blízkém klášteře kapucínském na Hradčanech vyrušovalo Tychona při pozorování hvězd, i že prý žádal císaře, aby kapucíni byli z tohoto místa odstraněni. Podání to jest pověstí nesprávnou, což dále doložíme.

Císař uslyšev, že Tycho by chtěl svá hvězdářská pozorování konati na venku, dal mu na vybranou tři královské zámky v Čechách: Lysou, Brandýs nad Labem a Benátky nad Jizerou. Tycho prohlédl si všechna tři místa; ale zvěděv, že císař rád

zdržuje se za honeb na Brandýse, zvolil raději odlehlejší Benátky, (tab. XI. obr. C) aby byl o samotě a mohl nerušeně pracovati. V Benátkách usadil se již koncem srpna r. 1599 a jal se ihned upravovati obydlí i hvězdárnu.

Jako v Praze tak i v Benátkách vypukl koncem r. 1599 mor, i uchýlil se Tycho do vsi Jiřic, vzdálených 1 h. cesty na jih, kde v budově císařské bydlel po pět nebo šest týdnů a v prosinci i hvězdy pozoroval. Zatím přišla rodina z Drážďan do Benátek a přivezla s sebou některé nástroje. V lednu 1600 přijel i Tychonův syn s nástroji z Hveenu, přepraviv se s nimi přes moře a přes Bukovec do Čech.

R. 1600 za správce panství Kašpara z Mühlsteina byl benátecký zámek upravován podle přání Tychonova, ale zdlouhavě a s překážkami, neboť často nedostávalo se peněz v pokladně.

Koncem prosince 1599 nebo v prvních dnech lednových 1600 přijel k Tychonovi hvězdář Jan Kepler ze Štýrského Hradce, kde byl ve službách arciknězete, ale 6. ledna již zase odejel do Prahy; navrátil se asi za 14 dní, pracoval — pokud známo, již 3. února — v Benátkách společně s Tychonem.

Císař Rudolf II. utekl se před morem na zimu 1599 se svým dvorem do Plzně a v červnu 1600 navrátil se do Prahy. Za krátko pak přišel sekretář Barvitius na Benátky k Tychonovi se vzkazem, aby přistěhoval se do Prahy, aby jej císař měl blízko sebe. Poslušen císařského rozkazu opustil Tycho Benátky a usadil se v tehdejší hospodě „U zlatého noha“ (gryfa) na Hradčanech; jest to dnešní, ale přestavěný menší dům č. p. 76. na Novém světě. Nástroje hvězdářské byly uloženy do letohrádku královny Anny, teprve od nedávna zvaného Belvederem, za Jelením příkopem.

Několik dní na to přijal císař Tychona ve slyšení, trvajícím půl druhé hodiny; při tom žádal Tycho, aby mu na rok nebo dva byl dán Kepler k ruce na hvězdárnu. Císař přikývl.

Z přičin rodinných byl Kepler zatím delší čas opět ve Štýrském Hradci, ale již v říjnu 1600 přistěhoval se do Prahy a ubytoval se v domě barona Hoffmanna (pocházejícího ze Št. Hradce), který měl dům na Menším městě pod valy královského hradu (v nynější Sněmovní ulici); brzy pak odstěhoval se k Tychonovi a počal s ním pracovati.

To stalo se ovšem teprve, když císař koupil za 10.000 tolarů od vdovy dům Kurzův, (tab. XI. obr. E) v jehož užívání uvázel se Tycho 25. února r. 1601.

V prosinci 1600 a v prvním týdnu lednovém 1601 konař Tycha hvězdářská pozorování v letohrádku královny Anny, další pak od 3. března konal v domě Kurzové, kamž se krátce před tím nastěhoval.

Tycho požíval velké přízně u císaře Rudolfa II.; dne 9. února r. 1601 psal císař českým stavům, aby Tychona i se syny přijali

mezi sebe do české šlechty, poněváč chce přijmouti inkolát i učiniti přiznání k zemi, aby se zde mohl trvale usaditi.

Také Tycho pomyslel zde na trvalé usazení svého rodu; v dopise, psaném do Dánska o velikonocích 1601, žádá za zaslání peněz, jež má u vévod meklenburských, aby mohl si v Čechách zakoupiti nějaký statek.

Tycho však zemřel dříve, než čeští stavové splnili přání císařovo za přijetí Tychona se syny za obyvatele Čech.

Dne 13. října 1601 (podle nového kalendáře) konala se v domě Petra Voka z Rožemberka na Hradčanech (nynější sgrafitovaný dům, č. 185.—IV.) večer hostina, k níž byl pozván též Tycho; odebral se tam ve společnosti císařského rady Ehrenfrieda z Minkovic. Snad pro účast na této hostině byl Tycho v kterési publikaci vydané na 300letou pamět úmrtí, označen jako bon-vivant. Vytýkáme věc tuto, jež přešla pak i do listů denních, neboť dokladů k tomu tvrzení není.

Tychonovi bylo již za večeře nevolno, ale nedbaje toho setrval při stole; tím choroba se zhoršila a nastala pětidenní nemoc měchýřová, spojená s velkými bolestmi. Mnozí vykládají, že tuto nemoc přivodil si nemístným studem. Po pěti dnech nastalo ulehčení, ač při tom byl Tycho trápen bezesnosti a zimnicí. Ve světlých okamžících mezi blouzněním požadoval nehledě diéty všeliká jídla. Tak uplynulo pět dní. V noci před 24. říjnem často prý mluvil, že doufá, že marně nežil. Za svítání dostavilo se u Tychona zase vědomí, ale zároveň i slabosti, i cítil, že blíží se poslední hodinka. Té chvíle nebyl přítomen ani nejstarší syn Tyge, ani druhá dcera Alžběta, provdaná za Tengnagla z Campu; přítomného mladšího syna Jörga a žáky své zapřísáhal, aby zůstali věrní svému studiu; Keplera prosil, aby co nejdříve dokončil rudolinské tabulky, a vyslovil naději, že bude přijata vyvinující se jeho teorie (Tychonova), nikoli soustava Koperníkova. Mezi přítomnými byl i erbovní strýc Erik Brahe hrabě z Visingsborgu, rodem Švéd, jsoucí ve službách krále polského. Tycho děkoval jemu za veškerý dobré služby, prokázané v nemoci, a prosil, aby krevním přátelům v Dánsku vyřídil poslední pozdrav.

Záhy na to, za pláče a modliteb rodiny a svých žáků, tiše skonal, dosáhnув věku 54 let a 10 měsíců.

Tělesné ostatky slavného hvězdáře byly teprve 4. listopadu r. 1601 s velikou okázalostí a slávou doprovzeny do Týnského chrámu na Starém městě, tehdy utrakvistického.

V čele pohřebního průvodu šla s rozžatými svícemi řada mužů v tunikách, se znakem rodu Brahe, vyšitým na prsou; pak byla nesena černá damašková korouhev s bohatě vyšitým znakem a ve zlatě tkaným jménem zvěčnělého. Následoval oblíbený kůň Tychonův, za ním nesena opět jiná korouhev, pak veden druhý kůň; pak šli mužové, z nichž jeden nesl železnou přílbu ozdobenou pštrosími péry v barvách rodu Brahe, druhý zlaté rytířské ostruhy, třetí štít se znakem Tychonovým. Za těmito od-

znaky neslo šest císařských trabantův černým sametem přikrytou raket střídající se s druhými šesti trabanty.

Za rakví kráčel Erik Brahe hrabě z Visingsborgu a zástupce císařův rada Ehrenfried z Minkovic, uprostřed mezi nimi v Praze přítomný nejmladší syn Jörg, pak jiní radové císařtí a žáci zvěčnělého. Pak následovali dva staří vznešení šlechticové, vedoucí vdovu Kristinu, za nimi šly tři dcery Tychonovy (Alžběta, Žofie a Cecilie) a množství lidu všech stavů.

U otevřeného hrobu při prvním pravém pilíři v hlavní lodi Týnského chrámu proslovil tklivou řeč pohrobní Jan Jesenský z Jesenného, slavný doktor lékařství a professor na vysokém učení, u něhož ve Wittenberku Tycho bydlel asi před dvěma léty a několika měsíci.

Neukončené a nezpracované výzkumy předčasně zesnulého Tychona Brahe pak sestavil a vydal Jan Kepler; zvláštní zmínky zasluhují tak zvané tabulky rudolfinské.

Vypravuje se, že vdova Kristina před červencem 1602 odstěhovala se z domu Kurzova někam dolů na Staré město a vzala s sebou astronomické nástroje manželovy, kteréž byla po jeho smrti uložila v bednách do sklepa v domě Kurzově. Koncem 1602 koupil prý tyto nástroje od vdovy a jejích dětí císař Rudolf II. za 20.000 tolarů, ale na trhovou cenu složil jen menší splátku. Zbytek nebyl dědicům českou komorou vyplacen ještě ani r. 1652. Většinu nástrojů zničil prý vojenský lid po dobytí Prahy císařským vojskem 1620, po bitvě bělohorské. Není zpráva ta přesná, jakž dokážeme níže.

Asi rok nebo dvě léta před svou smrtí koupila vdova Kristina nějaký statek v Čechách poblíž hranic.

Jak zřejmo z nápisu epitafia v Týnském chrámě (tab. VIII.) zemřela Kristina r. 1604 a byla pohřbena po boku manželově. Pozůstalé děti postavily pak mramorový pomník s epitafiem tak, jak až dosud stojí v Týnském chrámu na prvním pilíři v pravo.

Nejstarší syn Tyge pojal v březnu 1604 za manželku vdovu po kterémž zemanu z okolí svého zboží. Zemřel 1627, zanechav pět dětí. Mladší bratr jeho Jörg zemřel 1640 a není o něm ničeho bližšího známo. Nejstarší dcera Tychonova Magdalena vdala se r. 1593 za otcova žáka Gallia Sascerida, doktora lékařství. Druhá dcera, Alžběta, vdala se r. 1601 za Frant. Gansneba Tengnagla z Campu, Tychonova žáka, více dobrodruha než hvězdáře, jehož císař r. 1605 jmenoval radou appelačním, svěřuje mu i všeliká zahraniční poselství. Později nalézáme jej spolustrůjcem vpádu Pasovských do Prahy 1611 na straně Leopolda, biskupa pasovského, strýce císaře Rudolfa II. Manželka Tengnaglova Alžběta, rodem Tychonova Brahe, zemřela 1613, zanechavši několik dětí: Tengnagel zemřel r. 1622. O třetí dceři Žofii víme jen, že stala se katoličkou; čtvrtá, nejmladší dcera Cecilie vdala se za švédského barona Gustava Sparre, který byl plukovníkem v německém vojsku a zemřel

v Krakově. Ví se, že Cecilie žila ještě r. 1630. Bližší data o rodině Tychonové v českých zprávách po r. 1652 mizejí.

Ostrov Hveen, první působiště Tychonovo, obdržel r. 1602 od dánského krále Kristiana I. lénem Cort Barleben, na to dostala jej r. 1616 králova maitressa Karen Andersdatterova, pak syn její Jan Oldřich Gyldenlöve, který zemřel 1645.

O bývalou hvězdárnu Uraniborg i o menší hvězdárnu Stjerneborg nikdo se nestaral. Již r. 1623 nezbyla z těchto staveb než zbořeníště, jichž zdí sedláci použili, rozebrali a roznesli tak, že Picard, člen pařížské akademie věd, vyslaný 1671 na ohledání zbytků hvězdárny, nalezl již jen základy. Mírem v Roeskilde postoupilo Dánsko ostrov Hveen království švédskému, jemuž náleží dosud.

Většinu těchto zpráv čerpali jsme z výborného díla Dreyerova.

Výčet Tychonových spisů a prací jsme pominuli, neboť má význam jen pro odborníka.

Nyní jest naším úkolem prokázati, kde Tycho bydlel za svého pobytu v Praze, kde měl svoji hvězdárnu a spočívá-li na pravdě domněnka, že žádal za odstranění kapucínů, jichž noční zvonění jej prý příliš vyrušovalo. Uvádí tak Balbín a po něm Hammer-schmied.

Uvedli jsme již dříve, že Tycho přibyl do Prahy v červnu 1599, zatím ubytován v domě Kurzově na Hradčanech. Neměl nástrojů, nemohl hned počítí s pozorováním hvězd. Nástroje přivezl mu syn teprve začátkem ledna 1600 na Benátky, kam Tycho odstěhoval se v srpnu 1599. Po přání císaře Rudolfa II. vrátil se z Benátek asi v srpnu 1600 na Hradčany a usídlil se v hospodě »U zlatého noha« (gryfa), nyní č. p. 76. na Novém světě; jeho hvězdářské nástroje byly uloženy v letohrádku královny Anny, kde v prosinci r. 1600 a v lednu 1601 konal astronomická pozorování.

Dům »U zlatého noha« byl nepohodlný a malý, hvězdárna ve jmenovaném letohrádku vzdálena, proto vykázal mu císař za obydlí dům Kurzův, jejž Tycho ujal 25. února 1601. Na hvězdárni, kteráž tu nově byla zřizována, a v níž pracoval až do smrti, mohl počítí s pracemi teprve 3. března 1601!

Jest známo, že první kapucíni přišli do Prahy z Vídni r. 1600; o svatodušním pondělí 1600 byl položen základ kláštera a kostela »P. Marie, královny andělů«. Po dokončení stavby vysvětil arcibiskup Zbyněk klášter i kostel třetí neděli po svátcích svato-dušních r. 1602 — tedy asi za tři čtvrti léta po úmrtí Tychonové. Kapucíni nemohli zvonit, dokud kostel nebyl vystaven; víme,⁴⁾ že zatímco bydleli v klášteře křížovnickém, jejž vykázal jim arcibiskup Zbyněk co jenerál rádu. Spíše podobá se,

⁴⁾ Eckert, Posvátná místa krále hl. m. Prahy, I., 1883, str. 145 a sl.

že tehdejší nekatolická strana hleděla přiměti císaře, aby kapucínům usazení na Hradčanech nebylo dovoleno.

Sluší uvésti list⁵⁾ arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé ze dne 3. listopadu 1600, kterýmž žádal císaře, aby nedával sluchu šlechtě nekatolické.

Spor o vypuzení Kapucínů vznikl tedy již před 5. listopadem r. 1600, kdy Tycho pracoval ještě na hvězdárně v Benátkách, v prosinci 1600 pak v Belvederu; před tím v Praze v úbec nepracoval. Zřejmo, že děla se mu křivda a že zpráva Balbínova je doprosto nepodstatna.

Podle starých zpráv stával Kurzův dům se zahradou východně od původního kláštera kapucínského na Loretanském náměstí (č. p. 99.—IV.), kterýž byl založen 23 května 1600 a vysvěcen⁶⁾ po svatodušních svátcích 1602. Druhým klášterem kapucínským jest Loretta (č. p. 100.). Zde byla nejdříve založena nádvorní kaple Loretta 3. června r. 1626; klášter i ochoz kolem této kaple, jakož i kaple Narození P. Marie byly založeny teprv asi 1661. Oba kláštery, č. p. 99 i 100, byly spojeny chodbou na obloucích přes uličku, je dělící.

Z toho jest zřejmo, že za doby Tychonovy existoval pouze klášter původní, č. 99.; Loretty ještě nebylo.

Kurzův dům s hvězdárnou byl východně od kláštera kapucínského, někde před kaplí Narození P. Marie u kláštera Voršilek. Nějaká věž i sál kláštera Voršilek, považované za zbytky domu Kurzova, byly sbořeny r. 1804 a 1805, čehož svědkem byl⁷⁾ profesor astronomie Dr. Alois David z pražské hvězdárny. —

V novější době vznikla druhá zpráva, že prý Kurzův dům — tedy i Tychonova hvězdárna — býval na místě paláce Černínského se zahradou (nynější kasárny, číslo p. 101.—IV.), jihozápadně od původního kláštera kapucínského.

Tato zpráva jest na pravdu mylná. Jak podepsaný, tak i městský radní Václav Brož, mají z desk zemských opisy trhových smluv o držitelích bývalých domův a zahrad zde stávajících až do konce XVI. století — ale nikde tam není zapsán majetek Kurzův. Zpráva povstala asi tím, že Černínskému paláci protilehlý dům na náměstí (č. p. 102.), hraničící severně s Loretou, byl Černínům od třetiny XVIII. do počátku XIX. století za jízdárnu a přímo sousedil se zadní částí kláštera Voršilek, kamž poblíže klade se poloha domu Kurzova. Byl tu majetek Černínův (č. p. 101.), poblíže domu Kurzova, zaměněn mylně s číslem 102. Letos při slavnosti, konané v Praze 24. října na paměť třístoletého úmrtí Tychonova, bylo domácím i cizím účastníkům na nádvoří Černínských

⁵⁾ Otištěn v Schallerovi, str. 302—303 pod čarou.

⁶⁾ Schaller: Beschreibung der kön. Haupt- u. Residenzstadt Prag, I., 1791.
str. 299—300.

⁷⁾ Schottky, Prag, II. str. 291.—293.

kasáren (č. p. 101.-IV.) ukazováno domnělé místo, kde stávala Tychonova hvězdárna. Tento omyl nebyl by se stal, kdyby podepsaný, jehož prací byly Tychonovy tělesné ostatky nalezeny a tím dán věcný podklad veškeré slavnosti, býval také ke slavnosti pozván; měl již tehdy v rukou důkazy, že Kurzův dům s Tychonovou hvězdárnou nikdy nestál na místě nynějších Černínských kasáren (č. p. 101. - IV.). Proto jest nesprávna i část nápisu na pamětní desce, zasazené v létě 1901 městskou radou na domě »U zlatého noha«, v níž praví se: »— — v nedalekém odtud domě, jenž stával druhdy na místě nynějšího paláce Černínského, zemřel — —«. Nápis pamětní desky, zhotovené z černého syenitu, jest tento:

„LÉTA PÁNĚ MDCCCCI ZASAZENA JEST
NA TOMTO DOMĚ ZVANÉM OD STARODÁVNA
„U ZLATÉHO NOHA“ NÁKLADEM OBCE PRAŽ-
SKÉ PAMĚTNÍ DESKA KU POCTĚ SLAVNÉHO
DÁNA TYCHONA BRAHEHO, CÍSAŘSKÉHO
MATEMATIKA A HVĚZDÁŘE, KTERÝ LÉTA MDC
V TOMTO DOMĚ PŘEBÝVAL A XXIV. ŘÍJNA
MDCI V NEDALEKÉM ODTUD DOMĚ, JENŽ STÁ-
VAL DRUHDY NA MÍSTĚ NYNĚJŠÍHO PALÁCE
ČERNÍNSKÉHO ZEMŘEL A BYL POCHOVÁN V
CHRÁMU MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM.“

Jest známo, že neméně slavný hvězdář Jan Kepler pracoval společně s Tychonem na hvězdárně v domě Kurzově, kterýž takto nesprávně jest kladen na místo Černínských kasáren; městská rada pražská v dobrém úmyslu, aby uctila památku také tohoto astronoma, pojmenovala ulici, nově proraženou západně za kasárnami a zahradou Černínskou (při č. 101.), ulicí Keplerovou. Tím povstala z jedné myšlky hned druhá. —

Dodatky. Zatím co naše pojednání tisklo se, podařilo se nám nalézti ještě některé — a podstatné — zprávy, jak o osudu Tychonových nástrojů hvězdářských, tak i o místě, kde stával dům Kurzův, poslední hvězdárna Tychonova.

Z Plzně listem⁸⁾ 1. dubna 1600 oznámil císař dvornímu výplatci, že přijal Tychona od 1. dubna 1599 do své služby za roční plat 2000 zl. a nařizuje, aby tento obnos Tychonovi vyplatil.

Listem,⁹⁾ daným v Praze 4. prosince 1601, bylo oznámeno výplatčímu Janu Unterholzrovi, že císař zmíněný plat povolil vdově a dědicům pouze do konce dne 24. října 1601, kdy Tycho zemřel;

⁸⁾ Jahrbücher der kunst.hist. Sammlungen des allerh. Kaiserhauses, sv. XV. B, č. 11 714 podle originalu v archivu c. k. ministerstva vnitra ve Vídni

⁹⁾ tamže, č. 11.727.

¹⁰⁾ tamže, sv. VII, B, č. 4698.

zároveň bylo výplatci nařízeno, aby přes tento čas ničeho pozůstalým již nevyplácel.

Vzbuzuje jistě podiv, že dvornímu hvězdáři bylo placeno služné přesně jen dotud, dokud dýchal. —

*

Nespočívá na pravdě, že vdova Kristina, odstěhovavši se před červencem 1602 z domu Kurzova někam dolů na Staré město, vzala s sebou astronomické nástroje, jež po smrti manželově uložila do sklepa v domě Kurzově.

V prosbě,¹⁰⁾ podané císaři Rudolfu II. v březnu 1609, uvádějí pozůstalí, že císař chtěl již r. 1601 koupiti hvězdářské nástroje, jež Tycho pořizoval si s velikou pilí po celý život za více než 100.000 tolarů.

Zprvu nebylo lze o ceně jednat proto, poněvadž president české komory Štěpán Jiří ze Sternberka hned po smrti Tychonově zabavil veškeru pozůstalost (neboť Tycho zemřel dříve, než dosáhl v Čechách inkolátu). Po delším tajném vyjednávání mezi říšským dvorním radou Karlem z Lichtenštejna 'a Janem Barvitemusili pozůstalí spokojiti se odbytným 20.000 tolarů za tyto nástroje a 6% úroky, dokud obnos nebude zaplacen. Smlouva o tom stala se mezi dědici a císařem 28. října 1601. Dne 1. října 1603 splatila jim česká komora na kapitálu 4000 tol., i obnásejí úroky 2310 tol. 69 kr. 1³⁵/₉₁ fen. Od té doby až do 20. března 1609 vzrostly úroky z prvních 16.000 tol. na 5325 tol. 26 kr. 5⁴⁹/₉₁ fen., na což obdrželi 28. září 1608 z české komory 1000 tolarů. Zbývá tedy na kapitálu a úrocích ještě 22646 tol. 26 kr. nedoplatku. Aby hladem nezemřeli, byli nuceni — jak píší — zastaviti veškerý svosty, zlaté řetězy, stříbrné náčiní, šaty a vůbec věci movité; proto pozůstalí prosí císaře, aby jim zjednal poukaz z české komory pro zemského hejtmana v Dolní Lužici tak, aby z peněz kontribučních nebo jiných spolehlivých příjmů státních dosáhli výplaty svého požadavku.

Z tohoto náruku jest zřejmo, že dům Kurzův byl dán Tycho novi jen v užívání, nikoliv darem; jistě byli by jej pozůstalí u veliké tísni své prodali.

Dne 27. března 1604 bylo oznameno listem¹¹⁾ Keplerovi, že J. C. Milost přeje si, aby astronomické nástroje po Tychonovi, koupené císařem, byly pro větší bezpečnost odvezeny do Vídne. Kepler má je zabaliti, dáti složit na vůz ajeti s sebou; po příjezdu má ohlášiti se u superintendanta university, který mu vykáže místo na jich složení a postavení. Tamní mathematikové věci převezmou a za dohledu superintendantova náležitě umístí.

Dalším listem téhož data žádá císař arcikněze Matyáše za vyhledání vhodného místa pro nástroje; superintendant university má přísně hleděti k tomu aby počasím neutrpěly zkázy.

¹¹⁾ tamže, sv. XV. B, č. 11.738.

Dedimus tamen eodem conspectu etiam alias Sedes Astronomiae
Braheanae, easque Uraniburgo circumtulimus litteratis ad marginem li-
gnis expressas.

A.

URANIBVRGV M
PRIMA ET PRÆCIPUA SEDES ASTRONOMIÆ
BRAHEANÆ.

B.

VANDESBVRGV M ARX RANZOVIANA
SEDES ASTRONOMIÆ BRAHEANÆ.
ANNO 1597.

C.

ARX BENATICA BOHEMIÆ
SEDES ASTRONOMIÆ BRAHEANÆ, ANNO 1598.

D.

HORTI CÆSAREI PRAGENSES
SEDES ASTRONOMIÆ BRAHEANÆ, ANNO 1600.

E.

DOMVS JACOBI CVRTII A SENFTENAW S.R.I.
PROCANCELLARIIL ULTIMA SEDES ASTRO-
NOMIÆ BRAHEANÆ, ANNO 1601.

Cæterum causam migrationis assequi paulò difficultius est, Brahem in ea recensenda sibi non immerito faverit, & Principum consilia ac mentes tam fuit imperviae, ut alia plerumque omnia preferantur, quamquæ scien-
tiant.

Kepleri Tycho à Calculo Rudolpho Cæsare assignante datus, & Gau-
nebus Cæsareæ Bibliothecæ Præfectus, idemque Tycho à Gener, confuerunt.
Brabent in cā insulâ tantâ aestimatione Astronomicorum successuum hui-
se, ut certatim ad eum tota Europa concursus forent. Ea res haud dubio in dabo
Cimbrica sermonibus ansam præbuit, Accedit arcta, cum Jacobo Curtio à Senft-
tenaw Pro cancellario Imperii necessitudo, ipsa harum litterarum tractatione
conciliata, qui cum RUDOLPHO CÆSARI pro cā, quā apud illum Prin-
cipem pollebat existimatione, singulariter Tycho m excellenda Astronomia
operam

Obr. 9. Strana 108. knihy »Historia coelistis».

(List jest vys. 32 cm, šír. 20,5 cm.)

Fotografoval Jindřich Eckert, c. a k. dvorní a komorní fotograf v Praze.

Touto určitou zprávou jsou zvráceny dříve uvedené a mnohými spisovateli přejaté zprávy, jako by lid vojenský po bitvě bělohorské r. 1620. většinu hvězdářských nástrojů Tychonových byl zničil. Byly zavezeny do Vídně; nevíme, kam odtud se poděly a také nám není známo, že by před r. 1620 byly vráceny do Prahy.

* * *

Tab. XI. podává zmenšené pohledy na místa, kde Tycho konal pozorování hvězd: A) původní hvězdárnu Uraniborg, B) hvězdárnu ve Wandsbeku, C) hvězdárnu v Benátkách nad Jizerou, D) hvězdárnu v král. zahradě (Belvederu) v Praze, E) dům Kurzův, poslední hvězdárnu Tychonovu.

Tento obraz, jejž podařilo se nalézt p. Jos. Pfeiffrovi, fotografu v ateliérku Jindř. Eckerta, c. k. dv. a kom. fotografa v Praze, jest fotografován z díla:¹²⁾ *Historia coelestis jussu S. C. M. Ferd. III. edita, complectens observationes astronomicas varias ad historiam coelestem spectantes.* (Nebeská historie, vydaná na rozkaz J. C. M. Ferdinanda III., obsahující různá pozorování hvězdářská). Vydáno nákladem Jana Konr. Emmericha, měšťana a knihkupce, v Řezně r. 1672.

Z téhož díla podáváme i zmenšený snímek strany 108, (obr. 9.) protilehlé uvedenému obrazu, kde jsou pojmenovány Tychonovy hvězdárny i s údajem, kterého roku kde byl.

Ale již tu jest omyl; uvedeno, že v Benátkách byl Tycho r. 1598, ač prve jsme dokázali, že v zimě téhož roku přibyl z Wandsbeku do Wittenberka. Na Benátkách usadil se teprve koncem srpna 1599.

Nevysvětlitelnou ten čas, kterak byl pořízen obraz s pohledy na Tychonovy hvězdárny.

Zmínili jsme se, že r. 1623 nebylo z Uraniborgu i Stjerneborgu již ničeho než zbořeniště, a že Picard r. 1671 nenalezl zde než základův — ale »*Historia coelestis*«, vydaná r. 1672. přináší úplný obraz Uraniborgu.

Není lze vysvětliti si věc jinak, než že celkový obraz (tab. XI.) byl sdělán podle obrazů starších. Jest velice podobno pravdě, již jen pouhým porovnáním, že obraz Uraniborgu (tab. XI. obr. A) byl kreslen podle obrázku, jež Tycho podal ve své »*Zprávě*« (obr. 5. a 7.).

Letohrádek královny Anny, nynější Belveder v zámecké zahradě za Jelením příkopem (tab. XI. obr. D), jest po dnes nezměněn; před ním stojí v zahradě známá kašna mistra Jaroše, v dálí jest viděti letohrádek v Král. oboře (nynější Stromovce), v levo od tohoto pak kostel sv. Matěje v Šárce, neboť nepodobá se, že by to byl kostel sv. Gotharda v Předním Ovenci (Bubencí),

¹²⁾ Kniha jest majetkem knihovny Musea krále Českého (sign. 56 A 3). — Bibliotékaři, p. Adolfu Paterovi srdečně děkujeme za všechnu laskavost, osvědčenou při fotografování této památky i jiných.

který jest dále a v dolíku pod letohrádkem. V levo od Belvederu spatřujeme v zahradě starou míčovnu, před Belvederem pak nějaké stavení, jež považujeme za budovu purkrabskou při Černé věži na Hradčanech.

Obraz E, (jejž podáváme u větším měřítku na obr. 10.) zpodobuje dům Jakuba Kurze ze Senftenavy na Hradčanech. Mimo čtyřhrannou budovu v levo považujeme veškerý ostatní za dům Kurzův, který jeví se velmi rozlehlým.

Dům Kurzův byl dostavován r. 1590; tomu nasvědčuje¹⁸⁾ dopis ze dne 23. března 1590, podle něhož arcikníže Ferdinand zaslal Kurzovi pro jeho nově vystavený dům darem 18 beden nejkrásnějšího kroužkového skla z továrny v Halle.

Dům jeví se zde již shořelý, i jest otázkou, z které doby jest tento stav jeho: zda něco krátce před r. 1672, kdy byla vydána »Historia coelestis«, či z doby dřívější, snad z r. 1648, kdy Hradčany byly pustošeny Švédů.

Ač ztrávili jsme mnoho měsíců hledáním zápisu v deskách zemských i městských knihách hradčanských, přece nenalezli jsme zápisu na dům znějícího buď na jméno Jakuba Kurze či na císařovo, který propůjčil dům Tychonovi za obydlí.

Tento dům byl tenkráte městským, šosovním, neboť desky zemské nemají o něm zápisu; ale nešťastnou náhodou chybí knihy kontraktů domovních na Hradčanech z r. 1593—1699.

Jest úplně jistو, že dům Kurzův nestával v místech bývalého Černínského paláce s nynější zahradou (na Pohořelci, nyní č. p. 101, kde jsou kasárny Černínské), neboť mezi majiteli domů stávajících zde před r. 1601, nenašli jsme podobného zápisu. Černínský palác jest na půdě Pohořelce, ale o domě Kurzově víme že, byl na Hradčanech.

Zápisu nenalezli jsme ani o místě, kde jest zemská káznice (č. p. 180.), ani kde jsou vojenské kasárny při kostele svatého Jana Nep. (č. 71.—73.), kde původně býval klášter Voršilek. Nenalezli jsme nějaké zmírky o Kurzově domě ani v místech nynější Loretty (č. p. 100.), jež za doby Tychonovy vůbec ještě ne-stála, ani v místě nad Loretou, nyní domě č. p. 102.

Ani dům č. 181., nynější vojenská nemocnice v Loretanské ulici, ani palác Martinický (č. 67.) ani Sternberský (č. 57.) nemají ve svých zápisech nijaké stopy, jež by vedla k osobě Jakuba Kurze.

Soudíme-li však podle vyobrazení domu Kurzova (tab. XI. obr. E), kde v levo před domem jest hradba, v čele má vrata a úzké průčelí domu, za ním — jak podobá se — běží opět ulice, tedy staveniště jdoucí do tří ulic, jest velice podobno pravdě, že dům Kurzův jest dům v ulicích Kanovnické a »U kasáren«, před zrušeným kostelem Voršilek sv. Jana Nep., kde jest nyní dům č. 69., a to první

¹⁸⁾ Jahrbücher der kunst. hist. Sammlungen des allerh. Kaiserhauses, zv. XVII, B, č. 14.151 (original v c. k. státním archivu v Insbruku).

Tab. XI. Místa, kde Tycho konal pozorování hvězd.

Fotografoval Jindř. Eckert, c. k. dv. a kom. fotograf v Praze.

K důvodům místopisným přibývá však i doklad zeměpisný. Tycho poznamenal, že hvězdárna jeho v domě Kurzově leží na $50^{\circ}5'30''$ zeměp. šířky. Astronom pražské hvězdárny Dr. Alois David¹⁶⁾ hledaje polohu věže Tychonovy, připadl r. 1804 na věž a sál nějaký u někdejšího kláštera Voršilského (nyní č. 72.), teď Voršilských kasáren pod zemskou káznicí (č. 180., býv. palácem Trautmannsdorským). A v skutku změřil pro věž onu $50^{\circ}5'28\cdot4''$ zeměp. šířky, tedy polohu jen o $1\cdot6''$ rozdílnou. Dům č. 69. je sice od kasáren oddělen uličkou, nicméně měření Davidovo nevylučuje, ano spíše stvrzuje mínění naše, že toto č. 69. jest někdejší sídlo Tychonova.

Při všem úsilí nepodařilo se nám zjistit více; hledíce však k důkazům negativním a ku propátrání veškerého území kolem kláštera kapucínského pod č. 99., chceme s určitostí tvrditi, že dům pázat č. 69. východně od kláštera kapucínů pravděpodobně jest hledaný dům Kurzův, kde Tycho Brahe bydlel, konal pozorování hvězd a r. 1601 zemřel.

Jan Herain.

Nález a vyšetření tělesných ostatků.

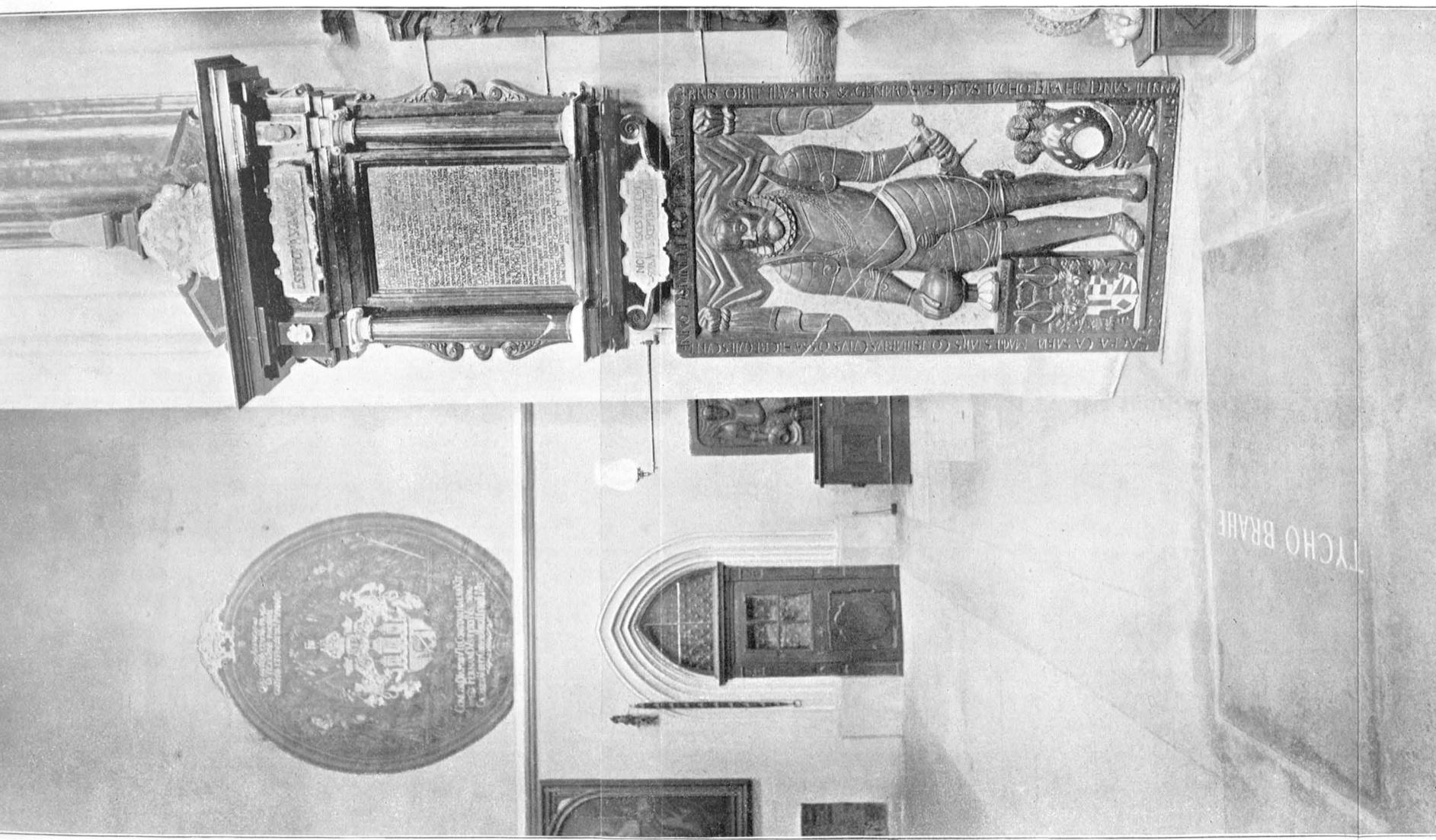
Počátkem r. 1901 sestoupilo se v Praze komité ku přípravě třistaleté oslavy úmrtí slavného hvězdáře Tychona Brahe. Komité žádalo radu kr. hl. města Prahy, aby obec, co patron kostela P. Marie před Týnem, dala svým nákladem očistit a opravit mramorový náhrobek a nad ním umístěné epitafium Tychonovo (tab. VIII.), nalézající se na prvním pilíři hlavní lodi chrámové. Městská rada přistoupila k této žádosti a vyzvala architekta a c. k. konzervátora Jana Heraina, aby převzal provedení této věci i učinil náležité návrhy. Týž, ohledav zevrubně náhrobek, projevil ochotu řídit práce restaurační a navrhl, aby epitafium (z červeného a bílého mramoru) bylo zbaveno dosavadního černého nátěru, i s náhrobkem očistěno, mramory vybroušeny i vyleštěny, otlučená římsa nově vysazena a spáry, kde potřeba, vytmeleny. Nápis epitafia, tesaný do bílého mramoru, budiž nabarven černě, aby písmo stalo se čitelnějším.

Měly následovati dodatečné návrhy na úpravu chybících kusů epitafia; pravděpodobně býval na středu epitafia buď mramorový ananas či pyramida, pod sloupy pak nějaké dva znaky; než však přistoupí se ku provedení nutno vše dříve prostudovati. Konečně požádal Jan Herain městskou radu za dovolení, aby mohl pátrati po tělesných ostatcích Tychonových, leží-li vskutku před pilířem, kde jest umístěn náhrobek s epitafiem.

Podle některých historických zpráv byly mrtvoly nekatolíků za protireformace po bitvě bělohorské r. 1620 z chrámu vyvrženy, nikde však nepřipomíná se, byla-li mezi nimi též mrtvola Tycho-nova. Ostatně mohla býti hrobka zničena při různých příhodách, chrám postihnulích, jichž následkem musela býti opravována dlažba kostelní.¹⁷⁾

¹⁶⁾ Abhandlungen d. k. böhm. Gesellsch. d. Wissenschaft. 1805. II. sv., 1.—45.

¹⁷⁾ Nejistota žádoucího výsledku při pátrání způsobilá, že bylo nutno upustiti od pozvání členů komise, hlavně krajanů Tychonových.

Tab. VIII. Náhrobek Tychona Brahe s epitaferem
v chrámě P. Marie před Týnem.

Deska ve dlažbě s nápisem TYCHO BRAHE označuje původní i nynější hrobučku,
v níž jsou uloženy ostatky Tychona Brahe.

Fotografoval Jindřich Eckert, c. a. k. dvorní a komorní fotograf v Praze.

Městská rada schválila veškery tyto návrhy a povolila potřebný náklad, tak že 24. června 1901 mohlo být přikročeno ku pátrání, jež stalo se za přítomnosti hlavního faráře dp. Dra Eduarda Knoblocha, ředitele měst. musea a c. k. konzervatora Břetislava Jelínka, měst. radního Václ. Brože a Jana Heraina, architekta a c. k. konzervatora.

Pod kamennou dlažbou brzy byla nalezena cihlová klenba hrobky, silná 15 cm, na níž byla jen slabá vrstva země; když dělníci klenbu prorazili, objevila se zděná obdélní hrobka, na západní straně až po klenbu rumem zasypaná. To stalo se asi v dobách minulých, kdy byla část klenby hrobkové proražena a do otvoru pak nasypán vápenitý rum tak, až upkal otvor hrobky.

Východní část hrobky, proti hlavnímu oltáři, byla zasypána poměrně málo; přece však bylo zde rumu tolik, že zprvu nebylo viděti nijakých rakví.

Původní zdivo hrobky bylo provedeno dosti neuměle; bylo z lomového kamene, klenba segmentová z cihel. Světlá délka hrobky obnáší 2,30 m, šířka 1,76 m, světlá výška 1,08 m; od vrchu dlažby kostela až na dno hrobky bylo naměreno 1,58 m.

Příčinu, proč část klenby hrobkové byla proražena, lze asi vysvětliti nešťastnou příhodou dne 10. června 1679. Tenkrát udeřil blesk do sanktusové vížky nad střechou hlavní lodi, kterouž zapálil. Od toho pak chytla chrámová střecha a padající krov její prorazil původní gotickou křížovou klenbu, jež sřitivši se do vnitř chrámové lodi, rozbita mnohé oltáře a lavice, urazila kus římsy z epitafia Tychonova a prorazila klenbu hrobkovou. Při hašení ohně v kostele vnikla voda i do hrobky; otvor v klenbě hrobky byl upcán vápenným rumem, aniž by býval zase doklenut. Tím lze vysvětliti si nynější nález. Po sbourání klenby byl rum pozorně po vrstvách odstraněn a lžicí zednickou i pouhýma rukama vyhazován na kostelní dlažbu, kde byl obsah jeho pečlivě prohlížen.

Při tom bylo brzy nalezeno množství malých, shnilých a setlých kousků dřeva u velikosti jen asi 4—6 cm délky i šířky, jež — jak později se ukázalo — pocházely z vík dvou rakví.

Asi o $11\frac{1}{2}$ hod. dopoledne počala objevovati se v násypu západní části hrobky obličejobavá část hlavy, schýlené ku pravé straně, pokryté biretem.

Na trupu mrtvol byl nalezen hedvábný kabátec, sáhající až na kolena, na nohách nitěné punčochy a sametové střevíce s koženými podešvy.

Mrtvola ležela v jižní polovici hrobky, přímo u nohou mramorového náhrobku Tychonova, kdežto po levé straně mužské mrtvoly ležela v jiné rakvi druhá mrtvola, ženská. Po přestávce polední (od $1-2\frac{1}{2}$ hod.) bylo pokračováno s prací. Po 4. hod. odpolední byly obě mrtvoly vybaveny z rumu tak, že nález stal se zřetelným; když pak po povrchním očistění hlavy první mrtvoly byl pod nosem shledán velký kroucený knír, podobný tomu, jaký má postava Tychonova na náhrobku, jevilo se jistě,

že byla nalezena mrtvola slavného Dána. Proto byla všecka další práce ihned zastavena, a starostovi, JUDru Vlad. Srbovi, podána na radnici zpráva o nálezu; zároveň bylo žádáno za povolání znalců anatomie i anthropologie. Do té doby nebylo nálezem hnuto. Prozkoumání nalezených pozůstatků nestrpělo dlouhého odkladu proto, že kostel musil co nejdříve být odevzdán bohoslužbě; u hrobky, zatímco uzavřené, konal městský strážník za dne stálý dozor.

Ve středu, 26. června 1901 odpoledne o $\frac{1}{4}$ 4. h. dostavili se oba znalci: professor Dr. Ondřej Schrutz a docent Dr. Jindřich Matiegka, oba z české university, kteří za přítomnosti prve jmenovaných členů komise, některých městských radních, obecních starších i universitních professorů hned na místě tělesné pozůstatky znova ohledali; se zřetelem k nedostatečnému osvětlení hrobky a k nutnému její vyčistění bylo v poradě hned pak na radnici konané usneseno po návrhu znalcův, aby pozůstatky, jimiž nebylo dosud hnuto, byly nejbližšího dne vyzdvíženy, při denním světle vyšetřeny a fotografovány, neboť fotografování jich v hrobce jevilo se nemožným. Návrh došel schválení i bylo následujícího dne (25. června 1901) s poledne přikročeno ku prozkoumání.

Především byla podrobně zjištěna poloha nálezu (»in situ«); pak znalci vlastníma rukama vyzvedli pozůstatky a při denním světle je ohledali. Bylo zjištěno toto: Mrtvola mužská ležela v borové, uvnitř vysmoléné, nebarvené rakvi bez víka, jež byla vložena do rakve jiné, taktéž borové, zevně černě natřené, v čele s malovaným velkým bílým křížem. Obě rakve byly dosti shnilé a rozpadlé; pouze čelo u nohou mrtvoly bylo poměrně zdravé a zachovalé.

Druhá mrtvola, ženská, ležela pouze v jednoduché rakvi borové, taktéž shnilé a spuchřelé.

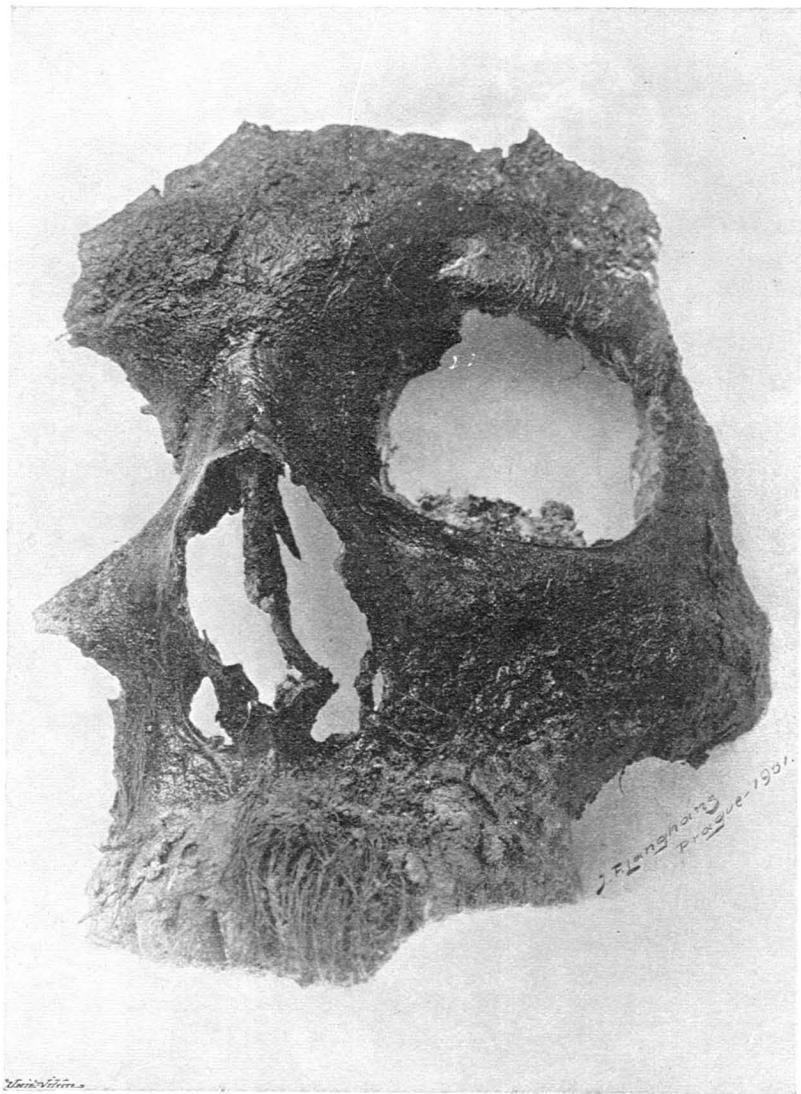
Obě mrtvoly ležely hlavou k západu, nohami k východu, totiž ku hlavnímu oltáři.

Průlom v klenbě, kudy byl kdysi do hrobky sypán rum, byl právě nad hlavou mužské mrtvoly; tím vysvětluje se, že většina lebky její byla rozbita a že zachovala se jen část obličeje a čela.

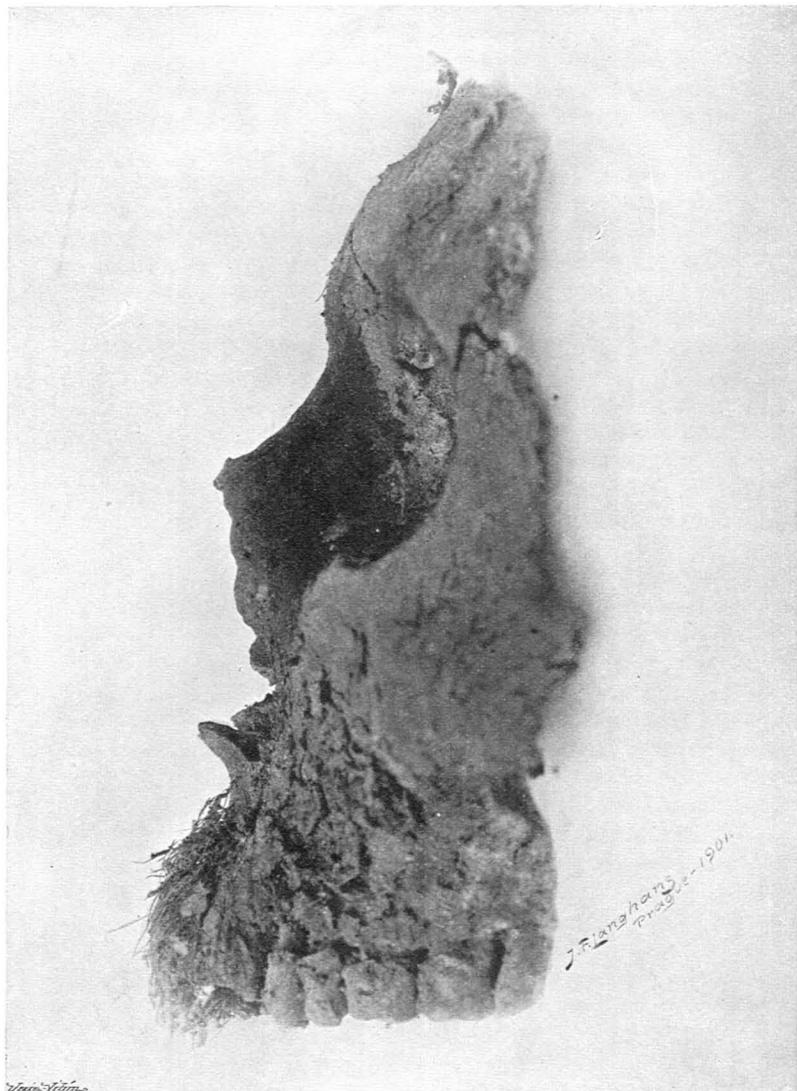
Oděv mužské mrtvoly sestával z dobře uchovaného hnědého sametového biretu, na němž ležela mosazná sponka (patrně od péra), pak z kabátce, zhotoveného z pevného tmavočerveného hedvábí se znatelným ornamentem květovým. Na nohách byly až po kolena sahající žluté nítěné punčochy a sametové střevíce. Všecka mrtvola byla v rakvi podestřena prostěradlem z tenké hedvábné látky, jež rozpadávalo se v množství maličkých kousků. Hlava spočívala na malém polštářku, vycpaném senem. Na druhé mrtvole, ženské, pochované po levé straně mužské mrtvoly, nebylo nalezeno nijakých zbytků oděvu, ani ozdob; pouze v poloze skřížených rukou bylo nalezeno asi 200 bílých kostěných korálků s dírkami. Korálky byly stejné velikosti i nebyl to patrně růženec, který bývá složen z korálků větších i menších.

Mezi oběma rakvemi byl všude vápenný rum; soudě podle polohy nebylo mrtvolami před tím hnuto. — Pak přistoupeno ku

Tab. XII. a) Zachovaná obličejová část Tychona Brahe.
(Pohled z předu.)

Tab. XII. b) Zachovaná obličejobvá část Tychona Brahe.
(Pohled se strany.)

prohlédnutí zachovalých tělesných ostatkův a to nejdříve mužské mrtvoly. Dolní polovice její byla zachována lépe než horní, která byla rumem více zasypána. Byla vůbec takřka jen kostra zachována.

Mrтvola ležela natažena; horní končetiny byly v kloubech loketních ohnuty. Celková délka, zjištěná in situ, obnášela 168 až 170 cm, pokud bylo lze souditi při necelé temenní části lebky.

Pak byly od sebe odloučeny jednotlivé kosti, vesměs úplné, a vyzdviženy vlastníma rukama znalcův, počínaje dolním koncem, jednak aby mohly být lépe shledány, jednak aby v celku a neporušeně mohly být vyzdviženy zachovalé části lebeční.

Veškery kosti byly silné, massivní; místa upevnění svalových měly mocně vyvinutá, vykazovaly vesměs mužské znaky a bylo lze podle nich souditi na postavu silnou a svalnatou. Nápadná byla značná šířka hrudní kosti. — Pak byly zachovalé části lebky (s pokrývkou, s přiléhajícími zbytku oděvu a s polštárem, na němž odpočívaly) vyzdviženy podstrčením desky kovové a především z předu i se strany ofotografovány.

Zjistilo se, když zbytek šatu byl opatrně odstraněn, že z hlavy zachovala se jen část obličejové kostry, a to dolní část čelní skořepy, kůstky nosní, levá lícni kost, levá horní kost čelistní z velké části, část též kosti pravé strany s příslušnými zuby (totiž: řezáky, špičáky, lícni zuby obou horních čelistí a třemi stoličkami strany levé). Chrup byl značně ubroušen.

Z mozkovny nezachovalo se ničehož; na jejím místě a zvláště v pokrývce hlavy nalezala se mimo několik vlasových chomáčků pouze šedá, popelovitá drť. Několik pevnějších kousků připomínalo hmotu, kterou nalézáváme v lebkách z některých kostnic jako zbytky saponifikovaného (zmýdlovatého) mozku.

Kosti končetin a také zachovalé kosti lebeční byly místy pokryty tenkou vrstvou drtivé, hnědé hmoty t. j. zbytky seschlých a mumifikovaných částí měkkých, v nichž ještě vězely nad očnicemi zbytky světlohnědých obočí a nad zuby zbytky mocného kníru. Mimo to zachovala se oddělená úplná polovice kníru, která byla asi 10·5 cm dlouhá, 2 cm silná, slabě s-ovitě zahnuta a sestávala ze silných, mocně zakroucených hnědých vlasů vousových. Konečně bylo v pokrývce hlavy nalezeno ještě několik hnědých, poněkud zarudlých, místy světlejších chomáčků vlasů.

Nehledě ke zbytkům vousu jeví také kosti obličejové rozhodný typ mužský; kosti lícni vystupují poněkud silněji, jak to také prozrazuje vyobrazení *Tychona Brahe*.

Očnice jsou mírně šikmo položeny, nosní otvor poněkud zakřivenou přepážkou rozdelen asymmetricky; nosní trn jest silněji vyvinut.

Rozměry nosu a zvláště kůstek nosních neodchylují se značně od všeobecných středních číslic; pouze délka kůstek nosních (21·5 mm) jest poněkud pod průměrem. Co se týká jednotlivých rozměrů kostí a obličeje odkazuje se ostatně na zprávu, kterou

Dr. Jindř. Matiegka dne 11. října 1901 předložil Král. české společnosti náuk v Praze.

Nápadný byl tvar horního okraje otvoru nosního. Nosní kůstky byly zde t. j. na svém dolním, volném okraji ohraničeny malou, srpovitou ploškou, která jevila patrné známky zajizvení kosti. Při pohledu se strany zdá se poněkud zahnutý hřbet nosní dole náhle ukončen malou, při kraji skloněnou čárou t. j. právě onou v profilu se jevíci plochou srpovitou; nad touto ploškou nachází se malý hrboleček. Není pochyby, že se zde jedná o povrchně zajízvené poranění kosti, které patrně povstalo nešťastným sekem, kterým *Tycho Brahe* zbaven byl části nosu. Toto zmrzačení nosu jest na všech obrazech *Tychona Brahe*, jakož i na náhrobním kameni naznačeno dosti nápadně.

Horní okraj nosní apertury, zvláště zmíněná srpovitá ploška a její nejbližší okolí jest až 7—15 mm daleko světle zeleně zbarveno, jak vůbec pozorovati lze na kostech, které byly dlouhou dobu ve vlhké půdě ve styku s mědí.

Toto zbarvení po smrti povstalé vysvětluje se prostě tím, že slavnému hvězdáři byl také do hrobu dán umělý nos, jejžto za živa k zakrytí svého nedostatku tělesného nosil. Tato prothesa sestávala patrně ze smíšeniny obsahující měď, jejžto barva se pokud možno přibližovala přirozené barvě pleti a vyžadovala jen méně dalšího zbarvení. Udává se, že *Tycho Brahe* tuto vložku natíral mastí a zasypával moučkou barvy pleti lidské. Prothesa byla asi — aby byla lehká — zhotovena z tenkého plechu, čímž se také vysvětluje, proč mechanickými a chemickými vlivy přišla úplně na zmar, takže při otevření hrobky přes úsilovné hledání nebylo nijaké stopy její nalezeno.

Znaci mohli s určitostí souditi

1. podle jakosti kostry a zvláště dle tvarův obličeje,
2. podle délky kostry, která se rovnala délce postavy *Tychona Brahe* na náhrobním kamenu (170 cm),
3. podle přibližného stáří osoby,
4. podle zachovalých zbytků vousu,
5. podle nálezu v krajině nosní: že byly odkryty tělesné pozůstatky *Tychona Brahe*, jak předvídal c. k. konservator Jan Herain.

Druhá objevená kostra s dobře zachovalou lebkou byla 155 cm dlouhá a pocházela — soudě dle pokročilého srostění švů na lebce a dle silného ubroušení chrupu — od starší ženy. Ačkoliv chyběly na kostře bližší osobní znaky a tyto také známy nejsou, lze přec právem za to míti, že pozůstatky tyto přináležely manželce *Tychona Brahe*, jmenem *Kristině*. Neboť na dolní části epitafia lze čísti: »Eius exuvias uxorisque triennio post defunctae, heredes liberis sacro hoc composuerunt.«

Z tohoto bezpečného pramene dovídáme se, že vdova *Kristina* po *Tychonu Brahe* zemřela r. 1604 a byla pochována po boku svého manžela.

Mramorový náhrobní kámen s postavou *Tychona Brahe* v životní velikosti a nad ním se nalézající epitafium, na němž jest latinský nápis o 35 řádkách, byly zajisté postaveny dětmi slavného hvězdáře několik let později, snad až 10 let po jeho smrti. Tomu nasvědčuje na náhrobku nesprávný letopočet MDCIII (místo MDCI); chyba napravena tím, že poslední dvě léta (II) byla — jak shledáno při nynější opravě — původně zatmelena. Lze domnítati se, že v době, kdy byl náhrobek pořízen, rok úmrtí zřizovatelům vymizel z paměti. Epitafium bylo pořízeno teprve někdy po r. 1604, neboť činí se tam zmínka o úmrtí Tychonovy choti Kristiny, jež zemřela za tři roky po svém manželu.

Latinské nápisu na okraji pomníku a v bílé mramorové desce epitafia skládal dějepisec císaře Rudolfa Jakub Topotius.

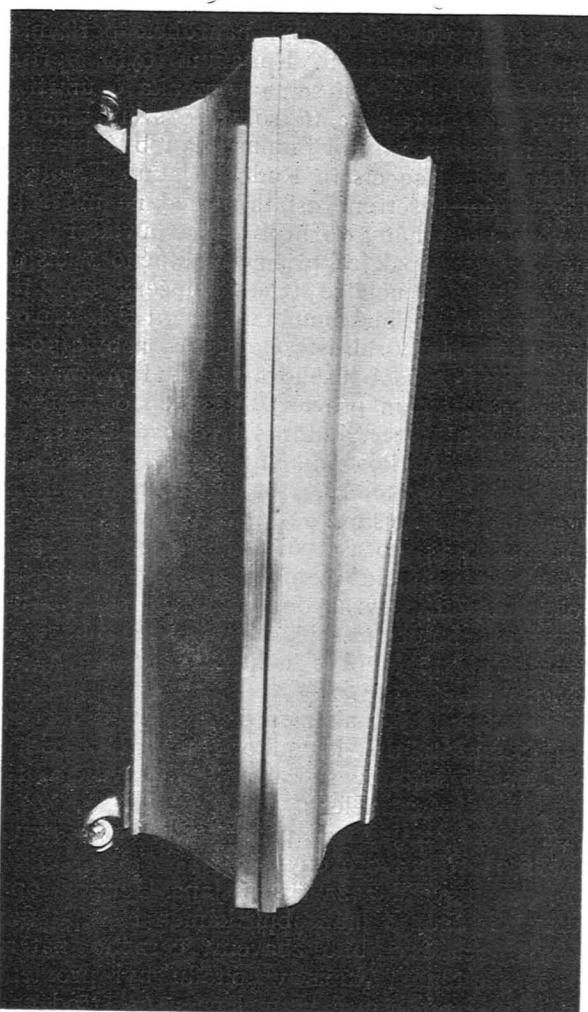
Po dokonaném vyšetření ostatků hned na místě byly zbytky ženské mrtvoly ponechány ve hrobce na původním svém místě. Kosti Tychonovy byly pak za příčinou nutného vyčištění a opravy této části hrobky, jež nejvíce trpěla, složeny do připravené již skřínky a odevzdány dp. hlavnímu faráři Dru Ed. Knoblochovi k zatímnému uschování v sakristii, pokud by nebyla pořízena řádná rakev cínová. Jiný způsob uschování nebyl možný, neboť platné předpisy nedovolovaly ani převozu tělesných ostatků z chrámu ani nového jich pohřbení tamže. Zatímní přechování zbytků mrtvolných dp. hlavním farářem (a kostelníkem), jemuž přece svěřuje se vše, co katolíkům jest nejsvětější, i ostatní poklady chrámové, jevilo se také jinak nevhodnější, ač se nad tím některé denní listy tendenčním způsobem pozastavovaly. Jen ze zvláštní piety byly zvlášť zabaleny též domnělé, ale jinak nedokázané zbytky mozkové. Zlomek kosti lebeční převzal docent Dr. Jindř. Matiegka za účelem odmočení hmot, přischlých v krajině nosní a k bližšímu prozkoumání, při čemž teprve některé z uvedených podrobných nálezů byly učiněny.

Dne 6. července byl pak zlomek lebeční a zachovalé zbytky vousu za přítomnosti dp. hlavního faráře Dra Ed. Knoblocha vložen do skleněné nádoby se zabroušeným víkem, tato pak neprůdušně uzavřena a zatmelena.

Hrobka byla opět jako za přestávky při výzkumu prozatímně uzavřena pevným víkem dřevěným.

Zatím podle návrhu a za řízení Jana Heraina opravil sochař Otto Sandtner Tychonův náhrobní kámen i s epitafiem; červené mramory byly očistěny, bílé zbaveny černého nátěru, vše pak ubroušeno a vyleštěno. Nápis v epitafiu byl pro lepší čitelnost natřen černě, otlučená římsa vytmelena a na střed epitafia postavena nová pyramida z červeného mramoru, jak původně bývala. Stopy v kameni pod dvěma sloupky epitafia nasvědčují, že tam nějaké znaky buď byly, anebo aspoň měly být umístěny. Ale mimo známý znak Tychonův nebylo známo znaku druhého, neboť manželka jeho Kristina, pošedší z rodu selského, znaku neměla. Proto nebylo lze přikročiti na doplnění chybících erbů.

Dne 29. července 1901 o 1. hod. s poledne — kdy jediný a český cínař v Praze Jos. Scheller dodal cínovou rakvičku¹⁸⁾ — byly tělesné zůstatky Tychonovy, zachovalé kusy oděvu (mimo ony, kteréž odevzdány do Musea kr hl. města Prahy), pak zmíněná skleněná nádoba se zachovalou částí obličejom a jiná nízká láhev

Obr. 11. Nová cínová rakve Tychona Brahe.

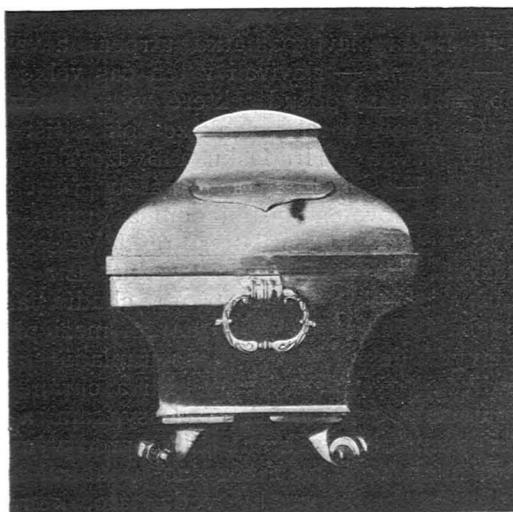
Fotografoval Frant. Dvořák.

¹⁸⁾ Stála 300 K. Váží $33\frac{1}{2}$ kg, má na délku 1 m, na šířku u hlavy 4 dm, u nohou 3 dm, a jest i s nohami 42 cm vysoká. Síla cínu 3 mm. Na víku u hlavy jest štítek se jménem Tycho Brahe, rokem úmrtí (1601) i památky (1901) 300. leté smrti Tychonovy. Fotografi pořídil ochotný náš spolu-pracovník p. Frant. Dvořák.

skleněná s domnělými zbytky mozku uloženy do rakve (obr. 11. a 12.) zaletované pajkou, a rakev byla zas uložena na původní místo v hrobce.

Uložení ostatků byli přítomni: dp. hlavní farář Dr. Ed. Knobloch, první náměstek starosty kr. hl. m. Prahy J. U. Dr. Vojt. Frič, městský radní Václ. Brož, obecní starší J. U. Dr. Luboš Jeřábek, professor při české universitě M. U. Dr. Ondř. Schrutz, ředitel Musea kr. hl. m. Prahy Břet. Jelínek a jednatel Společnosti přátel starožitností českých v Praze Ant. Boh. Černý.

Následujícího dne — v úterý, 30. července — byla hrobka opět zaklenuta a do dlažby na místě, kde odpočívají ostatky slav-

Obr. 12. Pohled na rakev Tychonovu se strany.

Fotografoval Frant. Dvořák.

ného Dána, byl vsazen velký žulový kámen s nápisem TYCHO BRAHE. Plán hrobky odevzdal Jan Herain Museu kr. hl. města Prahy.

Jest snad zbytečno připomínati, že všecek průběh šetření byl důstojný i že veškerá veřejnost, jakož i město Praha, kteráž velkého hvězdáře kdysi pohostinsky přijala a důstojně dala upravit místo posledního jeho odpočinku, sledovala pátrání s nemalou účastí.

Při popularitě a úctě, kteréž Tycho v Praze stále požíval, není s podivem, že někteří jednotlivci buď pro sebe či pro jiné ctitele zvěčnělého na památku otevření hrobky uschovali bezcenné a k odstranění určené kousky shnilých věk s rakoví, nalezené v rumu, jakož i zbytky tkaniv z prostěradla, rozpadlého v množství kousků.

Ale tělesné pozůstatky Tychona Brahe, na jichž nalezení a zjištění bylo podniknuto všecko namáhaté a nákladné šetření právě z velké úcty k jeho osobě, odpočívají opět na témž čestném místě, jež jim vykázal již císař Rudolf II.

Jan Herain — Dr. Jindř. Matiegka.

Svátky velikonoční v podání prostonárodním.

Sebral J. Košťál.

Svátky velikonoční slaví památku utrpení a vzkříšení Páně. Staří Čechové — pohané — slavívali v ten čas velké svátky jarní. Z minulých dob zachovány posud některé zvyky i pověry, jež však pomalu mizejí. Co jsem sebral jednak ze sbírek tištěných, jednak z podání lidového hlavně v Hradecku a Bydžovsku, podávám. —

Zelený čtvrtok — sluje tak na památku přísného postu dob dřívějších, kdy bylo dovoleno jísti jenom zeleninu, zvláště hořký salát polní. Bývalo zvykem posílati si před Velikonocemi přání a dáinky, jež nazývány dary Zeleného čtvrtku. Lidé bohatí dávali si navzájem dáinky ze zlata nebo stříbra, chudí pak také jídla; beránek velikonoční býval obyčejným darem mezi přáteli. —

Časně před východem slunce vycházejí mladí, staří do přírody a myjí se proudivou vodou, aby byli otužili a chráněni v tom roce přede všemi nemocemi, zvláště pak před osýpkami a zimnicí. (Lužany.) — Voda pramenitá, nabraná tajně před východem slunce na Zelený čtvrtok má velikou moc, ale kdo jí nabírá, nesmí s nikým mluvit, ani bábu potkatí, siče by voda tato, která prý vydrží 30 dní stále čerstvá a čistá, pozbyla své moci. (Neděliště.) Kdo se chce ubrániti před »uřknutím«, má dáti na Zelený čtvrtok ráno kousek blíhého plátna do zahrady a nechat tam přes noc. Když jdeš na Velký pátek do východu slunce do zahrady se modlit, utři se tím plátnem poroseným v obličeji a nikdo prý tě »neuhraň« po celý rok. (Nový Bydžov.) — Je-li na Zelený čtvrtok rosa, otírají o ni ruce ti, kteří by se rádi zbavili bradavic a říkají při tom:

»Jed', koníčku, jed'!
bradavice smet!« —

a koníček prý bradavice odnese. (Rovensko.) — Kdo se postí od Zeleného čtvrtka až do Božího hodu velikonočního, tomu prý pán Bůh všechny hříchy odpustí.¹⁾ — Na Zelený čtvrtok bývala kaše s medem jídlem obvyklým, nyní zachovává se zvyk jísti ráno »jídásky« s medem za tím účelem, aby byl člověk jist před uštknu

¹⁾ Květy 1846 str. 357.

tím jedovatých hadů. (Neděliště.) — Dle jiné verše hojí se prý rány a boláky tomu, kdo jedl jídáška s medem, a nedostane v tom roce »prašivinu«. (Rovensko.) — V Krkonoších jedí jídášky s medem před snídání a věří, že nebudou mítí v tom roce bolesti krku a úst. (Hoř. Štěpanice) — Dřevaři na horách jedí ráno med smíchaný se zaječími bobky, aby se ochránili před oznobením. (Víchová.) — Místy se maží medem, jež na Zelený čtvrtý včelám berou, aby neměli v tom roce žádné vyrážky na těle. — (Vysoké.) — Na tento den má každý z domácích pojistí něco zeleného; nejlépe jest prý jisti hráč, na kterém jest podoba kalicha. (Lískovice.) — Svátky velikonoční mají od starodávna své pečivo — mazance. Dle názoru lidového pekou se mazance na památku, že Pán Ježíš rozdával při poslední večeři sv. apoštolum okrouhlý chléb. — Na Zelený čtvrtý zachovává se zvyk, že se v domácnostech čistí a vymetá; zvláště světnice má být do východu slunce čistě zametena a svěcenou vodou vykropena, aby nebylo svárů v domě. Smetí se pálí na ohništi za tím účelem, aby se nedržel hmyz a nečistota. Někde vynesou smetí na cizí pole a zbaví se tak švábův a jiné neřesti. (Hoř. Štěpanice.) — Místy uříznou do východu slunce tři proutky a šlehají jimi ve všech koutech světnice volajíce: »Vša, hosti bez kostí«, aby vypudili hmyz ze stavení. (Nový Bydžov.) — Někde vymetají světnici proutky, jež ulomili rukou v bílý šátek ovinutou a kropí (ve světnici) sněhem, aby se nedržela neřest. (Kněžice.) — Ráno v 9 hodin zaváže se všem zvonům srdce a čas do kostela oznamují »řehtačky« — na znamení smutku. Když se posledně zvoní »gloria«, klepou si mužové na kapsy, aby měli po celý rok hojně peněz. (Prasek.) — Někdo z domácích vyjde do zahrady a třese stromy, aby hojně ovoce urodily. (Zábědov.) — Místy zahrabávají při tom peníze pod strom, věříce, že najdou za tři roky na tom místě poklad. (Nová Paka.) — Dobytka se dává kousek chleba nebo housky s medem, aby mu nic jedovatého neškodilo.²⁾ — V některém kraji vzal hospodář dvě holoubata, utrhl jim hlavu a vycedil krev na tři hrsti pšenice, přichystané na míse. Pak zahvízdal na holuby. Ti sezobali pšenici a drželi se potom při stavení.³⁾ — K velikonočním jídłům patřila ode davná vejce, jež dával lid světiti, aby mu neškodila. Ráno na Zelený čtvrtý sbírají se vejce toho dne snesená a nechávají se na kraslice — pro pomlázkou. Někde házejí tato vejce, posvěcená na boží hod velikonoční, přes chalupu a zahrabávají je na místě, kam dopadla; to prý jest ochrana proti udeření hromu a jiným neštěstím.⁴⁾ — Hospodář ukrojí před východem slunce kousek chleba nebo jídáška, pomaže medem a vhodí do studně, aby v ní byla dobrá voda, nepřijala nic jedovatého a nikdy se nekazila. (Záhoří.) — Také křížky, dělané ze svěcených kočiček,

²⁾ Č. M. 1853. str. 493.

³⁾ Kroslmus: Staročeské pověsti etc. I. str. 222.

⁴⁾ Č. Mus. 1854. str. 548.

pouštějí se do studně, aby měla hojnost zdravé vody.⁵⁾ — Někde házejí kousek medu do studně, aby se v ní nedržela neřest.⁶⁾ — Hodí-li člověk lačný před východem slunce kousek svěceného medu do sklepa, vypudí prý všechny žáby.⁷⁾ — Na Zelený čtvrtok jest dobré sítí hráč, vydaří se prý nejlépe.⁸⁾ — Myrta v tento den sázená dobré se ujímá. (Nový Bydžov.) — Místy vezmou hoši dva rozličné kameny, uvrhnou je do ohně a pokropí svěcenou vodou. Pak těmi kameny házejí: Kdo dále dohodí, bude prý v tom roce šťasten; kdo nejméně, toho potká samé neštěstí. Komu se kámen vysmekne, nebo jiná nehoda se mu stane, zemře prý do 3 měsíců. (Mlazovice.)

Velký pátek. Velký pátek jest v církvi katolické den nejhlubšího smutku — památka smrti Pána Krista. — Lid náš zahalil den tento v roucho plné bájí, jež protkal různými zvyky a pověrami. — Před východem slunce jdou se domácí mýt k proudivé vodě, aby zůstali po celý rok zdraví a neměli žádné vyrážky. — Kdo se ponoří před východem slunce třikráte v řece, pak se modlí 7 Otčenášův, 7 Zdrávasův a jednou Věřím v Boha, ztratí vyrážku⁹⁾ — Potom jdou do zahrady, pokleknou pod strom a modlí se obrácení jsouce obličejem k východu na památku, že se Kristus Pán modlit v zahradě Jetsemanské. Malým dětem, které nemohou jít ven, přinesou proudivé vody a myjí je doma. (Neděliště.) — Místy se myjí před východem slunce svěcenou vodou, aby byli šťastní. (Volanice.) — Chtějí-li se však mýti vodou studičnou, zabraňují tomu někde obávajíce se že by jim studně vyschla. (Ohništany.) — Někde neopomenou v ten den vstávajíce z postele šlápnouti na železo (n. sekuru), aby prý neměli bolavé nohy. (Slovensko.) — Místy pomodlí se domácí v zahradě a přišedše do světnice snědí každý vejce na tvrdо vařené, k nimžto se při vaření přidal několik svěcených kočiček. (Brázdín.) — Hospodář obejde celou zahradu, pak poklekne u prostředního stromu a říká:

»Modlim se k tobě, strome zelený,
ať tě Pán Bůh dobrým odmění!« (N. Bydžov.)

Má-li někdo nezhojitelné rány na těle, jde na Velký pátek do pole, udělá důlek do země, dechne do něho třikrát a tím se prý uzdraví. (Lužec.) — V pohorských dědinách myjí se dívky rosou, aby nabyla krásy. (Vožice.) — Časně ráno vynášejí se peřiny na čerstvé povětrí, aby nebyly po celý rok nemocni ti, kdo na nich spávají. (Ladnov.) — Vloží-li si děvče na Velký pátek večer pod hlavu »žabí peřiny« (žabí lože), doví se prý, kterého hocha dostane za muže. (Nový Bydžov.) — Také šaty se vynášejí na dvůr, aby

⁵⁾ Vesna V. č. 8.

⁶⁾ Č. Mus. 1853. str. 493

⁷⁾ Světozor VII. str. 14.

⁸⁾ Čas. Mus. 1854. str. 548.

⁹⁾ Čas. Mus. 153. str. 494.

se nedali do nich moli. (Neděliště.) — Když se domácí opatřili a otužili proti nemocem, jde hospodyně mýti krávy a telátka, hospodář pak koně v tekoucí vodě, aby je přede všemi nemocemi chránili. Místy polévají dobytek proudivou vodou pozpátku, aby mu nikdo neučaroval. (N. Bydžov.) Také drůbež kropí svěcenou vodou, aby byla po celý rok zdráva. (Měník.) — Někde tlukou na kůl věříce, že se liška nepriblíží k stavení na takou vzdálenost, až kam bylo slyšet zvuk. (Jičín.) — Potom umyjí všechno dřevěné nádobí, aby nerozeschllo. (Neděliště.) — Dá-li hospodyně máselnici do proudivé vody před východem slunce a nechá ji tam do západu slunce, bude se v ní po celý rok dobré a brzy stloukat! — Na ten den do východu slunce vysmýčí se každý kout ve světnici, aby nebyly sváry v domě a nedržel se žádný hmyz; pak se smýčí v komoře a chlévě, aby pavouci nezlobili, konečně ve sklepě, aby tam nebyly žáby. (Městec Král.) — Místy nabere hospodyně před východem slunce ze tří rozličných potoků vody, smichá ji doma a vykropí stavení, aby štěstí domu nevadlo.¹⁰⁾ Děvečka vykropí svěcenou vodou a mete světnici; když domete, uhodí koštětem třikrát na práh a řekne: »Ven, hosti bez kostí!« — aby se obtížný hmyz ve stavení nedržel. (Jilemnice.) — Mésti se má ode dveří k oknu a smetí buďto spáliti nebo vhoditi do proudivé vody, aby všechna neřest s vodou odešla. (Nový Bydžov.) — Také kurník se čistí, aby se tam nedržely všely. (Mlazovice.) — Místy metou dvoreček směrem k domu, aby měli štěstí. (Rozběřice.) — Někde setře hospodyně s oken »rosu« šátkem a vyhodí ho okny se slovy,

»Mouchy, jděte ven,
nechodte sem,
přejte pokojný sen!« (Lískovice.)

Někde dělávali před východem slunce dračky, když pak v letě nastala bouřka, topili jimi, aby hrom do stavení neudeřil.⁽¹¹⁾) — Hospodář vyjde na pole nebo louku, kde ryjí krty a udeří cepem třikráte do krtin, čímž prý krty zažene; při tom se však nesmí nikam ohlížeti; když se vrátí, pověší cep na místo, kde ho vzal. (Neděliště.) — V Krkonoších tlukou do krtin cepem v čas, když se čtou pašije. (Rovensko.) — Místy nastrkají do krtin osikových hůlek, jež byly do východu slunce nařezány nebo šířených hůlek, aby se nezvaných hostí zbavili. (Ostroměř.) — Do východu slunce na ten den zavaří se vajec, dají se na Velkou neděli posvětit a společně při obědě se snédí. Zabloudí-li někdo z domácích, má si vzpomenouti, s kým o Veliké neděli vejce jedl a nedry prý najde pravou cestu. (Neděliště.) — Někde vaří hospodyně na Velký pátek vejce ve svěcené vodě a přidá větvíčky jasanové; pak tou vodou vykropí stavení, aby se žádný hmyz nedržel. (Turnov.) — V okolí Turnova polévají tou vodou prahy, aby nikdo z domácích

¹⁰⁾ *Světozor* IX. str. 150.

¹¹⁾ C. Mus. 1853. str. 493.

nebyl uhranut a čarodějnice i strašidla se domu toho vzdalovaly. — Místy vyjdou dívky za rosy na pole bosy a trhají čekanku, která má velikou moc.¹²⁾ — Také kapradí za rosy v lese trhané jest prý užitečné. (Lochenice.) — Oman do východu slunce natrhaný zůstane prý vždy čerstvý. (Žiželice.) — Někde střílívali do východu slunce skřivany, což však sousedé neradi viděli; — považovali střelce ty za čarodějnky a vzdalovali sě jich.¹³⁾ — Hoši a děvčata neopominou nařezati do východu slunce proutků, z nichžto pletou pomlázkы, aby prý hodn. vykoledovali. Pomlázkami si pak dávají „Velkého pátku“, aby omladli. (Humberky.) — Jakmile se objeví na obloze první paprsky sluneční, všechna kouzla přestávají. — Vychází-li slunce jasně, bude prý úrodný rok; vychází-li v žlutočervených mracích, bude neúroda, hlad, mor a válka. (Pranostika.) — Z počasí na Velký pátek soudí se na úrodu nebo neúrodu celého roku: Prští-li v ten den, bude živnivý rok a neúrodný; někde dokládají: Kolik kapek spadne, tolik přibude na svět žebráků (Nový Bydžov); dle jiné verše:

„Dešť na Velký pátek,
nerozmnoží statek.“

(Pranostika.)

Na ten den se nemá v poli ani orati ani kopati, vůbec nic pracovati, aby se »zemí nehýbalo«, poněvadž Kristus v hrobě odpočívá. (Neděliště.) — Koho p tká nějaká nehoda, když přece jede orat, buď do roka zemře, nebo práce jeho nebude požehnána; pole to stihne živelní pohroma. (Nový Bydžov.) — Také býti se nemá ani podlaha mýti; kde by se přec tak stalo, stihá prý nemoc za nemocí celou rodinu. (Konecchlumí.) — Lavice, stůl a okna se »oplachují« do východu slunce a splašky se dají dobytku vypiti, aby nedostal úrok.¹⁴⁾ — Pradleny ten den také neperou, věří, že by namáčaly prádlo místo do vody — do krve umučeného Krista. (Poličany.) — Přijde-li ráno prosit nejdříve mužský, bude v tom domě štěstí, pakli ženská, potká domácnost veliké neštěstí. (Nový Bydžov.) — Přijde-li cikánka do stavení, nemá choditi hospodyně dojít; krávy by prý dávaly po celý rok krev místo mléka. (Tereziedary.) — Z obavy, aby se dobytku neučarovalo, nepůjčí soused souedu nic, zvláště ne dojačku nebo »cedítko«; krávy by prý »umínily«; — hospodyně neprodá ani krapet mléka z téhož důvodu. (Sendražice.) — Také jest pilně dbát, aby nikdo neodnesl »handru« nebo nevezal něco ze dvora — mohl by tím učarovati. (Dubečno.) — Sevřeli se na Velký pátek mléko nebo smetana, ohlašuje prý, že hospodyně do roka pochovají. — Šumí-li silně Labe (jinde jiná řeka), utopí se v něm toho roku mnoho lidí. (Hradec Králové.) — V Krkonoších jedí z rána kyselé zelí, aby nedostali vyrážky (svrab). (Hoř. Štěpanice.) — Kdo jí v ten den čočku, toho se budou držeti

¹²⁾ Č. Mus. 1854. str. 545.

¹³⁾ Syčotovský IX. str. 415.

¹⁴⁾ Č. Mus. 1853. str. 494.

peníze po celý rok. (Kladno.) — Chce-li hospodyně, aby jí dával dobytek hojně užitku, opatří si ze tří mlynů mouky a ze tří kostelů svěcené vody; upeče pak placku a dá dobytku. (Rodov.) — Aby nemělo nic jedovatého k domu přístupu, obíhají děti třikrát kolem stavení a chřestí řetězy od vozu, jež v rukou nosí.¹⁵⁾ — V Krkonoších obcházejí mnozí stavení; když jdou po třetí kolem, podívají se do světnice východním oknem: Kdo první spatří truhlu nebo postel, zemře prý v tom roce, kdo uvidí stůl anebo stolice, pobude ještě dlouho na světě¹⁶⁾ — Kdo chce v příštím roce prodati mnoho zboží, smete novým koštětem prach s prahu hojně navštěvovaného hostince, pak roztroušený mák u nejlepšího pekaře. To spálí a popel rozhází kolem stavení. (Jičín.) — Když se čtou v Římě pašije, jsou prý všechny poklady otevřeny a přístupny lidem bohabojným. — Z mnoha příkladů zmíním se o těchto: V »Chlumu«, lese u Prasku, kde kdysi stával hrad, jest prý ukryt poklad ohromné veliký. Vypravuje se, že šla nějaká žena do zmíněného lesa s dítětem právě na Velký pátek a viděla vchod do kopce otevřený. Nemeškala, vešla tam a spatřila množství zlata i stříbra. Posadila dítě na zemi, nahrnula si peněz do zástery a chvátala domů. Nežli se však vrátila, byly pašije v kostele dočteny a vchod zmizel. Žena bědovala, ale marně. Vchod zůstal zavřen, dítě bylo ve skále — a zlato se proměnilo v kamení. — Rok uplynul a matka běžela do lesa, aby spatřila alespoň mrtvolu svého dítěte. Ale jak se zaradovala, když uzřela hošíka zdravého. Popadla ho neohlízejíc se na poklad a chvátala domů. Cestou se dovíděla od svého syna, že jej krmila krásná paní v bílém šatě a denně si s ním hrávala. — Pověst o pokladě v Chlumu zachovala se posud a ještě r. 1890 šel starý Klemens na Veliký pátek do lesa, aby poklad vyzdvíhl, ale vrátil se jako po několik let před tím s nepořízenou. — Kdyby přešel někdo na Veliký pátek, když se čtou pašije »šibeniční most« po zpátku a došel tak do Prasku »na písečník«, nalezl by prý poklad; ale musí to být člověk chudý a spravedlivý. (Nový Bydžov.) — Vyjde-li někdo v ten den do pole a volá:

»Skály se pukaly,
hraby se otvíraly,
a mrtví vstávali —«

objeví se mu prý poklad, který se nachází v okolí, kam až hlas jeho dozněl. (Nový Bydžov.) —

V noci z Velkého pátku na Bílou sobotu o 12. hod. běhají lidé v zahradě a volají:

Važte se stromy!
»Vázat-li se nebudete,
posekáme vás —«

¹⁵⁾ Světozor IX. str. 150.

¹⁶⁾ Beseda učit. XIV. č. 40.

při čemž každý strom pověslem ovazují, aby bylo hojně ovoce a vítr květ se stromů nesrážel.¹⁷⁾

Bílá sobota.*) Na ten den před východem slunce chodí se lidé mýt do proudivé vody, aby je Bůh chránil od úrazu. (Mlazovice.) — Kdo se umyje do východu slunce rosou, bude mít bílou pleť; umyje-li se někdo vodou, kterou se „vlažil“ chléb v ten den pečený, ztratí prý píhy. (Neděliště.) — Hospodyně neopomine do východu slunce vytříti žlab kravám slamou, která byla pod vepřovým dobytkem, aby dobře žraly. (Lískovice.) — Podobný účinek se prý jeví, vytře-li se žlab cizí kočkou, která však od té doby schne, až pojde.¹⁸⁾

Na hřbitově u kostela pálí se ráno »Jidáš«. Kolem ohně se tlačí kde kdo, a když hranička klesne, hledí každý uchytiti několik uhlíčků a vhoditi do vody v novém džbánku. Co tou vodou pokropí, to prý jest jisto před ohněm a jinou pohromou. (Nový Bydžov.) Uhlíky se zastrkávají za krovny, aby neuhodil boží posel do stavení. (Měník.)

Místy přijdouce z kostela nasypou uhlí přinesené do vody a donesou dobytku, aby po celý rok nestonal, a je-li nemocen, aby se v krátké době uzdravil. (Hoř. Štěpanice.) — Několik uhlíků donese hospodář na pole, aby se obilí dařilo a živelními pohromami neuškodila. (Rozběřice.) — Bílá sobota — zvláště večer — má se slaviti jako svátek; kdo však něco pracuje, tomu se práce pokazí. (Vožice.) — Kdo přede, tomu prý čert niti pocuchá.¹⁹⁾ — Niti, předené v pašiovém dni, jsou velmi pevné a šaty jimi šité dají se těžko roztrhati.²⁰⁾

Vedle toho jest známa pověra, že člověk, který má na sobě šat šitý nitěmi pašiovými, jest jist před bleskem. (Lužany.) — Nežli se začne zvoniti »gloria«, vezme hospodář svazek klíčů, jde do zahrady a zvoní jimi věře, že tak daleko bude hojnost ovoce, jak daleko zvuk klíčů slyšeti jest. (Kněžice.) — Podobně hřmoti klíči po domě a hlavně v stodole a sýpce, aby se myši vystěhovaly. (Městec Král.) — Jakmile se ozvou zvony, běží krásychtivé dívky k potoku a myjí se, aby měly bílou pleť. (Nový Bydžov.)

Jistým prostředkem, aby dívky krásy nabyla, jest prý mýti se březnovým sněhem, který někde chovají v láhvích ve sklepě. (Smedary.) — Kdo se umyje v proudivé vodě, když se začne »gloria« zvoniti, pozbude prý všech neduhů. (Vichová.) — V tu dabu zdvihají hoši těžké věci, aby byli silni. (Nový Bydžov.) — Muži tlukou si na kapsy, aby měli hojně peněz po celý rok. (Volanice.) — Ženské chopí rychle pašiové**) koště a zametají, aby byly hotovy

¹⁷⁾ Č. Mus. 1853. str. 494.

¹⁸⁾ Bílou se jmenuje sobota proto, poněvadž za dob dřívějších bývali toho dne dospělí židé a pohané křtěni a nosili potom celý týden bílé roucho.

¹⁹⁾ Světozor IX. str. 150.

²⁰⁾ Č. Mus. 1854. str. 547.

²⁰⁾ Č. Mus. 1855. str. 183.

**) Pašiové koště jmenují to, které bylo vázáno na Zelený čtvrtok o půl noci; dle jiné verše dělá se pašiové koště na Velký pátek do východu slunce. (Nový Bydžov.)

dříve nežli se zvoní; pak prý nebudou mítí po celý rok žádný hmyz ve stavení. (Nový Bydžov.) — Řezníci tlukou na ocfíku, aby měli hodně odběratelů v tom roce. (Nový Bydžov.) — Místě běhají hoši v zahradě od stromu ke stromu a tukají do každého, aby se probudil ze zimního spánku; při tom volají:

»Stomečku, vstávej,
ovoce dávej!
Umyj se, učeš se,
je veliký den!«

(Jilemnice.)

Na Bílou sobotu modlí se místy takto:

»Hodiny bijou, den se mění,
odpuště, Bože, mé provinění,
pro přešťastnou hodinu,
v které se Pán Ježíš
z Panny Marie narodil.«

(Nový Bydžov.)

Boží hod velikonoční. Slunce vycházejíc poskočí si prý tříkráte radostí, že vstal Kristus Pán z mrtvých; někde tvrdí, že v ten den vycházejí tři slunce najednou. (Lískovice.) — Když se zvoní na mši svatou, chodivají lidé do zahrady a třesou stromy, aby jim přinesly hojně ovoce. (Běronice.) — Komu jest jen poněkud možno, jde do kostela. Hoši a děvčata předbíhají se cestou, aby je prý po celý rok lenost nenapadla. (Rozběřice.) — Kdo má nové šaty, má je vzít na sebe dle jedněch poprvé na Květnou neděli, aby po celý rok kvetl, — dle druhých na Velikonoční neděli a jít v nich do kostela, aby se mu velikonoční beránek »nevysmál«. (Nový Bydžov.)

Někde zakope dívka po mši svaté v lese rosničku. Budoucího roku v týž den před mší svatou ji vykopne a dotkne se hocha, jež miluje, v kostele kůstkovou (háčkem), pak se prý jistě za sebe dostanou. (N. Bydžov.) — Po mší svaté dávají se světiti mazance, víno a vejce; z toho má dostati díl nejen každý z domácích, ale také dobytek a drůbež, aby byly domu příchylny a hojný užitek přinášely.²¹⁾ — Někde vezme hospodář příšed z kostela, posvěcený mazanec a trochu vína, jde na pole, pomodlí se a zastrčí do obilí svěcené kočičky a tři křížky, aby chránily úrodu před krupobitím a pole aby hojnou úrodu přnesla. Potom teprve sní kousek mazance a vypije víno. (Konecchlumí.) — Někde rozděluje hospodář svěceného beránka domácím pro štěstí, jakmile přijde z kostela. (Městec Král.) — Holoubátka na Boží hod posvěcená jedí místy opatrň, aby ani kostičky nezlámali; zvláště »saníčku« (trhačku) hledí zachovati. Potom ji trhají a komu se menší části dostalo, dříve prý zemře. (Rozběřice.)

V Krkonoších sejdou se po mší sv. všichni obyvatelé příbytku a snídí jedno vejce dohromady. Bloudí-li někdo z nich po horách,

²¹⁾ Bož. Němcová: Babička str. 195.

Časopis Spáč. IX. čís. 3.

potřebuje si jen vzpomenouti, s kým jedl vejce božíhodové a hned prý přijde na pravou cestu. — Potom sní každý po dvou jeřabinách, aby byl prost boláků, jimž obtěžování bývají zvláště ti, kteří celý rok u své práce prosedí.²²⁾ — Někde teprve při obědě rozkrajují svěcená vejce a každému z domácích dostane se polovina, jinde rozkrajují vejce na tolik dflů, kolik jest členů v rodině. (Neděliště.) — V Pardubicích a okolí jedí společně vejce, jež bylo na Zelený čtvrtok v kůře ze žluté vrby, jasanu a střemchy vařeno, aby nezabloudili, nebo bloudíce pravou cestu našli. — Kdo nechce, aby ho záda ve žních bolela, nemá při obědě pít; kdo však pije přece, neposeče ani záhon obilí a budou ho záda boleti. (Rozběřice.) — V Krkonoších nejedí v ten den masa, aby jim dobytek nestonal; místy jedí vejce po obědě za tím účelem, aby byli čiperní a všechno pamětliví. (Hoř. Stěpanice.) — Po obědě umývají se dívky sněhem (je-li posud), aby nedostaly pih a byly sličné. (Vysoké Veselí.) — Někde jedí vejce po obědě, jdou se potom pomodlit k obilí a zastrkují do pole svěcené kočičky, aby kroupy nepotloukly. Nejdělší proutek se uschová a zastrčí se do lenu, aby byl hodně dlouhý. (Neděliště.)

Z počasí na Boží hod velikonoční se soudí na příští úrodu nebo neúrodu: Prší-li v ten den, — budou neděle až do letnic deštivé; — bude málo suché píce. Pranostika praví:

»Na Velkou neděli bude-li málo pršeti,
ne mnoho píce pro sucho budem mítí;
pakli ten den jasno mítí bude,
máslo, vomastek (sic!) lacino přijde.«

Svítí-li slunce na Velikonoční neděli, budou prý dobré obchody. (Nový Bydžov.)

Na Velkou neděli v noci vaří se mast tak zv. »rybovec«. — Utrou se vnitřnosti z malých ryb s odvarem z kapradí na Velký pátek za rosý trhaného, která má prý velikou moc. Tato mast jest universálním prostředkem proti uštknutí jedovatých hadů, proti bolení hlavy atd.

Pondělí velikonoční. Pondělí velikonoční — pomlázka — přináší mládeži největší potěšení; — jest den koledy. Již před tím postará se každý o »pomlázku«, která bývá pletena z 8 proutků vrbových; čím delší, tím hledanější; děvčata mívají jen proutek stužkami ověšený. Kdo pomlázku plete, má jistí vařené vejce a dáti kousek do »mošinky«, aby hodně vykoledoval. (Mělník.) Od časného jitro ozývá se zpěv a rány pomlázkou. — Pomlázka přináší štěstí domu; — ovšem ne každá, nýbrž jen ta, která se první v stavení objevila. První koledník dostane od hospodyně hojně koledy; pak mu vezme pomlázku a vyšlehá jí všemu dobytku, aby se po celý rok dobře dařil a hojný užitek přinášel. (Neděliště.) — Aby nebylo ve stavení mnoho much, vkládají někde »pomlázku« do posteče. (Jilem-

²²⁾ Beseda učit. XIV. č. 21.

nice.) — Místy vyšlehá hospodář před východem slunce pomlázkou čeládce, aby byla do práce čerstva. (Lužany.) — Mládež dospělejší neopomine si na vzájem vyšlehati, zvláště milý své milé, od které dostane koledy — krašlice. — I sousedé — hospodáři — navštěvují se v ten den a vyšlehají si, aby byli po celý rok čiperní a do práce jako vítr. (Rozběřice.) — Koledy bývají na různých místech různé; některé uvedu:

Hody, hody, do provody,
dejte vajíčko červeny,
nedáte-li červeny, dejte bíly,
však vám slepička snese jiny,
na peci v koutku,
na zelenym proutku.
Prouteck vohnoutek,
červenej kohoutek.
Slepička kdák!
vajíčko křáp!
Nenechte mě, panímámo,
tady dlouho stát!
Já musím do Prahy
tři sta oveček hnát;
než je tam doženu, já celej ozebu.

(Neděliště.)

II.

Koleda, koleda, babičko!
Přišla jsem si pro červeny vajíčko.
Vajíčko je červeny a koláček bíly.
Můj dědečku, sáhněte si do kapsičky,
vytáhněte dva grošičky,
dejte je k ledníčku!
Pán Bůh vám to nadělí
na zahradě, na poli i doma,
budete mít co vyhánět ze dvora.
Z maštale hříbátka,
ze chlívá telátka
a z toho nejmenšího —
jehňátko.

(Neděliště.)

III.

Ó, srdce jediny, probud' se v čas;
Dejte mně vajíčko, já přijdu zas.
Dejte mně červeny, nebo bíly,
však vám zas slepička snese jiny,
na peci v koutku, na zelenym proutku,
pěkný bíly. (Nový Bydžov.)

IV.

Pomlázka se čepejří,
ať nám panímáma nevěří;
poženem se do dveří,
a ze dveří do kuchyně,
tam si hodně vyšukáme.
Dej vejce, vyplat' se,
ať slepička nepláče.

(Skochovice.)

V.

Pomlázka se čepejří,
dědek bábě nevěří.
Poženem se do dveří,
a ze dveří do kuchyně,
tam je dobrá hospodyně. —

Potom šlehá koledník pomlázku a řekne:

— »Šuk, blechy, do střechy!«

(Smidary.)

VI.

Dávej vejce, kázel kadlec,
kázel kadlec, kadlička,
bys dala dvě vajíčka:
jedno bíly, dvě červeny.
Nedáš-li mně vajíček,
dej mně buchty krajíček!

(Chlumec.)

VII.

Hody, hody, do provody!
Dejte vejce malovany!
Nedáte-li malovany,
dejte aspoň bíly,
slepička vám snese
v komoře v koutku,
na zeleném proutku
zase jiny.

Proutek se ohýbá,
kohoutek kokrhá,
že slepičku roztrhá.

Nebo:

Proutek se jen zatočí
a vína vám natočí.

(Záhoří.)

VIII.

Pomlázka teče
okolo pece.
Dejte, paní, vejce!
Nedáte-li červeny,
dejte aspoň bíly,

slepička vám snese jiny —
na peci v koutku
na zelenym proutku.
Proutek se ohýbá,
slepička kokrhá.
Dejte jí jísti,
dejte jí semence,
snese vám za den tři vejce.

(Nový Bydžov.)

IX.

Byla jedna světnička,
u ní malá dvírčička;
nemoh' jsem se tam dostati,
musel jsem venku státi.
Co je to za koledníčka?
že nejde do pokojíčka?
Až se drobet ohřeje,
pak mu koledy dáme. —
Nechť je hospodář neb podruh,
žádnymu neodpustím dluh.
Až přezpívám písničku,
musím dostat placičku.
Nechť je s mákem neb s tvarohem,
co nám dáte, všechno vemem,
třebas byla s hruškama,
slupne jí doma máma. (Vysoké nad Jizerou.)

X.

Já jsem malej koledníček,
kmotřičko!
Přišel jsem si pro červeny
vajíčko.
Vajíčko mně dejte,
nic se mně nesmějte!
Budete-li se mně smát,
musíte mně krejcar dát.

(Nový Bydžov.)

Místy připojují koledníci poděkování za koledu. —

Nejvlastnějším majetkem pondělí velikonočního jsou červená vajíčka; *) bez těch bychom nemohli Velikonoc ani mysliti. — Vejci na červeno obarvenými potírají matky tváře svých dětí, přejíce jim, aby se po celý rok červenaly jako ta vajíčka. (Neděliště.)

Vedle toho mají veliký význam »kraslice«, jež připravovati jest zvykem starobylým. —

*) Vejce bylo pohanským národům symbolem jarního slunce, které přírodu omlazuje. — Tisíciletí uplynulo od doby, kdy počali pohané spatřovati ve vejci obraz světa a oslavovali pravzní jeho barvením vajíček za jarní slavnosti — a podnes nevyhynul zvyk ten.

Červená vajíčka nebo kraslice dávaly zvláště zamilované dívky svým hochům na důkaz lásky, jak svědčí píseň:

»Komu vajíčko daruji,
toho upřímně miluji;
komu vajíčko dám,
toho ráda mám.«

(V okolí Mšena.)

Odpoledne po požehnání sejde se mládež na návsi a hraje o vykoledovaná vajíčka. (Neděliště.)

Literatura.

Bersohn Mathias, Księgozbiór katedry płockiej. Warszawa 1899. — Týž, O iluminowanych rękopisech polskich. Warszawa 1900. V uvedených spisech uložil M. Bersohn ve Varšavě některé výsledky svého bádání v knihovnách polských. Rozsáhlé končiny někdejšího Polska poskytuje ve všech svých tří částech hojnou materiál, který teprve v novější době systematicky jest ohledáván. K tomu přistupují rukopisy původu polského v knihovnách ruských, jmenovitě v Petrohradě, o nichž zajímavé zprávy podal F. Kopera. Nehledíc k tomu, že nacházejí se v knihovnách polských i vzácná díla českého původu, poskytují nám práce původu čistě polského mnoho zajímavého i důležitého, osvětlujíce mnohé kulturní ryze Čechů s Poláky a poskytujíce hojný materiál pro stránku srovnávací. To platí k př. zrovna o rukopisu písma svatého s miniaturami v knihovně katedrály Płocké. Rukopis, z něhož Bersohn podává 7 reprodukcí zinkografických ze snímků fotografických, lze určitě datovati, na základě zápisu v kontextu se nacházejícího, zaznamenávajícího dva příběhy z r. 1148. Dle téhoto zápisu lze také souditi, že dílo bylo psáno direktně pro kostel Płocký za biskupa Alexandra. Druhý rukopis, o němž podává Bersohn zprávu, jest »Missale vetus«, z něhož reproducován kánonový obraz s Ukrížovaným mezi Marií a Janem. Pakliže obraz tento, jenž jeví příbuznost s pracemi českými, jest současným s ostatním rukopisem, pochází tento z konce XIV. věku neb z počátku XV. Rukopis jest dle všeho původu polského; v kalendariu uvedení polští svatí, mezi nimi i sv. Sigmund. Zvláště zajímavým pro nás jest »Liber revelationum coelestium beate Brigittae«, psaný většinou na papíře a ozdobený několika miniaturami (T. 10—13). Rukopis jest českého původu, jak svědčí »explicit«, dle něhož kniha pořízena Janem z Klobuka, zvaným Kropáč r. 1400 v Praze. (Explicitunt omnes revelationes sancte Byrgitte Dicisse Svecie, comparete per Johannem de Klobuk, dictum Kropacz. Anno Domini Millesimo CCCC in Praga) Kropáč zvěčnil se v knize ještě jednou v třetím díle celého rukopisu, připsav k jedné menší inicialce K, jméno své »Kropacz«. Miniatury jsou hotové, ale dosti hrubé v obvyklém charakteru provedeny, a umělecká cena jich u porovnání se soudobými pracemi českými není vysoká. Co však knize této dodává zvláštěního významu po stránci umělecké, jest její soudobá vazba veskrá řezanou a raženou prací provedenou. Technika i ornamentace je podobná jako na řídkých soudobých pracech českých. [Viz moje Dějiny českého knihařství T. III.—VI., pak vazbu knihy městské (Liber contractuum) z r. 1400.] Vzácná jest zvláště figurální ozdoba, umístěná ve čtyřech medailonech mezi motivy ornamentálními. Oba medailiony strany přední znázorňují, jak za to mám, sv. Brigitu (vykládající své učení a označenou odznakem routnickým a korunou); na straně zadní umístěn Ukrížovaný Kristus a sv. Ondřej (s křížem a písmenem a (Andreas). Hřbet označen jest řezanými literami v gotické minuskuli. Čtu zde opětně jméno »Kropacz«, který po třetí takto je na knize

zvěčněn. Nápisem tímto dokumentována i vazba jako práce česká. O Kropáčovi nenalezl jsem dosud v pramenech českých žádných zpráv. K jakému stavu přináležel, ze zápisu v knize nevysvitá. Výraz »comparate« možno vyložit, že kniha pořízena jeho nákladem; ale není také vyloučena možnost, že Kropáč byl písárem, iluminátorem a zároveň i autorem vazby. Kniha sama jest zároveň i zajímavým dokladem rychlého šíření se nauk švédské princezny, poutnice a zakladatelky rádu († 1372), jejíž mystika a snahy reformační našly v Čechách zajisté úrodnou půdu. Rozhodně přináleží celá kniha mezi kulturní památky pro nás zvláště pozoruhodné. — Druhý spis Bersohnův nahoře uvedený jest obšírnější a povšechnější. Podává předem krátký přehled veškerého malířství miniaturního, ve kterémž toliko pohrešujeme zmínky o umění tomto v Čechách. Ve statích dalších pojednává se stručně o pisemnictví středověkém vůbec a polském zvláště; zajímavé jest jmenovitě sestavení zápisů písářů z rukopisů polských, jakožto ukázek známého humoru písafského. Modlitby z r. 1407 v universitní knihovně vratislavské končí ku př. písář následujícím povzdechem: »Et scriptus per Nicolaum de Nyssa, qui libenter bonam cerevisiam bibit, malam autem inuitus potauit...« Spisovatel probírá na to jednotlivé knihovny především Vratislavské. Městská knihovna tamní chová mezi rukopisy z kláštera sv. Maří Magdaleny také misál z r. 1372, jenž, jak se podobá, pochází z Prahy. Mezi záznamy na prvním listě nachází se zpráva: »Anno domini MCCCLIX⁰ obiit Dominus Albertus... civis pragensis feria quarta ante festum lancee domini.« Jest to jeden z pěknějších exemplářů této biblioteki, podotýká Bersohn. Síručněji zmiňuje se spisovatel o rukopisech universitní knihovny vratislavské, která pokud z vlastní zkušenosti vím, jest iluminovanými rukopisy středověkými dosti bohatá. Největší část knihy zaujímá výpočet rukopisů k r a k o v s k ý c h. Především dotýká se známých vynikajících děl biblioteki university jagellonské, jako jsou »Codex picturatus« Baltazara Bema z r. 1505, pontifikál Erazma Ciołka, kanovníka krakovského a encyklopédie Pavla Pavlirina pražského, známého v literatuře naši pod jménem Pavel Židek. Z klášterních knihoven krakovských chovají značnější počet iluminovaných kodexů biblioteky Dominičánů (zařazenéno 20 čísel) a Bernardinů (12 čísel), pak Karmelitánů (5 čísel) a kanovníků regularních (7 čísel). Jsou to většinou knihy chorální, psalteria, gradualy, antifonáře, tedy toho druhu, jež jsme navykli nazývat kancionály. Většina jich pochází ze XVI. století. Velikostí svou blíží se českým kancionálům této doby; měří dle zpráv autorových, který používá ještě staré míry, 20–30 palců výšky. Obrazů nebývá tak hojně jako v kancionálech českých; podstatný pak rozdíl spočívá v tom, že tyto zpěvníky polské sloužily duchovenstvu řeholnímu, kdežto české kancionály, pořízené měšťanstvem, sloužily světskému duchovenstvu neb sborům literátským. Také prováděna byla tato veliká díla klášterními bratry, z nichž jmenovitě se uvádí v pěkném graduálu z r. 1524 u Bernardinů frater Josephus, který byl dle všeho hlavní mistr celé školy a ředitel celé dílny klášterní Spis, pěkně upravený, ozdoben jest 15 tabulkami s reprodukcemi faksimilovaných kreseb. Přátelům starožitnosti českých, kteří též o umění sousedních slovenských národů se zajímají, buděž práce Bersohnovy vřele doporučeny.

Dr. Karel Chytíř.

Národopisný sborník českoslovanský. Red. Jiří Polívka. Sv. VII V Praze 1901. Str. 235. — St. Ciszewski: Z dějin mnemotechniky a prvotních pověr. Pojednává o obecné pomůckce počítací, pokládati znaménko po jisté míře odpočítaných kusů, jež za starověku byla známa; o způsobu zajistiti si šťastný návrat, zej. při odvodu vojenském. Red. Klvaňa popisuje a obrázky dolicuje malebný kroj hanácký a v něm zvláště tovačovský. Jan Jakubec vystihuje lidovost v Havlíčkově řeči básnické. Jan Mácha podává knihopisné dodatky k původu lidových knížek. — Václ. Tille otiskuje a rozbírá Poňádky sebrané na Valašsku r. 1883. — F. J. Čečetka napsal stať Povědění léčení, příspěvek k lidovému lékařství u Čechoslovánu. Téhož rázu jsou zápisky Jos. Jakla, svobodníka z Bud na Dolnorakovicku z roku 1753, jež uveřejňuje Jan Valchář. — Závěr činí posudky: Wundtovo pojímání

sociální psychologie (Čáda), Ant. Hubka: Naše menšiny a smíšené kraje na českém jihu (A. Černý), Jan Vyhlídal: Čechové v Pruském Slezsku (Černý), Hartland: Folklore. What is It and What is the Good of It (Polívka), Hartland: Mythology and Folktales, theis Relation and Interpretation (týž). — Rozvidky Michajla Dragomanova pro ukrajinskú narodnju slovesnistu i pisťmenstvo (týž). — Bartoš: Nár. písne moravské nové nasbírané (V. Dušek). — Aug Šebestová: Lidské dokumenty (A. Č.). — Patsch: Formelhafte Schlüsse im Volksmärchen (Polívka). — Hock: Die Vampyrsagen und ihre Verwertung in der deutschen Literatur (týž). — Hnatuk: Etnografični materiali z ugorškoj Rusi (týž). — Kallas: Achtzig Märchen der Ljutziner Esten (týž). — Reinisch: Die Somali Sprache (Tille). — Kawczyński: Powieść o złotym osie (r.). — Montanus. Schwankbücher z l. 1557—1566 (P. a.). — Ammann: Volksschau-spiele aus dem Böhmerwalde (Kraus). — Trojanović: Die alterthümliche Speisen- und Getränkebereitung bei den Serben (Niede le). — Rejsříký

Musejný Sborník, sv. 4., vydaný Musejným spolkem v Soběslavi. Usporádal K. Lustig. S 29 vyobr. Soběslav, 1901. — Obsah: Lintner J.: Vysoká věž soběslavská. — Týž: Měšťanstvo v Soběslavi za doby Jagellonské. — Menčík Ferd.: Letopisy Řehoře Smrčky. — Pešek J.: O dětech šestiletých. — Lustig K.: Síly učiteléké v 19 století. — Týž: Výlety do okolí Soběslavě. — Mrázek J.: Okresní most. Z popěvků blatských a obyčejů výročních. — Zprávy. — Kniha vkusně vypravená dobrým svým obsahem zasluguje hojněho rozšíření hlavně mezi obyvatelstvem místním i okolním. Cena (pro členy K 1·60, pro nečleny K 2·30) jest poměrně nízká.

Černý.

Druhá zpráva Musejného spolku v Telči za r. 1899 a 1900. Telč 1901. Obsah: J. Beringer: Illustrovaný breviář v Nové Ríši. Se 16 obr. (Breviář původu francouzského jest vedle latiny psán i francouzsky a pochodi z druhé polovice 14. století) — Týž: Zašlé osady z okolí Telče. S mapkou. (Prací nemalou, ale záslužnou, bylo by sestavit co nejúplnejší seznam zaniklých osad všech zemí české koruny a všude připojit mapku. Kdyby v obvodu své působnosti této práce ujaly se musejné spolky, snad brzy by byl po ruce pěkný materiál. Zatím jest spokojiti se příspěvky ojedinělými, k nimž čitáme pěknou práci p. Beringrovu, mapkou účelz doplněnou.) — Zpráva prodává se nečlenům pouze za K 1, obnos velmi nepatrny.

Černý.

Časopis Vlasteneckého spolku musejného v Olomouci. Red. Jar Palliardi-Roč. XVII., 1901. Clánky: V. Houdek: Osudy kostela sv. Markety na Topanově u Mor. Krumlova. (Se 3 obr.) — Jan Knes: Čtvrtohorní zvířena jeskyně pod hradem u Suchdola. (Se 2 obr.) — Týž: O některých málo známých zjevech Moravského Krasu. — Ant. Gottwald: Pohřebiště u Těšetic u Olomouce (S 1 tab. a 1 obr.). Jos. Tálský: O letoším tahu vlaštovek. — Vikt. Pinkava: Litovel na slovanském a německém právu — Frant. Lipka: Starobylé náhrobní kameny na Boskovsku. (S 2 tab. a 1 obr.) — I. L. Červinka: Kostrový hrob u Kněžpole. (S 1 obr.) — Týž: Nález mincí v Zářecí. — Týž: Nález zlatých mincí v Určicích. Jindř. Slovák: S arožitný nález kroměřížský. (S 2 tab. a 1 obr.) — Týž: Starožitné kachle kroměřížské. (S 1 tab. a 1 obr.) — Alois Procházka: Některé nálezy předmětů starožitných na Vyškovsku. (S 1 tab.) — Dr. M. Remes: Jeskyně v devonském vápenci u Předmostí. — J. R. Vitásek: Byliny léčivé v okolí Trojanovic u Frenštátu. — Různé. — Literatura.

Materiały antropologiczno-archaeologiczne i etnograficzne wydawane staraniem komisji antropologicznej Akademii umiejętności w Krakowie. Tom. V. Z 15 tabl i 13 fig. Kraków, 1900. — Rutkowski L: Charakterystyka antropologiczna ludności wiejskiej płoskiego i sąsiadnych powiatów gubernię płockiej. — Brensztein M. E.: Cmentarzyska „Gargżdi-Kałnas” i „Szylukse” we wsi Judsodzie w powiecie i parafii telszewskiej na Żmudzi. — Wawrzyniecki M.: Drobne wiadomości o wykopalißkach przedhistorycznych w Królewstwie Polskiem. — Czarnowski St J: Jaskinia „okopy”. Wielka nad rzeką Prądnikiem w okolicy Ojcowa. — Malinowski L.: Powieści ludu polskiego na Śląsku. — Wykaz miejsc, z których pochodzą materiały.

Zprávy z museí a různé.

Českým museím a českým spolkům musejním. Provádějíce úkol, vznesený na Společnost sjedzem českých archaeologů a spolků musejních na Horách Kutných r. 1898 rozeslali jsme dne 10. července a 8. listopadu 1899 českým museím a spolkům musejním v zemích koruny České dotazníky o statistice. Dotazníky byly poslány korporacím — celkem 51 —, o nichž jsme věděli; o veškeré akci podali jsme zprávu ve svém Časopise roč. VII. str. 80., 115. a 152 i několikrát v listech denních, aby mohla přihlásiti se korporace, jež bud' ničeho nedos ala anebo nám známa nebyla — Nepřišlo však ani jediné reklamace. Někde pospíšili si s odpovědí, jinde všeliké příčiny (nebo i velmi vitané důkladné zpracování dotazníku) zavinily průtah tak, že nebylo žádoucí jednotnosti; také správní rok některých korporací, nekončící s rokem občanským, byl leckde překážkou, ovšem nepodstatnou. Přihlajeje k veliké důležitosti věci usnesli se správní výbor Společnosti, aby veškerá statistika sáhala do konce XIX. století, címž byl by zjednán ucelenější obraz naší práce. Podrobné zpracování dotazníku lze nyní žádati tím spíše, poněvadž rok 1900 i při různě končícím roce správním již dávno minul. Rozeslali jsme oběžník o vánocích 1901 znova a žádali jsme, aby zodpovědění jeho stalo se do 31. března 1902. Upozorňujíce k věci žádáme, aby u jednatele A. B. Černého v Praze I, na Perstné č. 6. n., přihlásily se korporace, jež dotazníku nedostaly.

* * *

Musejní spolek v Brně měl v r. 1900 členů 157, z nichž 5 čestných, 22 zakládajících a 130 skutečných. Členové zakládající platí K 40, osoby právní (juridické) K 60 jednou pro vždy, členové skuteční K 2 ročně. Sbírky archaeologické i knihovna o 4712 sv. byly umístěny v augustiniánském klášteře na St. Brně ve 4 síních za malé roční nájemné K 120. Tato finanční výhoda měla však stinnou stránku, že sbírky byly přístupny obecenstvu pouze v průvodu některého člena výboru, poněvadž nalézaly se v klausuře klášterní. Na placení velkoměstského nájemného za takové místo by spolek však nijak nestačil, kdyby během vývoje konventu spolku našemu byla odňata. Jednak tyto důvody, zvláště pak převzetí zdejšího musea Františkova z rukou do savadní německé c. k. moravsko-slezské hospodářské společnosti do vlastnictví země (17. prosince 1899), jež správou jeho svěřila nové Moravské musejní společnosti, která se dělí v sekci českou a německou úplně rovnoprávnou, byly příčinou, že Musejní spolek nás zaslal dne 11. února 1900 kuratoru Moravské musejní společnosti list, v němž žádal o spojení sbírek našich s museem Františkovým, aby širší veřejnosti staly se přístupnějšími. Žádost tato odůvodněna tim, že Musejní spolek v Brně založen byl r. 1888 jako ryze vědecký hlavně z té příčiny, aby v západní a jižní Moravě sbíral předměty archaeologické, jelikož z musea Františkova té doby jen nepatrná činnost vycházela, a předměty starožitné, v našem okolí nalezené, bud' pochovány a zničeny bývaly, bud' jinam se zaslaly Musejní spolek v Brně měl oprávněnost potud, pokud Františkovo museum nestalo se ústavem zemským, pokud nebyla založena Moravská musejní společnost, setříci rovnoprávnosti obou kménů na Moravě. Dnes byl by Musejní spolek jen zbytečným konkurentem Moravské musejní společnosti a tím být nechce, anť jest jeho snahou, by všichni vlastenci, kdož o archaeologii se zajímají, v zemském museu ku práci jednotné se spolčili. — Výměrem daným dne 3. června 1900 velesl. mor. výbor zemský svolil k tomu, aby sbírky a knihovna našeho spolku na základě sjednané úmluvy přijaty byly do Františkova musea a vedeny byly v evidenci jako majetek Musejního spolku. Pro případ, že by náhodou Františkovo museum přestalo být zemským neb rovnoprávným, vyhradil si spolek nás ze svazku toho vystoupiti a knihovnu, jakož i své předměty do sbírek zemského musea vřaděné zpět požadovati. — Spojení s museem Františkovým není však úkol našeho spolku dokonán. Stěžejní dílo jeho, *Vlastivěda Moravská*, již spolek vlastním nákladem vydává, není ani s polovice dokonáno. Bude tedy spolek nás trvat dálé. R. 1900 vydáno

dalších 16 sešitů Vlastivědy, celkem dosud 46 (do 1./11. 1901 63). Z dílu všeobecného vydány byly do konce r. 1900 Přírodní a zeměpisné poměry Moravy, pak Dějiny Moravy do r. 1526, z místopisu okres Brněnský, Bítěžský a Bučovský. Hlavními redaktory jsou: řed. F. A. Slavík a dr. F. Kameniček. Vydávání spoluřidi: dr. F. Dvorský a řed. J. Hladík. Odbornými redaktory jsou: F. Bartoš, R. Dvořák, V. Houdek, F. J. Rypáček, T. Šílený a dr. F. Šujan. Předplatné (3 zl. na 10 seš.) přijímá a objednávky vyřizuje J. Šústal, c. k. cv. učitel v Brně, Měšťan ul. 25. Na vydávání Vlastivědy povoluje vys. sněm markrabství Moravského od počátku vydávání každý rok subvenci K 1000. Vlastivěda doporučena byla školám c. k. zemskou školou i radou moravskou, správám duchovním nejd. knížecí arcibiskupskou konsistoří v Olomouci a biskupskou konsistoří v Brně; c. k. ministerstvo kultu a učby schválilo geologickou mapu Moravy z Vlastivědy (cena 30 h) pro školy střední a ústavy učitelské. — Časopisu spolek nás nevydává. Počátkem roku 1901 počal však vycházet »Časopis moravského muzea zemského«, jehož redaktory jsou členové našeho výboru prof. F. J. Rypáček a prof. dr. F. Šujan. V kuratorium mor. musea zemského zasedá též předseda spolku prof. dr. F. Dvorský a místopředseda prof. dr. F. Kameniček. — R. 1900 konal výbor 9 schůzí. Příjem obnášel K 1.261,81, vydání K 769,77. Obsahle účty vlastivědné vedou se odděleně od účtů spolkových. *F. Anderle*, jednatel.

Městské museum v Jindřichově Hradci. Jest obcí založeno a vydržováno. Spravuje je pětičlenný komitét, městským zástupitelstvem na 3 léta volený. Sbírku národopisnou pořádá ředitel dívčích škol Fr. Lego, ostatní sbírky katalogisuje a pořádá prof. Dr. Jos. Novák. Na rok 1900 vše věnovala na museum K 400 proti r. 1899 o K 200 méně), spořitelna městská tolíkéz. Vše vydáno, na mnoze za nové skříně výstavní. Za rok 1900 přibylo do sbírek 167 kusů (r. 1899 117) Nejcennější jsou: Sošky Zvěstování Panny Marie, velká železná pokladna s umělým zámkem z Prahy pocházející, 2 mlaty kamenné z Revuchova, kladivko z hrubé břidlice z Lipníka a 1 pazourkové dláto ze Soběchleb. Množství císařských patentů a guberniálních nařízení a cirkulářů z dob Josefa II. až Františka I. Kopie r. 1748 pořízená konfiskačního protokolu z r. 1624 všech statků, které v markrabství Moravském pro rebellii byly zabaveny. Několik dopisů z doby války 30leté, k této se vztahujících. Některé listiny a dopisy ze pře Eleonory Kristiny hr. Ulefeldové, dcery Kristiána IV., krále dánského, a hraběnky Kristiny Munckové, ve které o to šlo, naleziš-li ji jakožto manželské dceři krále dánského titul a znak hrabat Šlesvicko-Holštýnských; reskript krále Frederika III., kterým práva toho odpírá; písni a životopisná data, jež řečená hraběnka sepsala ve vězení. — Pověřený opis artikulů hospodských jindř.-hradeckých z r. 1669. — Otisk Klaudiánovy mapy Čech Lithografické pohledy na města a hrady české a moravské od Herolda, Kalivody a Hauna. Do knihovny přibyly: Kn. Tom. Rešla Hradeckého Wayklad na knihu Jezusa Syracha věnovaný radě městské J. Hradce r. 1560. — Část 1. dílu Veleslavínovy Kroniky Dr. Jos. Novák.

Městské museum v Náchodě bylo založeno r. 1879 okr. šk. inspektorem J. K. Hrašem, který mu daroval hojně sbírky. Správu vede městská rada s purkmistrem v čele a kustos J. K. Hraše. Město přispívá museu pravidelně K 400 ročně; nahodilý schodek uhrázuje obec. Museu dostává se hojně příspěvků darem. R. 1900 přibyly předměty. Cennějšími příručkami jsou: Konvice s podobiznami císař Františka I., caře Alexandra a pruského krále Fridricha; velký pocínovaný zámek ze XVII. století od vězení v zámku náchodském, v němž byli pozavíráni selští povstalci; Písmo sv. Star. i Nov. zákona od Jiří Melantricha z r. 1555; čutora z ruského tažení na Paříž; vroubkované kachle majolikové; Histor. Karte von Böhmen; zeměvid Evropy v V. desetiletí XIX. století; otisk Klaudiánovy mapy Čech z r. 1518; pěkné dřevěné formy perníkářské, velká popelnice z hrobů u Vojžovic v Prus. Slezsku, malá nádobka z těchže hrobů a j Archiv městský má vlastní místnost; jeho listiny počínají r. 1442 a postupují až na dobu naší. Výzkumů konáno nebylo; obchodníci starožitnostmi zde neobjevují se, neboť lid by jim ničeho neprodal. Kustos jest členem Společnosti, jejíž časopis ukládá do musejní knihovny.

Ph. C. Jan K. Hraš, kustos musea.

Odbor kulturně historický při Průmysl. museu císaře Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi řídí se zvláštní instrukcí. Členy jeho jsou členové muzea: 1 čestný, 1 dopisující, 1 řádný, 8 skutečných, 17 činných, 24 příspívající. Všecka vydání jsou uhrázena z fondu musejního. Pokud správa muzea ví, nebylo v novější době z obvodu musejního prodáno ničeho důležitějšího. Dříve dojížděli sem obchodníci se starožitnostmi hlavně z Vídne, kteří velkými plátky nabízeli se ku koupì předmětů; nyní Chrudim již ne navštěvují, neboť obec na zakročení odboru kult. historického další oznamování nedovolila. Mimo to vyšla z odboru i komise pro zachování památek v okresu Chrudimském, rozšířená o místní jednatele ve všech obcích v okresu. Vydaří se Památky východočeské, jichž vyšly 2 sešity po 10 obrazích s textem.

K. Lábler, jednatel.

Museum královského města Písku má K 400 obecní dotace. Sbírky nejsou velké aniž obsahují nějakých vzácností. Výzkumů nebylo podniknuto, taktéž není známo, že by některá památka z okolí byla prodána do Vídne či do ciziny vůbec. Výkazu členů i počtu příruček do sbírek není lze podat proto, poněvadž dříve nebylo o tom záznámů a ku spořádání muzea bylo přikročeno teprve r. 1900—1901.

Musejní sbor pro okres Vlašimský ve Vlašimi měl r. 1900 činných členů 36 s ročním příspěvkem K 1 (proti r. 1899 o 2 méně). Příjmy obnášely K 56-73 (K 82-86), vydání K 54-53 (K 36-16). Do knihovny přibylo 8 knih (— 1), do sbírek 1 kus (— 1). Výzkumů nebylo učiněno. Pokud známo nebyla žádná památka z obvodu naší působnosti prodána. Obchodníci se starožitnostmi neobjevují se zde, vědouce, že tu ničeho není.

Jan Vondráček, kustos sbírky.

Musejní družstvo »Kašpar Sternberk« v Radnicích čítá 6 členů zakládajících (s příspěvkem K 20 jednou pro vždy) a 30 členů činných s ročním příspěvkem 80 h. R. 1900 nebylo příspěvků vybíráno, také nebylo vydání. Příspěvků, teprve letos vybraných, bylo užito na zaplacení starších pohledávek; na kupování památek zbude málo. Při nepatrném počtu členů nelze pomýšlet na vydání tištěné zprávy. Do sbírek přibylo: ohlašovací list ze 13./VI. 1856, vystavený děkanem K. Vinařickým; přípis biskupa Jana Val. Jirsíka ze 23./IV. 1873 (daruje pohořelým 10 zl.), německý přípis hraběte Sternberka na měst. úřad v Radnicích ze 20/VIII. 1820. Nejcennějším kusem sbírek jsou privileje města Radnic z r. 1588 (od Rožmberků); mimo to obsahují sbírky: listiny cechovní, konšelská práva vesnická, zbraně kamenné, cestovní kufr Puchmayerův, psané »Rorate« z r. 1582 a stříbrnou obecní pečet z r. 1575, jež byla zhotovena asi r. 1570, kdy císař Maximilián městečko opět povýšil na město. Ač družstvo vládne jen nepatrnnými prostředky, přece zachovalo mnohou památku, jež byla by zničena či jinam zavlečena.

Jan Hloušek, pokladník družstva.

Protesty. Z denních listů i z našeho Časopisu jsou s dostatek známy kroky, podniknuté různými korporacemi starožitnickými, uměleckými i jinými na záchranu Karlova mostu, proti vrchnímu vedení dráhy elektrické. Odkládajíce zevrubnější vylíčení do zprávy výroční podáváme tu přesné znění protestu:

Veškeré české veřejnosti! Praha, hrdě zvaná královskou a máti českých měst, v několika nedávno minulých letech podstatně, ale k svému neprospěchu, změnila svou tvářnost.

Různá zařízení zcela zbytečně zatkla ničící spáry své do její starobylosti; některé stáří i umělecky ctihonodné budovy byly bez potřeby srovnány se zemí i porušen starobylý ráz některých míst. Byla sbořena praelatura u sv. Mikuláše na Starém městě, nádherné dílo Kiliana Ign. Dienzenhofra, a zkažen památný Staroměstský rynk.

Nyní došlo i na Karlův kamenný most, který jest v kráse své ohrozen zamýšleným vrchním vedením dráhy elektrické.

Ač bylo několikrát poukázáno k tomu, že Menší město má výhodné spojení dráhou elektrickou jinými směry, přece jen domnělá potřeba přivedla rozhodnutí, aby na Menší město byla zřízena elektrická dráha s vrchním

vedením přes Karlův most Tomuto projektu hned v zárodku r. 1899 postavily se na odpor umělecké i starožitnické korporace pražské — ale těch nebylo dbáno.

Letos správní rada elektrických podniků opět naléhá na provedení návrhu, ač odpor zmohutněl, byv sesílen hojnými protesty jak korporací a jednotlivcův z Prahy tak i městských zastupitelstev, spolků muzejních i ostatních z Čech a Moravy. Uskutečnění návrhu opříli se dne 10. srpna 1901 i obchodící živnostníci z ulice Karlovy a řeckého doličujíce, že elektrická dráha živnostem neprosívá, ale je značně poškozuje. Nespolomohly varovné hlasy ani kruhů odborných, ani poplatníků... Schválili sbor obecních starších návrh správní rady, byl by **Karlův most zcela zbytěčně obětován!**

Kamenný most, zdobovaný slavné paměti Karlem Čtvrtým, jest nejen starobylou stavbou, ale i znamenitou památkou uměleckou, které ve světě není rovno. Nejpřednější sochaři jako: Jan Ferd. Brokof, Matyáš Braun, Oldřich Mayer a Jeronym Kohl, ozdobili jej ušlechtilými pracemi vzácné ceny umělecké tak, že tvoří monumentální galerii sochařských děl a vzbuzuje i obdiv nepředpojatých cizincův.

Karlův most zaslouží být zachován bez všelikého porušení již nejen jako ctihoná památka na Otce vlasti, ale i pro veliký význam dějinný i nedocenitelný význam aesthetický. Ač sochy světců na mostě jsou z doby pozdější, přece uměleckou hůdnotou, oprávněností historickou i umístěním svým naprostě vyhovují i nejpřísnějším požadavkům krasocitu a neobyčejně zvýšují úchvatnost nádherného panoramu hradčanského.

Jakékoli změny na vzezření mostu byly by hrubým pokleskem proti aesthetice i proti tradicím historickým, kterýmiž jest most obestřen. Velikou pohronou bylo by zamýšlené vrchní vedení; pan projektant sám uznal, tím že by starobylý ráz mostu byl přece poněkud porušen; však byl by zcela znehodnocen i všecek umělecký ráz mostu a slavná díla Brokofova, Brauna a ostatní byla by na uměleckém dojmu velice poškozena.

Také Křižovnické náměstí utrpělo by značnou pohromu hustou drátenou sítí pro vrchní vedení, rozvětvenou na tři strany, nad níž k vůli husté sítě telefonní musily by být napojeny ještě jedny dráty ochranné.

Tím nabyla by Křižovnické náměstí podoby loubí, jež by úplně zkazilo pohled na Hradčany.

Dráty pro vrchní vedení na Křižovnickém náměstí a na Karlově mostě jsou vysazeny velmi prudkým větrům a při vánicích sněhem zatíženy, snadno mohou se přetrhati a vážně ohrožovati osobní bezpečnost hustého davu chodců; proto jest nutno i z příčin veřejné bezpečnosti jak nejzrozhodněji opřít se zřízení vrchního vedení na Křižovnickém náměstí i na Karlově mostě.

Jest povinností všech, kdož nepovažují minulost za utopii, aby opřeli se provedení tohoto úmyslu.

Potřeba pouze předstíraná, podnik jistě neužitečný a nepotřebný musí ustoupiti cílům vyšším, požadavkům snadno splnitelným a zároveň prospěšným. Jako jest potěšitelné, že zkáze Karlova mostu opřel se i venkov, považuje jej nikoliv za všední majetek obecní ale za vzdálonou památku národní, tak zase jest teskně pozorovati, že v Praze téměř nic nevází ani minulost, ani umění, i že není dbáno hlasů ani znalců, ani přítele starých stále mizících památek, ani oprávněných přání poplatnictva. Podepsané korporace sledujíce slavnou minulost Prahy, kdysi umělecké klenotnice veškeré střední Evropy, znova protestují proti zřízení vrchního vedení na Křižovnickém náměstí a na Karlově mostě. Postupujíce zcela jednomyslně, žádají veškeré české veřejnosti, aby opřela se zkáze slavného a starobylého mostu Karlova, umělecké památky, toho druhu jedine ve všem kulturním světě, kdež často odehrávaly se tklivé kusy českých dějin.

V PRAZE, dne 14. října 1901.

Klub „Za starou Prahu“: Starosta: Prof. Dr. A. Slavík, místostarosta: Prof. Dr. Jaroslav Goll. **Společnost přátel starožitnosti českých v Praze:** Starosta: Jan Herain, c. k. konservator, jednatel: A. B. Černý. **Jednota umělců výtvarných:** Starosta: Lud. Wurzel. **Umělecká beseda:** Mistro-

starosta: Fr. Herites, jednatel: J. U. Dr. Čeněk Klier. I. Odbor Spolku architektů a inženýrů v králi. Českém: Starosta Jan Koula, jednatel: Rud. Kříženecký. Ústřední výbor Klubu českých turistů: Předseda: Vrat. Pasovský jednatel: Karel Pohnert. Novoměstský občanský klub: Druhý náměstek: F. Hamáček, jednatel: Ant. Beneš. Pražský klub: Předseda: Prof. Dr. Jiří Pražák náměstek předsedy: J U. Dr. Stanislav Prachenský. Politický klub radikálně pokrokový: Starosta: Dr. Hanuš Kříž, místostarosta: Dr. Ant. Klouda. Akademický klub >Antonín Cížek<: Starosta: Jaro Volenec, jednatel: Jos. Šlemr. Spolek majitelů domů pro Nové město pražské a král. Vysehrad: Předseda: Fr. A. Urbánek, obecní starší, člen výboru: Dr. Jan Mašek, obecní starší. Literární a řečnický spolek >Slavia<, Starosta: Cyril Dušek, jednatel: Emanuel Chalupa.

Proti porušení aesthetickeho významu Prašné brány a jejího okolí ohradila se Společnost tímto protestem:

Slavnému sboru obecních starých král. hl. města Prahy!

Podle situačních plánů vyložených na úřadě stavebním navrhla Živnostenská banka co majitelka Kralodvorských kasáren regulační čáru této reality, které dostalo se schválení slavné městské rady. Navrženou a schválenou regulační čáru na jižní straně proti Prašné bráně považujeme ze neštastné a nepraktické rozluštění čáry komunikační a aesthetickeho utváření nejbližšího okolí Prašné brány. Stavební čára proti Prašné bráně jde poněkud šikmo a zároveň blízko věže přes krámy ven do ulice, kde tvoří neštastný roh proti staré celnici, býv. klášteru Hybernů; tím povstává nejen jakási kulisa, zastírající příchozímu z Josefského náměstí krásný pohled, ale vzniká na novém nároží i nevýhodný uzel komunikační, ač passage v těchto místech stále se vzmahá a zvýší se tím spíše, čím více porostou předměstí Šířka komunikace mezi Prašnou branou a navrženou protilehlou čárou regulační jest úzká, nevyhovuje rádnou komunikaci. Všecek budoucí krásný pohled na celou věž byl by zhyzděn a znetvořen tím více, že v nejbližší vzdálenosti její mají být postaveny budovy ve výšce 25 m k rímsce, o vysokých střechách, jež by ubíjely dosud dominující Prašnou bránu. Nebylo podáno nijakého pohledového a výškového řešení o průčelích domů, jež vedle stavební čáry mají zde být zbudovány; to bylo by zárukou, že neuskuteční se na těchto místech náměstí nestvůrně tak, jako při známé svobodě tvoření co do výšek stalo se v nynějších dobách u neštastně vytvořeného náměstí při městském sadě na Poříčí. Tím, že včas nebylo pečováno o vhodnou celkovou linii silhouetovou všech stran náměstí, jež by uspokojila diváka, vzniklo i zcela bezmyšlenkovitě vytvoření náměstí sv. Jakubské na Smíchově, kde stavěl každý, jak právě chtěl. Podobně stalo by se i u Prašné brány, kdyby povolanými odborníky v čas nebylo šťastně rozluštěno pohledové silhouety budoucích budov se zřením ku Prašné bráně. Proto opíráme se navržené a slavnou městskou radou schválené čáre regulační a žádáme, aby slavný sbor obecních starých toto schválení zrušil. Kdyby však našeho protestu dbáno nebylo, žádáme, aby jej slavný sbor postoupil k urozhodnutí instancí v ýšší. Společnost přátel starožitnosti českých v Praze, dne 11. prosince 1901. Starosta Jan Herain, jednatel A. B. Černý.

Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Zpráva pokladní za čas od 1. června do 31. prosince 1901. Uveřejňujeme vždy jen výkaz nově přistouplých P. T. členů, darů peněžitých a obnosů za prodané publikace, pokud byly vydány nákladem Společnosti Stvrzovati neb uveřejňovatí zaplacení příspěvků P. T. členů dříve přistouplých není lze z nedostatku místa. Příspěvky došlé později uveřejníme příště.

Příznivcem Společnosti s příspěvkem 20 K ročně stal se P. T. pan Topinka Jan, předseda Obč. záložny v Karlíně.

Cleny přispívajicimi se 4 K ročně stali se P. T. pp.: Balšánek Ant., architekt; David Frant., stavitel v Lounech, na 1901 K 4,-, za publikace K 10-; K hop J., sládek; Košnář Jul., c. k. professor; Lábek Lad. v Plzni; prof. Dr Láska V. ve Lvově; Lehký Em., stavitel; Nejedlý Frant., majitel realit v Žebráce; Musejní družstvo »Kašpar Šternberk« v Radnicích.

Za členy činné se 2 K ročně přistoupili P. T. pp.: Anderle Frant., c. k. cvič. učitel v Brně; Antoš Frant., techn. úředník; Bárta Josef, akad. malíř; Beran Ant., úředník banky; Beran Frant., úředník cukrov. ve Vel. Čakovických; Berkovec Ant., kontrolor hl. pokladny Ob. plynárnny v Praze po 2 K za 1901 a 1902, za publikace K 405; Beseda v Lysé n. L. na 1902; Čtenářská beseda v Malé Chuchli, v Konarovicích, v Libčanech, v Loučeni 2 K na 1902, za publikace K 350; Hospodářská beseda v Albrechticích; Hospodářsko-živnost. beseda v Černilově, po 2 K za 1901 a 1902, za publikace K 350; Občanská beseda v Štěnovicích; Občanská beseda v Terezíně, 2 K na 1902, za publikace K 350; Obč. hosp. beseda v Mirošově, 2 K na 1901, za publikace K 350; Obč. řemesln. beseda v Bechyni, po 2 K na 1901 a 1902, za publikace K 350; Občanskо-živnost. beseda v Kuklenách na r. 1902; Řemeslnická beseda v Berouně, 2 K na 1901, za publikace K 350; Bláha Josef, říd. učitel; Bratrstvo Modřanské v Modřanech 2 K na 1901; JUDr. Brejcha Jarosl.; Brož F., majitel realit v Březové; Obč. beseda »Buštěhrad« v Buštěhradě, 2 K na 1901, za publikace K 350; Učit. jednota »Budeč« v Pardubicích za 1901 a 1902; Cvrček Zd., soukr. úředník na Žižkově; Černý Fr., říd. učitel v Dáblících; Červenka V. F., c. k. kapelník v Jaroslavi; Čerha Ant., sládek v Náměti; Dítě Rich., učitel v Třemošné; Dragoun Václ., c. k. pošt. official; Dufek Emil techn. úředník; Fiala Oskar, akad. malíř na Smíchově; Fiedler Jan, c. k. gymn. professor v Chrudimi; Flek Jos., kr. č. zem. úředník v Dobřanech; Frengl Jan, velkostatkář v Bečvárech; Hosp. čten. spolek »Hanaka« v Milovicích na r. 1902; Hanuš Václ.; Hejcman Fr., inženýr na Smíchově; Hendrich Aug., c. k. pošt. kontrolor; Hojzák Jan, učitel v Jeseníku, 2 K na 1901, za publikace K 536; Holan Jos. v Nuslích; Holoubek Jos., zednický mistr v Hostouni; Hořejší Ludv., materialista na Kladně; Housa Rud., v Táboře; Horovorka Karel, disponent; Hudeček H., účetní; Janatka Emil, úředník strojíren v Blansku; Čtenářská jednota v Starém Kolíně po 2 K na 1901 a 1902; Jirsa Gust. na Kr. Vinohradech; Jiřičný Jos., kaplan v Neustadtlu; Jůza Jos., učitel v Bechlině, 2 K na 1901, za publikace K 150; Kadlec K., abs. právník v Plzni, 2 K na 1901, za publikace K 581; JUDr. Kadlec Karel, docent při české universitě a spisovatel; Kadraha Ed., akad. malíř; Kasáka Č., účetní cukrov. v Bečvárech; Kašpar Jan, vrch. úředník banky »Slavie«; MUC. Kašpar Ludv. na Kr. Vinohradech; Keller Jan na Smíchově, za 1901 a 1902; Klář K., akad. malíř; Kleiner Alois, c. k. pošt. assistant; Klíma Vil. v Praze; Klubinka Rud., právník; Klusáček K., akad. malíř, za r. 1901 a 1901; Kohn Jos., úředník cukrovaru v Berouně; Kolář Vil., hotelier v Bělohradě, 2 K na 1901, za publikace K 356; Konečný Jan, c. k. berní adjunkt v Liberci; Kopecký Josef na Smíchově; Kopecký Th., knihkupec v Písku 2 K na 1901, za publikace 90 h; Kopidlanský Fr. v Hradci Jindř.; Körber Pavel, akad. malíř; Korecký Jan, c. k. official v Chrudimi; Kotal Jan, říd. učitel ve Veselé; Kouba Frant., professor při reálce v Lipníku; MUDr. Koubík Fel. v Dymokurech; Kovářík Jan, c. k. soudní sekretář v Uh. Hradišti; MUDr. Koza Frant., obv. lékař v Sebranicích; Kožešník Jan, soukr. úředník na Smíchově; Kratochvíl Aug., kaplan v Popovicích, 2 K na 1901, za publikace K 352; Krauman Frant., sochař na Smíchově; Kříž Hanuš, Kudrnáč K., přednosta dráhy v Č. Skalici, 2 K za 1901, za publikace K 436; Kunz Václ., farář ve Vranově; Kutík V. E., správce cukrov. skladu v Líbeznicích; Labuťka Ant., official obch. a živn. komory; MUDr. Laufka V., obv.

lékař v Rakovici, 2 K na 1901, za publikace K 1·51; Lehký Josef, majitel domu; Lorenz Bohuslav, rukavičkář v Plzni; Lustig Rud., mag. účetní akcessista; JUDr. Machač Lad.; Martinek Jos., hodinář v Libáni; Martinů Karel, c. k. berní inspektor; Mašek D. Vinc., stav. účetní ve Vys. Mýtě; Mathé J., c. k. fin. dozorce v Zlonicích; Matouš Jos. v Liberci; Čten. beseda »Medhuje v Polici nad Metují; Merker Vil., c. k. fin koncipienta v Plzni; Milde Jarosl., velkoobchodník; Michálek Ad. v Kolíně; Millím Em., c. k. berní na Král Vinohradech; JUDr. Morávek Edv., advokát v Březnici; Městské průmyslové muzeum v Hradci Králové za 1901 K 2, za publikace 4 K; Natali K. v Rakovníku; Nejedlý Frant., správce c. k. zastavárny, na Žižkově 2 K na 1901, za publikace 90 h; Vzděl. beseda »Neruda« v Trh. Kamenci na 1902; Novák Václ., měst. kontrolor v Táboře; Novotný Josef majitel realit na Smíchově; Odehnal A., právník v Brně; Učitelský okrsek chlenský v Malé Lhotě; Ort M., obchodník v Žebráce; Peirek Václ., učitel v Hostovicích 2 K na 1901, za publikace 2 K; Pelc Jos., obchodník v Hostivicích; Peřinka V. F., c. k. berní adjunkt ve Val. Klobukách; Pešina Vil., úředník Úraz. pojistovny; MUDr. Plaček Václ., obv. a panský lékař v Lukavici; řemeslník, správce »Plánecky ve Vlach. Březí, 2 K na 1901, za publikace K 3·50; beseda »Podhora« Jos., cukrmistr v Dol. Beřkovicích; Pospíšil Frant., říd. učitel v Zaječicích; Pradl Frant., právník; Preisler Č., hotelier na Žebráce; Průcha Petr, železniční inženýr v Kolíně; JUDr. Prokop K., c. k. vrchní berní inspektor; Přibík Fr. v Rakovníku, za 1900 a 1901 po 2 K; Městská rada v Ml. Boleslaví; Správní rada cukrovaru ve Vinoři přihlášila a zaplatila příspěvek na 1901 za 8 členů; JUDr. Reitler Antonín dvorní a soudní advokát ve Vídni; Ryšavý Josef, inženýr v Bubenči; JUDr. Salaba J. E., profesor; Sedláček Vojtěch; Sekal Jos., zám. zahradník v Janovicích; Servít Alois, učitel v Kamenném Přívoze; Schreyer Ant., hostinský v Dymokurech; Schütz Ladislav, úředník na Žižkově; Skorkovský Jan, architekt na Kr. Vinohradech; Skřivánek A. O. v Jičíně; Schlesinger Alois, ředitel měšť. školy, po 2 K za r. 1900 a 1901; Sláma Jan, c. k. notář v Bělé u Bezděze; Smitka Josef, katecheta v Jistebnici; Tělocv. jednota »Sokol« v Kunraticích; Spálenka K. úředník Hypoteční banky; Muzejní společnost v Lysé n. L. na 1901 a 1902; Archaeol. a muzejní spolek v Hořicích, 2 K na r. 1901, za publikace 11 K; Čtenářský spolek v Jankově; Čtenářský spolek v Kozarovicích; Spolek poslušných architektury v Praze; Suchý Frant ve Služích; Šifaldová Václav, obchodník; Škvor Jiří, hl. pokladník při c. k. zem. hl. pokladně; Šlegl Boh., c. k. okr. zvěrolékař v Třeboni; Šmejkal Jos., c. k. četn. strážmistr v. v. v Chrudimi; Špaček Václ., hlavní kníž. pokladník; Šturna Emil, assistent při gen. ředitelství bušt. dráhy; Šulc Jos. na Smíchově; Tachecí Lad., architekt při c. k. ministerstvu orby; Thir Alois, c. k. tech. fin. assistent ve Vel. Čakovicích; Tischlitz Jindř., obch. příručí; Tuček Jan, official c. k. fin. prokuratury; Čten. ochotn. jednota »Tyl« v Modřanech, 2 K na 1901, za publikace K 3·50; Tyšler Bohd., ředitel měšť. škol v Plzni; Urbánek Fr., mag. komisař; Vačkář V., kaplan v Ledči; MUC. Waitzmann Emil, za 1901 K 2—, za publikace K 4—; Walzel Josef, správce c. k. zastavárny v Karlíně; Werner Arnošt, učitel; Wimmer Václ., hodinář v Dašicích; Wirth Zd., professor reáky v Ml. Boleslaví; Vollmann K., president c. k. kraj. soudu v Chrudimi; Volman F., továrník v Žebráce; Vopasek Ant., rolník v Bečvárech; Vorlíček Ondř., úředník kníž. ústř. účetný v Třeboni, po 2 K za 1900 a 1901; Vorlíčková M. v Karlíně; Vostřebal K., lékárník v Karlíně; Okresní výbor v Roudnici; Zap K., odb. učitel v Turnově; Záruba Václ., účetní; Zettl Bohd., kaplan v Ratajích; Zíka Jan mistr zednický ve Vel. Bukové; Zvěřina K., učitel v Křečovicích.

K účelům Společnosti darovali P. T. pp.: Adamec Jan, kaplan ve Vel. Jesenici 1 K; Obč. beseda v Č. Brodě 2 K; Bürgel Jindř., c. k. notář ve Vodňanech 4 K; Společný rolnický cukrovar v Předměřicích 10 K; Společný cukrovar podílpský v Roudnici 20 K; Duštíra Jos., farář v Železné

1 K; prof. Dr. Eiselt B. 4 K; Gerl Wolfgang, nadzorovce c. k. fin. stráže v Kunnersdorff 1 K; Ginz Jos., obchodník v Černém Kostelci 1 K; Hubínek Ot., továrník v Libni 3 K; Hulík Antonín, cukrmistr v Bohušovicích K 260; Kabeláč V., lékárník a starosta v Něm. Brodě K 6—; Lhotský Josef, děkan v Týně nad Vltavou 1 K; Mendík Fr., inženýr ve Werlu K 332; Moravec Jan, říd. učitel v Semicích K 250; Obec král. věn. města Vys. Mýta 30 K; Městská rada v Králové Městci 2 K; Městská rada v Roudnici nad Labem 10 K; Rittich Jan kníž. správce revíru v Grafengrüně 1 K; Tělocv. jednota »Sokol« ve Vrdech 4 K; Svojška z Fibberka J. V., spisovatel v Hlisku 1 K; Šedivý Alois, účetní v Praze 1 K; Ferd. hrabě Thun v Salcburku 2 K, za publikace 6 K; obec. úřad v Jaroměři 10 K; Zeman Jos., správce cukrovaru v Židovicích 2 K.

Za publikace vydané Společnosti zaplatili P. T. pp.: JUDr. Drábek Jar. v Chrudimi 40 h; Dvořák M. v Roudnici 4 K; Malec Aug. 665 K; JUC. Mašek Fr. ve Vysočanech 80 h; Wisinger Leop. Frant. v Libáni 930 K.

Dodatek ke zprávě v č. 1. Za publikace vydané Společnosti zaplatili P. T. páni: Cajthaml Josef na Zvíkovci 2 K; Čižmář Josef, magister pharm. ve Vyzovicích 2 K; Fendrich C., civilní geometr ve Stáhlavech K 120; Horák Josef, učitel v Protivíně K 4—; Ježek V., okresní tajemník v Chrudimi, K —76; Jílek František, učitel ve Štěkni, K 120; Kučera Jan, I. technický adjunkt cukrovaru ve Vysočanech, K 110; Neumann K., magister pharm. v Karlových Varech, K 240; Novák Antonín ve Vamberce, K —52; Pakosta Ferdinand v Taboře, K —46; Plecitý Ant., podnikatel staveb na Kr. Vinohradech, K 120; Renner Jan, učitel v Lašovicích, K 8—; Muzejní sbor pro okres vlašimský ve Vlašimi K 7—; Wisinger L., účetní cukrovaru v Libáni, za publikace 8 K; Občanská záložna ve Slaném, K 8—.

K účelům Společnosti darovali P. T. pp.: prof. Bartoš Václav, 70 h; Bělohlávek Ant., c. k. techn. fin. kontrolor ve Velimi, K 2—; prof. Brýdl R. v Chrudimi, 60 h; MUDr. Hartman Josef v Pecce, 1 K; Karhan Václ., c. a. k. hejtman 11. pěš. pl. v Písku, 2 K; Kliment V., monteur na Žižkově, K 1—; Kosina Jan, monteur v Karlíně, K 1—; Kříž Vikt., c. k. notář v Hořovicích, K 1—; Lůžek Alois, říd. učitel v Oboře, 40 h; Jar. ryt. Nebeský z Wojkowicz v Nymburce, 2 K; Patsch V., účetní ve St. Huti, 50 h; Petrus Al. bank. úředník, 2 K; MUDr. Piskáček Ant. v Kostelci, 50 h; Polák Vil., c. k. respicient ve Vrdech, 1 K; Porš K. A. rolník v Janově Dole, 1 K; Pulz Jan, revisor buštěhr. dráhy, 1 K; Roštlapil B., inženýr, 1 K; Smolková M. A., učitelka, 1 K; Tělocv. jednota »Sokol« v Duchcově, 1 K; »Sokol« ve Vamberce, 50 h; Čtenářský spolek ve Vlašimi, K 240; † Simon Jan, učitel v. v. na Malé Skále, 1 K; P. Wagner Adolf, farář v Úhonicích 2 K; Občanská záložna v Karlíně, K 50—; Malostranská záložna, 30 K.

Oznámuji, že kde není udáno jiného bydliště u výkazu P. T. členů, rozumíme vždy členy v Praze; u P. T. členů, kde není jinak označeno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek K 2 — za běžný rok. Členské příspěvky i dary peněžité budťez posílány podepsanému pokladníkovi.

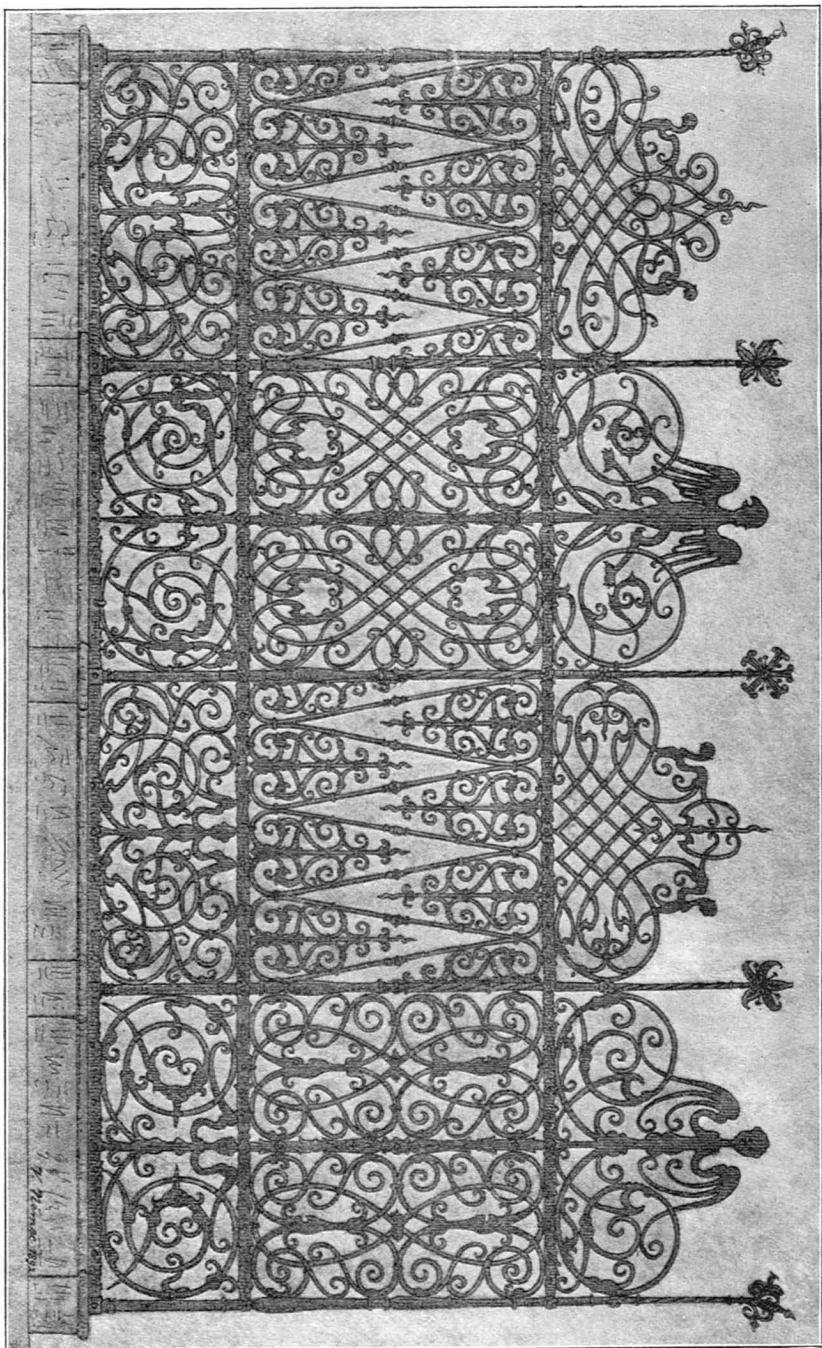
V Praze, dne 31. prosince 1901.

A. B. Černý, jednatel.

*Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, Slezská tř. 38.*

opravy ve znakové příloze. V rodopisu Bořitů z Budče na str. 1. ř. 22. zdola místo *n.* *Údražští* čti: *nikoliv* *Údražští*. — V rodopisu p. z Janovic na str. 2. ř. 5. zdola místo *Líblice* čti: *Líblice*, tamže na 2. ř. zdola místo *Kryštova* čti: *Kryštofa*. — V rodopisu Doudlebských z Doudleb na str. 2. ř. 3. zdola místo (*ted'* *Daudlebský*) čti: (*ted'* *Daublebský*).

Tab. XIII. Mříž kolem hrobu sv. Ivana.

Podle náčrku Václ. Němce fotografoval Frant. Dvořák. (Asi $\frac{1}{20}$ skutečné velikosti.)

Tab. XIV. Dvěře ze mříže kolem hrobu sv. Ivana.

Fotografoval J. F. Langhans, c. k. dvorní fotograf v Praze.
(Asi $1/15$ skutečné velikosti.)

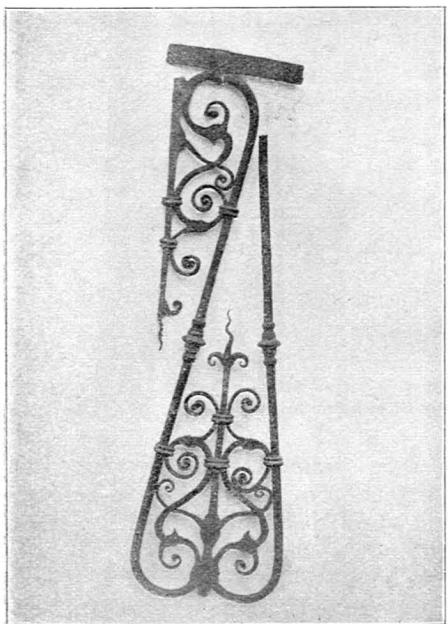

Mříž kolem hrobu sv. Ivana v kostele sv. Jana Kř. pod skalou.

Píše Václav Němec, mistr zámečnický v Praze.

U Berouna, v krajině romantické a výletníky hojně navštěvované, leží osada Sv. Jan pod skalou, s klášterem a kostelem sv. Ivana.

Matouš Ferdinand z Bilemberka, převor kláštera broumovského (roku 1669 až 1675 arcibiskup pražský), byl r. 1649 jmenován opatem u sv. Mikuláše na Starém městě pražském. Jeho péčí byl svěřen i benediktinský klášter u sv. Ivana pod skalou, kdež ke cti tohoto světce od základu vystavěl¹⁾ kostel v té podobě, jak jeví se do dnes. Dřívější podobu kostela jest viděti na velikém obraze na choru. Bilemberk sepsal i životopis sv. Ivana, jejž věnoval králi Leopoldovi ke korunovaci na krále českého. Již před tím císař Matyáš, vraceje se s císařovnou Annou od korunovace z Řezna, vykonal pobožnost u hrobu sv. Ivana a dal rámě světcovo vsaditi do stříbra i okrášliti; císařovna pak dala ku hrobu postaviti alabastrový oltář.

Obr. 13. Část středního pole mříže kolem hrobu sv. Ivana.

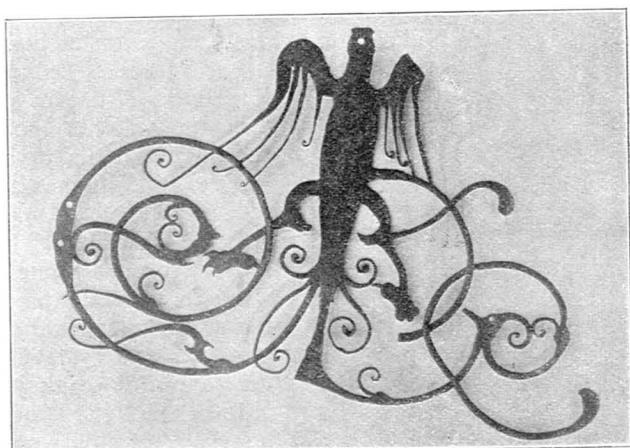
Arcikněz Leopold, bratr Ferdinanda kobercem aksamitovým. V novém kostele postaven byl starý oltář, jejž byl Vilím od sv. Klimenta (Guilielmus a s. Clemente), legát španělského krále, vyslaný do Prahy k císaři Rudolfovi II., dal postaviti k poctě světcově. Vilém dal také nad hrobem svě-

¹⁾ Beckovský, Poselkyně starých příběhů českých, 1880, díl II. sv. 3. str. 487.

covým zříditи ozdobnou železnou mříž.²⁾ Soudě podle této zprávy i podle renaissančního slohu byla mříž (tab. XIII.) zhotovena brzy po r. 1600. Byť byla provedena poněkud hrubě a kovářsky, přece vyniká mříž vzorem krásným a původním. Charakteristické a zvláštní jsou střední výplně v poli 1. a 3. (obr. 13.) Ostatní motivy vyskytují se na renaissančních mřížích již častěji, ovšem vždy v jiné kresbě a uspořádání.

Orel ve 2. poli byl patrně vzat z nějakého znaku, snad zmíněného legáta.

Zhotovitel těchto mříží podal i jich nákres, jak v tehdejší době samo rozumělo se u vzdělaných řemeslníkův-umělců.

Obr. 14. Zlomek hořejší části mříže kolem hrobu sv. Ivana.

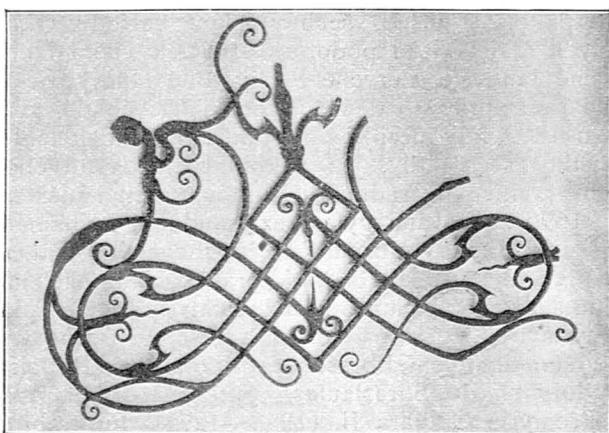
Jest zvláštní, že jednotlivé tyče (mimo snad uvedené pole 1. a 3.) nespojoval sponami, nýbrž že provléknuté konce zátoček přihnul a jimi části mříže k sobě vázal. Na zachovaných zbytcích mříže jest dosud viděti, že některá plochá místa byla zlacena. Není bez zajímavosti, že některé motivy, ba i celé mříže týchž tvarů — ale lépe vypracované a zdobené prací nasekávanou i prohlubovanou — nalézáme v chrámu u Maltézů v Praze na mřížích kolem oltáře s levé strany kostela. Mezi oběma pracemi jest patrná souvislost.

Mříž kolem hrobu sv. Ivana byla později rozebrána a jinak sestavena. Z některých kusů byly sestaveny dvěře, (tab. XIV.) nahoře půlkruhovité, uložené v Uměl. prům. museu³⁾ v Praze,

²⁾ tamže, str. 489.

³⁾ Ředitelství Uměl. prům. musea v Praze děkujeme za povolení k fotografování těchto dveří, panu J. F. Langhansovi, c. k dvor. fotografu v Praze, za darovaný snímek. Ostatní kusy mříží ochotně fotografoval náš spolu-pracovník, p. Frant. Dvořák.

na nichž byla lišta s letopočtem 1729. Jest ovšem zřejmo, že z mříže kolem hrobu pochází v těchto dveřích jen střední pole: ostatní kusy jsou různorodé. V této době byly asi pořízeny i barokové mříže zábradlové, jež dosud nalézají se uvnitř jeskyně u sv. Ivana. Podle zpráv dosud žijících pamětníků tamních byla mříž uzavřena i s hora, jako bývá u ozdobných mříží nad studní; do vnitř pak byl přístup zmíněnými dveřmi. Tomu nasvědčují i některé zbytky mříží, jež měl jsem v rukou; byly prohnuty, kusy byly usekané proto, aby bylo lze sestaviti z nich kopulovitou střechu, spojeny pak beze všeho uspořádání tak, jak zřejmo z obr. 14. a 15.

Obr. 15. Zlomek hořejší části mříže kolem hrobu sv. Ivana.

Celá mříž (jakož i jiné věci, ku př. barokové železné konsoly) byla r. 1857 berounským živnostníkem Horákem z kostela odstraněna a téměř úplně zničena.

Mimo dvěře jest několik kusů mříží v Uměl. prům. museu v Praze; ve sklepni vinárně »U černého koně« v Praze jest z těchto mříží sestaveno celé zábradlí i jiné předměty, některé kusy pak mám uschovány v dilně své v Tomášské ul. na Menším městě pražském. Podle zůstatků zbytků jest téměř ve $\frac{1}{20}$ skutečné velikosti sestavena mříž na tab. XIII. tak, jak asi vypadala původně.

Tato stará česká práce krásným vzorem i řemeslným provedením nasvědčuje, že zhotovitel byl skutečným mistrem i umělcem.

Vděku zasloužil by si dobrodinec, který by sebral zbývající části a dal z nich sestaviti ku př. 2 kusy zábradlových mříží na pravou a levou stranu hrobu sv. Ivana. Věc nebyla by nákladná a stará památka byla by nejen zachována, ale i tam navrácena, kam nalezi.

Z paměti města Zbraslavic u Kutné Hory.

Pokus historické topografie. Stan. Klíma.

Přípona -ice svědčí o velké starobylosti osady Zbraslavické. Dle toho lze souditi, že za dávných časů nějaký Zbraslav sroubil si zde na sev. svahu vrchu Pouplu (541 m) svoje dřevěné obydlí, kdež potom i jeho potomci »Zbraslavici« žili. Po nich nazývána osada prvočně kollektivním názvem »Zbraslavici«, později ve Zbraslavice proměněným. Ve starých listinách slove město často Zelené Zbraslavice. Odkud název ten pochází, není známo. Na stítech domů bývalo zvykem do nedávna malovati zelený strom, domy na náměstí pak jsou dosud všechny zeleně natřeny. Okolní osady vůbec měly a mají dosud podobné přívlastky jako Uhelné Janovice, Červené Janovice, Červené Pečky, Bílé Hněvkovice a j.

Vůbec jsou zprávy o dějinách Zbraslavic chudé, poněvač požárem roku 1809, kdy mezi jinými budovami i zámek lehl popelem, všechny listiny se ztratily, jen několik jich dosud chováno jest v městském archivu na radnici. Gruntovní kniha městečka Zbraslavic z r. 1696 zachována byla mezi soudními knihami býv. král. zemského soudu, nýní v Museu Českém chovanými pod číslem XX. (Památky arch. a míst. III. 328.) V pravěkých dobách nebylo zde asi žádného sídliště a krajina zdejší byla nejspíše porostlá hustými neprostupnými lesy.

Nejstarším držitelem Zbraslavic připomíná se Rudolf ze Zbraslavic (Rudolphus de Sbraslawicz), purkrabí hradu pražského za panování Přemysla Otakara II. (1253—1278). Purkrabí těch bylo 10 a musel každý z nich 30 oděnců k obraně hradu postavit.¹⁾ Za něho poprvé se připomíná kostel ve Zbraslavicích k r. 1278 a k r. 1350 zaznamenán za farní v seznamu arcibiskupství pražského. K r. 1320 se připomíná Jan Zdeslav ze Zbraslavic a rytíř Oldřich ze Zbraslavic († 1377), po němž pozůstalá vdova Anna provdala se (dle Paprockého) podruhé za Mikuláše Kolovrata z Bužanovic, pána na Křenovicích, který byl z linie Janoviců přezvaných Kolovraty nejspíše potomek Jana z Polné. Objevuje se jako svědek v listině z 2. května 1384, kterou nadána fara velkostatkem Rápošovem se všemi vrchnostenskými právy a povinnostmi začež vázán byl farář zbraslavický, aby týdně 3 mše svaté a výroční slavné anniversarium za ně obětoval. (Velkostatek Rápošovský nazpět prodán r. 1764 tehdejšímu pánu zbraslavickému baronovi Vernierovi za požitek úroků z jistiny 6000 zl. [nyní 4800 zl.] a ročních 15 sáhů [34 metry] měkkého dříví a 4 sudy piva [905 l.] od velkostatku Zbraslavického.) Statek Rápošov darován faře Zbraslavické jako mešní fundace Václavem z Rápošova, Tobiášem ze Zichovic a Janem z Borovnice. Tehdejší majitel Zbraslavic, Mikuláš Kolovrat byl pouze svědkem. Podpis jeho na téže darovací listině zní: Mikuláš

¹⁾ Tomek D. M. P. I. 343. Scriptores rerum boh. II. 25.

Kolowrat z Bužanowice ginak Zbraslavice. — Oba manželé zřídili a nadali však sami při kostele zbraslavickém troje kaplanství (r. 1377 zřízeno n o v é kaplanství). Manželka Mikulášova Anna již roku 1381 9 pytlů grošů ročně kostelu zbraslavickému darovala, pečujíc o spásu duše své a dítěk svých Žofie, Alžběty a syna Jana. Mikuláš z Kolovrat byl přítel církve,²⁾) jak o tom svědčí četné jeho dary spolu s Konrádem z Tučap kostelu zbraslavickému. Syn Mikulášův Oldřich svědčí v listině z r. 1393, že kostelu křenovickému ročně 72 grošů věnoval. V tehdejší době zdá se, že bylo dosti vzdělaných mužů ze Zbraslavic. Václav syn Matějův ze Zbraslavic zastával r. 1398 úřad podrychtáře v Menším Městě Pražském a bratr jeho Jan od r. 1378—1379 uvádí se jako střídník při chrámu sv. Michala v Opatovicích v Praze. (Býval před tím kazatelem v Lounech.) Roku 1384 byl správce čili kaplan kaple Božího Těla v Praze Mikuláš farář ve Zbraslavicích.³⁾)

Po Mikuláši Kolovratovi († 1406) dědili Zbraslavice synové jeho Mikuláš a Aleš, kteří i Zruč získali. Jan Kolovrat ze Zbraslavic podepsal r. 1415 střížný list ke sboru Kostnickému a připomíná se ještě k r. 1432.

V potomních sporech náboženských a válkách husitských byl rodem ze Zbraslavic jeden z nejčinnějších knězí Táborských Markold ze Zbraslavic. Za roztržky pozdější mezi Prahou a Táborem, náležel spolu s Janem Čapkem ze Sán, Mikulášem z Pelhřimova, Václavem Korandou a Martinem Houskou řeč. Loquis k ustanovitelům nauky táborské.⁴⁾ Doba jeho narození známa není.

Poprvé zjevuje se na začátku války husitské, když se Žižkou a s Václavem Korandou táhl r. 1420 na Tábor z Plzně, kterou odevzdali panu Václavu z Dubé.⁵⁾ Na cestě 25. března byl v bitvě u Sudoměře vých. Strakonic, kde Žižka porazil královské. Téhož roku zastával učení táborské mladý kněz Markold ze Zbraslavic, bakalář svobodných umění na vysokém učení pražském od r. 1410. Súčastnil se i pověstného hánání mistrů pražských a knězí táborských 10. prosince 1420 v domě pana Petra Zmrzlíka v Praze, kde mimo něj nejpřednější z knězí táborských ještě byli Martin Loquis a Mikuláš z Pelhřimova a ohražovali se proti kaceřování svého učení Pražany.

Roku 1424 byl opět mezi předními zastánci učení táborského, zvláště 16. října toho roku na hánání o víře mezi Tábory a Pražany na hradě pražském, které však skončilo nezdarem. Zde zeměna zapíral spasitelnou moc svátostí podávaných od knězí, kteří byli svěcení a života neřádného. Toto učení bylo mu také 11. listo-

²⁾) Liber erect Vol. 2. T. 1. F. 3. — Vol. 4. K. 1.

³⁾) Tomek D. M. P. V. 88. 186. 199.

⁴⁾) J. Jireček, Rukověť k dějinám literatury české: I. 131.

⁵⁾) Zapova Českomoravská kronika. II. 786. 878. 1026. 1112. 1142. 1149. 1151. 1204. 1291. Tomek D. P. IV, 33. 92. 125. 126. 318. 484. 519. 538. 547. 557. 613. 648.

padu Janem Příbramem vyčítáno, z čehož on nazítří ospravedlnil se zastáváním učení Wiklefova, takže posluchače své uspokojil.

V pozdějších dobách často býval mezi různými poselstvimi. Tak roku 1431 byl mezi posly vypravenými ke sjezdu s králem Sigmundem v Chebu a opět roku následujícího 1432 ke sjezdu českých a basilejských vyslanců rovněž v Chebu, jehož jednání čile se zúčastnil. Téhož roku 30. srpna na sněmu v Kutné Hoře schváleny úmluvy chebské a vypraveno 5 poslů ke sboru Basilejskému, mezi nimiž byl též Markold ze Zbraslavic.

Poselstvo české, v jehož čele byl Prokop Holý, vypravilo se do Basileje na počátku roku 1433, kde si najalo čtyři domy ve městě. V jednom společně bydlili Táboři. Dne 3. února 1433 pováno bylo 10 poslů českých na oběd k arcibiskupovi Lyonskému v Basileji a to z kněží táborských Louda a Markold. Ti však pozvání nepřijali. Po ujednání kompaktát navrátili se domů. Markold ze Zbraslavic súčastnil se potom ještě opětného vyjednávání mezi posly koncilu a českými duchovními 23. listopadu 1433. Zemřel v bitvě u Lipan 30. května 1434 v zástupu nejudatnějších bojovníků po boku Prokopa Holého.

Václav Kolovrat ze Zbraslavic pomáhal r. 1448 panu Jiřímu z Poděbrad při dobývání Prahy. Okolo roku 1476 vystavěl sobě Bohuše z Drahotbic ve Zbraslavicích srub, který baštami a příkopy hraditi mu bylo zakázáno. Zdá se, že vedle něho nebo brzy po něm seděl na Zbraslavicích rytíř Jan Svadba z Otradovic, který zlatý škopek ve znaku měl a od něhož pochází pergamenová listina úhledným písmem psaná, jež se chová v městském archivu (opis listiny té pořízen v Praze 19. Octobris 1793), datovaná v pondělí před sv. Františkem roku 1496 a spolupodepsaná rytířem Jindřichem z Kostelce a na Chotěšicích, Heřmanem z Hodkova a na Bohdánči a Markvartem z Kojkovic a na Ostrově, ve které rytíř Jan Svadba z Otradovic co milostivá vrchnost, svým milým poddaným Zbraslavickým uděluje právo svobodného darování odkazu a poručení v pádu života i smrti veškerého movitého i nemovitého jmění. Téhož roku den před sv. Tiburcem (13. dubna) stihl Zbraslavice velký požár, který (dle svědectví Mikuláše Dačického z Heslova) nejen kostel, ale i celé městečko zplna ztrávil. V té době se připomíná, že Matěj Kovář ze Zbraslavic pomáhal v odboji Václavu ze Šárova na Rabšteinku proti pánum a vladykám a na jaře 1530 přinesl list odpovědný Janovi Špetlovi z Prudic.⁶⁾ Syn nebo vnuk Janův Jiřík Svadba z Červených Otradovic prodal Zbraslavice roku 1534 Jindřichu Firšicovi z Nabídna a na Hamrštátu, hejtmanovi kraje čáslavského. Na tohoto držitele Zbraslavic žalují r. 1540 Pražané, že »zajímá dobytky těm, kteří je z ciziny přes grunty jeho příležitě do Prahy honí, nebo že z nich neobyčejné poplatky běre« na svobodné silnici královské k veliké škodě Pra-

⁶⁾ Hrady a zámky. I. 145.

žanů.⁷⁾ Téhož roku bylo mu to komorním soudem zakázáno, aby nebral od Pražanů Staro- i Novoměstských, kteří dobytek z cizích zemí ke Zbraslavicům hnali, daní neobyčejných, nemaje na to vejsady, spravedlnosti ani starobylosti.⁸⁾

Jindřich Firšic z Nabídna panství své odprodal roku 1547 Pavlovi Malovcovi z Malovic a to: »Zbraslavice, zámek, dvůr, městečko, podací kostelní, Švábinov tvrz pustou, Malovidy zámek pustý, Štipoklasy ves.« V tu dobu přiznávala se nepochyběně valná část obyvatelstva k jednotě Bratří Českých, kteří tu měli svoji školu. Pavel Malovec z Malovic kupil zároveň i statek Štěpánov Trhový od Zdeňka Zručského z Křenovic. Umřel roku 1557, zůstaviv syny Oldřicha, Viléma, Jana, Zdeňka a Karla. Poslední dva brzy zemřeli. Zdeněk zemřel roku 1574, neboť na náhrobním kamenni před sakristií ke zdi postaveném dosud jest čitelnou: »leta 1574 w sobotu po Bož. Tiele zabit gest — zdeněk Malovec z Malovic gemuž — meno gest gehožto duffy pan Buh Racz milostiw Býty.« Karel zemřel patrně roku 1582, dle druhého již nečitelného náhrobku. Karel Malovec z Malovic přijal prý tvrz Libanice (mezi Chrudimí a Chrástem) směnou za statek Zbraslavský od Jindřicha z Ještětic na Žestocích.⁹⁾ Z téže doby se praví, že mnoho lehkých tulaček přicházelo ze Zbraslavic do Kutné Hory. R. 1577¹⁰⁾ tři najaly si prý pokojík u »fortničky«. Konšelé je dali pochydati, avšak ženské se vymlouvaly, že se živí žebrotou. Vilém Malovec z Malovic držel Zbraslavice ještě roku 1603. Od něho koupí je získal Ondřej Horňatecký z Dobročovic, který roku 1616 byl hejtmanem kraje čáslavského. (Mimo něj ještě Kašpar Melichar ze Žerotína na Nových Dvořích a Vovcářích.¹¹⁾)

Ondřej Horňatecký z Dobročovic na Zbraslavicích, Dobřeni a Radboři byl mezi relatory na generálním sněmu roku 1620, při kterémž syn krále Fridricha Falckého byl zvolen za čekance království Českého. Pro toto provinění a účastenství v odboji českých stavů proti Ferdinandovi odsouzen byl¹¹⁾ při komissi konfiskační dne 21. října 1622 třetího dílu jméni svého, v kterémž všecky statky jeho byly konfiskovány, totiž statek Zbraslavice, k němuž r. 1542¹²⁾ náležel zámek a městečko Zbraslavice s dvorem poplužním a podacím kostelním, vsi celé Štipoklasy, Hetlín a Rápošov, pak dílem vsi Ostrov, Machovice, Milanovice, též v Poručicích (zašly) 1 dvůr kmetcí, pustotiny v Černinách, mlýny, lesy a rybníky s jiným příslušenstvím, jak to r. 1597 Věnek Malovec

⁷⁾ Dr. Z. Winter: Kulturní obraz českých měst. I. 101. V ortelech komor a zemsk. soudu v univ. knihovně č. 17. A. 35.

⁸⁾ Životy drobné šlechty 16. století. Příspěvky historické a register soudu komorního. Fr. Zoubek. Památky arch. a míst. VIII. 339.

⁹⁾ Hrady a zámky. I. 171.

¹⁰⁾ Dr. Z. Winter: K o. č. m. II. 89 Archiv Kutnohorský.

¹¹⁾ Hejtmanové krajští v Čechách. Fr. Dvorský. Památky arch. a míst. X. 854—7. T. V. Bílek. Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. I. 169.

¹²⁾ Desky zemské kvat. 1. E. 25.

z Malovic postoupil v dluhu 100 kop grošů českých Ondřejovi Horňateckému.¹³⁾

Tento statek spolu se statky Dobření a Radboří vedle císařské resoluce ze dne 2. května 1626 za summu odhadně 69.145 kop mísenských ponechány byly Horňateckému proti složení třetiny 23.048 kop 36 grošů mísenských do královské komory. Na tuto třetinu poraženo bylo Horňateckému císařskou resolucí ze dne 21. listopadu 1626 z pohledanosti jeho manželky Kateřiny na statku Toužetíně, per 30.000 kop mísenských pojištěné 18.381 kop, 56 grošů a 1700 kop úroků zadržalých, tak že Horňatecký na dotčenou třetinu jenom 4666 kop 40 grošů doplatil.¹⁴⁾

Horňatecký, jak se podobá, dosáhl potom úplného odpuštění, neboť od r. 1624 často zastával úřad hejtmana v kraji čáslavském.¹⁵⁾

Dědicové jeho po smrti jeho roku 1664 byli Václav Ignác a František Litmír Horňatečtí z Dobročovic. Z roku 1666 pochází listna chovaná v městském archivu tak zvaný vejhostní list od »Jana Ondřeje Horňateckého z Dobročovic«, podepsaný bratrem jeho Františkem Litmírem Horňateckým z Dobročovic, kterým Jan Kordík jinak Hryška a Kateřina manželka jeho z poddanosti a pravého člověčenství propuštěni jsou. Datum na Zbraslavicích 13. Juny 1666. Starší od bratra mladšího podíl koupil a 12. prosince 1672 Zbraslavice rytíř Ferdinandovi Václavu Pernklovi ze Šenraju postoupil a to: »Zbraslavice, statek na staveních a gruntech spustlý, lidi rozběhlé, dvě vesnice dokonce pusté, tak že odtud za několik let málo užitku očekávati jest.« (Snad druhý díl statku Zbraslavic.) Statek takto zpustošený měnil na to zejména v XVIII. století velmi zhusta své držitele. Dle bývalého náhrobního nápisu v kostele zbraslavickém zemřela první manželka jmenovaného pána Zbraslavic Ferd. Václ. ryt. Pernkla již 27. června 1650. Feid. Václ. ryt Pernklo ze Šenraju (snad po něm nazvána jistá trať polí v okolí Zbraslavic »v praňklovech«) byl J. M. C. nařízený hejtman pěší v pluku Kaisersteinském. R. 1683 založil při faře fundaci 500 zl. dokládaje, že chrám P. téměř žádných důchodů nemá a osada velmi špatná jest, tak že při téže faře p. farář vychovati se téměř nemůže. Spolu s dětmi svými Janem Wolfgangem, Janem Petrem a Václavem Leopoldem zdědil po manželce Dorotě Marii z Neuperka († 1681) řečený první díl statku Zbraslavic, jež tato r. 1668 od Rudolfa Hendricha Odkolka z Újezdce a jeho manželky Marie z Kotvic koupila. Tento Rudolf Hendrich byl pravnukem Viléma Jindřicha Odkolka z Újezdce, jenž měl za manželku Alžbětu Polyxenu rozenou Horňateckou z Dobročovic, nejspíše sestru nebo dceru Ondřeje Horňateckého (Vilém Jindřich — Albrecht Ladislav — František —

¹³⁾ Desky zemské. Menší zápisné kvat. 236. F. 17.

¹⁴⁾ C. 215. H. 18. — Lib. confisicationis 2. f. 422. — Desky zemské. 142. K. 16. & 293. P. 9.

¹⁵⁾ Zapova Kronika. V. 429.

Rudolf Jindřich) a tím způsobem v držení prvého dílu statku Zbraslavic se dostal.

Jan Wolfgang ze Šenraju držel Zbraslavice do r. 1688. Po něm byl jejich majitelem František K. hrabě Přehořovský 1689—1694, Baltazar David rytíř z Ottenfeldu 1695—1710. Roku 1714 nálezel statek paní Barboře Alžbětě hraběnce z Věžník rozené Švihovské z Riesenburka a manželu jejímu Bernardu hraběti z Věžník, který též roku 1705 koupil ves Radvančice s lesy od barona z Říčan za 8827 zl. 5 kr. $2\frac{5}{8}$ den. (smlouva 16./VII. 1708 — zápis v zemských deskách 5./III. 1709) a 2. března 1709 od Josefa, Arnošta, Isidora Václava a Tadeáše Františka bratří Obiteckých z Obitec (synů † rytíře Jana Václava Obiteckého z Obitec), pánu na Janovičkách, Petrovičích a Zhoři, vesnici Hetlín od statku Zbraslavic k vůli lesům za 4880 zl. (měla tehdy 14 domků).¹⁶⁾ Vesnice ty dosud jsou při panství Novodvorském, jež od r. 1765 jest v majetku hrabat Chotků (nyní hr. Rudolfa Chotka).

Hraběnka z Věžník prodala r. 1716 panství Zbraslavické Kajetánu Dubskému baronu z Wittenau, který je opět odprodal r. 1718 Františkovi Oldřichovi z Manšverdu. R. 1723 vystřídali se 2 majitelé na panství a to Markéta Johanna z Trautsmannsdorfu a Ferd. svobodný pán z Říčan, jenž ještě téhož roku na náměstí postaviti dal sochu sv. Jana Nepomuckého, jak na ní znaky jeho a manželky jeho rozené Černické z Kácova hlásají. K cti sňatku dcery své Kateřiny založil svob. pán z Říčan r. 1726 vesnicí Kateřinky na panském pozemku $\frac{1}{4}$ h. sev. ležící. Osadil tam 8 chalupníků s hospodou, k nimž později 4 baráčníci přibyli.

Téhož roku prodal Zbraslavice Karlu Joachimu hraběti z Bredau a na Špandově, který je hned roku následujícího odstoupil svému synu Jana Gotthardovi hraběti z Bredau (listina o tom vlastně jen opis se chová v městském archivu. Jest česky psaná v Praze dne 30. Novembra anno 1727 a jest opatřena podpisy: Karel Hrabě z Breda, Johann Hrabě z Breda, Jan Festsigl, svobodný pán z Golský a Josef Sigmund Hochberg z Hennersdorfu), který je držel až do r. 1738, načež koupí přešly v majetek Karla Jos. svob. pána Dejma. V těch časích snad¹⁷⁾ mělo město svůj vlastní magistrát, s purkmistrem, 6 radními a městským rychtářem. Avšak z nedostatku obecního jmění k zaplacení městských úředníků, dalo prý se městečko v poddanství pána statku. V pozdějších dobách pak až do r. 1848, kdy bylo zavedeno obecní zřízení, různili se obyvatelé na gruntovníky (sousedy čili měšťany), jichž bylo 27 a kteří volili si svého primasa a na sedláky a chalupníky (dominikalisty a rustikalisty), kteří měli svého rychtáře. Robotou povinni byli chalupníci pouze pěši 2 dny týdně a žádným platem; sedláci platem 60 zl. ročně hotově a 6 dní na jaře a 6 dní na podzim potažní a 13 dní pěši robotou. Sousedé měli pouze 6 dní úkolu

¹⁶⁾ Jos. Ledr: Děje panství a města Nových Dvorů. 68.

¹⁷⁾ V Sommerově Topografii, vydané 1841, se praví: před 100 lety.

v čase žní. Důkazem toho jest také listina z 18. máje 1756 v městském archivu chovaná, již »my purgkmistr a radda miesta Zeleno-Zbraslavitz«, učiteli Václavu Svobodovi, býv. cantoru »u nás v nassem miestie« dávají svobodný list a stvrzují, že na něm žádný práva poddanosti pohledávat nemá »tak gak v nassich miestských knihách pro pamiet zapsáno gest«. Na důkaz toho přivésli ještě »pečeť miestskou nassi« vytisknutou stříbrným pečetidlem z r. 1559 se znakem Zbraslavic, orlí nohou (též znak Čabelických ze Soutic) a nápisem: »Sigillum civitatis Zbraslavicensis 1559«. Listina podepsána purkmistrem primasem a 4 radními a sindice jurátem. Jan Sedláček, pulkmistr, Josef Kárník, prýmas. Jan Stopka, Wacław Wodička, Jan Roza, Jos. Rut, radní a Adalbert Grümer, sindice juratus.

Po Karlovi svob. pánu Dejmovi zdědila Zbraslavice r. 1752 jeho manželka Marie Karolina svob. paní Dejmova roz. Gerhartova, po níž opět ujal je syn její Leopold svob. pán Dejm ze Střítěže. O něm zachovala se znamenitá pověst z dob sedmileté války. Hrabě Dejm nežil ve svornosti s tehdejším farářem Ant. V. Svobodou a činili si navzájem rozličná příkoří. Farář prodával pivo ze svého zádušního pivovaru v Rápošově o krejcar na žejdlíku laciněji než hrabě. Proto si jednou hrabě pozval faráře k sobě a dal ho vyplatit. Avšak tento se mu za to pomstil. Před bitvou u Křečhoře r. 1757 ve válce sedmileté stála armáda císařská u Slavošova (snad oddělení Daunovo). Hrabě Dejm jim dodával potravu. Při tom však dával zprávy nepříteli o postavení a pohybech vojska císařského. Farář věděl o tomto jeho zrádném počinání. Proto zajel si jednou na koni k nemocnému na Vystrkově a odtud ke Slavošovu, aby to oznámil veliteli císařské armády.

V noci na to obstouplo 16 rakouských husarů zámek a čekalo, až ke 3. hodině ráno přišel městský rychtář Kárník, který každodenně dával hraběti zprávu o tom, co se v noci přihodilo. Ten, jakmile zhliďl husary, chtěl se vrátit, ale v tom mu bylo zadráženo. »Tlučte, aby se otevřelo!« poručili mu. Když potom hrabě přišel otevřít, byl zajat, dva husaři ho vzali mezi sebe a odvezli ho pryč, aniž se ví kam. — Roku 1758 pochováno bylo mnoho Hallerových husarů a vojáků pluku Bürkenfeldova a Stampachova v polích, kde dosud se říká »v hrobech«. Ještě v r. 1769—1770 jsou záznamy úmrtí vojáků a vojenských dětí v místních matrikách. Nemocnice vojenská byla nejspíše v Hranicích.

Potom v letech 1762—1764 následoval v majetnictví Zbraslavic Jan svob. pán z Vernieru, který r. 1764 statek Rápošov od fary a dvory Chotoměřice a Vystrkov příkoupil a celek hraběti Josefu Deymovi v prodeji přenechal. Tento opět prodal jej Františku hraběti Čejkovi z Olbramovic, který (dle nápisu na Mariánském sloupu na náměstí) Zbraslavice již roku 1767 držel.¹⁸⁾

¹⁸⁾ Hanc statuam immaculatae conceptionis erigi fecit illustrissimus San. Rom. Imp. comes Franciscus Czeyka de Olbramowitz, dominus in Zbraslavitz, die 15. Julii 1767.

Roku 1775 koupila statek Zbraslavice hraběnka Karolina z Trautmannsdorfu, rozená hraběnka ze Chamaré a odkázala ho, když roku 1780 zemřela, svému manželu Janu Adolfovi hrab. z Trautmannsdorfu z Weinsberku, c. k. skutečnému komořímu a plukovníku. Proti útiskům tohoto pána bránili se měšťané r. 1777 a dokonce i k císaři do Vídňě šli a tam po $1\frac{1}{2}$ ročním uvěznění slyšení byli a žalovali, že jim grunty byly odebrány a mnoho k velkostatku přiměřeno. Teprve 24. října 1892 nastalo narovnání; odňaté pozemky byly navráceny a místo žádaných 4012 zl. 19 kr. $4\frac{1}{2}$ gr. zaplaceno 3000 zl. náhrady, což dvorním dekretem 12. ledna 1793 stvrzeno. Při své smrti postoupil tento pán statek své manželce Marii Anně, rozené hraběnce ze Schasgotsche, ale pouze k užívání do její smrti, načež r. 1791 dostal se hraběti Šebestiánu Trautmannsdorfovi, c. k. plukovníku, který byl pokročilý a vzdělaný hospodář. Vystavěl silnici do Kutné Hory a rozbořiti dal hospodu »U jelena«, sloužící loupežníkům za skrýš a přenesl právo výčepní na dům č. 75. na náměstí »U jelena«. Hrabě prodal statek 10. března 1827 Josefemu Eduardovi hraběti Taaffovi, od něhož opět koupí r. 1832 v majetek Jakuba Jos. rytíře z Löwenthalu přešel. R. 1836 vznikla osada Dolní Chotoměřice čili Pančava při nově založených a nyní již zaniklých skelných hutích. Na to ujal se zboží r. 1846 syn jeho Jan rytíř z Löwen-thaiu, který ho držel až do r. 1872. Za něho v r. 1848 přestalo město a obyvatelstvo jeho býti poddaným pána statku. Později byl majitelem panství známý žurnalista Jan St. Skrejšovský a od r. 1878 Živnostenská banka, od níž r. 1885 koupili ho Jan a Marie Šebkovi. Nynějším majitelem jeho jest Adolf šl. Šebek od r. 1889.

Zbraslavice byly vždy městečkem otevřeným bez hradeb, pouze zámek byl opevněn násypy čili valy. Kolem býv. zámku dosud se říká »na valech« a byly tam nalezeny různé starožitnosti, zejména r. 1883 při kopání základu k nové lednici pivovarské nalezeno v setlelém šátku 20 stříbrných pražských grošů z času krále Jana Lucemburského. Zdejší farář p. F. A. Illem zaslal z nich jeden sbírkám archeologického spolku »Vocel« v Kutné Hoře. — Z bývalého zámku, který po ohni r. 1809 již znovuzřízen nebyl, zůstaly jen pouhé zdi nynější panské kovárny a jeden zděný pilíř na způsob věže stavěný, avšak zdivem vyplněný, čtverhranný, účelu neznámého. Před léty stával prý ještě jeden podobný pilíř dále souměrně na druhé straně zdi kovárny. Na počátku předešlého století stály prý tam ještě 4 lípy a uprostřed nich socha P. Marie, po níž však dnes již stopy není. Jediným zbytkem zámku snad jest prostranný, ve skále vytesaný sklep, jemuž říká se »sklípek« a jehož přední části dosud se používá za sklep, neboť dolejší část jest zaplena vodou, která prý tam stoupla po zaházení studně na nádvůří, v níž se utopil kůň. Dle svědectví lidí, kteří ve sklípku byli, dokud tam voda nebyla, vede dolů 24 stupňů a jsou ve stěnách vraženy 2 kruhy železné, tak že se dá souditi, že sklepení bylo kdysi za vězení.

O velikosti Zbraslavic v dobách dávných se vypráví, že měly kdys na 800 čísel. Zaručených zpráv sice o tom není, avšak výsad tržních požívali Zbraslavice již v dobách dávných. Na město povýšeny jsou opět roku 1853 (výnosem z 11. a 21. listopadu).

První privilegia jsou od císaře Rudolfa II. z r. 1604, kterými obnovena výsada na 2 výroční trhy (Judica a Kateřinský) k žádosti majitele panství Ondřeje Horňáteckého z Dobročovic, poněvadž trhy ty před tím dávno již konány byly a majestáty na ně pozárem nejspíše roku 1496 zničeny byly a výsada ta, neužívaná pro chudobu pohořelých, v zapomenutí přišla. Oba trhy jsou osmidenní, avšak nyní také oktávy se držívají. Listina pergamenová o tom datována jest na hradě pražském ve čtvrtek po čtvrté neděli postní, jež slove Laetare r. 1604. Podepsána jest Rudolem, kanclérem Zdeňkem z Lobkovic a místokanclérem Ludvíkem z Písnice. Pozdější výsady trhové jsou dvorní dekret z 29. února (19. ledna) 1776 z hradu pražského na 2 trhy (v úterý po sv. Duchu a ve středu po sv. Václavu) psaný německy a podepsáný F. A. hr. Nosticem v král. zemském guberniu a Jos. Duchtlem na čáslavském úřadě. Této listiny chovají se jen dva opisy v městském archivu, jeden z 24. března 1781 stvrzený Fr. Jos. Grümmem, krajským sekretářem a druhý ze dne 10. prosince 1823 stvrzený Joh. Ant. Wirkotou, správcem úřadu ve Zbraslavicích. R. 1825 dána výsada na 3 výroční trhy (v úterý po Navštívení P. Marie, na den sv. Tomáše 21. prosince a v úterý před Hromnicemi) pergamenovou listinou s pečetí v dřevěném pouzdro, začínající: »Wir Franz der Erste von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich; —« Podepsána jest Filipem rytířem Stahlem, Leopoldem hrabětem Kounicem a gen. Františkem z Taurau a nečitelným podpisem. Roku 1896 dáno ještě místodržitelské povolení na jeden trh (v pondělí po sv. Vavřinci — pouť). Mimo to se konají ještě dva trhy, k nimž výsad není, prý od Čestína odkoupené. (Listina »My Purgmistr a konssele Městys Čestína kostela« — datovaná »W Ponděly Po Neděli družebne to gest Ssestiho dne měsycce Dubna Letha 1628« na pergameně a s pečetí.)

Rozvoj řemesel a cechů řemeslnických, soudě dle dochovaných pečetí, byl poměrně též znamenitý. Nejstarší pečeť jest z r. 1713 s obrazem nůžek a nápisem »PECZET · POCTIWEHO · RZB : KREY : A · POSTR : z R · MIESTA · ZBRASLAWITZ · « Druhá jest pečeť s 5 znaky a to zámečnickým, bednářským, kovářským, kolářským a truhlářským z r. 1714 a nápisem: »PECZET · CECHVW · BEDNAR · KOWAR · KOLAR · ZÁME · MESTA ZE ZBR · « Po straně má nápis: Matauss Weseleg, Jann Swoboda.

Třetí pečeť se znakem kolářským a letopočtem 1738 nebo 1758, ale spíše posledním, ježto má již v nápisu »městec« jako pozdější. Nápis zní: »MIESTEZ * ZELENE * BRASLAWITZ * Čtvrtá pečeť se znakem pekařským (preclíky) a letopočtem 1761 má nápis stejný: MIESTEZ * ZELENE * BRASLAWITZ *

Poslední, pátá pečeť se znakem ševcovským (tři nohy se škorňemi a ostruhami) a nad ním nejspíše znak hrnčířský (Adam a Eva)

má nápis: MIESTIS * ZELENO * ZBRASLAWITZ * Letopočet udán po straně: W. G. 1794.

Všechny pečeti chovají se u starosty nynějšího živnostenského společenstva.

Zbraslavice měly též právo hrdelní, jehož symbolem jest dosud císařský orel rakouský na radnici z plechu nad střechou přidělaný. Posledně vykonáváno v XVIII. století 12. října 1736, kdy Jan Kučera, učitel čili kantor v Radboři, 35letý, poddaný Peckovský, za spáchanou vraždu na své manželce Alžbětě katem život skončil. Na popravu ho doprovázel P. Pius, kapucín z Kolína. Téhož roku před tím 12. července 1736 odpraven Matěj Bílek, ovčák z Tis, 40letý, pro rozličné krádeže. Doprovázel ho P. Jan K. Werner z Bykáně a P. Jan Ant. Horník zdejší. Za pozdějšího faráře Svobody (za časů hrabat Dejmů) byli katové Karel Zelinger a Martin Baborák bydlící v katovně č. 53.

Ještě důležitějším bylo jistě právo berní, zajímavé zvláště pro nynější úsilí města o zřízení soudnho a berního okresu ve Zbraslavicích. Již za časů krále Václava IV. vybíraly se berně ve Zbraslavicích a mimo ně v kraji čáslavském ještě v Čáslavi, Humpolci, Německém Brodě, Štěpánově a Čechticích.¹⁹⁾

Z dějin novějších nejživější jsou upomínky na r. 1848 a 1866. Roku 1848 zřízena byla též ve Zbraslavicích národní obrana, vznikla však pouze tím, že stíhala zloděje po okolí se potulující. Za pruské okupace pak roku 1866 zažilo městečko dosti strachu. V městě ubytováno bylo asi 150 pruských jízdních vojínů, kteří z počátku s občanstvem dobře vycházeli. Až teprve nenadálá příhoda popudila vojiny proti občanům a jest ještě dosti divno, že neměla horších následků. Ve statku u Kronechů byli 4 poddůstojníci. Jednou přišel tam polní hlídač Procházka, obecně zvaný Prachandík, a plísnil paní Kronechovou za to, že nechala svini běhat po polích. Avšak Kronechové zastal se jeden z poddůstojníků jménem Krüger a pravil Prachandíkovi, aby tolik nekříčel, pothroziť mu při tom palášem na stěně pověšeným. Na to rozlícený Prachandík sňal s ramene pušku starodávné soustavy, kterou vždy sebou nosíval a kterou mu náhodou téhož dne Krüger spravil, namířil na Krügra a vystřelil. Krüger mrtev skácel se na zem. Nyní nastal ovšem poplach veliký. Prachandík utíkal, zakopl však o dřevěnou rouru vodovodu, upadl a byl chycen. Odvedli ho ihned na radnici, kde ho všichni tloukli a trýznili. Všude pobíhali vojáci nakvap alarmovaní a každý, kdo byl na ulici, byl od nich bit. Baterie děl stojící na náměstí komandována za město, aby město bombardovala a velitel posádky již chtěl dát rozkaz k vypálení města pro vzpouru obyvatelstva. Teprve k úsilovným prosbám tehdejšího starosty dra. Lutny a druhý den přivolánoho krajského

¹⁹⁾ Něco o bernictví českém v dobách starších. Josef Emler, Památky arch. a míst. VIII. 22 Zprávy o tom zachovaly se v několika rukopisích stejného znění z r. 1416—1418.

komisaře z Čáslavi od toho upustil, když ho jmenovaní ujistili, že obyvatelstvo s jednáním Prachandíkovým nesouhlasí a nepřátelství nijak nejeví.

Také na šestí druhý den přišla zpráva o uzavření míru pražského 23. srpna a téhož dne tálala městem pěši brigáda pruská od Ledče ke Kutné Hoře, jejímuž veliteli postoupeno vedení vojen-ského soudu proti Prachandíkovi. Prachandík naložen na vůz a vezen s odcházejícím vojskem do Pruska. Zbraslavice si oddychly. Ale teprve na podzim Prachandík dopraven zpět ke krajskému soudu v Kutné Hoře, kde odsouzen na 2 léta do žaláře pro zločin zabítí.

Nejstarší památkou Zbraslavic jest bez odporu gotický farní kostel prý z r. 1220 (dle letopočtu objeveného nad kazatelnou r. 1861, z něhož čitelnou však bylo pouze »1-20«). Založen byl nejspíše jmenovaným již Rudolfem ze Zbraslavic, jehož erb (dvě kříže s přeložené sekérky) vytesán ve svorníku klenby presbyteria a nad výklenkem pro sanctissimum. Na hlavním oltáři jest obraz sv. Vavřince od pražského mistra Jana Jindř. Heintschla z r. 1683 úplně podobný obrazu ve chrámu Páně Novobydžovském od téhož mistra. Z jiných věcí vynikají zejména starobylé barokní vyřezávané lavice a cínová křtitelnice z r. 1602 se znakem tří plamenů šlehajících a nápisem: WHZNA ** KHZNA. Vnějšek i vnitřek chrámu doznal postupem času změn. Posledně r. 1898 zřízen nový kůr a nové varhany. Dvěře sakristie jsou rozsekány dle pověsti od Švédů. Na 30 m vysoké věži jsou 4 zvony původně z r. 1594, po požáru však r. 1809 přelity a nápis opatřeny.

Na zrušeném hřbitově u kostela postavena r. 1864 nová škola, kde jsou čtyři třídy. Ve staré škole vystavěné naproti kostelu pod jednou střechou s farou r. 1812 jsou dvě třídy. První učitel zaznamenaný v pamětní knize farské jest Jindřich Duspivo r. 1682. R. 1808 byl počet dítek školou povinných 268 dle pamětní knihy farské, r. 1844 pak 391. Nyní se vyučuje 400 dítek v pěti třídách, z nichž při páté zřízena pobočka pro dívky.

Důležitými památkami pro historii Zbraslavic jsou pamětní knihy farské, dvě z r. 1733 od P. F. Gregora a třetí z r. 1759 od P. Ant. Svobody, dle nichž r. 1866 P. F. Illem založil novou pamětní knihu. Mimo to se na faře chovají staré matriky: prvá česká 1670—1740, druhá latinská 1740—1764, třetí do r. 1783 latinská, 1784 německá a pak opět česká. Kromě toho 3 matriky židovské z let 1797—1864.²⁰⁾

Z jiných znamenitějších ústavů ve Zbraslavicích uvésti sluší židovskou synagogu s bývalou jednotřídní školou, občanskou záložnu r. 1861 zřízenou, lékárnu s obvodem lékařským, četnickou stanici, poštovní a telegrafní úřad (od r. 1850 a 1869), panský pivovar (ročně 1860 hl), lihovar, 2 cihelny (1 obecní), parní pilu,

²⁰⁾ Na záznamech pamětní knihy farské většinou založena jest celá přítomná práce, jejiž použití mi laskavě dle děkan P. F. Illem dovolil a při práci pomáhal a jemuž mimo to i za prohlédnutí přítomné práce děkuji.

chudobinec, umístěný od r. 1868 ve staré sirkárně a dvůr s 581·19 ha půdy (Zbraslavice, Rápošov a Chotoměřice) a výnosem 5389 zl. a daněmi 1258 zl.

Za městem nalézají se samoty: parní pila s rybníčkem Pavlovkou, nová vodárna, cihelna ve Starých cestách, hájovna a myslivna z přestaveného Pilského mlýna na Pančavě, Kudláčkův mlýn a městská cihelna u Chotoměřic, hájovna, dříve cihelna u Malé Skalice, Spálený mlýn u rybnička Spáleného, bývalá pohodnice u Starého rybníka a samota »u Šárů«.

Jedinou politickou obec se Zbraslavicemi tvoří obce západně Chotoměřice a sev. Kateřinky a Hetlín. Školou do Zbraslavic povinné obce jsou mimo to sev.-záp. Malá a Velká Skalice, Velký a Malý čili Mladý Rápošov, vých. Štipoklasy a jv. Radvančice, Borová a Outěšenovice. Farou patří ke Zbraslavicům ještě Hranice (mají jednotřídní školu od r. 1800) a Černíny se školou od r. 1898. Malá Skalice povstala za císaře Josefa emfiteutysováním dvora, lesy patří panství Oumonínskému. Velká Skalice má dvůr, patřící hraběti Sternberkovi v Zásmukách (dříve patřil hr. Bürgnitzovi v Radboři). V Hetlíně je dvůr panství novodvorského. Rybník Dalmacínek na návsi je vydlážděný a dosud se tam říká »na hradě«. Snad tam býval hrad. Nade vtokem potoka do rybníka Vidláku stával lovecký pavillon »u hučadla«. Štipoklasy měly r. 1672 dle zmínky v postupní listině Horňateckého svoji tvrz, jejíž dvůr roku 1787 emfiteutisován a dosud statkům takto vzniklým se říká »v ratejně«, »na špejchaře«, »ve dvoře«. Lesy patří panství Kutnohorskému, hájovna je samota »na hatích«. Radvančice mají dvůr k panství novodvorskému hrabat Chotků. V lese Sidonském býval na počátku tohoto století letní zámeček s kaplí sv. Maří Magdaleny, nyní zrušený. Nedaleko od toho znáti jsou valy někdejšího hradu pánu z Vánčic, od nichž povstal prý název Radvančice.

Ve Zbraslavicích bylo r. 1898 1169 obyvatelů ve 163 domech na výměře 14·59 km². Počet duší v posledních letech klesá vystěhováním. Obyvatelstvo nenalézá v zemědělství již dostatečné výživy. Celá farní osada čítá 2836 duší (27 ev. a 71 židů). R. 1723 čítaly Zbraslavice pouze 205 duší, celá farní osada 740. (Památky arch. a míst. X. 689. Historické zprávy o lidnatosti král. Českého. Frant. Dvorský.) R. 1730 napočteno 758 duší. Při číslování domů za císaře Josefa bylo zde pouze 84 čísel. Židovské domy, počtem 12, čítány zvlášť a opatřeny číslíciem římskými.

Obec Zbraslavice má jmění v ceně 33.258 zl. 27 kr., přímých daní celkem se platí 3750 zl., čistý výnos pozemků činí 9186 zl. 94 kr. Nejstarším spolkem je společenstvo živností se 125 členy a jměním 300 zl. a sbor dobrovolných hasičů od r. 1875 s 55 členy se jměním 2400 zl., nejvíce v nářadí. Občanská Beseda se třemi odbory (čtenářským, zpěváckým a dramatickým) založená r. 1870 trvala pouze několik let. Hospodářská Besídka neměla přes 2 léta už žádné schůze a letos zřízen spolek vojenských vysloužilců s odborem ochotnickým.

Statistická data o Zbraslavicích jsou v Šommerově Topografii z r. 1843 XI., v Slovníku Naučném X. 297, v Palackého Popisu království Českého 191, v Orthově-Sládkově i v Kotyškově slovníku místopisném.

Archivní památky města Boskovic.

Frant. Lipka.

Do nedávna chován obecní archiv v jediné místnosti radniční věže, kteráž, jak se zdá, bývala kdysi městskou branou a zmíněná komora nade branou v I. patře určena pro uschování obecných kněh a t. p. Zmiňuji se tudíž o věži samé aspoň stručným popisem. Jest to zcela samostatná stavba (s ohledem na postraní přístavek) v podobě mohutného hranolu čtyřbokého, massivních zdí a slušné výšky. Nade branou v přízemí, poměrně nízkou a půlkruhovým obloukem sklenutou, nachází se znak boskovský (hřeben o sedmi zubech) v kameni tesaný a držený andělem uprostřed kruhového orámování. Od výše asi druhého patra jest nároží otupeno plochou (tak že průsek této partie vykazuje nepravidelný osmihran) a výš opět přechází ve čtyrhrannou galerii, čímž docíleno klamu, jakoby obvod galerie přesahoval půdorys základny. Zábradlí otevřené galerie tvoří ballustráda zděná, s řadou kuželek na čelní straně a dva znaky v kameni tesané mezi nimi, boskovský a dubský (ostrev) připomínají Ladislava z Boskovic a manželky jeho Magdaleny z Dubé a Lipého, za jichž dob asi se věž dostalo dnešní podoby, vzniku ovšem jest staršího. V rozích galerie fantastické hlavy jakožto konsolky. Věž má jediné okno do světnice svrchu dotčené. Hořejší polovina věže jest už těla stíhlejšího, taktéž čtyřboký hranol, nad nárožní prejzovou stříškou opět v osmihran přecházející a kryta dvěma plechovými báňemi s lucernou. Nejvíše umístěna pozlacená báň s pamětní listinou z dob poslední opravy (viz níže) a na ni vztýčena korouhvíčka se znakem městským. Na střeše označený dvoji a zašlý chronogramm se vztahuje k opravě střechy.

Archiv, přítomnou dobou do domu obecního přestěhovaný, kusý jen materiál historický poskytuje, ač chová některé památky a dost řídké listiny. Tyto obsahují výsady, artikule, záznamy pamětní a pod. Jsou to jednotlivé listiny, spisy i celé knihy v následujícím chronologickém pořadu:

Čís. 1. jemný pergamen, form. $0\cdot375 \times 0\cdot235$ m i s dolejším záhybem, rukopis podivuhodné pravidelnosti, obsahující latinsky psanou výsadu, kterou král Jiří z Poděbrad na přímluvu Vaňka z Boskovic, nejvyššího komorníka cídu Brněnské, povoluje městečku Boskovicím na den sv. Vítá držetí první trh výroční a před

tím 8 dní různé zboží svobodně prodávati. List psán a dán v Praze, dne 4. října r. 1463. Přivěšena výborně zachovalá pečeť královská na bíločervených šňůrách hedbávných.

Čís. 3. Pergamenová listina česká, $0\cdot36 \times 0\cdot27$ m velkosti, úhledného rukopisu. Touto výsadou Václav z Boskovic a jeho synové Jaroslav a Ladislav postupují obci B. za 600 zl. odúmrť a osvozují obyvatele městečka na vždy od poddanosti. Jest dána a psána na Boskovicích na den 11.000 sv. panen r. 1477 a k ní přivěšeno 7 pečetí, a to:

1. Václava z Boskovic (v červený vosk vtlačená), poněkud porušená,
2. Jaroslava > (v černý > >),
3. Ladslava > (> > >),
4. Dobeše > (> > >),
5. Albrechta > a na Letovicích (v černém vosku), porušená,
6. Beneše > (v černém vosku) a
7. Karla mladšího z Vlašimě a na Úsově (v černém vosku), tedy »strýc a bratruov« a zobrazují pouze štít s hřebenem o sedmi zubech či krokví ozubenou 1., 3. a 4., kdežto 2., 5. a 6. pečeť týž znak na štítě má a mimo to polštář s věníky jakožto klenot na přilbici.*)

Nečislovaná listina pergamenová, česká, kterou povoluje obci B. »fajunk« na maso jednou v týdni Ladislav z Boskovic na zámku Třebové v neděli před sv. Tomášem r. 1491. Přivěšena pečeť v červeném vosku vtlačená s opisem »Ladislaw D Boskowicz« v kruhu kolem znaku.

Čís. 2. pergamen $0\cdot40 \times 0\cdot33$ m, úhledného rukopisu, české privilegium krále Vladislava, kterým městečku B. na přímluvu Ladislava z Boskovic povoluje druhý trh výroční v to pondělí po sv. Kateřině. Dána v Budíně v neděli před sv. Valentinem r. 1492. Na bíločervené šňůře hedbávné královská pečeť krásné, jemné ryby.

Čís. 15. pergamenová listina, $0\cdot36 \times 0\cdot185$ m velkosti, obsahuje psanou výsadu Krištofa z Boskovic, již pečeť na ten čas chybí. Znít následovně:

Crystoff z Bozkowicz a Na Trzebowe y s swymi Erby a buduczymi potomky Znamo cznim timto listem wssem Nynieyssim y buduczym, kdoz gey | vzrzy a nebo cztucze slyseti budu, Jakoz dobrym umyslem a pro spassenij dussij swych kniez Girzyk niekdy fararz Bozkowsky a Mikulass | pekarz z Bozkowicz wes oboru nad Jabloniany bliz Bozkowicz leziczy a jednoho czlowieka w hlubokey, kteruz gsu kupili a swymi peniezy ho- | towymi zaplatili, z swe dobre wuole swobodnie dali gsu kazdy diel suooy, czoz gest kazdy z nich tu miel na buduczy a wieczne czasy k Sspitali | Bozkowskemu A mnie a buduczym mym ty lidi gsu na wiecznost k zprawie od dali a postupili, kdyz by gich pan buoh z tohoto swieta powo | lati raczil, zie po gich smrti kazdeho diel na swrchupsany Sspital przi-

*) Jsou to nejstarší pečeti rodu B. po vzácném jednom exempláři starším, w zemském archivu v Brně chovaném.

giti ma. A protoz Crystoff swrchupsany, poniewadz gsu osoby | na-horze-psane mnie a buduczym potomkom mym panom Bozkowskym tiech lidij swierzyl, przyrzykam zase ga Erby y buduczy swe, ze tiech | lidij oborskich mam chraniti a obhajovati yako swych wlast-nich a ten plat, kteryz ze wsy Obory a toho czlowieka z hluboky puoyde po | smrti knieze Girzyka a Mikulasse pekarze nahorze-psanych Ustanowugi a nad tim mocznie sam od sebe y od swych Erbuow ..... a potomkuow poruczim | a dawam, aby gey purgmistr a Starssij Bozkowsstij na czasy buduczy a wieczne sami wybierali a wernie a prawie na Sspital Bozkowsky a | na chude toho Sspitalu bez ffortele obraczeli, a w tom plathu ya ym, zadny potomek muoy nema nikterak pod zadnym zpusobem wymyssle-nym | gym przekazky cziniti, Nez aby se k Sspitali tak jak se swrchu pisze na wieczne czasy dostawati mohl. Tomu na swiedomi y na zdrzenij swou peczet | wlastnij dobrowolnie k tomuto listu sem rozkazal przywiesyti. dan Na Zabrzeze W Nedieli przed Swatym Hawlem, Letha panie Tisyczieho | pietisteho dwacateho osmeho poczitayicz.*)

Cís. 4. pergamenová listina česká, úhledného písma, $0\cdot58 \times 0\cdot37$ m, jest privilegium císaře Maxmiliána II., kterým uděluje městečku B. právo třetího trhu výročního v to pondělí před sv. Václavem, a trh o sv. Vítě přeložiti na pondělí po sv. Vítě. Velká pečeť cís. (částečně porušená) visí na černožlutých šnůrách hedbávných. Dána jest na hradě Pražském, v pondělí před sv. Fabianem a Šebestianem r. 1570.

Cís. 5. perg. listina česká $0\cdot61 \times 0\cdot31$ m velikosti, kterou Jaroš Morkovský z Zastřízl potvrzuje některé artikule a za jisté výhrady povoluje šenk vína měšanům v rynku a v panském domě v ulici hradské, předměštanům pak v ulicích nechává mladé víno dále šenkovati až do sv. Martina a i pivo a nakazuje, aby těm měšanům na překážku dáváno nebylo. Přivěšeny k listu 3 dobré záchované pečeti v černém vosku vtláčené a do dřevěných schránek vložené. Jsou to: Jarošova, Bernarta Drnovského z Drnovic (jemné rytby) a Petra Bílského z Skáříšova a na Jaroměřicích. Dána jest na zámku Boskovicích r. 1575.

Cís. 6. perg. listina česká, $0\cdot675 \times 0\cdot665$ m, ozdobná (méně však úhledná než následující) s velkou inicialkou J. Touto Bšohu Morkovský z Zástřízl dovoluje měšanům usedlým v rynku víno šenkovati, kteří domy na to od předků jeho vysazené mají, i ostatní výsady, od otce jeho už propůjčené, znovu potvrzuje. Na příště nemá býti více domů šenkovených a výsadních než 33 a žádná osoba stavu panského nebo rytířského, získajíc dům v Boskovicích, nemá provozovati živno ti měšťanské, leč sám to právo vy-miňuje si pro své dva domy, panský a Brakovský. List tento v Brně před neděli Oculi r. 1608 vlastnoručním podpisem opatřil i čtyřmi pečetmi a to: svou vlastní, Karla st. Žerotína na Rosicích, Dřevo-

*) V Šemberově monografii »Páni z Boskovic« reprodukovány 3 před-cházející listiny s mnohými pravopisnými odchylkami.

hosticích a hradě Přerově, Ladislava Šlejnice ze Šlejnic na Hostýně a Jana Diviše z Žerotína na Náměšti, Židlochovicích, Pouzdřanech a Brandýse nad Orlicí. Jsou vesměs v červeném vosku a dřevěných pouzdrech a na běločervených šňůrách hedbávných.

Čís. 7. perg. listina česká, $0\cdot78 \times 0\cdot65$ m, s ozdobnou iniciálkou J, kterou Václav Morkovský z Zástřizl udělené výsady od děda svého, Jaroše Morkovského z Zástřizl z r. 1575, i otce Bohuše z r. 1608, opět potvrzuje, opravuje a rozšiřuje (i privilegium bratra svého Fridricha z r. 1612, na ten čas nepovědomé, dojista ztracené) měšťanům boskovickým, ti nemají pak dále chrtův a jiných pitomých živočichů již chovati a na vlky a hony choditi, za kterouž milost vymínil si různé výhrady (šenk na svém domě Vítovském v ulici hradské) a j. v. Též »uličníkům židům« brání piva nebo vína k truňku nemá býti bráneno. Dána listina v den památný sv. Václava na zámku B. r. 1615. Připojil vlastnoruční podpis mimo 6 pečetí a to: svou vlastní (červený vosk), Ladislava Šlejnice ze Šlejnic na Hostýně a Blansku (červený), Hendricha Vác. hraběte z Thurnu, Valsasyny a Kreicsu, na Letovicích a Borotíně (černý), Jana Dubského z Třebomyslic na Jimramově (červený), Fridricha Kaltnauše z Malejova na Křetíně (černý) a Jana Drnovského z Drnovic na Rejci a hradě Kounicích (černý), dřevěnými pouzdry opatřené.

Čís. 8. perg. listina česká, $0\cdot625 \times 0\cdot46$ m, kaligrafické práce, jest privilegium císaře Ferdinanda III., kterým obci B. veškeré posavadní výsady znova potvrzeny, a tou přikazuje se všem dotčená privilegia na věčné časy neporušitelně zachovávat. Opatřena vlastnoručním podpisem a velkou pečeti čís. ve schránce dřevěné a na černožlutých šňůrách hedbávných. Dána jest ve Vídni dne 9. února 1642.

Čís. 10. perg. listina, $0\cdot72 \times 0\cdot62$ m, česká, ozdobná, s iniciálkou J, kterou Jan Bohuše Morkovský z Zástřizl potvrzuje artikule cechu kovářského, kolářského, zámečnického a bednářského ze dne 2. septembra 1645. Přivěšeny 4 pečeti v pouzdrech a to: Jana Bohuše M. z Zástřizl (v červeném vosku), Kašp. Mel. Balt. Lva z Rožmitálu, pána na Blansku, Čelechovicích a Borotíně (červeném), Zdeňka Přeypyského z Rychenburku na Želátovicích (černém) a Zdeňka F. Šubíře z Chobině na svobodném dvoře Voděradech (černém).

Čís. 27. jest originál »dobrovolného narovnání« mezi vrchností (Valterem Xaverem hrabětem z Dietrichstejna) a obcí Boskovickou ve dlouhé rozepři o robotu a křivdách, na obci ze strany vrchnosti páchaných. Jest psán česky na papírových listech, z nichž první chybí, a o 24 článcích, daný na hradě B. dne 24. dubna r. 1693. Na posledním listě otisknuty 4 pečeti, kromě hraběcí a obecní od dvou svědků, Fridricha z Pruska - Freienfelsu a Jana Jindřicha Berthonidesa z Tyranu.

Čís. 9. jest první listina v archivu německy psaná. Pergamen $0\cdot685 \times 0\cdot505$ m velkosti, kterým čís. Leopold na přímluvu Valtera Xavera hraběte z Dietrichstejna povoluje městu čtvrtý výroční trh po neděli Sexagesima, jakož i každý čtvrttek před ním trh na koně

odbývati. Vlastnoruční podpis a cíls. pečeť připojena. Dáno ve Vídni, 16. srpna 1698.

Čís. 26. něm. extrakt naučení pro výběrčí kontribuce z r. 1726.

Čís. 11. nová transakce mezi vrchností (V. X. kníž. z Dietrichštejna a obcí B., o 16 článcích německy psaných na 24 listech pergamenových a vázaných v úhlednou knihu, form. $0\cdot29 \times 0\cdot405 m$. Vazba jest z červené kůže súzkými zlacenými ozdobami páskovými, ořízka zlatá. Učiněno na B. dne 28. dubna roku 1728. a připojen podpis knížete, 43 měšťanů B. i písáře obecního a 4 pečeti na bíločervených šnúrách hedbávných, t. knížete, největší, pak advokáta Šelenbergra jménem knížete, advokáta Karla Dresnera ve jménu obce a obce samé (s opisem: »Sigillum Bozkowice«). Potvrzeno od král. úradu hejtm. zem. dne 2. září 1729. Z tohoto »narovnání« zjevny jsou jenom povinnosti obce a obyvatel proti vrchnosti. Nemá dle něho obec práva v lesích Doubravech a Lipníkách zvěř stříleti, ptáky chytati, z lesů role dělati. Posessoři 108 čtvrtí robotě poddaných povinni jsou orati pole panská, na příště holí náležitě cejchovanou vyměřená, pak dříví k Vánocům na hrad, o žních po fűre pšenice i žita do panského dvoru a 72 fűr sena a tolíkéž i otavy z »paninné louky« do Pastvinského dvora voziti. Veškeré obyvatelstvo zavazuje se k polní robotě žetí a vázání obilí, podruži k zahradní robotě, řezníci mají zdarma panský dobytek z jednoho dvoru do druhého honiti a j. v. Mimo značné platy na hotových penězích mají vrchnosti i naturální poplatek zaprovaditi. Konečně si milostivá vrchnost vůči svým poddaným vyhražuje i částečnou exekutivu státní.

Čís. 16. jest opět kniha o 23 popsaných pergamenových listech s opisy privilegií z let 1575, 1608, 1615 a 1642. Vazba kožená, hnědá, $0\cdot21 \times 0\cdot33 m$ form. Stvrzeno městskou radou v Brně a opatřeno pečeť též z r. 1731.

Čís. 12. pergam. listina něm., $0\cdot74 \times 0\cdot625 m$, obsahuje potvrzení boskovských posavadních výsad císaře Mariána Tereziá, s vlastnoručním podpisem jejím, kancléře F. Kinského a cíls. pečeť. Dáno ve Vídni, dne 28. ledna 1744.

Nečíslovaný pergamen, $0\cdot55 \times 0\cdot47 m$, jest kopie předešlé listiny, opsaná v dominikánském klášteře v Boskovicích v r. 1747.

Čís. 24. výtah z katastru z r. 1748.

Čís. 22. katastr majetníků z r. 1750.

Čís. 20. Úhobotšverzeičník z r. 1777.

Čís. 13. objemná kniha, form. $0\cdot34 \times 0\cdot28 m$, v bílé kůži vázaná se zlatými ozdobami, vtláčenými na okrajích a kartuš (cíls. orlem na přední, českým lvem na zadní straně), obsahující 82 listy popsané pergamenové a černožlutým hedbávným motouzem provlečené, na těchto cíls. pečeť, ořízka zlatá. Císař Josef II. vlastnoručním podpisem ve Vídni, dne 16. prosince r. 1781. potvrzuje privilegia krále Jiřího z r. 1463., Václava, Jaroslava a Ladislava z Boskovic z r. 1477. (odůmrt), Ladislava (omylem jmenován Jaroslav) z Boskovic z r. 1491., krále Vladislava z r. 1492., cíls. Maxi-

miliána II. z r. 1570., Jaroše Morkovského z Zástrizl z r. 1575., Bohuše M. z Zástrizl z r. 1608., Václava M. z Zástrizl z r. 1615., cís. Ferdinanda III. z r. 1642., cís. Leopolda z r. 1698. a matky své cís. Marie Ter. z r. 1744. Původní řeč originálův úplně zachována, ostatek psán německy.

Čís. 21. Robotsverzeichniß z r. 1787.

Čís. 19. jest opis čís. 27. na 6 papírových listech z r. 1789.

Čís. 23. Instrument o sadech při pozemcích obecních z r. 1792.

Čís. 14. perg. listina něm., $0'715 \times 0'56\text{ m}$, krasopisně provedená, císaře Františka II. s jeho podpisem a pečetí, kterou obci B. potvrzuje veškerá posud propůjčená privilegia. Dána ve Vídni, dne 23. ledna 1793.

Čís. 28. jest svazek 29 různých spisů podřízeného významu.

Čís. 17. kniha sirotčí.

Čís. 18. kniha pamětní, v bílé kůži vázaný foliant, jakožto kniha protokollů různého obsahu označená, těmi však jen z části vyplňená, obsahuje záznamy současných událostí, psaných býv. rychtářem Ant. Pardubským, knězem P. Polcerem a písářem obecním Filipovským. Zápis, ponejvíce lokálního rázu, nejsou pro kulturní historii bez významu.* Kniha sama pořízena za posledních Zástrizlovců, jejichž znaky nesou kartuše na svrchní i spodní str. s nápisy:

IOAN · B · W · M · P · Z · ZASTRIZL · SVSAN · C · LI · Z R · P ·
Z · ZASTRZI :

Nejmladší jest nečíslovaná pamětní listina ze dne 11. července 1868 na upomínce opravy radniční věže nákladem Alfonsa hraběte Mensdorffa-Ponillyho.

Vedle těchto písemných památek chová se tu též rychtářské právo, ferule, jakožto čís. poslední, 25. Zrobeno jest z řemínek, černým třepením ovinutých a hřebíčky mosaznými pobitych. Mimo to obecní pečetidlo v mosazi ryté, jehož tvar měří v průměru $0'04\text{ m}$, uprostřed znak (hřeben) a kolem legenda: SIGILLVM OPPIDI * BOSKOVICENSESIS *. Na okraji značka: + M + B +. Jiné pečetidlo, mladšího původu, má tvar ovální a něm. legendu.

Všecky svrchu popsané památky, zkáze či zašantročení uniklé, chovány jsou nyní pohromadě v prosté dubové truhlici, na jejíž čelní straně poznamenáno vedle uměleckého zámku: LETA : PANIE 1647. RENOVATVM 1731 . . . NOVEMB : BOSKOV Z I PRIVI : LEGIVM [sic] —. Na spodku truhly (dně): Za starssich Mie : A : J : Pardub : a Jo : Kröll a Wlad : Pawla Kop. —

*) Paměti počínají rokem 1703. a výpisy z nich uveřejnil jsem v »Časopisu musejního spolku Ol.<« roč. 1892. a v »České Samostatnosti« roč. 1899. Podobná kniha, psaná D. Kučerou, jakožto pokračování záznamů Pardubského, darována kýmsi před lety musejnemu spolku v Olomouci.

Čertousy a Horní Počernice *)

Vítězslav Veselý.

Hejtmanství a soudní okres: Karlín.

Jméno osady: Čertousy, v lidu Čertousy, Kartousy (do Čertous), za starodávna Trčousy, něm. Karthaus. Jesuité zavládnutvše v XVIII. stol. Čertousy, pojmenovali díl chvalský »Karthaus«; universitní díl jmenuje se stále Čertousy.

Jednotlivé části: Náves; ulice Pod Sichrovkou; v zemských deskách zapsaný dvůr Čertousy č. 1. v Čertousích (dříve: dvůr na Maškově, Hozákovský, hlavně: dvůr kolej císaře Karla IV. na St. městě pražském, v XVII. a XVIII. století: dvůr panský Michel-ský); dvůr č. 2. v Čertousích, emfyteutysovaný, dříve: dvůr Chvalský, Jezovitský, v tomto století: dvůr u Županských; chalupa Chlebova, č. 3., uvádí se r. 1553; poustka či chalupa Kopeckého č. 6., uvádí se r. 1574; chalupa Hodrova, č. 5. uvádí se v rulle 1654 jako grunt Chalapaský; hostinec »Na Vyšince«, nyní dvůr hospodářský, vystavěn v stol. XIX.

Samota Sichrovka, č. 10., dříve stará, v Čertousích položená, hospoda či krčma, náležitá k statku dubeckému, po konfiskaci k panství uhřiněvskému. Po požáru přeložena r. 1830 na novou silnici královéhradeckou. Pojmenování vznikla původními držiteli, zapsanými v knihách purkrechtních.

Vrchy: Bílý vrch, Na plachtě, Pod Zelenečskou mezí, Na Halici.

Skála: Beranova.

Rokle: Čertousské ouvozy.

Pramen: Počernický.

Rybník: Michelský (uprostřed vsi), obecní (pod Sichrovkou).

Pole: Na chmelnicí, Na hliništi, Na bílém vrchu, Na kovárně, Na plachtě, V lukách, Pod Zelenečskou mezí nebo Na zelené stráni, U zlámaného kříže nebo Na skále, nyní Na Halici, V rozkabátě, U ovčína, Za lisou.

Pastvina: Vrchovlačka.

Luka: Přední, Prostřední, Zadní, vesměs zoraná.

Zahrady: Za chmelnicí, Šafránice.

Cesty: Stará Poděbradská silnice, totiž zemská stezka, jež vedla od Prahy přes Poděbrady do Kladská (kladsko-polská); cesta ouvozy čertousskými k Fidrholci (lesu v katastru Kolodějském), dříve zvaná silnicí táborskou.

Polní cesty: travní do Jiren, k Zelenči, k Svěmyslicím.

Historická upomínka: Číslo 1. bylo koncem stol. XVIII. jmenováno ještě »na tvrzi«.

*) Ukázky z materiálu, sebraného dotazníky Společnosti po jménech pomístných.

Monografie Čertous jest úplně spracována v pamětní knize spojených obcí Hor. Počernic a Čertous, která nalézá se u obecního úřadu v Hor. Počernicích.

* * *

Hejtmanství a soudní okres: Karlín.

Jméno osady: Počernice Horní, v lidu Horní Počernice, do Počernic, něm. Ober Poczernitz. Za starodávna byly P. jmenovány Počernice Hořejší.

Jednotlivé části: Náves; humna.*)

Budovy: Kaple na návsi se zvoničkou. — V XVI. století byly zdejší grunty jmenovány podle dávných držitelů a podržely jména až do číslování za Marie Teresie; některé ovšem byly v XVIII. stol. již rozděleny. Jmenovaly se: krčma na Cvrčkově (stavení nyní zrušeno; z gruntu vznikly usedlosti č. 20., 32., 33. a 34.); grunt Vančkovský na Solnárově (usedlost č. 35.), grunt Kautského (usedlost č. 36.) nyní jsou obě čísla sloučena; grunt Mišenský na Vondrákově (chalupy č. 37. a 38.); grunt Šnejdárovský na Chlebově (usedlost č. 39.); grunt Ptačovský cili Jindřichovský (usedlosti č. 40. a 48.); grunt Zimovský na Mikulášově (usedlosti č. 41., 66. a 67.); grunt Pondělíčkovský (usedlost č. 42. a chalupa č. 43.); grunt Srbovský na Adamově (usedlost čís. 44. a 59.); grunt Batlíčkovský na Němcově (chalupa č. 60.); grunt Suchánovský na Prokopově (býv. chalupy čís. 7., 8. a usedlost č. 45.); grunt Sejpravský na Betově (usedlost č. 9.); grunt Šimůnkovský na Kabátově (usedlost č. 10. a 11.); grunt Doušovský na Havlově (usedlost č. 13. a dům č. 14.); grunt Velíškovský na Havlově (usedlosti č 17., 57., 60. a domek č. 16.; v místě obou těchto gruntů bývala tvrz, spálená ve válce husitské); grunt Mlynářovský na Bažantově (usedlost č. 18.); grunt Průšovský neb Vlkovský (usedlost č. 30., 31. a chalupa č. 55.); kovárna uprostřed vsi (grunt č. 12.), hospoda, založená r. 1602.

Jména pomístná:

Vrchy: Myšina.

Skály a lomy: Počernická skála.

Rokle: Počernické ouvozy.

Jména vod:

Počernický pramen (vzniká v obecním rybníku); rybník Počernický (obecní) uprostřed vsi; studánka na návsi (výborná voda); rybník Nohavice blíže Xaverova.

Jména tratí:

Pole: Mezi háji (potom u Xaverova), Na hrádkách (v mapě genštábu chyběně „na hrobkách“). V též směru v sousedních Šestajovicích v poloze „V strouhách“ bylo r. 1899 objeveno 13 hrobů

---

*) Zde byly nalezeny popelnice, ale zprávy o nálezu nikde není.

zděných z pískovce, v nichž byly bronzové náušnice. Kotyškův Místop. slovník o této poloze se nezmiňuje.

V křížkách, Na kopě, Přes horu, Na Sekyře, U Slavětina (kdysi rybník), Na žlabě, U hrušky, U kříže, U rokyty, Za stodolou, U višňového, U poděbradské silnice, V lánech, Na viniči, V loužku, Za ovčinem. (Názvy podle topogr. protokolu z roku 1783)

Cesty: Stará stezka; silnice poděbradská (stezka kladsko-polštíká) vedla polem počernickými od Čertous k Hloubětínu.

Náhrobky z Volyně.

J. V. Želizko.

Dva náhrobky při děkanském chrámu ve Volyni.

Po levé straně hlavního vchodu, při děkanském chrámu Páně ve Volyni, jsou dva zajímavé pomníky, jichž písmo jsme se již dávno ale marně snažili objasnit. Až teprve 1891., po úsilovném bádání, sesíleném několika archaeology-amatéry, podařilo se nám značně již omšelé litery v celé věty spojiti.

Prvý náhrobek umístěn jest u zdi na způsob oltáře. Pod nápisem vytesán jest relief, představující dav lidu, modlícího se ke Kristu na kříži přibitému. V oblacích pak se vznášeji rozevřené nůžky.

Náhrobek nad reliefem má nápis:
Letha Panie 1581 Den Czwrtý
przed Swatym Ssimonem Judou U-
mrzel Slowutný Pan Pavel Dlesk:
Miestienin w miestie Wolyni A Tuto
Pochováno Gest Tielo Geho J Sew-
ssí rodinou Pán Bůh racz dussicz-
kám Gegich Milostiv beyti Amen. —

Několik málo kroků od náhrobku Dleskova leží na zemi kámen, dotýkající se těsně zdi chrámové, s písmem již valně deštěm setřeným z r. 1560. Nese tento nápis:

Letha Panie 1560
w Strzedu Den pam
atny Swatého Rzebo
rza umrzel Urozeny
Pan Duchek Sstyrkol
ský z Wolowicze a tuto

Obr. 16 Znak na náhrobku
Duchka Čtyrkolského
z Volovic ve Volyni.

gest pochowán. Smilug
se Pán Buoh nad Goho
milau dussí. —

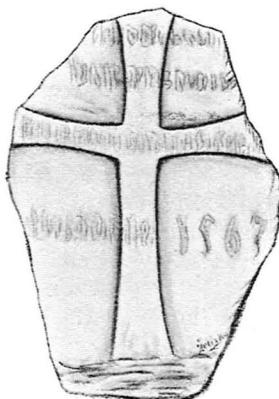
Pod nápisem vytesán jest znak, představující ptáka, jenž drží v zobáku větvičku s pětilistým květem, rodinný to znak zvěčnělého (Obr. 16). —

Záhadný pomník u Nišovic.

Asi čtvrt hodiny za Volyní jest vesnice Nišovice. Přicházíme-li k ní z Volyně, upoutá pozornost naši nepatrný pomník, stojící po levé straně hned za Kochtovou cihelnou, v rohu zahrady, jež patří k první chalupě nišovické. Kámen tento jest délky asi 3 stop a šířky přes půl druhé. Jak se octl v těchto místech, nahražuje mezník, nelze objasnit. Přes celý kámen vytesán jest kříž (obr. 17.) přetesaný řadami písma.

Stopy písmen jsou patrný, avšak zúplna nečitelný, poněvadž pomník vytesán jest z bělavého vápence, jejž děšť snadno zcela omílá. Pouze letopočet 1563 jest zachovalý a úplně čitelný.

Bližších zpráv o kameni tom se mi nedostalo. Kámen důležit jest jen svým tvarem.

Obr. 17. Pomník u Nišovic.

Několik českých hesel symbolických.

Sděluje *Ferd. Menčík*.

V Časopise Českého musea (1855 a 1856)* uveřejnil F. Mikovec dvě sbírky hesel, jakých čeští šlechticové v rozličných rodových knihách nebo štambuchách užili. I o rozvoji jich pověděl tam mnoho, že nemáme k tomu než tolíko to připojiti, že poslední dobou mnoho v tom ohledu v Němcích se učinilo** a proto nebude nemísto, když po čase zase u nás této zvyklosti před dvěma věky velmi oblíbené si povšimneme.

Sdělujeme tuto malou sbírku hesel českých, jež v rodových knihách, které ve dvorní knihovně se chovají, jsme nalezli; také vypsalí jsme ze štambucu J. O. hraběte Harracha a Jana hraběte Wilczka několik hesel. Podotýkáme zvláště, že v XVI. století i cizí šlechta čeština užívala, jako naopak šlechticové čeští psali

* Hesla Čechů a osob v království České přijatých.

** Vierteljährsschrift für Wappen-, Siegel- und Familienkunde. V Berlíně. Sv. 21., 23., 24.

je řečí německou, francouzskou nebo latinskou, což jistou měrou svědčí o rozšíření jazyka českého zvláště u šlechty rakouské.

Ondřej Aquinas, Čech.

1626. Frankfurt (na cestě do Indie).

Jakž Bůh ráčí.

(Ruk. 12896.)

Joachim Babka z Mezeříčka.

1605. Nic bez vůle Boží.

(Rukopis 12903.)

Adam Balbín z Vorličné.

1630. Člověk mní, pán Bůh mění.

(Ruk. 12896.)

Dobiáš Bechyně z Lažan.

1600. Věřím Bohu, že budu mít zde milost

a v nebi věčnú radost. (Hr. Wilczek.)

Šimon Friedrich von Berg, regent biskupských panství olomouckých.

1642. Štěstí mé pomalu kráčí,
přijde též, kdy Pán Bůh ráčí.

Stejně heslo měl Jan Belvic z Nostvic 1629. (Srov. Čas.
č. musea 1856. 82.)

Jan Krištof z Bergu.

1626. Leyden v exilium.

Kdo v Boha doufá nebude opuštěn.

(Ruk. 12896.)

Jan mladší z Bubna.

Málo slov s dobrým rozmyslem.

Štambuch Smila Osovského. (Srov. Dudík, Cerroni's Handschriften-sammlung 388.)

Hanns Ullrich svobodný pán Concin. Rakouský šlechtic,
protestant; r. 1645. byl povýšen do stavu hraběcího.

1612 V neštěstí nezoufej sobě. (H. Harrach.)

Manasses Corsant, liber baro a Bereins. Osobnost nám
blíže neznámá, tuším Francouz; psal v několika řečech.

1592. Cnóst pravá urozenost. (Ruk. 12885.)

Jindřich z Dreilinku.

1630. Kološ. Pán Bůh s námi.

(Ruk. 12896.)

Martin Fruwein a Jan Skála z Třebska.

1610. Nebudeš práva, pravdo milá,

když tvůj odporník proti tobě
soudcím i svědkem bývá.

(Ruk. 9633.)

Karel Václav hrabě z Hodic.

1626. Ženeva. Po Bohu a po ctnosti

sou všecky mé žádosti.

(Ruk. 12896.)

Matěj Jahn ze Štýru.

1612. Pán Bůh jest má naděje

a ten, kdo mně co dobrého přeje.

(Srov. Dudík. 393.)

Jan Krištof Krocín z Drahobejle.

1601. Trpělivost přemáhá zlost.

(Hr. Wilczek.)

Štěpán Kusý z Mukoděl.

1619. Věc Bohem souzená
nebývá nikdy změněná. (Ruk. 14613.)

Vilím Khynost z Khynostu.

1631. V Uhřích. S Bohem a s poctivostí,
rozmnožuj se mé štěstí. (Ruk. 12896.)

Erdman Jan z Lobkovic.

1629. Čekám,
dá Pán Bůh, že dočkám. Ruk. 12896.)

Petr z Michalovic.

1575. Miluji to, což hodné myslí rozkoše činí.
(Ruk. 9689)

Bratří bar. Mollartové: Wolfgang Arnošt a Matyáš.

Volnost přátelství, pravda nenávist plodí.
(Hr. Harrach.)

Vilém Odkolek z Oujezdce.

1593 Věc Bohem souzená mne nemine.
(Hr. Wilczek. Srov. štambuch Smila Osovského.)

Mikuláš Oesterreicher von Löwenthal.

1612. Kdo chce poctivosti dojítí,
musí neštěstí zakusiti. (Dudík 393.)

Krištof Poettinger von Persing, kapitulní probošt v Pasově.

Rodina hrabat Poettingů pochází z Rakous.
1595. Rok má krok. (Ruk. 9695.)

M. Jakub Petrozelin.

Žeň pominula, léto se dokonalo,
a my ještě nejsme vyproštěni. Jer. 8.
1629. Velké Rypňany v Uhřích. Srovnej Jireček, Rukověť
II. 107.

Václav z Rechenberka.

1629. Pán Bůh jest má naděje i doufání
ve všem mérm zarmoucení. (Ruk. 12896.)

Ludvík Vilém svob. pán Rottenberg.

1609. Pán Bůh smutná srdce těší
a má ze všech nejmilejší. (Hr. Harrach.)

Totéž heslo měl Šimon Hutský z Křivoklátu.

(Srov. Čas. č musea 1856. 84.)

Antonín Rouillard, Čech.

1626. Volej ke mně v den zármutku, vysvobodím tě
a ty budeš ctiti Mne. Ž. 49. (Ruk. 12896.)

Schreyer a Katterburg, z Vídňě.

1598. Mile se má snášeti,
co se nemůže proměniti. (Ruk. 9675.)

Jan Jakub ze Stubenberga. Rodina pocházející z Rakous.

1575. Síti a nežtíti,
milovati a nemíti,
může se jeden s práznou napiti. (Ruk. 9689.)

Zikmund Fridrich Tattenpeck.

1620. Kdo v Bohu doufá, ten nezahyne. (Suppl. 3790.)
Alžběta Vejtmilová, rozená z Žerotína.

1588. Ve všem zarmoucení
Pán Bůh jest mé potěšení.
(Srov. Dudík, Cerroni's Handschriften - Sammlung ze štambuchu
Smila Osovského 385 - 386.)

Jan Václav Vencelík z Vrchoviště.

1591. Pán Bůh má naděje.
Moderata durant. (Vierteljahrsschrift, sv. 23. str. 411.,
Mikuláš Vratislav.

Bí hromu pravice
a rozraz neupřímná srdce. (Hr. Wilczek.)
Daniel Vetter, Moravan z Hranic.

Hospodin ostříhá duši Svatých svých a z ruky
bezbožníků je vytrhuje. Ž. 91. (Ruk. 12896.)

Arnošt Zahrádecký ze Zahrádek.

1589. Lidská závist mé štěsti.
(Štambuch Smila Osovského.)

Oldřich Želecký.

Pán Bůh jest mé potěšení,
který proti mně své lásky nemění.

Dodatkem připojujeme ještě z rukopisu Suppl. 3790.: (Hr. Wilczek.)

1619. Dobrý přítel poznán bývá v neštěsti.

To psal jsem na přátelskou památku v městě Linci léta Páně
1619. 6. máje Eliáš Ernreich. (Další nečitelné.) Erb připojený
představuje: stříbrné pole s šíkmým modrým břevnem, v němž
jsou tři zlaté podkovy. Snad z toho jméno bude doplněno.

Literatura.

Bersohn Mathias »Księgozbiór katedry Płockiej« Warszawa 1899. — K referátu p. řediteli Dra K. Chytile dovoluji se odkazem na »Český Časopis Historický« roč. VI. p. 396—497. dodati, že »Joannes Cropacz de Globuk« byl chudý Polák, jejž r. 1898 Mikuláš Gewneri, rektor, zapsal do fakulty právnické (Monumenta universitatis Pragensis tom. II. pars. I. p. 109.) — Vřezané jméno »Kropacz« na hřbetě kodexu není, tuším, jak myslí Bersohn i p. řed. Chytil, jméno knihače, jenž kodex vázal, nýbrž jméno majitele, jímž Kropáč byl, jak svědčí i výraz »comparate«.

Adolf Lud. Krejčík.

Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha 1901. Roč. VII. seš. 4. — J. V. Simák: Bartoš písář (dokončení). — Lad. Hofman: Husité a koncilium Basilejské v l. 1431 a 1432 (dokonč.). — Boh. Matějka: O původu českých rotund románských. — Arn. Kraus: Slované a Dánové před Valdemarem Velikým. — Jos. Pekař: K dějinám stavovského státu. — Max Dvořák: Versus de passione s. Adalberti a Kosmovy zprávy o českém pohanství. — Týž: Mariale Arnesti. — K. Krofta: K papežské approbaci volby Václava IV. — N. A. Kheil: Krátké popsání české říše z r. 1595. — J. Nedoma: Ze zápisní knihy opata Zbraslavského. — Referáty. — Časopisy. — Zprávy.

Věstník. Rozhledy historické, topografické, statistické, národopisné, školské po Poděbradsku a sousedních okresích. Red. Frant. Hrnčíř. Nymburk. Roč. IV. — Čečetka F. J.: Rod hrabat Černinů z Chudenic. — Týž: Dějiny Dymokurska. — Týž: O jarmarce. — Hellich Jan: Jan Bapt. Vostalis de Sala. — Týž: Zaniklé osady Puštěhrad, Syrovátky a dvůr Babín. — Týž: Velké Chvalovice. — Týž: Spor poddaných ze vsi Hořátve, Zvěřinka a Píst s Nymburskými. — Týž: Sadská městečko r. 1590. — Týž: Slatava. — Týž: Děkan Nymburský Václ. Štěpanovský — Týž: Pád povětroňů v Lysé dne 3. září 1808. — Týž: Vodárna při mlýně podzámeckém v Poděbradech. — Stifter A.: Mcely a Studce. — Týž: Zámek v Ronově. — Mikolášek Fr.: Kovanice. — Brzák Fr.: Oheň na Bobnickém předměstí v Nymburce r. 1558. — Hajný Aug.: Prostionárodní léky. — Novák Jos.: Zápis z r. 1805. — Malý Václ.: Stížnost libických domkářů z r. 1834. — Týž: Prodej vrchnostenské chalupy v Sokolci r. 1754. — Smutný Václ.: O charakteru polabského lidového stavitelství. — Stránský G.: Pověst o rytíři Záhorském. — Feuilletony (počtem 12, vesměs od F. Figula). — Drobnosti historické, topografické a lidopisné.

Casopis Matice Moravské. Red. Vinc. Brandl a Frant. Bartoš. Brno. Roč. XXV. seš. 1.—3. — Th. Vodička Fr. Palackého řeč spisovaná. — Vinc. Prasek: Eburodunum. Brno. — Frant. Šilhavý: Místní názvy Brtnice, Dlouhá Brtnice a Brtnička. — Frant. Snopek: Lechnerovy dodatky k moravskému diplomatiáři — Fr. Fischer: Dopisy Zikmunda Helta z Klementu p. Jáchymovi z Hradce od r. 1553—1558. — Jos. Kváňa: Krevní kniha městečka Bojkovic. — Boh. Navrátil: Listy Palackého Bočkovi. — Fr. Václ. Peřinka: Některé zaniklé osady na Znojemsku. — K. Kadlec: Rodinný nedíl ve světle dat srovnávacích dějin právních. — J. Kabelík: Z literární pozůstatnosti J. H. Galáše. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura

Věstník Matice Opavské. Opava, 1901. Č. 9: U zemského práva Těšínského. — T. Svérák: Léčivé zeliny na Opavsku. — J. Vyhlídka: V horách Bezdýdských před rokem padesáтыm. — O domovském lidu ve farnosti Olomoucké. — Dr. Jos. Pospíšil: Nález římské mince z doby republiky. — Cechové ševcovství v knížetství Těšínském. — Drobnosti. — Rozhled po Opavsku — Z prosby, otíštěné na obálce uvádime: »Úkolem Matice Opavské jest šířiti osvětu a vzdělání mezi lidem českým a tím v obyvatelstvu Slezském vůbec«. — Členem »Matice Opavské« stává se, kdo platí aspoň 4 K ročně. Členové dostávají »Věstník« zdarma a zdarma dostanou i číslo předchozí, pokud stačí zásoba. U nás o Slezsku stále se mluví — ale málo pro ně se činí. — Slova nezpomohou. Kdo můžeš, přistup za člena »Matice Opavské«!

Cerný.

Casopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík Turč. sv. Martin, 1900. Roč. II. č. 6.: S. Kupčok: Pukavec a jeho chotář. — Opis Karasa, pohanského bůžka. — Karnerovské jasky. — M. Vojtek: Poverty v Terchovej. — M. Hlaváč: Príslavia a porekadlá. — Roč. IV. (1901) č. 1. až 6.: J. Pospech: Hrušov. — S.: Čachtické jasky. S. Kupčok: Rodinné mená v Pukanci. — Mil. Búlyovský: Príslavia, porekadlá a úslovia z Turca a Liptova. — J. Párička: Názvoslovie koštianské (Turč. stolica). — Týž: Ku sbieraniu ľudových piesní. — Podtatranský: Liptov. — Ľ. Markovičová: Hry našich detí. — M. Martinovic: Ako si ľud rozpráva. (Kašel a drobnice) — Podkylavčan: O vlkovi. — M. Vojtek: Poverty v Terchovej. — A. B.-y: Poverty ľudu (zvolensko-tekovské) — Týž: Pamiatka vyhorenia Kremnice dňa 15. apríla 1777. — Ant. Semte: Poverty ľudu z okolia Serede. — M. Š.: Na cmentieri. — Š. Mišík: Ľudové zvyky a obyčaje. — J. Slávik: Pohanský vrch. — Miestne mená v Križovej vsi. (Spiš). — Kožár: Ku našej minulosti. — Rozličnosti.

Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turčanský sv. Martin. Roč. V. sv. 2.: P. Socháň: Vývin keramiky a slovenská majolika. — L. A. Reuss: Miestne báje a skazky. — Jul. Botto: Miestopisne úryvky z Gemera. — A. P. Z.: Príslavia, porekadla a úslovia. — Vršatský: Hry našich detí. — Roč. VI sv. 1. a 2.: J. Slávik: Príspevky k dejinám umenia na Slovensku. — L. A. Reuss: Miestne báje a skazky. — Jul. Botto: Miestopisne

úryvky z Gemera. — J. Kluch: Artikule slovenskej cechy súkennickej v Eberharde na Csallóközi z r. 1675 — F. Houdek: Ukázka podcezia z Tašoli v Ungu. — J. Kovalčík: Dva kmotrové. — Drah. Kardossová: Naše deti. Ich poesia v hre. — K. Medvecký: O ľudovom umení v Detve. — St. Oravin: Všeobecné poznámky k »miestopisu« Oravy. — Dr. Petrikovich: Náleziská pojedínnych minci a numismatických pokladov v Uhorsku. — Irelský: Horalské spevky.

Wiadomości numizmatyczno-archaeologiczne. Krakow, 1901. Roč. XIII., č. 1.—4. Fr. Bujak: Geografia kronikarzy polskich. — Jos. Zielinski: Rzadki druk poznański z 1606 roku. — Týž: Höhnowie ojciec i syn, medalierzy gdańscy XVII. wieku. — Dr. Fr. Piekosiński: Jana Karola Ślepowron Dachnowskiego Sumaryusz herbarza szlachty prusko-polskiej. — Ad Chmiel: Cecha schrotteltowa Krakowska — Dr. Fr. Zakrzewski: Dwa zagadkowe solidy X. i XI. wieku. — Wal. Kostrzebski: O denarach Słowian zwanych Wendyskimi. — L. Lepszy: Kultura epoki Jagiellońskiej w świetle wystawy zabytków w 500 letnia rocznica odrodzenia uniwersytetu Jagiellońskiego. — Fel. Kopera: Pas z fabriki w Korcu. — Týž: Druky polskie w bułgarskiem muzeum narodowem w Zofii. — Týž: Notatka z Monte Cassino. — Dr. Włod. Demetrykiewicz: Przedhistoryczna ceramika z półksięgowymi uchami w Polsce. — Stan. Cercha: Kilka słów o pomniku Zygma Starego w katedrze krakowskiej. — Dr. K. Hadaczek: Ślady epoki tak zwanej archaiczno-mykeńskiej we wschodniej Galicyi. — Dr. Stan. Kutrzeba: Przyczynek do dziejów turnieju w Polsce. — Fr. Bujak: Atlas Agneseego w bibliotece Jagiellońskiej. — Adam Chmiel: Materyały sfragistyczne. (Pieczęci żydowskie.)

Lud. Organ Towarzystwa ludoznanawczego we Lwowie. Red. Dr. Ant. Kalina. Lwów 1901. Roč. VII., seš. 1.—4. — Jan Witort: Animizm. — Dr. Fr. Krček: Przyczynki do 2. wydania »Księgi przysłów« S. Adalberga. — Bron. Gustawicz: O ludzie Poddukińskim w ogólnosci, a Iwonickanach w szczególności. — Týž: Zabobony myśliwskie. — St. Ciszewski: Oatałykacie. — Józ. Schnaider: Z kraju Hucułów. — Maksym. Gumplowicz: Polacy na Węgrzech II. — Dr. Mich. Żmigrodzki: Kongres folklorystów w Paryżu 1900. r. — Ign. Piątkowska: Zamek Sieradzki w historyi i powieści ludowej. — Dr. Wilh. Bruchnalski: Dyabel w okszy 1649. roku. — Lud Mlyněk: Pisanki wielkanocne w Zachodniej Galicyi. — M. Wysłouchowa: Z ust górali Zakopianskiego. — J. Jakóbiec: Przyczynek do oznaczenia granicy Lachów. — S. Udziela: Cepy. — J. Jaworski: Kumác po lembersku — Dr. M. Żmigrodzki: Dwa odczyty na kongresie folklorystów w Paryżu. — E. K. Kaczmarczyk: Proces o czarownictwo. — Rozmaitości. — Rozbiory i sprawozdania

Vjestnik kral. hrv.-slav.-dalmat. zem. arkiva. Red. Dr. Ivan pl. Bojničić Kninski. Záhreb, 1901. Roč. III. — Vj. Klaic: Dosud nepoužitý pramen k dějinám Hrvatska na začátku XII. stol. — Týž: List krále Ladislava Uherského k Oderiovi, opatu v Monte Cassino. — Týž: Tři Székelyové, příbuzní Jana Huňada. — Týž: Dubrovnická patricijská rodina Žunjevićů v Senji a Vinodole 1477—1502. — Dr. Ferd. Šišić: Studie k dějinám rodu Anjou. — Dr. M. Wertner: Příspěvky k dějinám hrv. bánu v letech 1105—1225. — Týž: Neznámé spojenství hrvatsko-slezské. Příspěvek k dějinám rodu Šubićů. — R. Laszowski: Stará privilegia města Ivaniče. — Týž: Inventář kostelního náčiní býv. Paulanského kláštera v Lepoglavě. — Týž: Dva příspěvky ku dějinám Kacijanerova tažení do Slavonie r. 1537. — Dr. L. Jelić: Notářský archiv v Zadru. — M. Magdić: Patnáct zpráv z kapitolního archivu v Senji. — Dr. G. Manojlović: O »benátských prefektech« v Dalmácii za doby dože Pietra II. Orseolo. — Týž: O roce přenesení ostatků sv. Anastasia do Zadru. — Dr. D. Gruber: Z nejstarších dějin hrvatských I.—II. — Dr. Fr. Bučar: Hraběnka Kateřina Zrinská a Klarisky v Lublaně. — Týž: Rozšíření reformace v Hrvatsku. (Od reakce až po dobu nejnovější.) — Dr. Iv. Bojničić: Seznam původních šlechtických diplomů v král. zem. archivu v Záhrebu. — Týž: Příspěvky k dějinám rodu Frangepanů. — Dr. Gabr. Schwarz: Příspěvky k dějinám židů v Hrvatsku v 18. stol. — Rozmanitosti.

Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva. Red. Dr. J. Brunšmid. Záhreb, 1901. Roč. V. — Dr. J. Brunšmid: Archaeol. poznámky z Dalmacie a Panonie IV. — Týž: Hřbitov z doby bronzové na Klačenici u Jablance. Dějiny

Jablance. — Týž: Hrvatské zřízeniny. I — III. — Týž: Některé nálezy minci v Hrvatsku a Slavonsku XII.—XV. — Týž: Nový zlomek řeckého nápisu z Lombarda na ostrově Korčule. — Týž: Předměty z doby hallstatské z hrobu ve Vraniči gromile v Široké Kule — Týž: Stará závaží v národním museu záhřebském. — Týž a L. Jevremović: Antické nápisy z okolí Požarevace v Srbsku. — V. Celestin: Římské lampy z Osijeka. — Dr. L. Jelić: Starožitnosti města Nina. — V. Klaić: Římská zed' z Rjeky do Prezida. — E. Laszowski: Dvě zprávy z dějin Záhreba v XVI. století. — Týž: Korouhve v Draganići. — Týž: Příspěvek k hrvatské sfragistice. II. — S. Ostermann: Paleolitický člověk a jeho vrstevníci z diluvia v Krapině v Hrvatsku. II. — J. Purić: Praehistorická sídliště v okolí Erduta.

Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums. Red. C. Mandyczewski, A. Mikulicz, Dr. J. Polek a C. A. Romstorfer. Roč. VIII. Černovice 1900. — Dr. R. F. Kaindl: Zuczka, Beiträge zur Geschichte des Bukowiner Religionsfondes. — J. Fleischer: Zur Geschichte der Stadt Suciava. — Dr. J. Polek: Die Vereinigung der Bukowina mit Galizien im Jahre 1786. — C. A. Romstorfer: Bericht über die Forschungsarbeiten am alten Wojewodenschlosse in Suczawa.

Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde. Red. R. Virchow a A. Voss. Berlin. Roč. XI. — Urnenfeld bei Wilmersdorf. — Gräberfeld der röm. Kaiserzeit bei Grossneuhäusen. — Mäander-Urnens aus Geiglitz in Hinterpommern. — Funde von der Eulenzühle bei Bücknitz. — Ausgrabungen bei Lachen in der Rheinpfalz. — Hügelgräber in der Wilmersdorfer Bauernheide. — Nordische Feuerstein-Geräthe in Thüringen. — Ein prähistorisches Dorf bei Achenheim. — Eine Moorleiche aus dem Dammendorfer Moor. — Roč. XII. č. 1.—4.: Ein Trinkgefäß aus den Brandgräbern bei Wilhelmsau. — Der Heidenkirchhof bei Teschendorf. — Der Ruinenberg am Dretz-See. — Die Schwedenschanze auf der Klinke bei Riewend. — Vorschläge zur prähistorischen Kartographie. — Der Bronzedepôt-Fund von Angermünde. — Fingerspitzen-Eindrücke im Boden vorgeschtichtlicher Thon-Gefässe. — Die neuen Flachgräber-Funde von Kannstatt und das erste Thongefäß der Früh-Latène-Zeit aus Württemberg. — A. Voss: Ein Blatt der Erinnerung aus den Tagen von der Gründung der anthropologischen Gesellschaften in Deutschland. — H. Schumann: Stier-Figur (Kleinbronze) von Löcknitz in Pommern — Dr. F. Moevs: Bibliographische Uebersicht über deutsche Alterthumsfunde für das Jahr 1900.

Různé zprávy.

Mezní znamení. Znamení mezní, vytesaná do kamenných mezníků, skal a stromů, mívala podobu kříže, kola, šípů, kalichů, znaků, srdce, rýh a jiných rytin a řezeb. K znamením mezním a to k nejstarším lze zařaditi též důlky menší a větší, vysekané v meznících, balvanech a skalách. Na balvanu zvaném »Králův stůl« u Velehradu vytesány jsou důlky a rýhy a balvan ten uvádí se r. 1228 jako mezník v listině, kterou Přemysl I. stanoví hranice kláštera Velehradského.¹⁾ Na balvanu u Zvůle (okr. Jindřichohradecký), který nalézá se na místě zvaném »Ve stodolách« a jest mezníkem mezi Čechy a Moravou, spatřují se vyhloubané misy a rýhy²⁾. V listině ze dne 28. května 1550, kterou Wolf Krajiř z Krajkova panství Ličovské v Dolních Rakousích kupuje, od císaře Ferdinanda I. uvádí se jako mezník »Steinschall«, patrně balvan s mísou,³⁾ a v listině ze dne 22. srpna 1630 týkající se narovnání ve sporu Adama Pavla Slavaty s Ondřejem Mrakšem z Nos-

¹⁾ J. Havelka: Králův stůl. Časopis musej. spol. olomouckého. 1885. 182. 183.

²⁾ J. Beringer: Kameny s miskami. Pam. arch. XV. 557.

³⁾ Archiv Jindř. Hradecký.

kova činí se zmínka o mezníku zvaném »Kuchlstein«, který na každé straně má dutinu.⁴⁾ Na plánu pozemků blíže obce Raškovic u Heřmanova Městce, který pochází z polovice XVII. stol., vykreslen jest mezník, na němž patrně je několik důlků. Časem naleznou se zajisté ještě jiné zprávy o meznících, na nichž vytěsnány byly důlky nebo miský a snad i mezníky samy s podobnými značkami.

L. Domečka.

Pařízkův obraz Nového hradu. Nový hrad u Kunratic, ač jest nejbližší ze všech hradů u Prahy a kromě toho má ze všech nejvýznamnější minulost, přece netěší se pozornosti, jaké požívají jiné hrady. Konečně také dnes málo kdo ví, kde skrývají se poslední jeho zbytky (viz o tom v tomto Časopise VII., 155.). Asi koncem XVIII. neb na poč. XIX. stol. nakreslil kněz-paedagog Alex. Pařízek obraz Nového hradu, o němž chci tuto podatí několik zpráv. Original obrazu toho měl prý nějaký rolník v Hodkovicích; když jsem tam po něm pátral, již ho neměl, takže na ten čas nemohu určiti kde jest. K posouzení správnosti obrazu posloužila mi totikol věrná prý kopie jeho, kterou asi před dvěma roky pořídil p. učitel L. Karas a která dnes vystavena je v chodbě školy Kunratické. Celkový můj úsudek o kresbě Pařízkově je následující: Pařízek znal základy Nového hradu, avšak nerozuměl jim, proto pomátl strany a tím i umístění jednotlivých budov; Pař. neznal dobré historii hradu, jinak by věděl, v jakém slohu hrad byl stavěn; Pař. bez ohledu na možnost a nemožnost zřízení hradu podával se vznětu své fantazie a kreslil tak, jak se mu líbilo. To co vidíme na obraze Pařízkově, má představovati Nový hrad od jihu k severu. Uprostřed vypíná se palác královský. Ten byl na N. hr. věžovatý, t. j. značně vysoký, jaký znají členové Společnosti naší z výletu na Točník, jenž byl krátce před N. h. vystavěn. Palác nakreslen je zde ve slohu renaissančním, jen uprostřed něho jsou gotická okna a mezi nimi fialy. Poměr délky k šířce odpovídá dosti skutečnosti. To nejsnadněji si mohl kreslit zapamatovati ze zřícenin hradu, poněvadž ta část dodnes je patrná nejvíce. Je však zřejmě znát, že spodní stěny byly kolmé a nikoli šikmé, jak je na obraze. Severně od paláce vypíná se na obraze věž s neobyčejně bohatě provedeným cimbuřím, s jakým se snad u žádného jiného hradu neshledáváme. Patrně z toho, jak mocně zde působila fantazie původce obrazu, zejména uvážme-li, že věž na té straně hradu byla čtverhranná a nikoli kulatá, jak dosud základy její nasvědčují. Při ní hned byla brána, kterou se do hradu jezdilo; na obraze je také na pravém místě brána, avšak za ní na hradeckém nádvoří jsou nějaké porostlé prohlubiny nakresleny, takže nebylo by dle obrazu možno, aby se tudy jezdilo. Před branou je ve skutečnosti příkop a za ním rovně předhradí; na obraze rozevírá se před ní romantické údolí. V levé části obrazu (jihozáp.) je umístěna kaple s věžičkou. Provedena je v bohatě gotice z doby vrcholní. Nádvoří před kaplí rozděleno je příčnou zdí ve dvě části; v té zdi je branka. Dle skutečnosti je možno, že zde nějaká taková zed' bývala. Avšak poloha kaple je nesprávná doprosto. Podnes si lid říká, kde na hrádku kaple bývala a jsou v těch místech také ještě značné základy. Je to v jihových. rohu hradiště. Kaple hradiční však nepocházela z dob krále Václava IV. Byla li tu za něho kaple, byla jistě upravena v nějaké místnosti ve věži neb v paláci, avšak zvláštní budovu zde jistě neměla, poněvadž tu nebylo pro ni místa. Nový hrad byl zcela malý hrádek, kde bylo jen nejnutnější. Kaple zřízena zde byla asi na začátku XVIII. stol. ve zříceninách, kde ve středověku byly asi čeleďníky neb konírný, táz kaple (zasvěcená sv. Janu Nep.) byla již r. 1786 zrušena a socha sv. Jana z ní postavena pod hradem v zahrádce v »Zelených Domcích«. Totíž asi všechno v obraze Pařízkově. Viděti z toho, že z umístění budov (až na kapli) i hradeb je možno, že kresba byla pracována dle základů hradu, ale právě proto, že kreslil příliš podával se vlivu fantazie, nemá dnes pro historiografa, který na obraz musí pohlížet s náramnou rezervou, téměř ceny. Více by bylo prospělo, kdyby byl Pařízek nakreslil věrné zbytky hradu, jak vypadaly za jeho doby. († 1821).

Cyr. Merhout.

⁴⁾ Auf jeder Seiten mit einem Loch. Tamže.

Ukazatel jmenný i věcný.

Sestavil Boh. Šrom.

- A**bruzzo ulteriore 97
Adam z Veleslavína 13
Adámek, Dr. K. V. 35, 90
advent 35
Agricola z Horšova 33
Ahenka z Ahenu 44
z Altendorfu 31
Alžběta postřihačka 21
Ambros 14, 15
Andersdatterova Karen 114
Andress 21
Angermayer ze Stemberka 44
Anna císařovna 153
sv. Anny klášter 28—34
Anny královny letohrádek 114—115,
    119—120
Aquila 97
Aquinus Ondřej 178
arcibiskupství pražské 156
Augsburg 97, 108

Babka z Mezeříčka 178
Baborák Martin 165
Bachmeister 106
Balbín z Vorličné 178, 114 115
Bár Reymer 106
Barleben Cort 113
Bartlmonová 46
Bartoloměj, mlynář 7
Barvitius Jan 110—111, 117
Basilej 106, 158
Beckovský 13, 98, 153
Bechyně 69, 178
Belveder 111, 115, 119
Belvík z Nostvic 178
Benátky nad Jizerou 110—111, 114
    až 115, 119
Berghauer 15
z Bergu 178
Berka z Dubé 114
sv. Bernardin 98
Běronice 137
Beroun 44, 153
Berthonides z Tyranu 171

Běšínka z Běšína 45
Betengl z Neuenberku 32
Betlémské zádušní 68
Biba Jiřík 3
Bilá sobota 136—7
Bílek Matěj 165
z Bilenberka 153, viz i Zoubek.
Billeova Beata 105
Bílský ze Skaříšova 170
Bílý Vavřinec 6
z Binago 45
Bíravský Jakub a manželka jeho
    Anna 6
Blaev Willem Janssoon 106
Blansko 171
Bohdaneč 158
Borotín 48, 171
Borová 167
z Borovnice 156
z Boskovic 168—9, 172
Boskovice 168—73
Božího Těla kaple 157
Brahe 105—130
Brandýs nad Labem 110, 111
Brandýs n. Orlicí 171
Bratří Čeští 159
Brázdím 132
z Breden a na Špandově 161
Brno 170, 172
Brod Německý 165
Brodský Šimon 6
broumovský klášter 153
Brož Václav 115, 123, 129
Brožek Pavel 3
Břežský z Greifenbergu 7
Bubečec 119
Bubeníček 50
z Bubna 178
Budina 169
Budinský z Vyšetína 33
Bukovec 111
Burgkmair 97—8
Bürgnitz 167
Bürkenfeld 162

- Bužanovice 156
 Bydžov Nový 130—9, 141
 Bydžovsko 130
 Bykáň 165
 Bystřice 49, 99
- C**apistrano 97
 Casolat z Barmu 20
 sv. Cecilie 97
 Celetná ulice 6, 49
 Concin 178
 Corraduc Rudolf 110
 Corsant Manasses 178
 Cukr z Tamfeldu 95
 Curtius viz Kurz
- Č**apek ze Sán 157
 čarodějnici 90
 Čáslav 46—7, 165
 čáslavský kraj 159, 160
 Častolář z Dlouhé vsi na Horním Krušci 44
 Čechtice 165
 Čechtická Dorota 8
 Čejka z Olbramovic 162
 Čelechovice 171
 Černá věž 120
 Černčický z Kácova 161
 Černín 100, 115
 Černínský palác 115—116, 120
 Černíny 159, 167
 Černohorský Jan 3
 Černý Ant. Boh. 129
 Čertousy 174—176
 Čestín 164
 Čížková 3
 Čtyrkolský z Volovic 176
 Culík Pavel 8
- D**ačický z Heslova 7, 158
 Daliborka 20
 Dalmacinek 167
 z Damašků 50
 Dánsko 105, 114
 Daun 162
 David Alois Dr. 115, 122
 Dejm 161—2, 165
 Dejvice 49, 50
 desky zemské 115
 Diblík z Votina 34
 z Dietrichštejna 171—2
 Dlouhá třída 7
 Dobřany 50
 Dobřen 160
 z Dobrše viz Koc
 Dolce, na Dolcích 95—96
 Dolívka 96
 Domažlice 50
 sv. Doroty 41
 Doubek 48, 50
- Doubravy 172
 z Drahotubic Bohuše 158
 Drážďany 111
 z Dreilinku 178
 Dresden Karel 172
 Dreyer 109, 114
 Drnovský z Drnovic 170—1
 Dřevohostice 170
 z Dubé 157, 168
 Dubeč 174
 Dubečno 134
 Dubský z Třebomyslic 171
 Dubský z Wittenau 161
 Duchtí Josef 164
 Duspivo Jindřich 166
 Dvory Nové 161, 167
 Dvořák Frant. 128
 Dvořák z Boru 45
- z Ehrenfeldu 50
 Elrichshausen 40
 Emden 108
 Emmrich Jan Konrád 119
 Ernreich Eliáš 180
- F**alce Horní 106
 Ferdinand I. 2, 13, II. 159, III. 119, 120, 153, 171, 173.
 Festsgl Jan 161
 Filipojakubská noc 90
 Filipovský 173
 Firšic z Nabdína 158—9
 František II. 173
 Františkáni 98—9
 Frič Vojtěch JUDr. 129
 Fridrich II. 108—9
 Fridrich Falcký 159
 Fruchtmayer 49
 Fruwein Martin 178
- G**amaryt viz Kamarét
 Gerstorff z Gerstorfu 3
 Golský 161
 sv. Gotharda kostel 119
 Gregor F. P. 166
 z Grejfenberku viz Břežský Jiří
 Grümm Jos. Fr. 164
 Grümer Adalbert 162
 Guilielmus a s. Clemente viz Vilím u sv. Klimenta
 Gyldenlöve 114
- H**ager Josef 14 - 15
 Hajdelius z Razněstjena 34
 Hájek 99—100
 Hájek z Hájku 108, 111
 Hájek z Libočan 13
 Haller 120
 Hammerschmied 114
 Hamrštat 158—9

- Hanusovy zámky u Skuče 96
 Hanuš hodenář 65
 Hanuš řezník 3
 Harrach 177
 Hartle Václav 21
 de Hautto 44–5
 z Hazmburka 105
 Heintschel 166
 Helsingör 105, 108
 Herain Jan 105, 122–3, 126–7, 129
 Hessenský lantkrabě 108
 Hetlín 159, 161, 167
 z Hmlíštejna 34
 Hlásná Barbora 7
 hlinecké hory 35–44, 90–97
 Hlinsko 95
 Hloupětí 176
 Hněvkovice Bílé 156
 Hoberk viz Hochberk
 z Hodic 178
 z Hodkova 158
 Hoffmann baron 111
 Hochhauzarova z Krásného Dvora 26
 Hochberg z Hennersdorfu 161
 Holbein 98
 Holetín 96
 Horák 155
 Horký Adam 10–12
 Horňatecký z Dobročovic 159–161,
     164
 Horník Ant. Jan P. 165
 Hostýn 171
 Houska Martin 157
 Hradčany 110–12, 114–15, 120–1
 z Hradce Jindřich IV. 16–17
 Hradec Jindřichův 16–21, 97–100
 Hradec Králové 134
 Hradec Štýrský 111
 Hradecko 130
 Hradiště hory Tábor 9
 Hradiště u Chlumu 95
 Hrady Nové 99
 Hranice 162, 167, 180
 Hrobčický z Hrobčic 26–7
 Hroznová Markyta 8
 hrstnický krám 7
 hry dětské národní 92–4
 Hryška viz Kordík
 Humburky 134
 Humperský svah 95
 Humpolec 165
 Hutský z Křivoklátu 179
 Hveen 106, 108, 111, 113
 hvězdárna pražská 115
- ze Chamaré 163
 Cheb 158
 Chlum 135
 Chlumec n. C. 140
 Chotek 46, 161
- Chotěšice 158
 Chotoměřice 162–3, 167
 Chotoviny 44
 Chrást 159
 Chrudim 159
 Chrudimka 35
- sv. Ivana hrob 153–5
 sv. Ivana jeskyně 155
- Jahn ze Štýru 178
 Jakub, zámečník 20
 Jakub, žák mistra Hanuše 65
 Jan Lucemburský 163
 Jan, malíř 2
 sv. Jan Nepomucký 13
 Jan, zámečník 21
 sv. Jana Kř. pod skalou kostel 153
 Janouškova Josefa 46
 Janovice Červené 156
 Janovice Uhelné 156
 Janovičky 96, 161
 Jaroš 119
 Jednorožcův dům 3
 Jehňatkovský dům 2
 Jelení příkop 119
 Jelínek Břetislav 123, 129
 Jemčina zámek 99
 Jeníkov Malý 44
 Jeníkova z Bratřic 45
 Jeřábek Luboš, JUDr. 129
 Jesenský z Jesenného 113
 Jesuité 174
 z Ještětic na Žestocích 159
 Jičín 133, 135
 jidášky 130
 Jilemnice 133, 137–8
 Jimramov 171
 Jince 44
 Jiří z Poděbrad 17, 158, 168, 172
 Jiřice 111
 Josef II. 167
- Kalenická z Kalenic 45
 Kaltnauš z Malejova 171
 Kamaréz z Rovin 67–9
 Kamarytův krám 7
 kancionály různé 4–7
 z Kapí Hory 65
 Kapistrán Jan 97–8
 Kapoun ze Svojkova Piram 2
 kapucíni 110, 114–15
 Karel Pavel 6
 Kárník Josef 162
 Karolides z Karlsperka 34
 Kartousy 174
 Kassel 108
 Kateřina písáčka 2
 Kateřinky 161, 167
 sv. Kateřiny lázně u Počátek 49

IV

- Katterburg 179
Kazibaba 6—7
Kepler Jan 111—13, 116—17.
Kebl z Geisingu 44—5
Kfeller ze Zákšova 50
z Kynastu, Khynost z Khynostu 179
Kinský viz Vchynský
Kladno 134
Klika Matouš 1
Klímá Stanislav 156
Klokotská Hora 8
z Klokotské Hory viz Táborský
Klugovna z Velkého Buřína 45
Kněžice 131, 136
Knobloch Eduard Dr. 123, 127, 129
Knudstrup 105, 108—9
Koc z Dobrše 50
Kodaň 105, 108, 110
Kodet Martin 3
z Kojkovic Markvart 158
koleda 37, 42—3
koledy velikonoční 139—142
Kološ 178
Kolovrat 156 - 8
z Komárova 27
kompaktáta 158
Konecchlumí 134, 137
konsistoř utrakvistická 2
Koperník 112
Koranda Václav 157
Kordík, Hryška 160
Koruna Jan 8
Kosmáčov 7
z Kostelce Jindřich 158
Kostnický sbor 157
Košetický z Horek 30
Košice 44
z Kotvic 160
z Kouby 34
Kounic hrabě 164
Kounice 171
Královská obora 119
Kramolín Václav 14—15
kraslice 131, 139, 141—2
Kristian, král dánský 109, 113
Krkonoše 131, 134—5, 137—8
Krocín z Drahobejle 178
Krouna 96
Křečhoř 162
Křenovice 156—7
Křetín 171
Křepelka Jindřich 6
Kučera Jan 165
Kuše František 44
Kühner Jan Jiří, zvonař 26
Kullen 108
Kumžák 44
Kurc Jakub ze Senftenavy 110—11,
    113—17, 119, 120, 122
Kuřátka Petr 7
Kusý z Mukoděl 179
Kutná Hora 44, 156, 158—9, 163,
    166—7
květná neděle 42, 137
Labe 134
Lanov 132
Lausekr Jiří 44
Lavingen 106
z Lažan 178
Lažany 95
Ledeč 166
Leopold, biskup pasovský 113
Leopold I. 13, 15, 44, 47, 49, 153,
    171, 173
Leopold Vilém arcivévoda 121
Letovice 169, 171
Lhotka ze Smyslova 45
Libanice 159
z Lichtenštejna 117
Linec 180
Lipany 158
Lipenská z Velikého Lipna 32—33
Lipka Frant. 168
Lipníky 172
z Lipovic 21
Lipsko 105
Lístovice 131, 133, 136—7
z Lobkovic 164, 179
Loquis Martin 157
Loretta 115, 120
loterie pražská 48
Louda 158
Louny 157
Löw Mikuláš 25, 27
z Löwenthalu 163
Lutna dr. 165
Lužany 130, 136, 139
Lužec 132
Lužice Dolní 117
Lvovický z Lvovic Cyprian 106
Lysá 110

Magdeburk 110
Machovice 159
Malovec z Malovic 95, 159—160
Malovidy 159
z Manšverdu 161
Marie Terezie 14—15, 44, 46—7,
    172—3, 175
Markovský V. 13, 15
z Marragelta 46
z Martinic 121
Martinický palác 120
Maryn Jan 2
masopust 41
maškary 41
Matiégka Jindřich MUDr. 105, 124,
    126, 127
sv. Matěje kostel v Šárce 119

- Matky Boží před Týnem chrám viz
     Týnský chrám
 Matyáš 117, 153
 Maximilian II. 170, 172
 mazance 131
 Mělník 1
 Menčík Ferd. 177
 Měník 133, 136, 138
 Mensdorff-Pouilly 173
 Menší Město Pražské 157
 Městec Králové 133, 136, 137
     z Michalovic 179
 Mikovec F. 177
 Sv. Mikuláš u Rváčova 96
 Milanovice 159
 Miličín 44–45
 Milostice 44, 49
     z Minkovic 112
     z Mitrovic Vratislav 19
 Mitrovský Antonín 46
 Mlazovice 132–3
 Mollart 179
 von Mollarth 25
 Montan Ondřej 7
 Morkovský z Záštřizl 170–1, 173
 Mšeňo 142
     z Mühlsteina 111

Máměšť 171
 Neděliště 130, 4, 136, 138–9, 141–2
 Nejedlá ze Skalska 32
 Nejedlá z Volšan 32
 Nejedlý z Vysoké 32
 Němec Václav 153
 Netali N. 50
 Netolický Bartoloměj 13
 Neudörfer Václav 48
 Neumann Vilém prof. 98
     z Neuperka 160
 Nezářská brána 20
 Nonačel Kašpar 8
 Nostic 164
 Novák Jos. Dr. 16, 19, 97
 Nové Město Pražské 2, 3, 7, 8, 65
 Nové Město u Vídne 49
 nový rok 38
 Nový svět na Hradčanech 111, 114,
     121

Obitecký z Obitec 161
 Odkolek z Újezdce 160, 179
 Oesterreicher von Löwenthal 179
 Ohnišťany 132
 Olešná 22
 Opatovice v Praze 157
 orloj staroměstský 1, 65–90
 Osovský Smil Doubravice 178
 ostatky 41
 Ostroměř 133
 Ostrov 158–9

 Ostrovský z Ostrova 45
     z Ottenfeldu 161
     z Ottrsdorfu 29
 Oumonín 167
 Outěšenovice 167
 Ovenec Přední 119

     z Paaru 47–8
 Pacov 21
 Paka Nová 131
 Pančava 163, 167
 Pardubice 35, 138
 Pardubský 1, 8, 173
 Parsbjerg Manderup 106
 Pasov 179
 Pasovských vpád do Prahy 113
 Pastvišký dvůr 172
 Patočka Jan 1
 Pavlovka 167
 Pecka 6–7, 12
 Pečky Červené 156
 Pechiové z Weitenfeldu 44–50
     z Peřhřimova Mikuláš 157
 Pelzel 14
 Pernklo ze Šenraju 160
 Pešina z Čechorodu 15
 Petrovice 27, 44, 161
 Petrozelin Jakub 179
 Pfeiffer Jos. 119
 Picard 114, 119
     z Písnice 164
 Pištera Bernart 65
 Plačkovic dům 7
 Plejnková Marie 49
 Plzeň 111, 157
 Počernice Horní 174–6
 Podlažice 96
 Podmoklo Jan 3
 Podskalí 95
 Poettinger von Persing 179
 Pohořelec 120
 P. Polcer 173
 Poličany 134
     z Polné Jan 156
 pomlázka 43, 131, 138–142
 popeleční středa 41–2
 Portugalsko 105
 Poručice 159
 Poříčí 1, 2
 Poříčská brána 7
 Postupice 46
 posvícení 95, 97
 Poš František 44
 poštmaster generální dědičný 47
 pošty 44, 46–50
 Poupl 156
 Pouzdřany 171
 pověsti národní 95
 Prasek Vinc. 131, 135
 Praha 157

- Prahy dobývání 158
 Prahy obležení 14
 Prašná brána 6
 Pražané 158—9
 Prchal 3
 Prokop Holý 158
 Průcha J. 48
 — Karel Fr. 48
 z Pruska-Freienfelsu 171
 Přebořovský z Přehořova 161
 Přemysl Otakar II. 156
 Přepyšský z Rychenburka 171
 Přerov 171
 Přestanice 44
 Příbram Jan 158
 z Příbramě 1
 Příčín 27
 Puler Fabián, malíř 4, 5
 z Puteani 45
- R**adboř 160, 165, 167
 Radvančice 161, 167
 Radvánov 45
 Rakovnicko 22—25
 Rakovník 25
 Ranna 96
 Rápošov 156, 159, 162, 167
 z Rápošova 156
 z Rechenberka 179
 Reitmeier N. 50
 Rejc 171
 Reta z Pístova 65
 Roeskilde 114
 Rohozná u Poličky 96
 Rosenkranc František 47
 Rosice 170
 Rottenberg 179
 Roubovice 96
 Roudnický z Greifenfelzu 33
 Rouillard Ant. 179
 Rovensko 130, 131, 133
 Roza Jan 162
 Rozběřice 133, 135—9
 Rozpočítadla dětská 93
 Roztoky v Holštýnsku 110
 z Rožmberka Vok 110
 z Rožmitála 171
 Rudolf II. 110, 111, 113—14, 117,
 129, 153, 164
 rudolfské tabulky 112—13
 Rut Josef 162
 Rychmburk 95—96
 Rypňany Velké 179
- Š**ehtačky 131
 Řezno 108, 119, 153
 z Říčan 161
 říkadla dětská 91
- Sádlo z Vražného 44
 Sachsengrún 50
 Sandtner Otto 127
 Sacerides Gallius 109, 113
 Sedláček Jan 162
 Seeland 108
 Senražice 134
 Senomaty 25
 ze Schafgotsche 163
 Schaller Jaroslav 14
 Scheller Jos. 128
 Schiessler 14
 Schober 99
 Schonen 105, 108
 Schor 14
 Schreyer 179
 Schrutz Dr. Ondřej 124, 129
 Schuhova Terezie 49
 schwarzenberská nadace 49
 schwarzenberský archiv 28
 Sigmund král 158
 Simedijs Fr. 49
 Sixt z Ottersdorfu viz t. z Otters-
 dorfu 29, 34
 Skála z Trébska 178
 Skalice Malá 167
 — Velká 167
 z Skalska 33
 Skochovice 140
 Skrejšovský Jan St. 163
 Skřivan hodinář 65
 Skuč 95—96
 Slavata Vilém 20, 21
 Slavošov 162
 Slovensko 132
 Smidary 136, 140
 smrtelná neděle 42
 Sněmovní ulice 111
 Soběslav 3
 Sobětický ze Sobětic 45—47
 Sosnovec Adam 7
 Sova z Liboslavě 65
 Spalivec rybník u Rychmburka 96
 Sparre Gustav 113
 Srb JUDr. Vladimír 124
 Stahl rytíř 164
 Stampach ze Stampachu 162
 Stará Markéta 8
 Staré Město 3, 8, 28, 65, 67—9
 Stein 49
 van Stenwinchel Jan 108
 Stjerneborg (Stellaeburgum) 109, 114,
 119
 Stopka Jan 162
 Strahov 13, 15, 105
 Strakonice 157
 Střezmíř 50
 ze Stubenberka 179
 Studnička Frant prof. Dr. 105
 Stupčice 47

- Sudoměř 157
 z Sudoměře 8
 Sudoměřice 44, 49
 z Sulnova 32
 Svadba z Otradovic 158
 Svoboda 162, 165, 166
 Svojanov 96
 ze Švojkova viz Kapoun
 symbolická hesla 177
- Š**anov 26
 Šanovci ze Šanova 26
 Sárka 119
 ze Šárova na Rabštejnku 158
 Šebek 163
 Šelenberger 172
 ze Šenrajtu 161
 Šlejnic ze Šlejnic 171
 Slovský z Šlovic 22—24
 Šmidauer z Jinec 44
 šosovní zákony 47
 Španovský z Lisova 17—21
 Stampach viz Stampach
 štědrý den 35
 Štěpanice Hoření 131, 134, 136, 138
 Štěpánov Trhový 159, 165
 ze Sternberka 117, 167
 Sternberský palác 20
 Štipoklasy 159, 167
 Stoviček Matyáš 69
 Straub Wolf 9
 Šubíř z Chobině 171
 Svábinov 159
 Svamberková Anna 8
 Švédové 120, 166
 Švédsko 114
 Svihovská z Riesenburka 161
- T**aaffe 163
 Tábor 1, 9, 45, 157
 Táborský z Klokočské Hory 65—68
 Táboři 157—8
 Tancerová Ěva 44
 Tattenpech 180
 z Taurau 164
 Teige Jos., Dr. 1, 65
 Tejřov 22
 Templ 10
 Tengnagl z Campu 110, 112—13
 Teplý Fr. 44
 z Thurnu Valsasiny 171
 Tichý Jan 8
 Tipotius Jakub 127
 Tirol Hanuš 13
 Tisy 165
 Tostrup 105
 Toužetín 160
 Trap 49
 Trautmannsdorfský palác 122
 z Trautmannsdorfu 161, 163
- Trčkovy slečny 95
 Trewers z Wolfenburka 44—5
 Třebová 169
 z Tučap Konrád 157
 tučný čtvrtok 41
 z Tulechova Matouš 34
 Turnov 46, 133
 Týnský chrám 112—13
- U**hřiněves 174
 Unterholzer Jan 116
 Uraniborg (Uraniburgum) 108—9,
 114, 119
 Úsov 169
- V**áclav IV. 165
 Vagram 49
 z Valdštejna 2
 z Váňcic 167
 Vaňková Anežka 2
 vánoční Boží hod 37
 de Vaux 46
 Věcov 45
 Vedel 110
 Vejvoda Jan 3
 Vejtmilová 180
 z Veleslavína 3, v. t. Adam
 velikonoce 42—3, 130—8
 velký pátek 42, 130, 132—136
 Vencelík z Vrchoviště 180
 z Vernieru 156, 162
 Veselí Vysoké 138
 Veselý Vítězslav 174
 Vetter Daniel 180
 z Věžník 161
 Vchynský z Vchynic 48, 196, 172
 Vident Fr. 48
 Vidlák 167
 Vídň obležení 15
 Víchová 131, 136
 Vilím od sv. Klimenta 153
 sv. Vítský chrám 13—15
 Vladislav II. 17, 169, 172
 Vladyska, farář 48
 Vlásenice 50
 z Vlašimě 169
 Vlk Jan 9
 Voborník Jiří 8
 Vodáková Anna Martinová 20
 Voděrady 171
 Vodička Pavel 44 viz Wodičzka
 Vogelsang 48
 Vohnout Jan 9
 Volanice 132, 136
 z Volšan 32
 Volšany 49
 Volyně 176—7
 Votice 45—6, 49, 50
 Vovčáry 159
 Vožice 44—5, 132, 136

VIII

- Vratislav 180
Vysoké 131, 141
Vystrkov 162
- W**andsbek 110, 119
z Weitenfeldu viz Pechiové
Werner Jan K. P. 165
Wiklefovovo učení 158
Wilczek 177
Winkler Krištof 46
Wirkota Ant. Joh. 164
Wittenberk 105 – 6, 110, 113, 119
Wodičzka Wáclaw 162
Wohlmuth Bonifác 13
- Z**ábědov 131
Záhoří 140
Zahrádecký ze Zahrádek 180
Zásmuky 167
Zoubek Math. Ferdinand z Bilen-
berku 15
Zbraslav 156
- ze Zbraslavic 156 – 8, 166
Zbraslavice 156 – 168
Zejdlicová Marie 44
zelený čtvrtok 42, 130 – 2, 136, 138
Zelinger Karel 165
Zhoř 161
ze Zichovic 156
Zlatá studánka u Bystrého 96
Zlonice 48
Zmrzlík Petr 157
Zruč 157
Zručský z Křenovic 159
zvyky výroční lidové 35 – 44, 90 – 97
- Ž**abí peřiny (žabí lože) 132
Želátovice 171
Želecký Oldřich 180
Želízko J. V. 176
ze Žerotína 159, 170 – 1, 180
Židlochovice 171
Žipanský Pavel 69
Žižka Jan 96, 157
Žlutický Václav 2